

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**MESÂİL-İ FIKHİYE (vr. 55a-107a)
GİRİŞ – İNCELEME – METİN – DİZİNLER – TIPKIBASIM**

YASEMİN ÇİMEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
PROF. DR. ABDURRAHMAN ÖZKAN**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yasemin ÇİMEN
	Numarası	138107011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN
	Tezin Adı	Mesâil-i Fıkhiye (vr. 55a-107a) Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *Mesâil-i Fıkhiye (vr. 55a-107a) Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım* başlıklı bu çalışma 12/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Abdurrahman ÖZKAN	
2	Prof. Dr.	Mustafa TOKER	
3	Doç. Dr.	Mehmet YASTI	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yasemin ÇİMEN		
	Numarası	138107011005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	x	
		Doktora		
	Tezin Adı	Mesâil-i Fıkhiye (vr. 55a - 107a), Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler– Tıpkıbasım		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Yasemin ÇİMEN
İmzası

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü			 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Öğrencinin	Adı Soyadı	Yasemin ÇİMEN		
	Numarası	138107011005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN		
Tezin Adı	Mesâil-i Fıkhiye (vr. 55a-107a) Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım			

ÖZET

Bu çalışmada Mesâil-i Fıkhiye adlı eserin 55a-107a varakları arasında dil incelemesi yapılmıştır. Mesâil-i Fıkhiye'nin telif tarihi belli değildir. Eserin Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Veri Tabanı Kitaplığında, Yz. A307 numarada kayıtlı bulunan nüshası üzerinde çalışılmıştır. Bu nüsha hicri 1113, miladi 1701 yılında istinsah edilmiştir.

Çalışma “Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ilk olarak fıkıh terimi ve fıkıhın Osmanlı Devleti'ndeki yeri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından eserin müellifi, telif tarihi, yazılış sebebi ve nüshaları gibi esere dair hususiyetler tanıtılmıştır. İnceleme bölümünde yazılış özellikleri ve ses olaylarına yer verilmiştir. Metin bölümünde eserin çeviri yazılı bir şekilde yeni yazıya aktarımı yapılmıştır. Dizinler bölümünde eserde yer alan kelime ve eklerin dizinine yer verilmiştir. Tıpkıbasım bölümünde eserin tıpkıbasımı mevcuttur.

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait olan Mesâil-i Fıkhiye adlı eserde dudak uyumuna girmiş, girmemiş ve ikili şekilli kelime tabanları ve ekler bir arada bulunur. Buna dayanarak eserin dudak uyumu sürecinin geçiş döneminde olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Osmanlı Türkçesi, Yazılış ve Ses Bilgisi Özellikleri, Dudak Uyum.

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

Author's	Name and Surname	Yasemin ÇİMEN		
	Student Number	138107011005		
	Department	Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN		
	Title of the Thesis/Dissertation	Mesâil-i Fıkhiye (vr. 55a-107a) Introduction – Research – Tex – Indexes – Facsimile		

ABSTRACT

In this thesis, a language study has been fulfilled through the the folios between 55a-107a of the work entitled Mesâil-i Fıkhiye. Mesâil-i Fıkhiye's date of writing unknown. The work entitled Mesâil-i Fıkhiye has been copied in 1113 according to the Islamic Calendar and in 1701 according to the Gregorian Calendar. The copy of the work, which is registered in the Turkish Language Society Library with the registration number Yz. A307 has been worked on.

This thesis consists of five chapters as Introduction, Examination, Text, Indexes and Facsimile. Fistly in the Introduction chapter information about the premises of Islamic law and importance of Islamic law in the Ottoman. After, the work and its author has been offered. Within the examination chapter, writing features and phonological features have been included. In the Text chapter, the work has been transliterated to the new script in the manner of transcription. In the Indexes chapter, the indexes of the words and the affixes taking place in the work, have been included. In the Facsimile chapter, the facsimile of the work is found.

Within the work entitled Mesâil-i Fıkhiye, which belongs to the period of classical Ottoman Turkish, dimorphic word-bases and affixes, word-bases which are fitting and not fitting to unrounded-rounded harmony exist together. With a view to this fact, the work can be said to be in the transition period of the process of unrounded-rounded harmony.

Key Words: Classical Ottoman Turkish, Writing and Phonological Features, Unrounded-Rounded Harmony.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	İ
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ	Vİİİ
KISALTMALAR.....	X
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	Xİİ
GİRİŞ.....	2
1. Fıkıh Terimi ve Fıkıhın Osmanlı Devleti’ndeki Yeri.....	2
2. Eserin Müellifi ve Telif Tarihi	4
3. Eserin Meydana Getirilişi, Adı ve Yazılış Sebebi	5
4. Eserin Nüshaları	6
5. Eserin Konusu	7
6. Eserin Dili	9
İNCELEME	10
1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ	11
1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞLARI.....	11
1.1.1. /a/ ünlüsü	11
1.1.2. /e/ ünlüsü	12
1.1.3. /ı/ ünlüsü.....	12
1.1.4. /i/ ünlüsü.....	13
1.1.5. /o/ ünlüsü.....	14
1.1.6. /ö/ ünlüsü.....	14
1.1.7. /u/ ünlüsü.....	15
1.1.8. /ü/ ünlüsü.....	15
1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞLARI	16
1.2.1. /ç/ ünsüzünün yazılışı.....	16
1.2.2. /p/ ünsüzünün yazılışı.....	17
1.2.3. /t/ ünsüzünün yazılışı.....	17
1.2.4. /s/ ünsüzünün yazılışı	18
1.3. BAZI EK VE ŞEKİLLERİN YAZILIŞLARI	18
2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	20
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	20
2.1.1. i / e veya e / i değişmesi	20
2.1.2. u > ü > i ve ü / i değişmesi	21
2.1.3. ı / u ve ı > i > ü değişmesi	21

2.1.4. u / o ve ü / ö değişmesi.....	21
2.1.5. u / a değişmesi.....	21
2.1.6 u / ü değişmesi.....	21
2.1.7. Yabancı kelimelerde ünlü değişimleri.....	22
2.2. ÜNLÜ KISALMASI	22
2.3. ÜNLÜ TÜREMESİ.....	22
2.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	23
2.5. BİRLEŞME.....	24
2.6. ÜNLÜ UYUMU.....	24
2.6.1. Dil Uyumu (Kalınlık-İncelik Uyumu).....	24
2.6.2. Dudak Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu)	25
2.7. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	38
2.7.1. Tonlulaşma.....	38
2.7.2. Tonsuzlaşma.....	39
2.7.3. Süreklileşme.....	40
2. 7.4. Dudaksıllaşma	40
2.8. ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	40
2.9. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ	41
2.10. ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	41
2.11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	41
2.12. ÜNSÜZ UYUMU.....	41
2.13 HECE DÜŞMESİ	42
METİN.....	43
DİZİNLER.....	93
I. KELİMELEER DİZİNİ	94
II. EKLER DİZİNİ	253
SONUÇ.....	288
KAYNAKÇA	291
ÖZ GEÇMİŞ.....	295
TIPKIBASIM.....	296

ÖN SÖZ

Mesâil-i Fıkhiye, Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait dinî içerikli bir eserdir. Sade bir dil ile harekeli olarak yazıldığı için dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle dil çalışması için aranan nitelikleri taşımaktadır. Eserdeki en belirgin dil hususiyeti, bazı eklerde dudak uyumu sürecinin başlamış olmasıdır.

Mesâil-i Fıkhiye hakkında yaptığımız çalışma “Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ilk olarak fıkıh terimi ve fıkıhın Osmanlı Devleti’ndeki yeri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından eserin müellifi, telif tarihi, yazılış sebebi ve nüshaları gibi esere dair hususiyetler tanıtılmıştır.

İnceleme bölümü, Yazılış Özellikleri ve Ses Bilgisi Özellikleri olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Yazılış Özellikleri kısmında, eserde geçen kelime tabanlarındaki ve eklerdeki ünlüler ile bazı ünsüzlerin yazılışları incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca bazı ek ve şekillerin yazılışlarına da yer verilmiştir.

Ses Bilgisi Özellikleri bölümünde eserdeki ses olayları örnekleriyle ele alınmıştır. Ses bilgisi özellikleri incelenirken Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve günümüz Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılmış ve zaman zaman Eski Türkçe dönemine de müracaat edilmiştir.

Metin bölümünde, Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Veri Tabanı Kitaplığında, Yz. A307 numarada Mesâil-i Fıkhiye ismiyle kayıtlı bulunan eserin 55a-107a varakları arası çeviri yazılı bir şekilde yeni yazıya aktarılmıştır. Metnin kuruluşunda noktalama işaretleri kullanılmıştır. Arapça olan kısımlar özgün biçimleriyle yazılmıştır. Eksik olan kısımlarda yapılan ilaveler, köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Dizinler bölümünde Kelimeler Dizini ve Ekler Dizini olmak üzere iki ayrı dizin bulunmaktadır. Kelimeler dizininde eserde geçen bütün kelimeler alfabetik sırayla verilmiştir. Birleşik kelimeler iç madde olarak yer almıştır. Bazı şahıs ve eser adları tam olarak bilinemediği için herhangi bir bilgi verilmeden karşılıklarına bugünkü söyleniş şekilleri yazılmıştır. Kelimelere gelen çekim ekleri alfabetik olarak verilmiştir. -mA-, -mA, -mAK yapım ekli şekiller de kalıplaşmadığı için kelimenin

altında gösterilmiştir. Kelimelere anlam verilirken tamamen metindeki kullanışlarına bağlı kalınmıştır. İki şekilli kelimeler ayrı madde başları hâlinde verilmiş ve birbirlerine bk. (bakınız) kısaltmasıyla gönderme yapılmıştır. Asli şekilleri kullanılmayan yabancı kelimelerin asılları parantez içinde verilmiştir.

Tıpkıbasım bölümünde eserin tıpkıbasımı verilmiştir. Üzerinde çalıştığımız nüshanın 35. varağı, numaralandırılırken atlandığı için tekrar numaralandırma yapılmıştır. Çalışmanın ilk sayfası olan 54a olarak numaralandırılan sayfa bizim numaralandırmamızda 55a'ya tekabül etmektedir.

Çalışmamın en başından son şekline gelene kadar büyük bir sabır ve anlayış ile desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Abdurrahman Özkan'a teşekkür ederim.

Yasemin ÇİMEN

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
ba.	: Bab adı.
bhe	: Belirtme hâli eki
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ea.	: Eser adı
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
gze	: Geniş zaman eki
ie.	: İyelik eki
Lat.	: Latince
ogze	: Olumsuz geniş zaman eki
ögze	: Öğrenilen geçmiş zaman eki
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
sfe	: Sıfat-fiil eki
şa.	: Şahıs adı
T.	: Türkçe

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve benzeri

vr. : Varak

Yun. : Yunanca

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

a	آ / ا / ة	s	س
ā	أ / إ	ş	ص
b / p	ب	ṣ	ث
c / ç	ج	ş	ش
d	د	t	ت
ḍ	ض	ṭ	ط
e	أ / ة	u	و / أو
f	ف	ū	و / أو
g / k / ṅ	ك	ü	و / أو
ğ	غ	v	و
h	ه	y	ى
ḥ	ح	z	ز
ḫ	خ	ẓ	ض
ı	ي / ي / ي / ا / ا	ẓ	ذ
i	ي / ي / ي / ا / ا	ẓ	ظ
ī	ي / ي / ي / ا / ا	,	ء
k	ق	‘	ع
l	ل		
m	م		
n	ن		
o	و / أو		
ö	و / أو		
r	ر		

GİRİŞ

1. Fıkıh Terimi ve Fıkıhın Osmanlı Devleti'ndeki Yeri

Fıkıh kelimesi sözlükte “bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak” anlamına gelir. Kelime İslam’ın ilk dönemlerinde bu sözlük anlamı çerçevesinde kullanılmıştır. Kur’an ve hadis İslam toplumunun iki temel bilgi kaynağıdır. Bu sebeple fıkıh kelimesi genellikle Kur’an ve hadis merkezli dinî bilgiyi ve anlayışı ifade eden kavramlardan biri olarak kullanılmıştır. İslam toplumunda dinî bilginin gelişip alt ilim dallarının oluşmasıyla II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren İslam’ın bireysel ve sosyal hayata dair amelî hükümlerini inceleyen bir ilim dalını ifade eden bir terim hâlini almaya başlamıştır. Kelimenin terim anlamı daha ileriki yüzyıllarda netleşmiştir.¹

Bazı kayıtlar fıkıhın terim hâline gelmesinin tarihini Ebu Hanife zamanına kadar götürmektedir. Fıkıhın geniş anlamı en azından V. (XI.) yüzyıla kadar devam etmiş, bu arada iman ve itikad konusuyla ilgili bilgiler “el-fikhü’l-ekber, ilmü’t-tevhîd, ilmü usûli’d-dîn” gibi isimlerle anılan ayrı bir ilim dalının; Müslümanın iyi ve kötü huyları, özel hayatı, sosyal ilişkileri ve davranışlarıyla ilgili hususlar ise ahlâk ve tasavvuf ilim dallarının konusu hâline gelmiştir. Ardından ilmihal ve İslam hukuku bilgileri için fıkıh terimi kullanılmıştır.²

Osmanlı devlet yönetiminde kuruluş yıllarından itibaren İslam hukuku benimsendiği için ilmî çalışmalar daha çok fıkıh alanında yoğunlaşmıştır. Osmanlı âlimleri, İslamî ilimlerin hepsiyle meşgul olmakla birlikte önceliği İslam hukukuna vermişlerdir. Böylece Osmanlılarda zengin bir fıkıh külliyatı meydana gelmiştir. Hanefî fakihleri tarafından önceden yazılmış ve kabul görmüş muteber kitaplar Osmanlı coğrafyasında ortaya çıkan bu külliyatın büyük bir bölümünü,

¹ Hayreddin Karaman, "Fıkıh", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 13, İstanbul, 1996, s. 1-14. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fikih> [erişim tarihi: 27.08.2019].

² Hayreddin Karaman, *age.*, s. 1-14.

oluşturmaktadır. Bu kitaplar, Osmanlı hukuk düşüncesinin şekillenmesinde etkili olan temel kaynaklar ya da etki kaynakları olarak nitelendirilebilir.³

Osmanlı'nın özellikle kuruluş dönemi ile yükseliş döneminin başlangıç yıllarında İslamî ilimler alanında daha çok tevarüs edilen eserler, Osmanlı âlimleri için ilk müracaat kaynakları olmuş ve yeni açılan medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur. Telif edilmiş bu eserlerin Osmanlı ülkesine ulaşması diğer İslam ülkelerinden Osmanlı ülkesine bilgi alışverişinde bulunmak veya misafir hoca sıfatıyla geçici ya da devamlı kalmak üzere âlimlerin gelmesi, Osmanlı gençlerinin ise diğer İslam ülkelerindeki ilim merkezlerine gidip yüksek öğrenim ve ihtisaslarını tamamladıktan sonra tekrar Anadolu'ya dönerek eğitim-öğretimde görev alması yoluyla olmuştur. Sözkonusu eserler Osmanlı âlimleri tarafından istinsah edilerek çoğaltılmıştır. Tevarüs edilen bu kaynaklar, Osmanlı hukuk düşüncesinin de şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim bunlar Osmanlı âlimlerinin yazdığı metinlere kaynaklık etmiş, yapılan şerh, haşiye, tercüme, reddiye vb. çalışmalara konu olmuş, padişah fermanı ile medreselere verilen kitap listesinde yer almış, tereke kayıtlarına isimleri geçmiş, medreselerde ders kitabı olarak okutularak fıkıh eğitim ve öğretiminin bir parçası hâline gelmiş ve kütüphane okuyucuları tarafından da en çok alınıp okunan eserler arasına girmiştir. Sayılan bu özellikler çerçevesinde Osmanlı coğrafyasında başta Hanefî olmak üzere Şafîi ve Maliki hukukçularına ait temel kaynakları usul-i fıkıh, fûru-ı fıkıh, ilmihal, feraiz, fetva ve hilaf olmak üzere altı grupta toplamak mümkündür.⁴

Temel kaynaklar üzerinde yapılan çalışmalar esas alındığında, nicelik bakımından Osmanlı fakihleri üzerinde doğrudan en çok Sadruşşeria ve Nesefî'nin tesiri olmuştur.⁵

³ Recep Cici, "Osmanlı Klasik Dönemi Fıkıh Kitapları" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C 3, Sayı 5, 2005, 215-248.

⁴ Recep Cici, *agm.* s. 215-248.

⁵ Recep Cici, *agm.* s. 215-248.

Osmanlı fakihleri tarafından yazılan eserlerin büyük bir kısmını şerh ve haşiyeler oluşturmaktadır. Usul alanındaki şerh ve haşiyeler Pezdevî'nin *Kenzü'l-vüsûl* ve Teftâzânî'nin *el-Telvîh* adlı eserleri üzerine, fûrû alanındaki şerh ve hâşiyeler ise *el-Hidâye* ve *el-Vikâye* üzerine yazılmıştır. Şerh ve haşiyelere konu olan ve Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak da okutulan bu eserler Osmanlı hukuk düşüncesini etkileyen başlıca kaynaklardır. Bu etki ilk dönemden başlayarak azalan bir çizgide olmuştur. Daha sonraki dönemlerde onların yerini başta Molla Hüsrev'in eserleri ile İbrahim Halebî'nin el-Mültekası olmak üzere diğer Türkçe fetva kitapları ve risaleler almış ve bunlar, tûn Osmanlı medreselerinde ağırlıklı olarak okutulmuştur.⁶

2. Eserin Müellifi ve Telif Tarihi

Eserin müellifi, Ankara Millî Kütüphane ve Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Veri Tabanı Kitaplığı kayıtlarında Üstüvânî Mehmed Efendi olarak geçmektedir. Ancak, eser Üstüvânî Mehmed Efendi'nin konuşmalarının bir öğrencisi tarafından kaydedilmesi suretiyle meydana getirilmiştir. İsminden bahsetmeyen müellif, Üstüvânî Mehmet Efendi'den "üstadım" diyerek bahsetmiş⁷ ve hocasını "sultani'l-vaizin" olarak takdim etmiştir.⁸ Üzerinde çalıştığımız nüshada eserin meydana getirilişi hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

"...[3b] (5) Bu 'abd-i (6) zaîfe fazlı idüp Rabbi'l-'âlemîne 'ulemâ-i dinden ve (7) fuzalâ-i dehrden, kıdvetü'l-'ârifîne ve mefhar-ı ehli's-sünneti ve'l-cemâ'ati (8) sultânî'l-vâ'izîne, kâmi'i'l-fâsikâtü ve feceretü'l-mübtedi'îne, nâkil-i (9) kitâba'llâhu, 'âmilî'l-mürselîne Üstüvânî Mehmed Efendi mu'în-i (10) din huzûr-u şerîfnde âhiz ve zabıť itdügim hüküm-ü mübîne, (11) îmân ve İslâma ve vuzû'-i şalâta müte'allik olan mesâil-i (12) dîn olanlardan ba'zu ihvân-ı âhiret şâlihîne ve 'âmilîne [4a] (1) tahrîrin iltimâs itmeleri-le su'allerine 'âbid-i maqbûl göründi. 'Âkilîn ve (2) fâzılîn

⁶ Recep Cici, *agm.* s. 215-248.

⁷ vr. 4a/2.

⁸ vr. 3b/8.

*bizi ve üstâdımızı hayır ile yâd ideler. Fâ'idesi mü'mine 'âm (3) olduğu-çün yakın şürû' olundu. Taḥrîrini müyesser ide Ḥaḫḫ. Âmin ...*⁹

Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere eser, Üstüvânî Mehmed Efendi'nin konuşmalarının öğrencisi tarafından yazıya aktarılmasıyla meydana getirilmiştir.

Üstüvânî Mehmed Efendi 3 Mayıs 1608 tarihinde Şam'da doğdu. Tasavvuf erbabına karşı olan Kadızâdeliler hareketinin öncülerindendir. Sultanü'l-vaizin olarak anılan Mehmed Efendi, Ayasofya Camisi'nde ders verirken sırtını bir mermer sütuna dayadığından kendisine "üstüvânî"¹⁰ lakabı verilmiştir. 11 Eylül 1661 tarihinde Şam'da vefat etmiştir.¹¹

Mesâil-i Fıkhiye adlı eserin üzerinde çalıştığımız nüshası hicri 1113, miladi 1701 yılında istinsah edilmiştir.¹² Müstensihî hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eserin telif tarihi de belli değildir.

3. Eserin Meydana Getirilişi, Adı ve Yazılış Sebebi

Mesâil kelimesi sözlükte " çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun" anlamına gelen mes'ele kelimesinin çoğuludur. Mesâil, İslâmî ilimlerin özellikle fıkıh ve kelâma dair eserlerinde yaygın biçimde kullanılan bir terimdir.¹³ Çalışmamıza konu olan eser fıkıh ilmine dair meseleler hakkında bilgi vermesi sebebiyle Mesâil-i Fıkhiye adını almıştır.

Mesâil-i Fıkhiye, Üstüvânî Mehmed Efendi'nin dinî meselelerle ilgili olarak bazı din kardeşlerinin sorularına açıklık getirmek için yaptığı konuşmalara dayanmaktadır. Müellif bunu şu sözleriyle belirtir:

"... [3b] (9) Üstüvânî Mehmed Efendi mu'în-i (10) din ḥuzûr-u şerîfinde ahiz ve zabîṭ itdügim ḥüküm-ü mübîne, (11) îmân ve İslâma ve vuzû'-i şalâta müte'allik

⁹ **kıdve**: Kendisine uyulacak, arkasından gidilecek kimse. **kâmi**: Buyruğu altına alan kimse.

fecere: Günahkâr kimseler. **mübtedi**: Bid'at çıkaran kimse.

¹⁰ Üstüvânî kelimesi "silindir" anlamına gelmektedir.

¹¹ Muammer Göçmen, "Üstüvânî Mehmed Efendi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 42, Ankara, 2012, s. 396-397. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesail> [erişim tarihi: 22.05.2019].

¹² vr. 107a/13

¹³ Adnan Bülent Baloglu, "Mesâil", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 29, Ankara, 2004, s. 264-265. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesail> [erişim tarihi: 22.05.2019].

olan mesâil-i (12) din olanlardan ba'zu ihvân-ı âhiret şâlihîne ve 'âmilîne [4a] (1) taḥrîrin iltimâs itmeleri-le su'allerine 'âbid-i maḳbûl göründi. 'Âḳilîn ve (2) fâzîlîn bizi ve üstâdımızı ḥayır ile yâd ideler. Fâ'idesi mü'mine 'âm (3) olduğı-çün yakın şürû' olundu. Taḥrîrini müyesser ide Haḳḳ. Âmîn ... "

Müellif eseri oluştururken doksana altı kaynaktan yararlandığını şu sözlerle belirtir:

"... [4a] (13) Bu kitâb-ı müsteḥâbda naḳil (14) alınan mesâ'il-i şerîf toksan altı pâre kitâbdan cem olunmuşdur..."

4. Eserin Nüshaları

Mesâil-i Fıkhîye'nin 65 nüshası tespit edilebilmiştir. Ankara Millî Kütüphanede Mesâ'il-i Fıkhîye adıyla 43 nüsha kayıtlıdır. 9 nüsha Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunmaktadır. 4 nüsha Manisa İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır. 2 nüsha Vatikan Kütüphanesinde bulunmaktadır. 2 nüsha Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Hüseyin Yurdaydın, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisinde yayımlamış olduğu "Üstüvânî Risalesi" başlıklı çalışmada eserin Viyana Millî Kütüphanesinde bulunan nüshasını¹⁴ Üstüvânî Risâlesi olarak tanıtmaktadır.¹⁵ Çalışmayı incelediğimizde Üstüvânî Risalesi olarak tanıtılan eserin Mesâil-i Fıkhîye'den farklı bir eser olmadığını, onun bir nüshası olduğunu gördük. Yine aynı çalışmada söz konusu eserin Viyana nüshasının yanında üç nüshasından daha bahsedilmektedir. Bunlardan ikisi Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesinde, diğeri ise Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır.¹⁶

Üzerinde çalıştığımız nüsha Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Veri Tabanı Kitaplığında, Yz. A307 numarada kayıtlıdır. Harekeli nesih hatla yazılmıştır. 200x140-160x90 mm. ölçüsünde, üç hilal; üzüm salkımı ve kartal filigranlı

¹⁴ N at. Bibl., Cod. Mixt. 1189.

¹⁵ Hüseyin Yurdaydın, "Üstüvânî Risalesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 10, Ankara, 1961, s. 72-78.

¹⁶ Hüseyin Yurdaydın, *agm.*, s. 72.

kâğıda yazılmıştır. Çizgiler kırmızı mürekkepledir. Sayfalar rutubet lekeli. Kenarları vişne rengi meşin, cilt kapakları yıpranmış ebru kâğıt kaplı, mıkplepli bir cilt içerisindedir. Başta fihrist, bazı sayfalarda vakıf kaydı vardır. İlk 18 yaprak sonradan eklenmiştir.¹⁷ Nüshanın 35. varâğı, numaralandırılırken atlandığı için tekrar numaralandırma yapılmıştır. 54a olarak numaralandırılan sayfa bizim numaralandırmamızda 55a'ya tekabül etmektedir.

5. Eserin Konusu

Mesâil-i Fıkhiye dinî bir eserdir. İslam fikhına dair konular anlatılır. Eserde bahsedilen konular bazen hadislerden ve diğer fıkıh kitaplarından yapılan nakillerle anlatılmıştır. Mesâil-i Fıkhiye'nin 55a-107a varakları arasında dinî meselelerin etraflıca açıklandığı bâblar şunlardır:

Bâb: Bu bâb, ğuslün sünnetleri beyânında. (55a/5-55b/5)

Bâb: Bu bâb, ğuslün haramı ve mekrûhı beyânındadır. (55b/5-56a/1)

Bâb: Bu bâb, abdestün şartı beyânındadır. (56a/1-56a/10)

Bâb: Bu bâb, abdestün farzları beyânındadır. (56a/10-56b/1)

Bâb: Bu bâb, abdestün sünnetleri beyânındadır. (56a/1-57a/6)

Bâb: Bu bâb, misvâkuñ fâideleri beyânındadır. (57a/6-57b/5)

Bâb: Bu bâb, abdestün müsteḥabları beyânındadır. (57b/5-58a/4)

Bâb: Bu bâb, abdestün mekrûhları beyânındadır. (58a/4-58b/4)

Bâb: Bu bâb, abdestün müfsidler beyânındadır. (58b/4-59b/9)

Bâb: Bu bâb, abdestün kısımları beyânındadır. (59b/9-60b/12)

Bâb: Bu bâb, câmi'e girmenün âdâbı beyânındadır. (60b/12-61a/12)

Bâb: Bu bâb, namâzın farzları beyânındadır. (61a/12-61b/13)

Bâb: Bu bâb, ta' dîl-i erkân beyânında. (61b/13-63a/4)

¹⁷ <http://yazmalar.tdk.org.tr> [erişim tarihi: 13.05.2019].

Bāb: Bu bāb, namāzıñ vācibleri beyānındadır. (63a/4-64a/1)

Bāb: Bu bāb, namāzuñ sünnetleri beyānındadır. (64a/1-65b/6)

Bāb: Bu bāb, namāzuñ müsteḥabları beyānındadır. (65b/6-67b/8)

Bāb: Bu bāb, namāzıñ mekrūhları beyānındadır. (67b/8-69a/6)

Bu bāb, mesḥe ve abdeste müte‘allik olan mes’eleler beyānındadır. (69a/6-72b/14)

Bu bāb, mekrūh olan vāḳitleri beyān ider. (72b/14-74b/10)

Bu bāb, teyemmüme müte‘allik olan mes’eleler beyānındadır. (74b/10-75b/12)

Bu bāb, niyyete ve müfside müte‘allik olan mes’eleler beyānındadır. (75b/12- 77a/12)

Bu bāb sünnet[-i] müekkede beyānındadır. (77a/12-79a/7)

Bu bāb müsāfire müte‘allik olan mesāil beyānındadır. (79a/7-81b/11)

Bu bāb ‘özre müte‘allik olan mes’eleler beyānındadır. (81b/11-83a/9)

Bu bāb ḳazāya ḳalmıṣ namāzları beyān ider. (83a/9-84b/9)

Bu bāb ḡusle müte‘allik olan mes’eleler beyānındadır. (84b/9-86a/6)

Bu bāb namāzı ifā itmeyen mes’eleler beyānındadır. (86a/6-87a/6)

Bāb: Secde-i sehvi lāzım olmayanı ve secde-i tilāveti beyānı. (87a/6-88a/8)

Bu bāb birkaç mes’eleler beyān ider. (88a/8-90b/7)

Bu bāb namāz içinde vāḳı‘ olan uyḳuya müte‘allik mes’eleler beyānındadır. (90b/7-91b/14)

Bu bāb, cenāze namāzına mütē‘allık olan mes’eleler beyānındadır. (91b/14-93a/13)

Bu bāb millet ve ğayrı mes’eleler beyānındadır. (93a/13-95b/6)

Bu bāb, ‘ulemā, kerāheti beyān ider. (95b/6-97b/4)

Bu bāb devri, rakşı beyānındadır. (97b/4-100a/2)

Bu bāb ‘ulemā ħarāmdur deyü beyān itdikleri mes’eleler beyānındadır.

(100a/2-101a/10)

Bu bāb şirk beyānındadır. (101a/10-104a/10)

Bu bāb ħayza ve nifāsa mütē‘allık olan mes’eleler beyānındadır. (104a/10-107a/13)

6. Eserin Dili

Klasik Osmanlı Türkçesine¹⁸ ait olan eserdeki en belirgin dil hususiyeti dudak uyumu sürecinin başlamış olmasıdır. Bazı eklerde uyuma bağlanma yanında, *tersine uyumsuzluk*¹⁹ da görülür.

Mesâil-i Fıkhiye’de Eski Anadolu Türkçesinin ve Klasik Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerini bir arada görmek mümkündür. Eser anlaşılır ve sade bir dil ile yazılmıştır.

¹⁸ Klasik Osmanlı Türkçesi, 16. yüzyıldan başlayıp 19. yüzyılın ortalarına kadar devam eden devredir. (Abdurrahman ÖZKAN, *Mehekkü’l- İlim ve’l- Ulemâ , Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler - Tıpkıbasım*, Isparta 2009 s. 9.)

¹⁹ Tersine uyumsuzluk EAT’deki yuvarlak ünlülü eklerin düzleşmeye, düz ünlülü eklerin yuvarlaklaşmaya bağlı olarak oluşturduğu yeni uyumsuzluktur. (Abdurrahman Özkan, *Netâyicü’l-Amâl ve Menâhicü’l-Ebrâr*, 1. Baskı, Palet yayınları, Konya, 2015, s.44).

İNCELEME

1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

Metnimizde imla bakımından Uygur yazı dili geleneğine ait yazılış özellikleri ile Arap-Fars yazı dili geleneğine ait yazılış özellikleri bir arada bulunmaktadır. Bu bölümde ünlülerin yazılışındaki çeşitliliğe, bazı ünsüzlerin ve bazı şekillerin yazılışlarına yer verdik.

1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞLARI

Ünlülerin yazılışında çoğu zaman elif (l), vav (و), ye (ي) gibi ünlü harfleri (huruf-ı imla) ile üstün (َ-), ötre (ُ-), esre (ِ-) gibi harekeler birlikte kullanılmıştır.

Metnimizde bazen aynı kelimedeki ünlülerin yazılışları farklılık göstermektedir. Bazı örneklerde iç ve ön ses durumundaki /a/ ünlüsü aynı kelimelerde hem üstünlü elif (ل) hem de dik üstünlü elif (ل) ile yazılmıştır: اياغى ayağı 55b/4 ~ اياغن ~ اياغى ayağın 57b/7, باشىndan 56b/14 ~ باشىله 82a/6, اقرسه 59b/3 ~ اقرسه 59b/6 vb. “iki” kelimesinde bulunan son ses durumundaki /i/ ünlüsü de hem esreli ye (ي) hem de dik esreli ye (ي) ile yazılmıştır: ايكى iki 57b/3 ~ ايكى iki 79b/1.

1.1.1. /a/ ünlüsü

1.1.1.1. Ön seslerde: Metnimizde /a/ ünlüsü için ön seslerde üstünlü elif (ل) ve dik üstünlü elif (ل) kullanılmıştır:

a. Üstünlü elif ile: اچق 88b/12, انك 94b/10, التته 56a/11, اديم 75a/10, اغز 58b/11, اغير 85b/13, اغرىسى 59a/14.

b. Dik üstünlü elif ile: اقوب 59a/8, اشردىغى 55b/4, اياغى 55b/4, اندن 79b/5, اخشام 89b/8, اوچل 70a/4.

1.1.1.2. İç seslerde: Metnimizde /a/ ünlüsü için iç seslerde üstün (َ-), üstünlü elif (ل) ve dik üstünlü elif (ل) kullanılmıştır:

a. Üstün ile: بغلو 81b/8, قچ 84b/7, چقرمق 60b/14, يزار 72a/14, قوئلرينه 56b/14.

b. Üstünlü elif ile: بَاقَه baqa 88b/8, بِرَاغُوبٌ birağup 103a/11, چَامُورُنِي çamurunu 61a/3, قَالْتُلُغِي қалунлуғи 72a/14, بَاشِيْلَه baş-ıla 82a/6.

c. Dik üstünlü elif ile: اَيَاغِي ayağı 55b/4, بَاشِيْنَدَنْ başından 56b/14, اَرَاْسِيْنُ arasını 57a/1, قُوْعٌ لَاذْفَدَنْ қоғладуқдан 60a/4.

1.1.1.3. Son seslerde: Metnimizde /a/ ünlüsü için son seslerde üstünlü elif (ا) ve üstünlü he (ه) kullanılmıştır:

a. Üstünlü elif ile: اَنَا ana 56a/8

b. Üstünlü he ile: اَيَاغِيه ayağına 69a/15, كُنَاهِيه günāhına 62a/14, اِمَامَه imāma 62b/9, حَاسْتِيَه hastaya 94b/11, قَالْدُرْدُفَدَه kaldurduqda 64a/5, قَهْقَهه қаққаға 59a/3, اِسْ لَامَه islām'a 89b/15.

1.1.2. /e/ ünlüsü

1.1.2.1. Ön seslerde: Metnimizde /e/ ünlüsü için ön seslerde üstünlü elif (ي) kullanılmıştır: اَدُوْكِ edügi 86b/14, اَكْسِيْكَ eksik 58a/8, اَلِنْدَنْ elinden 90a/4, اَتْمَكْ etmege 81a/4, اَلْلِي elli 89b/5, اَسْنَمَكْ esnemek 88b/5.

1.1.2.2. İç seslerde: Metnimizde /e/ ünlüsü için iç seslerde üstün (َ-) kullanılmıştır: اِيْكُنْ iken 75b/3, كَعْمَكْ geçmek 67b/1, اَيْلِيَه eyleye 89a/6, دُوشِيَه döşeye 89a/6, اِيْدَلَرْ ideler 89a/15, كَسِيْلِي kesileli 105b/10.

1.1.2.3. Son seslerde: Metnimizde /e/ ünlüsü için son seslerde üstünlü he (ه) kullanılmıştır: اِشْلَرْه işlere 103a/8, قِبْلِيَه kıbleye 55b/1, اِيْكِنْجِيَه ikincide 89a/1, اِيْجَمِيَه içmeye 105a/3, دُوشِيَه döşeye 89a/6, جَهَنَّمَه Cehennem'e 62b/13.

1.1.3. /ı/ ünlüsü

1.1.3.1. Ön seslerde: Metnimizde /ı/ ünlüsü için ön seslerde esreli elif (ي) ve esreli elif ye (ی) kullanılmıştır:

a. Esreli elif ile: اِصْنَمِش ışınmış 58b/2, اِنَانْدُوْغِيْمَز inandugımıza 93b/13, اِصْ لَانْسَه ıslansa 69b/10, اِبْرِيْقْدَنْ ıbrıqdan 72a/13.

b. Esreli elif ye ile: اِيرَاقُ ırak 62b/13.

1.1.3.2. İç seslerde: Metnimizde /ı/ ünlüsü için iç seslerde esre (ِ) ve esreli ye (ي) kullanılmıştır:

a. Esre ile: قِلِجْ kılıç 89b/1, قَلَمُ kılmaç 96a/15, قِسْمْ kısım 104a/9, قِتْنَدَه kıtında 85b/8, اَلِجِ alıcı 75a/9.

b. Esreli ye ile: رِزَاسِيْجُونْ rızasıçün 89a/13, بِيُورِيلُوبْ buyurılıp 95b/5.

1.1.3.3. Son seslerde: Metnimizde /ı/ ünlüsü için son seslerde esreli ye (ي) ve dik esreli ye (ي) kullanılmıştır:

a. Esreli ye ile: اَكْلَمُوغِي aklamadı 95a/10, اَرَالِغِي aralı 75a/9, بَرْمَاغِي barmasını 70a/14, مِي mı (soru eki) 72a/7, بَعْضِلَرِي ba'zıları 85b/2, دُعَايْ du'âyı 61a/1, بِيُورِدِي buyurdu 73b/11.

b. Dik esreli ye ile: بُوْغَازِي boğazı 69b/5, بُورْنِي burnı 105b/7, اَلْتِنْجِي altıncı 64a/7.

1.1.4. /i/ ünlüsü

1.1.4.1. Ön seslerde: Metnimizde /i/ ünlüsü için ön seslerde esreli elif ye (ي) ve esreli elif (ي) kullanılmıştır:

a. Esreli elif ye ile: اِيْچِنْدَه içinde 55b/4, اِيْكِنْدِي ikindi 76a/1, اِيلَرُوسِي ilerüsi 104b/15, اِيْسَه ise 59b/4, اِيْكِي iki 79b/1.

b. Esreli elif ile: اِنْجُوكَنَه incügene 70a/12, اِرِيْڭ iriñ 59b/15, اِشِدَجَكْ işidecek 96b/9, اِندِرْدِي indirdi 103a/9, اِندِكَلَرِي itdikleri 95b/7.

1.1.4.2. İç seslerde: Metnimizde /i/ ünlüsü için iç seslerde esre (ِ), dik esreli ye (ي) ve esreli ye (ي) kullanılmıştır:

a. Esre ile: شَهْرِيْڭ şehriñ 75a/3, مَجْلِسِنْدَه meclisde 95a/5, اِندِرْدِي indirdi 103a/9, بَرْنِي birini 62b/11, اُوْسْتِنَه üstine 73b/2.

b. Dik esreli ye ile: اَلْبِنِي elini 64a/7.

c. Esreli ye ile: اُوْزُرِيْئِهٖ 70b/12.

1.1.4.3. Son seslerde: Metnimizde /i/ ünlüsü için son seslerde esreli ye (ي) ve dik esreli ye (ي) kullanılmıştır:

a. Esreli ye ile: كَسِيلِيْ kesileli 105b/10, اِنْدَرْدِيْ indirdi 103a/9, اَلَّلَرِيْ elleri 71a/8, مَسْتِي mesti 70b/12, اَذْكِنِيْ edüğünü 70b/9.

b. Dik esreli ye ile: قَبْرِیْ kabri 93a/9, بَشِيْجِيْ beşinci 56a/5, اُوْجُنْجِيْ üçüncü 66a/9, اُوْتُرِيْ ötüri 71b/9.

1.1.5. /o/ ünlüsü

1.1.5.1. Ön seslerde: Metnimizde /o/ ünlüsü için ön seste ötreli elif vav (و) kullanılmıştır: اُوْغُلَانْ oğlan 105b/8, اُولْ ol 57a/5, اُولَا ola 72a/14, اُوْقَوْمَقْ okumak 78b/8, اَوْمَزَلَرِيْئِهٖ omuzlarına 64b/11, اُونْ on 68a/6, اُوْطَرْمَقْ oturmak 90b/11.

1.1.5.2. İç seslerde: Metnimizde /o/ ünlüsü için iç seste ötre (ُ-) ve ötreli vav (و) kullanılmıştır:

a. Ötre ile: نُوْخَسَانْ nokşān 62b/2, سُوْئِرَا soñra 57b/7

b. Ötreli vav ile: بُوِيْنْدَنْ boyundan 93a/4, قُوْدُقْدَهٗ kodukda 62a/7, قُوْغُلَاْدُقْدَنْ koğladukdan 60a/4, قُوْكِسِيْ koķısı 87a/3, قُوْلْتُقْلَرِيْنِيْ koltuklarını 66a/13, سُوْل sol 63b/13.

1.1.6. /ö/ ünlüsü

1.1.6.1. Ön seslerde: Metnimizde /ö/ ünlüsü için ön seste ötreli elif vav (و) kullanılmıştır: اُوْغَرَنْسَهٗ ögrense 84b/7, اُوْكْسُرُوْكِنِيْ öksürüğünü 65b/10, اُوْلَسَهٗ ölse 93a/7, اُوْكِنْ öñin 55b/1, اُوْبْسَهٗ öpse 70b/4, اُوْيَلَهٗ öyle 89b/7.

1.1.6.2. İç seslerde: Metnimizde /ö/ ünlüsü için iç seste ötre (ُ-) ve ötreli vav (و) kullanılmıştır:

a. Ötre ile: دُوْرْت dört 56a/14

b. Ötreli vav ile: بُوَيْلَه böyle 67a/8, دُونْمَك dönme 81a/11, دُوشَكِنَه döşegine 95a/1, سُوْرُ göbegi 55b/6, گُوكُ gök 73a/7, گُولْگَه سی gölgesi 73a/3, گُورْمَك görmek 55b/10, سُوْرُ söz 55b/12, کُوتُ kötü 103a/3, بُولُکْن بۆلۈکدن 56a/1.

1.1.7. /u/ ünlüsü

1.1.7.1. Ön seslerde: Metnimizde /u/ ünlüsü için ön seste ötreli elif vav (ؤ) kullanılmıştır: اُوْجُونْدَه ucunda 71a/4, اُونُتْسَه unutsa 71a/6, اُوْرُب urup 75a/2, اُوْصِي uşşı 59a/1, اُوْرُنْغِي uzunluğu 72a/14, اُوْيه uya 78a/5, اُوْرَاْقْنْ uzakdan 74a/11.

1.1.7.2. İç seslerde: Metnimizde /u/ ünlüsü için iç seste ötre (ُ-) ve ötreli vav (ؤ) kullanılmıştır:

a. Ötre ile: اُوْجْلَه avuçla 70a/4, بُوْيُنْئَه boynuna 74a/10, بُوْرُنْئِي burnunu 65b/13.

b. Ötreli vav ile: اَشْرُدُوْغِي aşurduğu 71a/15, بُوْيُورْدِي buyurdi 94b/9, بُوْرُلُور bozulur 69b/4, سُوي şuyı 75b/9.

1.1.7.3. Son seslerde: Metnimizde /u/ ünlüsü için son seste ötreli vav (ؤ) kullanılmıştır: بَاْغْلُو baglu 81b/8, بُوْرْجَلُو borçlu 75a/11, قُورُو kıru 84b/11, شَارُوشُو şaruşu 58b/8.

1.1.8. /ü/ ünlüsü

1.1.8.1. Ön seslerde: Metnimizde /ü/ ünlüsü için ön seste ötreli elif vav (ؤ) kullanılmıştır: اُوْج üç 55a/11, اُوْفُورْمَكْدُر üfürmekdür 58a/8, اُوْستِي üsti 71b/1, اُوْشُودْن üşüden 103a/15, اُوْزِرْنْدَه üzere 57b/15, اُوْزِرِنْدَه üzerinde 73b/2.

1.1.8.2. İç seslerde: Metnimizde /ü/ ünlüsü için iç seste ötre (ُ-) ve ötreli vav (ؤ) kullanılmıştır:

a. Ötre ile: بُوْتُون bütün 56b/11, اِيْتْدُكْدَنْ itdükden 76b/9, دُنْكِ dünkü 84a/10, بُوْيُوك büyük 62b/7, دُورْلُو dürlü 104b/5.

b. Ötreli vav ile: اِنْلُولِي enlülügi 90b/4, اِيْكِندُودَه ikindüde 89b/7, بُوْزِرِيْگْنْ bütürdikden 84a/3, بُوْيُوك büyük 62b/7.

1.1.8.3. Son seslerde: Metnimizde /ü/ ünlüsü için son seste ötreli vav (ؤ) kullanılmıştır: دُرْلُو dürlü 104b/5, كَنْدُو kendü 61b/11, دَيُو deyü 67b/5, گِرُو girü 81a/11, كُوتُو kötü 103a/3.

1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞLARI

Arap harfli metinlerin imlasında bazı ünsüzlerin aynı harfle karşılanması sebebiyle bu ünsüzlerin yazılışlarındaki farklılık bir imla meselesi olarak değerlendirilebileceği gibi, fonolojik bir mesele olarak da kabul edilebilir. b-p, c-ç, k-g gibi ünsüzlerin aynı harfle yazılmaları yüzünden eski imlada bu ünsüzlerin belirlenmesi imkânsız olmuştur.²⁰ Metnimizde de be (ب) harfi b ve p sesini, cim (ج) harfi c ve ç sesini kef (ك) harfi ñ, k ve g sesini karşılamaktadır.

1.2.1. /ç/ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde /ç/ ünsüzünün yazılışında düzenlilik görülmektedir. /ç/ ünsüzü daima cim (ج) harfi ile yazılmıştır. /ç/ ünsüzünün daima cim (ج) harfi ile yazılmasını imla kalıplaşması olarak düşündük. Bu nedenle içerisinde /ç/ sesi bulunan kelimeleri metindeki yazılışına bağlı olarak değil, günümüz Türkiye Türkçesindeki söylenişine bağlı olarak okuduk.

Ön ses durumundaki /ç/ ünsüzü: *çadır* 76a/14, *çağır*- 89b/10, *çal*- 90a/3, *çeñesi* 56a/11, *çek*- 69b/1, *çık*- 75a/12, *çıplak* 59a/4, *çibân* 83a/3, *çizmesini* 71a/1, *çokdur* 77b/5, *çorabı* 86b/14, *çömlek* 106b/8.

İç ve son ses durumundaki /ç/ ünsüzü: *açmağdur* 58a/11, *açık* 88b/12, *ağçe* 81a/5, *birkaç* 70a/9, *borçlu* 75a/11, *geç* 66b/5, *geç*- 85a/11, *hiçbir* 105b/9, *iç*- 60a/11, *içim* 80b/2, *içerü* 89a/6, *içün* 59b/11, *kerpiç* 90b/1, *niçün* 103a/1, *oruç* 105a/4, *şaç* 105b/7, *uç* 88b/2, *üçünci* 55a/7, *kaç*- 80a/8, *kuçuş*- 59a/5.

²⁰ Abdurrahman Özkan, *age.*, s. 30.

1.2.2. /p/ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde /p/ ünsüzünün yazılışında düzenlilik görülmektedir. /p/ ünsüzü daima be (پ) harfi ile yazılmıştır. /p/ ünsüzünün daima be (پ) harfi ile yazılmasını imla kalıplaşması olarak düşündük. Bu nedenle içerisinde /b/ sesi bulunan kelimeleri metindeki yazılışına bağlı olarak değil, günümüz Türkiye Türkçesindeki söylenişine bağlı olarak okuduk.

İç ve son ses durumundaki /p/ ünsüzü: *çıplağ 59a/4, çorap 86b/14, iplik 74a/10, kapla- 70b/13, toprak 72a/13, topuk 70b/12.*

Metnimizde -Up zarf-fiil ekinin sonundaki ünsüz daima be (پ) harfi ile yazılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi eserlerinde -Up zarf-fiil ekinin ünsüzünün genellikle be (پ) ile yazılmasını bir imla kalıplaşması olarak düşünebiliriz.²¹

-Up (zarf-fiil eki): *açup 55a/3(3), akıdup 56a/12, akup 59a/8(3), alup 69a/13(8), bakup 58a/4, başturmayup 71a/10, birağup 103a/11.*

1.2.3. /t/ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ön seslerde “*tükür- 58a/12, tükürük 59b/4, tek 66a/12, tencere 90a/6, ter 66a/2*” dışındaki /t/ ile başlayan Türkçe kelimeler tamamen kalın ünlülü kelimelerdir. Kalın ünlülü kelimeler, birkaç kelime dışında baştaki /t/ sesini korumuşlardır. *dur-* kelimesinin hem /t/’li hem de /d/ li şekli mevcuttur. *bk. durmak 61a/6 ~ tırmak 60b/7.*

Metnimizde t-/d- değişmesi olmayan /t/’li kelimelerin çoğu, günümüz Türkiye Türkçesinde /d/’lidir. Türkçe kelimelerin başındaki kalın /t/ sesi “*toz 74a/2*” kelimesi dışında daima tı (ط) ile yazılmıştır: *tağıl- “dağılmak” 82b/4, tamar “damar” 57a/14, tamlar- “damlamak” 71a/12, taş- “taşmak” 90a/6, taşra “dışarı” 59a/13, tayan-*

²¹ Abdurrahman Özkan, *age.*, s. 32.

“dayanmak” 58b/13, *toğ-* “doğmak” 73b/1, *toğrı* “doğru” 70a/12, *toğur-* “doğurmak” 105b/8, *toğuz* “dokuz” 66a/12, *tol-* “dolmak” 69b/15, *toldur-* “doldurmak” 70b/1, *toñ-* “donmak” 71b/7, *tolun-* “(Güneş için) batmak”, *toyur-* “doymak” 103a/13, *toprak* “toprak” 75a/2, *topuk* “topuk” 70b/12, *tur-* “durmak” 90a/10, *tut-* “tutmak” 104a/14.

1.2.4. /s/ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde kelime başında /s/ ünsüzü için ince ünlülü kelimelerde sin (س), kalın ünlülü kelimelerde sad (ص) harfi kullanılmıştır: *sekizinci* “sekizinci”, 55a/14, *sevindir-* “sevindirmek” 62b/12, *sil-* “silme” 66a/2, *söyle-* 60a/3, *saç* “saç” 105b/7, *sağ* “sağ taraf” 60b/15, *şakal* “sakal” 56b/9, *şakın-* “kaçınmak” 81b/1, *şakla-* “gizlemek” 104a/9, *şal-* “salmak” 85a/11, *şan-* “zannetmek” 104a/15, *şar-* “çevrelemek” 85b/6, *şarı* “sarı” 74b/4, *şat-* “satmak” 81a/1, *şay-* “saymak” 67b/12, *şol* “sol taraf” 58a/9, *şon* “son” 62a/15, *şok-* “sokmak” 86a/4, *şor-* “sormak” 94b/9, *şovuk* “soğuk” 71b/6, *şu* “su” 58b/2.

Eklerde bulunan /s/ ünsüzü genel olarak sin (س) harfi ile yazılmıştır fakat -sa ekinin başındaki /s/ ünsüzü iki örnekte, -sl ekinin başındaki /s/ ünsüzü bir örnekte sad (ص) ile yazılmıştır: *ağmaşa* 69b/15(2), *aşşalar* 74a/10; *uşşı* 59a/1.

Kelime içinde kalın ünlülülü kelimelerde genel olarak sad (ص) harfi kullanılmıştır: *kuş-* 58b/11, *ışın-* 58b/2, *ışıt-* 103a/15, *ışla-* 71b/1, *ışlan-* 71b/2.

1.3. BAZI EK VE ŞEKİLLERİN YAZILIŞLARI

1.3.1. Metnimizde bazı kelimelerde -I belirtme hâli eki, esreli hemze (ء) ile gösterilmiştir: *فَاتِيحَةَ Fātiḥāyi* 63b/4, *كَمْسَةَ kimseyi* 96a/13, *مَنِي meniyi* 85a/10, *أَوَّلَهُ öyleyi* 106a/11, *secdeyi* 107a/1.

1.3.2. “da/de, ki, kim” gibi kelimeler kendisinden önceki kelimeye bitişik olarak yazılmışlardır: *بُيُورِدِيْكَ buyurdı ki* 96b/10, *كُورِدِيْكَ gördi kim* 91a/5, *اِحْتِمَالِيْده ihtimālī de* 80a/11 vb. -mI eki de bitişik yazılmıştır: *رَكْعَتِي rek'at mı* 91a/3, *فَرَضِيْدُ farz mıdur* 76a/8.

1.3.3. Şeddenin Kullanımı: Arap yazısında ikiz ünsüzü göstermek için kullanılan şedde metnimizde bazı kelimelerde tek harf ile, bazı kelimelerde iki harf ile kullanılmıştır.

Şeddenin tek harf ile kullanıldığı örnekler şunlardır: **الرِّنْ** ellerin 55a/6, **كَرَّه** kerre 55a/11, **حَدَّادِيْهٖ** Ḥaddādī'de 55b/6, **حَمَامْدَهٗ** ḥammāmda 55b/15, **صَحَّاتِنُ** ṣaḥḥatinūn 56a/7, **مُقَيَّدٌ** muḳayyed 56a/7, **نِيَّتٌ** niyyet 56b/7, **أَمَّا** ammā, **بَرَّازِيْدَهٗ** Bezzāzī'de, **تَبَوُّلٌ** tebevvl 72b/7, **كُوجُكُ** ḡuccük 74a/12, **تَيَمُّمٌ** teyemmüm 75b/9, **مُصَلَّيَّةٖ** muṣallāya 85b/6, **إِلَّا** illā 86b/15, **مِلَّةٖ** milletde 94a/12, **أَوْصِي** uṣṣī, **أَصْلَرُ** aṣṣalar 74a/10, **سُنَّتِي** sünneti.

Şu kelimelerde şedde olduğu hâlde aynı ünsüz iki defa yazılmıştır: **الِّلرِي** elleri 71a/8, **مُتَعَلِّلُقٌ** müte'alliḳ 69a/7.

Bazı ikiz ünsüzlerin şedde kullanılmadan yazıldıkları görülür: **جَلَالٌ لَّمَقْدُرٌ** ḡilāllamaḡdur 56b/5, **يَوْمَمَقْدُرٌ** yummaḡdur 58a/14, **قَزَلِّلِقُ** ḡızılıḳ 73a/8, **كَسْسَلَرُ** kesseler 74a/10.

2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Türkçede bazı kelime tabanlarında ve eklerde bulunan ünlüler çeşitli sebeplerle muhtelif değişikliklere uğramışlardır. Metnimizde tespit ettiğimiz belli başlı ünlü değişimleri şunlardır:

2.1.1. i / e veya e / i değişmesi

Metnimizde kök ve eklerde i veya e bulunan kelimeleri standart Türkiye Türkçesindeki kullanışlarıyla karşılaştırarak şöyle tasnif etmek mümkündür:

a. Hem metnimizde hem de standart Türkiye Türkçesinde /e/’li olan kelimeler: *er “erkek” 92b/8(15), beş “beş” 59b/11(7)*

b. Bugün standart Türkiye Türkçesinde /i/’li olup metnimizde /e/’li olan kelimeler: *eylük “iyilik” 101a/12, gey- “giymek” 61a/10(11)*

c. Metnimizde /i/’li, bugün standart Türkiye Türkçesi ise /e/’li olan kelimeler: *gice “gece”, 71b/13(6), it- “etmek” 97a/3(74), girü “geri” 81a/11(8), iriş- 89a/9, irt 105a/2(3), vir- “vermek” 103b/1 (15).*

ç. Hem metnimizde hem de standart Türkiye Türkçesinde /i/’li olan kelimeler: *bile “bile, dahi” 56a/13(4), bil- 88a/9(10), bir 55a/2, gibi 62a/6(20), gider- 57a/12(3), gir- 95a/1(13), git- 103a/11(12), iç 55b/4(29), iç- 60a/11(6), içün 59b/11(18), iki 57b/3(51).*

d. Günümüz yazı dilinde /e/’li olan bazı kelimeler metnimizde hem /i/’li hem /e/’li şekilleriyle kullanılmıştır: *de- 96a/13(5) ~ di- 73a/3(78), deyü 74b/5(13) ~ diyü 83b/5(5), ye- 60b/8(2) ~ yi- 105a/3(4), yer 60b/10(16) ~ yir 77a/10(4).*

2.1.2. u > ü > i ve ü / i değişmesi

Eski Türkçede /u/, /ü/ sesini taşıyan bazı kelimelerin bu ünlüleri Batı Türkçesinde /ı/ ve /i/’ye dönüşmüştür.²² Bu değişiklik metnimizde şu kelimelerde görülmektedir: *içün* (< *üçün* < *uçun*) “için” 59b/11(18), *bitür*²³ (< *bütür*-) “bitirmek” 66b/4.

2.1.3. ı / u ve ı > i > ü değişmesi

Eski Türkçede dudak uyumuna bağlı olmayan bazı kelimelerin ikinci hecesindeki /ı/ ünlüsü metnimizde /u/ sesine dönmüştür ve dudak uyumuna tabi olmuştur: *oğu*- (< *oğı*-) 107a/1, *oğun*- 83a/12, *uyu*- (< *udı*-) 60a/1, *ķuruca* (< *ķurı-ğ* / *ķuru-ğ*) 86a/1

Yürü- fiilinde ı > i > ü değişmesi görülür: *yürü*- (< *yöri*- < *yorı*-) “yürümek” 76a/4.

2.1.4. u / o ve ü / ö değişmesi

Arap harfli metinlerde /o/, /ö/, /u/, /ü/ seslerini ayırt etmek mümkün değildir. Bu nedenle imladan dolayı u/o ve ü/ö değişmesi hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Şu kelimeleri dar ünlülü olarak okumayı tercih ettik: *büyük* 62b/7, *uy*- 78a/5, *uyan*- 84b/15, *yuķaru* 67b/10, *yürü*- 69b/2. Şu kelimeleri ise geniş ünlülü okuduk: *boy* 93a/4, *boyun* 57b/6.

2.1.5. u / a değişmesi

Metnimizde “orta” kelimesinde bu değişiklik görülmektedir: *orta* (< *ortu*) “orta, ara” 89b/7.

2.1.6 u / ü değişmesi

Metnimizde bir örnekte mevcuttur: *içün* (< *üçün* < *uçun*) “için” 74b/6.

²² Abdurrahman Özkan, *age*, s. 38.

²³ Metinde “*bütür*-“ şekli de mevcuttur. bk. 84a/3.

2.1.7. Yabancı kelimelerde ünlü değişimleri

Metnimizde bazı Arapça ve Farsça kelimelerde de ünlü değişmesi görülür. Yabancı kökenli kelimelerdeki farklılıkları bir imla yanlışı olarak değil, bir ses değişikliği olarak görmek gerekir.²⁴

Metnimizde değişme görülen teyemmüm kelimesinin orijinal şekli de kullanılmıştır: *teyemmim* 75b/8.

a / e değişmesi: *mādem* (< *mādām*: Ar.) 95a/5

a / i değişmesi: *mübālīga* (< *mübālağa*: Ar.) 69b/12

e / i değişmesi: *riğāyib* (< *reğāib*: Ar.) 96a/4

i / e değişmesi: *e‘āde* (< *iāde*: Ar.) 80b/9

i / ü değişmesi: *mevlüd* (< *mevlid*: Ar.) 93b/10, *müşkül* (< *müşkil*:

Ar.)103a/11, *teyemmüm* (< *teyemmim*) 75a/10, *müsvāk* (< *müsvāk*: Ar.)57b/3.

2.2. ÜNLÜ KISALMASI

Metnimizde bazı alıntı kelimelerdeki uzun ünlüler kısalmıştır: *peygamber* (< *peygāmbēr*: Far.) “peygamber, nebi”60b/5, *abdest* (< *ābdest*: Far.) “abdest” 55a/1, *te ‘hīr* (< *te ‘hīr* Ar.) “Geciktirme, erteleme”66b/14.

2.3. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü türemesi kelimenin aslında olmayan bir ünlünün sonradan meydana gelmesidir. Metnimizde kelime başında ünlü türemesi oruç kelimesinde tespit edilmiştir: *oruç* (< *rūze*: Far.) 105a/4.

Metnimizde iç seste ünlü türemesi olan kelimeler şunlardır: *meyil* (< *meyl*: Ar.): “eğilme” 65b/8, *vakıt* (< *vaqt*: Ar.) “vakit” 59b/11, *sehiv* (< *sehv*: Ar.) “hata”107a/3, *ecil* (< *ecl*: Ar.) “sebepe” 94b/1, *hayız* (< *hayz*: Ar.) “ay hâli” 104, *qabir* (< *qabr*: Ar.)

²⁴ Abdurrahman Özkan, *age.*, s. 39.

“*kabir, mezar*” 93a/9, *naķil* (< *naķl* Ar.) “*taşıma, aktarma*”, *küfür* (< *küfr*: Ar.) “*küfür*” 103a/2, *lafız* (< *lafz*: Ar.) “*söz*” 97a/7.

Metnimizde görülüp günümüz Türkiye Türkçesinde görülmeyen ünlü türemesi hadisesi *ḥaziret* 94b/7 kelimesinde görülür. Türkiye Türkçesinde ḥazret “saygı sözü” şeklindedir.

İç seste ünlü türemesi olan bazı kelimelerin aynı zamanda asli şekilleri de kullanılmıştır: *ḥüküm* (< *ḥükm*: Ar.) 106a/15 ~ *ḥükm* 106a/15, *ḳavil* (< *ḳavl*: Ar.) 97a/6 ~ *ḳavl* 97a/6, *mesih* (< *meṣḥ*: Ar.) 69b/3 ~ *meṣḥ* 56b/14, ‘*özür*’ (< ‘*özr*’ Ar.) 82a/2 ~ ‘*özr*’ 81b/11, *rükün* (< *rükn*: Ar. 75a/1) ~ *rükn* 86b/3, *şehir* (< *ṣehr*: Ar.) 81b/4 ~ *ṣehr* 81b/4.

Bugün Türkiye Türkçesinde ünlü türemesi görülen bazı alıntı kelimelerde metnimizde bir ünlü türemesi hadisesine rastlanmamıştır: *ism* 62a/10, ‘*ilm*’ 95a/7.

Metnimizde sonda ünlü türemesi görülen örnekler şunlardır: *ğayrı* (< *ğayr*: Ar.) “*başka*” 73b/6, *ba‘zı* (< *ba‘z* : Ar.) “*birtakım*” 57a/4, *zammı it-* (< *zamm*: Ar.) “*üzerine eklemek*” 78b/14, *meṣḥi it-* (< *meṣḥ*: Ar.) “*abdest alırken ıslak eli başa veya mest üzerine sürmek*” 71a/5, *sehvi* (< *sehv*: Ar.) “*hatâ*” 107a/3.

2.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ünlü düşmesi genellikle kelime içinde görülür. Türkçede vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi, eskiden beri görülen bir ses hadisesidir. Ünlü düşmesinin metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ağız* (*ağzı* 58b/11, *ağzın* 57a/13, *ağzını* 88b/6, *ağzınıñ* 72b/2) *boyun* (*boynuna* 74a/10), *bögür* (*bögrine* 67b/13), *burun* (*burnını* 65b/14, *burnuna* 71a/4, *burnunda* 82a/11, *burnunu* 65b/13, *burnunuñ* 59a/8), *gögüs* (*gögsine*) 66a/9, *içün* (*rızası-çün* 89a/13, *nefsi-çün* 64b/1), *ile* (*eli-le* 76b/4, *dirsekleri-le* 75a/2, *dizleri-le* 88b/2, *kaşı-la* 83a/1), *oğulan* (*oğlan* 105b/8), *uyuku* (< *udıku*: *uykudan* 60a/1)

i- fiilinin idi, ise, iken şekillerinde bazı örneklerde i- fiili düşer: *ise (dimezse 92a/14, düşmezse 58b/14), idi (itmezlerdi 103a/4), iken (bağarken 84a/2, gelürken 72a/11, giderken 59b/8).*

Metnimizde *yalıñız* kelimesinde ünlü düşmesi görülmez: *yalıñız 66a/11.*

2.5. BİRLEŞME

Türkçe kelimelerde iki ünlü yan yana bulunmadığı için ünlü ile biten bir kelime ile ünlü ile başlayan bir kelime yan yana geldiğinde iki ünlüden biri düşerek birleşme hadisesi olabilir. Ancak bir kelimenin ünsüz ile bitip diğer kelimenin ünlü ile başladığı durumlarda da görülür.

Birleşme hadisesinin metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kimesne < kim + ise + ne < kim erse ne; 89b/11, böyle < bu eyle: 67a/8; değil < tağ + ol: 97a/11; ancak < an-ça + ok: 70b/4; nesne < ne + ise + ne < ne + erse + ne: 67a/8; şimdi < uş + amtı: 93a/15; şol < uşol < uş + ol: 63b/13; yoğsa < yok + ise < yok + erse: 72a/7; niçün < ne + içün; 103a/1, nefsiçün < nefsi + içün 64b/1.*

2.6. ÜNLÜ UYUMU

2.6.1. Dil Uyumu (Kalınlık-İncelik Uyumu)

Metnimizde Türkçe kelime tabanlarında ve eklerde, genellikle kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu tamdır. Günümüz yazı dilinde dil uyumuna uymayan bazı kelimeler metnimizde uyuma bağlıdırlar: *dahı “dahi” 55a/2, kangı “hangi” 75b/10.*

-ken zarf-fiil eki, günümüz yazı dilinde olduğu gibi metnimizde de daima ince ünlülüdür: *alırken 58a/8(7), bağarken 84a/2, gelürken 72a/11(2), giderken 59b/8(3), girerken 82b/7, iderken 55b/4(10), kalğarken 65b/14(2), kılarken 75b/14(25), kılurken 62a/12, otururken 78b/3(2), şatılırken 81a/5, toğarken 73b/1, toğururken 106b/6, varken 60a/3(3), var-iken 70b/4(8), virirken 64b/11(2), yazarken 87b/13, yürürken 86b/3.*

-ki aitlik eki, Aitlik eki günümüz yazı dilinde olduğu gibi kalın ve ince ünlülü kelimelerle -ki şeklinde kullanılmıştır: *bugünki 84a/14(2), dünki 84a/10(2), evvelki 55a/6(34), ibtidâki 90a/8, şoñraki 66b/1(2), tebbet yedâdaki 77a/6.*

-IIK / -IUK isimden isim yapma eki, ince sıradan kelimelere ince, kalın sıradan kelimelere kalın olarak eklenmiştir: *aralığı 75a/9, beyâzlık 73a/8, dirhemlik 90a/3, enlülügi 90b/4(2), günlük 80a/14(3), harçlığı 81a/3, imâmetligi 76a/12, iplik 74a/10, kalınlığı 72a/14, kızıllık 73a/8, kuşlukdan 105b/5, mezârlıkda 73b/14, uzunluğu 70a/4(2), yakınlık 106a/4(2), yaramazlığını 103a/10, yüksekliği 90b/1(2).*

2.6.2. Dudak Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu)

EAT'de eklerin çoğu yuvarlak ünlülü olduğu için Batı Türkçesinin ilk döneminde bir dudak uyumundan söz etmek mümkün değildir. Eski Anadolu Türkçesinin sonundan itibaren bazı uyumlu örnekler görülse de Batı Türkçesinde dudak uyumu süreci Klasik Osmanlı Türkçesi döneminin ilk zamanlarında başlamış ve bu dönemin sonunda tamamlanmıştır.²⁵ Metnimizde bazı kelime tabanlarında dudak uyumu bulunmazken bazı kelime tabanlarında ise ikili şekillerle karşılaşılır.

Dudak uyumu kelime tabanlarında ve eklerde olmak üzere iki bölümde değerlendirilmiştir.

2.6.2.1. Kelime Tabanlarında Dudak Uyumu

2.6.2.1.1. Dudak uyumu bulunmayan kelime tabanları

şandur- "kandırmak" 103a/14, delü "deli" 82b/14, delük "delik" 70b/7, demür "demir" 81b/7, girü "geri" 81a/11, kalınlık "kalınlık" 72a/14, kendü "kendi" 61b/11, korkı "korku" 89b/12, ötüri "den dolayı" 71b/9, sidük "idrar" 82b/2, toğrı "doğru, -e karşı" 70a/12.

²⁵ Abdurrahman Özkan, *age.*, s. 43.

2.6.2.1.2. Dudak uyumu bulunan kelime tabanları

buyur- “buyurmak” 73b/11, büyük “büyük” 62b/7, deri “deri” 72b/5, topuk 70b/12, yakın “yakın” 74a/12, değil “değil” 70b/7, diri “canlı” 94a/15, otur- “oturmak” 78a/15, ovuştur- “oğmak” 55a/13, öksürük “öksürük” 65b/10.

2.6.2.1.2. İki şekilli kelime tabanları (ikili şekiller)

İki şekilli kelime tabanları dudak uyumu sürecinin başladığını göstermektedir. İki şekilli kelime tabanlarında genelde uyumlu örneklerin uyumsuz örneklere oranla daha fazla olduğu görülür. İki şekilli kelime tabanları şunlardır: *edik “konçlu mest” 66b/10(13) ~ edük 86b/14(2), ikindü “ikindi” 89b/7(3) ~ ikindi 76a/1(13), kaldır- “kaldırmak” 88b/14(2) ~ kaldır- 62a/5(11), koğu “koku” 87a/3(1) ~ koğu 57a/13(1), kuyı “kuyu” 75b/2(1) ~ kuyu 81a/14(3), kurı “kuru” 84b/12(1) ~ kuru 84b/11(1), okı- “okumak” 87b/10(1) ~ oku- 107a/1(99) yerli “yerli yerinde” 79a/10 (1) ~ yerlü 63a/12(4).*

2.6.2.2. Eklerde Dudak Uyumu

Metnimizde bazı eklerde belirli ölçüde dudak uyumu sağlanmıştır. Bazı eklerde düzleşme veya yuvarlaklaşma sonucu kısmen veya tamamen dudak uyumu sağlanmıştır. Eklerde dudak uyumu, düz ünlülü ekler ve yuvarlak ünlülü ekler olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

2.6.2.2.1. Düz Ünlülü Ekler

Bu bölümde Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olan ekler ile metnimizde tamamen düz ünlülü örnekleri olan ekler incelenmiştir. Buradaki düz ünlülü eklerin bir kısmı Eski Türkçeden beri düz ünlülü olan, bir kısmı ise Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü düzleşen eklerdir. Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olan bazı eklerin de metnimizde uyuma bağlı olarak daima düz ünlülü örnekleri mevcuttur.

Dudak uyumuna bağı olmayan düz ünlülü ekler: Hem düz ünlülü tabanlarda hem yuvarlak ünlülü tabanlarda düz ünlülü olarak kullanılan eklerdir. Bu ekler düz ünlülü tabanlarda dudak uyumuna bağılıdır.

-cİ isimden isim yapma eki: *yolcİ 71b/14(5), yolcınıñ 80b/2(3).*

-dİ görülen geçmiş zaman üçüncü şahıs eki: Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde daima düz ünlülüdür. Metnimizde hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü tabanlarda düz ünlülüdür: *bulunmadı 76b/3, buyurdu 73b/11(2), çıkmadı 106a/11, dedi 96a/13, derdi 94b/13(5), didi 96a/7, didiler 85a/12(2), eyledi 95a/14, gördi 91a/5, indirdi 103a/9, itmezlerdi 103a/4, kıldı 90a/7(3), kılmadı 90a/7, oldu 65a/11(2), olundu 94b/4(2), oturdu 91a/4(2), viridi 103a/9.*

-İ belirtme hâli eki: Metnimizde Eski Anadolu Türkçesindeki gibi daima düz ünlülüdür: *pabucını 60b/13(2), cümlemüzi 104a/8, bozulduğunu 69a/13, abdesti 56a/9(19), adamı 62b/8, ağzını 88b/6, aḡşamı 83b/6, aḡçeyi 95a/15, alnını 65b/14(2), altını 55a/1(2), avuçlarını 71a/11, ayağını 69b/7, âyetleri 67b/12, balgamı 57a/12, barmagını 70a/14(2), başarı 57b/1, başı 65b/12(3), birini 62b/11, çamurunu 61a/3, çizmesini 71a/1, öksürüğünü 65b/10, topuğunu 70b/12, tozu 66a/2, uyluklarını 66a/14, yaramazlığını 103a/10, yatsuyı 83b/13(2), yolunu 103a/11, toprağı 81b/1, ‘uzvını 74b/9, kıbleyi 79b/10, yüzünü 56a/11(2).*

-ki aitlik eki: Hem düz ünlülü tabanlarda hem de yuvarlak ünlülü tabanlarda düz şekliyle görülür: *bugünki 84a/14(2), dünki 84a/10(2), evvelki 55a/6(34), ibtidâki 90a/8, şoñraki 66b/1(2), tebbet yedâdaki 77a/6.*

-mİ soru eki: Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de daima düz ünlülüdür, dudak uyumuna uymaz: *aldım da mı 72a/7, almadan mı 72a/7, dört mi 91a/4, evvel mi 72b/11, farz mıdur 76a/8, kıldı mı 90a/7, kılmadı mı 90a/7, müsâfir midür 79a/10, olur mı 89a/9(3), rek‘at mı 91a/3, şoñra mı 72b/11, sünnet midür 76a/9, vâcib midür 76a/8, yerli midür 79a/10.*

-mİş öğrenilen geçmiş zaman eki: Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de daima düz ünlülüdür: *buyurmuşlar 74b/3, görmüşler 78b/7, olunmuş 57a/4, getürmüş 62b/12, çıkmış 76b/4, dimiş 71b/11(3), eylemişdür 95b/14, gelmiş 94b/9, işlemiş 73b/4(2), itmiş 57b/1(13), kılmamış 78a/9, kılmış 91b/6, olmamış 105b/12, sevindirmiş 62b/12, tutmuş 63a/3, virmiş 91a/5.*

-mİş sıfat-fiil eki: Ek, metnimizde üç örnekte görülmektedir. Sadece düz ünlülü şekli mevcuttur: *kalmış namâz 73a/12(5), ısınmış şu 58b/2, toğurmış gibi 105b/8.*

Metnimizde sadece düz ünlülü tabanlarda kullanılmış olan düz ünlülü ekler: -AyIm teklik birinci şahıs emir eki eki, -I fiilden isim yapma eki, -(I)n vasıta eki ve -(I)t fiilden fiil yapma eki metnimizde sadece düz ünlülü kelime tabanlarında kullanılmışlardır. Bu sebeple bu ekler hakkında dudak uyumuyla ilgili bir şey söylemek mümkün değildir.

-AyIm teklik birinci şahıs emir eki: *alayım 72a/11, geleyim 72a/11, kılayım 76a/4(2), varayım 72a/10(2).*

-(I)n vasıta eki: *degin 68a/7(3), vaktın 63b/8(4).*

-(I)t- fiilden fiil yapma eki: *akıda 55a/3.*

-I fiilden isim yapma eki: *aşılı 74a/5(2), dikili 90b/1.*

Dudak uyumuna bağlı olarak sadece düz ünlülü tabanlarda tespit edilen düz ünlülü ekler: Burada yer verdiğimiz ekler, Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü daima yuvarlak olarak kullanılan eklerdir. Bu ekler metnimizde düz ünlülü şekilleriyle uyuma bağlı olarak görülür.

-dI-ñ görülen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki: Metnimizde uyuma bağlı olarak düz ünlülü tek örneğine rastlanmıştır: *kıldıñ 86b/11.*

-(I)ñ çokluk ikinci şahıs emir eki: Metnimizde uyuma bağlı olarak düz ünlülü tek örneğine rastlanmıştır: *alıñ 75b/9.*

-(İ)ñİz çokluk ikinci şahıs iyelik eki: Metnimizde uyuma bağlı olarak düz ünlülü tek örneğine rastlanmıştır: *kañıñız 75b/1*.

-sİz isimden isim yapma eki: EAT'de ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Ek, metnimizde sadece düz ünlülü şekliyle mevcuttur ve bir örnek dışında uyumludur: *abdestsiz 56a/4, ĩmānsız 62b/1, kırā'atsız 91a/9(2), müsvāksız 57b/4, niyyetsiz 93a/2, şehvetsiz 85b/14, ta'dīl-i erkānsız 62b/8, sünnetsiz 72b/5*. -sİz isimden isim yapma eki bir kelimedede tersine uyumsuzluk oluşturur: *özürsiz 57a/4(3)*.

2.6.2.2.2. Yuvarlak Ünlülü Ekler

Metnimizdeki yuvarlak ünlülü eklerin bir kısmı ET'den beri yuvarlak ünlülü olan eklerdir, bir kısmı ise EAT'de ünlüsü yuvarlaklaşan eklerdir.

Dudak uyumuna bağlı olmayan yuvarlak ünlülü ekler: Hem düz ünlülü tabanlarda hem yuvalak ünlülü tabanlarda yuvarlak ünlülü kullanılan eklerdir.

-ArU yön gösterme eki: Ekin ikinci ünlüsü yuvarlaktır ve dudak uyumuna uymaz: *yuğaru 67b/10, içerüsini 89a/6, ilerüsi 104b/15*.

-sUn, -sUnlAr üçüncü şahıs emir ekleri: Eklerin metinde sadece yuvarlak ünlülü şekli mevcuttur. Dudak uyumuna bağlı değildir: *çıkmāsun 89b/4, eylesün 82a/6(5), itsün 77b/8, kesilmesün 106a/8, kesilsün 106a/8, kılsun 75a/8(2), okusun 89a/2(3), olsun 81b/9(9), çeynemesünler 67b/5*.

-Up zarf-fiil eki: Metnimizde düzleşmenin görülmediği eklerden biridir. Daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır: *açup 55a/3(3), ağıdup 56a/12, alup 69a/13(8), bağup 58a/4, başırmayup 71a/10, birağup 103a/11, binüp 59b/7, bozup 80a/6(4), bulamayup 75b/1, bulup 69b/15(2), buyurılıp 95b/5, çeküp 66a/14, çıkarmayup 79b/14, çıkmayup 86a/1, çıkarup 65a/12(2), çıkup 104a/8, diküp 71a/11, döşeyüp 65a/9(2), durup 57b/11, çıkup 58b/8(6), dinleyüp 95a/10, esüp 81a/15, eyleyüp 75a/15(7), gelüp 63b/10(21), geyüp 61a/10(3), gidüp 104a/6, girüp 69b/10(2), görüp 62a/12, içüp*

80b/4, idüp 65b/8(30), işleyüp 93a/5, itmeyüp 90a/12, kaldırıp 96b/8, kaldurup 55a/1, kalķup 66b/8(6), kesilmeyüp 104b/15.

Metnimizde sadece yuvarlak ünlülü tabanlarda kullanılmış olan yuvarlak ünlülü ekler: Sadece yuvarlak ünlülü tabanlara yuvarlak ünlülü olarak kullanılan eklerdir. Bu sebeple bu ekler hakkında dudak uyumuyla ilgili bir şey söylemek mümkün değildir.

dU-K görülen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs eki: Metnimizde yuvarlak ünlülü bir örnekte geçmektedir: *gördük 103a/3.*

-(U)ñ teklik ikinci şahıs iyelik eki: Metnimizde uyuma bağlı olarak yuvarlak ünlülü tek örneğine rastlanmıştır: *ķılduğũñ 76a/8.*

-Ur sıfat-fiil eki: Metnimizde tek örnekte uyuma bağlı olarak mevcuttur: *oturur gibi 62a/6(3)*

2.6.2.2.3. İkili Şekiller

EAT’de düz ünlülü veya yuvarlak ünlülü olarak kullanılan bazı eklerde metnimizde yuvarlaklaşma veya düzleşme tespit edilmiştir. Bu eklerin hem eski şekilleri hem de yeni şekilleri yan yana kullanılmıştır. Bu durumda olan ekleri bu bölümde ele aldık. Bazı eklerde tespit edilen yuvarlaklaşma veya düzleşme sonucunda her zaman dudak uyumu gerçekleşmemiştir, bazen yeni uyumsuzluklar yani tersine uyumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Bu bölümde hem yuvarlak ünlülü hem düz ünlülü örnekleri bulunan ekler değerlendirilecektir.

Dudak uyumuna tamamen bağlı olanlar:

-(I)n- / -(U)n- fiilden fiil yapma eki: Metnimizde ekin yardımcı ünlüsünün hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü örnekleri mevcuttur. Dudak uyumuna tabidir.

Ekin yardımcı ünlüsü düz ünlülü kelime tabanlarında 11 yerde dudak uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır: *dinilmesün 100a/11, ķılınan 57b/4(3), ķılınmanuñ 96a/11,*

kılınmasa 93a/9, kılınur 78b/4(2), sevindirmiş 62b/12, silinmekdür 58b/3, yerindirir 57a/15

Ekin yardımcı ünlüsü uvarlak ünlülü kelime tabanlarında 28 yerde dudak uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır: *bulunmadı 76b/3, bulunmazsa 70a/1(2), buluna 63b/14(2), bulunmak 74b/13, bulunmasıdır 56a/5, bulunur 70a/1, görünürse 70a/5(2), görünmezse 70a/6, oluna 66b/6, olunan 62a/8(8), olundu 94b/4(6), olunduğı 74b/6(2), olunduğdan 61a/5, olunmak 79a/15, olunmaz 78b/1, olunmuş 57a/4, olunmuşdur 67a/7(6), olunsa 79a/4, olunur 57a/8(6), toluna 84a/4.*

-InCA / -UncA zarf-fiil eki: Ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekli kullanılmıştır. Dudak uyumuna tabidir.

Ek, 11 yerde düz ünlülü şekilde tespit edilmiştir: *atmayınca 99b/7, ayırınca 87a/13, çıkarmayınca 97b/12, çıkmayınca 106b/5, düşmeyince 91b/14, geçmeyince 104b/12, girince 81b/5, idince 91a/9, kalkınca 84a/4, kılınca 67a/8, yumayınca 99b/5.*

Ek, 10 yerde yuvarlak ünlülü şekilde tespit edilmiştir: *kopunca 85a/9, olunca 73a/8(2), oluncaya 71b/7, uyanınca 91a/5, varınca 63a/10(6).*

-(I)ş- / -(U)ş- fiilden fiil yapma eki: Metnimizde ekin yardımcı ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır. Ekin yardımcı ünlüsü 4 yerde yuvarlak şekliyle görülmektedir: *buluşmak 102b/1, buluşup 102b/2, ovuşturmakdur 55a/13(2).* Ekin yardımcı ünlüsü 9 yerde düz şekliyle görülmektedir: *irişe 89a/9, karışdururken 75b/5, karışık 59b/4(3), kavışdurmak 67a/6(2) kavışdurmaya 69b/5, yetişe 66b/12(3), yetişse 89a/11, yetişüp 106b/12, yetişürse 85a/1.*

-(U)m / -(I)m teklik birinci şahıs iyelik eki: EAT'de ekin yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır. Metnimizde uyuma bağlı olarak görülür. Ekin yardımcı ünlüsü 2 yerde yuvarlak şekliyle görülmektedir: *önümden 67b/4, oğlum 100a/4.* Ekin yardımcı ünlüsü 10 yerde düz şekliyle görülmektedir: *başım 100a/4, benim 100b/11, dilim*

100a/8, gördüğim 91a/5, murād[ım] 100a/7, müsâfirim 67a/12(2), namâzıma 83b/9(2), ta'âmımı 100b/11

Dudak uyumuna belirli ölçüde uyan ekler:

-dUK / -dIK sıfat-fiil eki: Metnimizde ekin hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü şekli mevcuttur. Düz ünlülü şekli çoğunlukla dudak uyumuna bağlıdır. Ancak düz ünlülü şeklinin üç örneğinde tersine uyumsuzluk görülür.

Ekin -dUK şekli 155 yerde tespit edilmiştir. 57 yerde yuvarlak ünlülü kelime tabanlarında uyuma bağlı olarak geçmektedir. Yuvarlak ünlülü şekiller: *işlediği 104a/3, geydiği 61a/10, itdiği 55b/3(12), itdüğümüz 67b/10, ağrıduktan 105a/2(2), akmadığı 81b/15, aldığı 57b/8(4), anlamadığı 95a/10, aşırduğu 71b/3, aşurduğu 71a/15, başladığı 69a/9, bitdiği 56a/11, bitürdükden 66b/4(2), bozulduğunu 69a/13, çıkardığı 60b/13, döndürdükden 64b/9, düşdüğü 91b/10, eyledükden 69b/7, getirdügidür 94a/8, girdüğü 60b/15, olmaduğundan 104a/6, oturduğu 72a/6(5), söyledükden 60a/3(3), tayandığı 58b/13, toğduğu 73a/1(3) vb.*

Ekin -dIK şekli 23 yerde tespit edilmiştir. 20 yerde düz ünlülü kelime tabanlarında uyuma bağlı olarak geçmektedir: *didigi 67b/6(4), didikleri 101b/5, getirdigi 93b/7, içdiği 100a/4, itdikden 76a/2, itdikleri 95a/7(2), itdiği 97a/7(2), itdiğini 97b/10, kaldığını 83b/8, kıldıktan 73a/13(3), oynadıktan 69b/2, vardığı 88b/7, virdigi 95a/15.*

Ekin -dIK şekli *dirgürdüğü 102a/7, gördüğü 106b/1, gördüğim 91a/5* kelimelerinde tersine uyumsuzluk oluşturur.

-dUKdA/ -dIKdA zarf-fiil eki: Metnimizde ekin hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü şekli mevcuttur. Düz ünlülü şekli çoğunlukla uyuma bağlıdır.

Ekin -dUKdA şekli 100 yerde tespit edilmiştir. 31 yerde uyuma bağlı olarak yuvarlak ünlülü kelime tabanlarında kullanılmıştır.

Ekin yuvarlak ünlülü şekilleri: *alduğda 55b/5(15), çıkarduğda 71b/7, geldükde 72a/3, gördükde 95a/12, itdükde 60a/7(25), kaldurduğda 64a/5(5), kılduğda 78a/1(4), koduğda 62a/7(14), koyduğda 62a/4, okuduğda 67a/10(2), olduğda 71b/6(8), oturduğda 66b/7(2), turduğda 83a/7, uyandukda 88a/6, varduğda 62a/1(4), virdükde 66b/10(2), yedükde 60b/8.*

Ekin -dIKdA şekli 17 yerde tespit edilmiştir. 15 yerde uyuma bağlı olarak kullanılmış, 2 yerde yeni bir uyumsuzluk meydana getirmiştir.

Uyuma bağlı olarak kullanıldığı yerler: *diñledikde 98b/15, eyledikde 69b/13(2), geçdikde 85a/11, girdikde 95a/1, istedikde 80b/13(2), itdikde 60a/8(6), kesildikde 104b/10, virdikde 107a/4.*

Yeni bir uyumsuzluk meydana getirdiği yerler: *kalğdurduğda 62a/5, gördikde 97b/9.*

-dU-m / -dI-m görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki: Metnimizde ekin hem düz ünlülü hem yuvarlak ünlülü örnekleri vardır.

Ekin yuvarlak ünlülü şekli 11 yerde tespit edilmiştir. 9 yerde uyum dışı kullanılmıştır: *eyledüm 83b/3(3), işitdüm 94b/6(2), kalğdum 72a/7(2), kesildüm 104b/8, kıldum 94b/6.* İki yerde dudak uyumuna bağlı olarak kullanılmıştır: *oldum 94b/5, uydum 92a/10.*

Ekin düz ünlülü şekli dudak uyumuna bağlı olarak 2 yerde tespit edilmiştir. *aldım 72a/7(3), itdim 92a/9.*

-dUr- / -dIr- fiilden fiil yapma eki: Ekin yuvarlak ünlülü şekli 22 yerde geçmektedir. 5 yerde dudak uyumuna bağlıdır. *döndürdükden 64b/9, döndürmekdür 66a/6, ovuşdurmağdur 55a/13(2), taldurmak 70b/1, itdürmekdür 66a/2, kaldurduğda 69a/2, kanduran 103a/14, karışdururken 75b/5, kavışdurmak 67a/6(2), itdürse 58b/10(2), ulaşdurmak 56b/10.*

Ekin düz ünlülü şekli 7 yerde geçmektedir. Dudak uyumuna tamamen bağlıdır: aldırsa 58b/9, pekiştirir 57a/11, indirdi 103a/9, kıldırmasına 62b/8, sevindirmiş 62b/12, yerindirir 57a/15, yidirse 100b/11.

-dUr / -dİr bildirme eki: Metnimizde ek, çoğunlukla yuvarlak ünlülü şekliyle görülür. Üç örnekte düz ünlülü şekli mevcuttur. Düz ünlülü şekli dudak uyumuna uyar.

Yuvarlak ünlülü şekilleri: *ķavlidür 80b/10, açmaķdur 58a/11(5), almaķdur 55a/9(41), birdür 93b/5(3), böligidür 90b/4, böyledür 96b/14(3), budur 78a/2(10), buzdur 103a/15, çıkarmaķdur 60b/14(2), çoķdur 77b/5, degildür 70b/7(49), dekdür 55b/7, kerpiçdür 90b/3, kısımdur 59b/10, komaķdur 64a/7(6), lâzımdur 56b/10(23) mekrūhdur 55b/11(31), nesnedürler 63b/13(2), oķumaķdur 56b/3(28), yedidür 56b/2, oturmaķdur 61b/9 vb.*

Düz ünlülü şekilleri: *beyānındadır 76a/12, kerāhat-i taķrīmedir 73b/10, taķrīmedir 74a/7.*

-İ, -sİ / -U teklik üçüncü şahıs iyelik eki: Teklik üçüncü şahıs iyelik eki Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde daima düz ünlülüdür. Metnimizde ek hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekilde görülür.

Düz ünlülü şekilleri: *abdesti 55a/1(25), bileklerine 55a/6(2), birisi 57a/10, bitdügi 56a/11, bögrine 67b/13, böligidür 90b/4, bölüğinden 90b/4, burnını 65b/14, bütüninde 82a/7, delügi 70b/7(2), çıkduğı 61a/8(2), çoğı 69b/8, çorabı 86b/14, dibi 70a/5, öksürüğünü 65b/10, gögsine 66a/9, gölgesi 73a/3(2).*

Teklik üçüncü şahıs iyelik ekinin yuvarlak ünlülü şekli (-U) çoğunlukla dudak uyumuna bağlıdır sadece *iķünde 104b/7* kelimesinde tersine uyumsuzluk görülür.

Yuvarlak ünlülü şekilleri: *pabucunuñ 61a/2, boynuna 74a/10, burnuna 71a/4, çamurunu 61a/3, düşünde 85a/6(2), gözünden 83a/3, ğuslü 85b/8, gününde 88b/9, öñün 55b/13, hātununu 70b/4, ķuluna 103a/9, orucun 104a/14(2), şoluna 64b/2(5), şolunda 74a/14, şolundan 58b/4, ucuna 70a/12, üstünde 74a/5, yoluna 72b/9, yükünde 81a/7.*

-(İ)l- / -(U)l- fiilden fiil yapma eki: EAT’de ekin yardımcı ünlüsü genellikle düz nadiren yuvarlaktır. Metnimizde ek çoğunlukla dudak uyumuna bağlıdır. Sadece *buyurilup 95b/5*, kelimesinde uyuma bağlı olarak kullanılmamıştır.

Ekin yardımcı ünlüsünün düz olduğu yerler: *aşılı 74a/5(2)*, *bayılsa 82b/14*, *dikili 90b/1*, *dinilmesün 100a/11*, *denilür 79a/14*, *dirildürdi 101b/12*, *idilür 96b/2*, *kesildikce 105b/3*, *kesildikde 104b/10*, *kesildüm 104b/8*, *kesilmese 104b/2*, *kesilmesün 106a/8*, *kesilmeyüp 104b/15*, *kesilmezse 104b/4*, *kesilse 104a/15(13)*, *kesilsün 106a/8*, *kesilürse 104a/13*, *şatılurken 81a/5*, *virilür 95a/7(3)*

Ekin yardımcı ünlüsünün yuvarlak olduğu yerler: *bozulmak 67a/15*, *bozulmaz 69a/12(6)*, *bozulsa 66b/11*, *bozulur 69b/4(6)*.

-(İ)ncI / -(U)ncI isimden isim yapma eki: Metnimizde ekin yardımcı ünlüsü dudak uyumuna bağlı iken sonundaki ünlü daima düzdür: *beşinci 55a/9(31)*, *ikinci 55a/7(55)*, *on altıncı(5)*, *on birinci 56b/12(10)*, *on sekizinci 60a/14(2)*, *on yedinci 57a/3(5)*, *otuz birinci 60b/11*.

Yuvarlak ünlülü şekilleri: *on tokuzuncı 59b/5*, *onuncı 55b/3(15)*, *dördüncü 55a/9(36)*, *on üçüncü 56b/14(9)*, *otuzuncı 60b/10(2)*.

-IU /-II isimden isim yapma eki: Ek, EAT’de yuvarlak ünlülüdür. Metnimizde de çoğunlukla yuvarlak ünlülüdür: *bağlı 81b/8(2)*, *bellü 105b/8*, *borçlu 75a/11*, *dürlü 104b/5*, *enlülügi 90b/4(2)*, *marızlu 82a/15*, *yellü 82a/14*.

Düz ünlülü şekli: *ihtilâflıdur 95b/9*.

yerli 67a/10 ~ yerlü 63a/12(5) kelimesinde ekin ikili şekli görülür.

-U / -I zarf-fiil eki: Ekin hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü şekli mevcuttur. Düz ünlülü şekli uyuma bağlıdır.

Yuvarlak ünlülü şekiller: *deyü 67a/12(15)*, *diyü 67b/5(2)*, *girü 104b/10(8)*, *kablayu 57a/5*, *şamlayu 82b/2*.

Düz ünlülü şekiller: *kablayı 56b/13, şalıvirse 85a/11*.

-(U)K / -(İ)K fiilden isim yapma eki: Ekin yardımcı ünlüsü ET'de çoğunlukla yuvarlaktır. EAT'de de yuvarlaktır. Metnimizde hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü olarak görülür. Bir örnek dışında dudak uyumuna bağlıdır: *böligidür 90b/4* kelimesinde tersine uyumsuzluk vardır.

Ekin yardımcı ünlüsünün yuvarlak olduğu yerler: *düşük 105b/7, tükürük 59b/4(2)*.

Ekin yardımcı ünlüsünün yuvarlak olduğu yerler: *açık 88b/12, artık 105b/11, bitişik 55a/3, bulanık 104b/6, karışık 59b/4(3)*.

-Uñ / -nUñ, -İñ / -nİñ ilgi hâli eki: Metnimizde ekin düz ünlülü şekilleri de yuvarlak ünlülü şekilleri de kullanılmıştır.

Yuvarlak ünlülü şekilleri: *yolcınuñ 80b/2(3), yedisinüñ 63a/7, üçüncinüñ 84a/3(3), abdestüñ 56a/2(13), adamuñ 55a/2(16), İbrâhîm Halebî'nüñ 95b/13, idenlerüñ 76a/13, ikincinüñ 90b/13, ikindinüñ 73a/5, kılıcınuñ 74a/4(4), kılınmanuñ 96a/11, geminüñ 81b/8, anuñ 94b/10(3), arşunuñ 90b/4, ayağınuñ 55a/15(6), başınuñ 56a/14, ba'zısınuñ 103a/1, burnunuñ 59a/8, cemâ'atüñ 67a/11(3), cum'anuñ 67a/3(2), cümlesinüñ 75b/11(2), derinüñ 72b/5*.

Düz ünlülü şekilleri: *adamıñ 88a/5, 'ameliñ 72a/4, bâtıluñ 103a/10, peygamberleriñ 93a/15, bid'atıñ 103a/10, cemâ'atıñ 78b/1, eliniñ 55a/14, farzıñ 87a/10(2), farzlarıñ 66b/1, hatunlarıñ 59a/12, hayzıñ 104b/4(2), imâmıñ 80b/8, namâzıñ 57b/4(21), nifâsıñ 104a/12(3), sünnetleriñ 77b/9, şehriñ 75a/3(2)*.

ğuslıñ 55a/14 kelimesinde tersine uyumsuzluk görülür.

-Ur- / -Ir- fiilden fiil yapma eki: Metnimizde ekin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekli mevcuttur. *aşırduğı 71a/15 ~ aşırduğı 71b/3* kelimesinde ikili şekilde görülür. Genel olarak dudak uyumuna bağlıdır.

Ekin -Ur- şeklinin görüldüğü yerler: *düşürse 105b/7, toğururken 106b/6, toyruran 103a/13(2)*

Ekin -Ir- şeklinin görüldüğü yerler: *ayırınca 87a/13. ayırmaya 104a/9*

-Ur- / -Ir- geniş zaman eki: EAT’de geniş zaman çekimi -Ur, -Ar, -r ekleriye yapılmakta idi. EAT’de ekin dar düz ünlülü şekli yoktur. Metnimizde -Ur şekli hem düz ünlülü tabanlarda hem yuvarlak ünlülü tabanlarda kullanılmıştır. Ekin -Ir şekli uyuma bağlıdır.

Ekin yuvarlak ünlülü şekli 114 yerde tespit edilmiştir. 77 yerde dudak uyumuna bağlıdır. Ekin yuvarlak ünlülü şekillerinin bulunduğu yerler: *alurken 56a/9(7), bilürdi 101b/13, bozulur 69b/4(6), bulunur 70a/1, bulurım 80b/1, buyurur 96b/10(2), denilür 79a/14, dirildürdi 101b/12, gelür 87b/5(2), gelürken 72a/11(2), gelürse 104b/5(2), giderür 57a/12(3), görünürse 70a/5(2), görürse 105a/6, götürürse 70a/8, görürüm 97b/10, ıslanursa 59a/13(2), kalur 103a/6(5), kesilürse 104a/13(2), kılınur 78a/13(2), okurken 98b/2, olunur 57a/8(6), olur 73a/6(32), olur-ısa 78b/9, olursa 67b/1(17), oturur 95a/6, otururken 78b/3(2), şatılurken 81a/5, toğururken 106b/6, toyrurur 103a/13, virilür 95a/7(3), yetişürse 85a/1, yürürken 86b/3*

Ekin düz ünlülü şekli 10 yerde tespit edilmiştir: *bağırırısız 97b/9, pekişdirir 57a/11, çıkarır 71b/15, çıkarırsa 76b/4, virir-ise 74b/14, virirken 64b/11(2), virirse 80b/13(2), yerindirir 57a/15.*

Dudak Uyumuna Uymayan Ekler:

-(U)m/-(I)m zamir kökenli teklik birinci şahıs eki: Metnimizde iki örneği

Mevcuttur.

Yuvarlak ünlülü şekli: *gelirüm 89b/15.*

Düz ünlülü şekli: *bulurım 80b/1.*

2.7. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.7.1. Tonlulaşma

a. Ön seste tonlulaşma

k-/g- değişmesi

Metnimizdeki /k/'li ve /g/'li kelimeler tespit edilirken Osmanlı sahasının ayrımı esas alınıp birçok ses hususiyetleri bakımından olduğu gibi k/g değişikliğinde de bugünkü yazı diline göre karar verilmiştir.

Eski Türkçede /k/'li olan, metnimizde /g/'li olarak kabul ettiğimiz kelimeler şunlardır: *geç-, geç-, gel-, gerek-, gey-, gedürmek ~ getir- ~ götür-, gibi, gice, gider-, gir-, gök, gölge, gör-, görün-, göster-, götür-, göz, gül-, gün, gündüz, güneş, günlük.*

Metnimizde /k/'li olarak kabul ettiğimiz kelimeler şunlardır: *kendü, kes-, kimesne, kimse, kişi.*

t-/d- değişmesi

Metnimizde ince ünlülü kelimelerde kelime başında t-/d- değişmesi olmuş, kalın ünlülü kelimelerde ise *dahı* kelimesi dışında değişme olmamıştır. t-/d- değişmesinin gerçekleştiği ince ünlülü kelimeler günümüz Türkiye Türkçesi yazı dilinde de d'lidir.

Metnimizde /d/'li olarak tespit edilen ince ünlülü kelimeler şunlardır: *de- ~ di-, degil, degin, demür, denil-, deri, deve, deyü ~ diyü, dile-, dinle-, dip, diri, diye, diz, dön-, döndür-, dört, dördüncü, döse-, dөşek, düş “rüya”, düş-, düşük, düşürmek.*

Günümüzde /d/'li, metnimizde /t/'li olan kalın ünlülü kelimeler şunlardır: *tağıl- “dağıl-”, tamlar- “damla-”, taşra “dış” toğ- “doğmak”, toğrı “doğru”, toğur- “doğur-”, toğuz “dokuz”, toldur- “doldur-”, tolu “dolu”, toñ- “don-”, toyor- “doyur-”, tur- “dur-”.*

Şu kelimeler günümüzde de /t/’lidir: *taş-* “*taş-*”, *toprak* “*toprak*”, *topuk* “*topuk*”, *tut-* “*tut-*”.

Kalın ünlülü *dahı* (<*tağı*) “*dahi*, *da/de*” kelimesinde t->d- değişmesi olmuştur. *da/de* bağlacı da /d/’lidir: *da* ~ *de*.

b. Kelime içinde ve sonunda tonlulaşma

-t- / -d-, -t/-d

Şu kelimelerde bulunan t ünsüzü geçici olarak tonlulaşmıştır. *ağıdup* 56a/12, *ardın* 55b/13, *gide* 103a/11, *ışıldan* 103a/15(2), *ide* 97a/3(2), *on dördünci* 56b/15, *unudup* 72a/3(8).

kendü (< *kentü*) 61b/11 ve şimdi (<< *uş + amtı*) 93a/15 kelimelerindeki /t/ ünsüzü kalıcı olarak tonlulaşmıştır.

-K- / -G-

/K/ ünsüzüyle biten tek veya çok heceli kelime tabanlarına ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bu ses tonlulaşır. Eski Anadolu Türkçesinden itibaren Batı Türkçesinde sık görülen bir durumdur.²⁶

Metnimizdeki örnekleri: *göbegi* 55b/6, *harçlığı* 81a/3, *toprağa* 75a/2, *topuğun* 70b/14, *uzunluğu* 70a/4, *yumşığına* 66a/7, *yüksekligi* 90b/1(2).

2.7.2. Tonsuzlaşma

d/t değişmesi

iste- (< *izde-*) 80b/13, *ışıldım* (< *eşid-*) 94b/6.

²⁶ Abdurrahman Özkan, *Mehekkü'l-İlim ve'l-Ulemâ, Giriş - İnceleme - Metin - Dizinler - Tıpkıbasım*, Fakülte kitabevi, Isparta 2009, s. 159.

2.7.3. Süreklileşme

ķ/h değişmesi

Metnimizde ķ/h değişikliği görülen kelimeler şunlardır: *daķı* (< *taķı* 55a/2(94), *ķatun* “*kadın*” (< *ķatun*) 81b/2(20), *yoķsa* (*yoksa* < *yok ise*) 72a/7(3).

2.7.3.2. b/v değişmesi

Kelime başında b/v değişmesi görülen kelimeler şunlardır: *vir-* (<*bir-*) 64b/1, *vardur* (< *bar*) 64b/4, *var-* (*bar-*) 76a/4.

Kelime içi ve sonunda b/v değişmesi görülen kelimeler şunlardır: *ķavışdur-* (< *kabış-*) 65b/4, *evde* (< *eb*) 73b/2, *sevindir-* (< *seb-*) 62b/12.

2.7.3.3. d/y değişmesi

Metnimizde d/y değişmesi olan kelimeler şunlardır: *büyük* (< *bedük*) 62b/7, *gey-* (< *ked-*)66/10, *ayağına* (< *adak*) 71a/10, *ķuyı* (< *ķuduđ*) 75b/2, *koy-* (< *kođ-*) 89a/5, *ťoyur* (< *tod-*)103a/13, *uy-* (< *ud-*) 78a/5, *uyķu* (< *udıku*) 95a/2, *uyu-* (< *udı-*) 88a/5, *ayır-* (< *adır-*).

2. 7.4. Dudaksıllaşma

2.7.4.1. ğ/v, değişmesi

Metnimizde *şovuk* 71b/6 kelimesinde ğ/v değişmesi görölmektedir.

2.8. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Metnimizde ünsüz düşmesi örnekleri şunlardır:

l ünsüzünün düşmesiyle: *getür-* (< *keltür-*)57a/10, *otur-* (< *oltur-*)65a/10.

r ünsüzünün düşmesiyle: *i-* (<*er-*) *ise* 55a/8, *pek* (<*berk*) 58a/13, *bile* (< *birle*) 56b/1, *kimse* (< *kimerse*) 67b/2.

b ünsüzünün düşmesiyle: *ol-* (< *bol-*) 65a/2.

v ünsüzünün düşmesiyle: *şu* (< *suv* < *sub*) 69b/15.

g ünsüzünün düşmesi ile: *içerüsini* (< *içgerü*) 89a/6, *ilerüsi* (< *ilgerü*) 104b/15.

2.9. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Metnimizde tekleşme hadisesinin görüldüğü kelimeler şunlardır: *ḥac* (< *ḥacc*: *Ar.*) 80a/4, *had* (< *ḥadd*: *Ar.*) 104a/13.

2.10. ÜNSÜZ TÜREMESİ

/y/ türemesi

Türkçede iki ünlü yan yana bulunmamakta ve yabancı dillerden geçmiş bulunan bu özellikteki kelimelerde çatışmayı gidermek için bazen iki ünlü arasında bir kaynaştırıcı ünsüz türemektedir.

Metnimizde /y/ türemesi olan kelimeler şunlardır: *cāyīzdür* (< *cā'iz*) 70a/8, *dāyim* (< *dā'im*) 81b/15, *dāyimā* (< *dā'imā*) 57a/4, *ferāyizde* (< *farā'iz*) 89a/14, *fāyideleri* (< *fā'ide*) 57a/7, *rāyiḥa* (< *rā'iḥa*) 69b/14, *riḡāyib* (< *reḡ'āib*) 96a/4.

2.11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Metnimizde iki örnekte ünsüz ikizleşmesi görülür: *elli* (< *elig*) 89b/5, *uşşı* (< *uş*) 59a/1 kelimesinde aldığı ek ile birlikte geçici bir ünsüz ikizleşmesi görülür.

2.12. ÜNSÜZ UYUMU

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait metnimizde de /d/ ile başlayan eklerin tonsuz şekilleri yani t'li şekilleri bulunmamaktadır.

-dA (bulunma hâli eki)

ateşde 90a/5, *güneşde* 58b/1, *oturuşda* 63a/9, *rek'atda* 84a/3, *şafda* 61a/6, *şalâtda* 60a/6, *taḥiyyâtda* 62a/6, *vaḳitde* 65b/13 vb.

-dAn (ayrılma hâli eki)

abdestden 58a/3, bitürdükden 66b/4, bölükden 56a/14, döndürdükden 64b/9, eyledükden 69b/7, çoğladuğdan 60a/3, mestden 69b/2, şehâdetden 62a/12, tayanmağdan 65b/1, uzakdan 74a/11, üçden 58a/6 vb.

-dUr (bildirme eki, fiillerde kuvvetlendirme/ihtimal eki)

almağdur 55a/9, dekdür 55b/7, dönmekdür 55b/1, dördür 56a/3, durmağdur 57b/10, göstermekdür 55b/9, hilâllamağdur 55a/15, içmekdür 57b/15, itmekdür 55a/10, okumağdur 56b/3, ovuşturmağdur 55a/13, yumağdur 55a/6 vb.

-dUr- / -dİr- (fiilden fiil yapma eki): Sadece *başturmayup 71a/10*, kelimesinde tonlu olarak görülür.

ulaşturmağ 56b/10 bekiştirir 57a/11, ovuşturmağdur 57b/9 hacâmat itdürse 58b/10, kavışdurmağ 79a/6, karışdururken 75b/5, döndürdükden 64b/9.

-dİ / -dU (görülen geçmiş zaman eki)

kağkdum 72a/7, itdiler 80b/8 vb.

-dİK / -dUK (sıfat fiil eki)

itduğı 55b/3 bitduğı 56a/11, çığduğı 61a/8, tutduğı 64a/9, yatduğı 84b/14, itdikden 76a/2, itdikleri 95a/7 vb.

-dUKdA (zarf fiil eki)

geçdikde 85a/11, itdikde 70a/7, kağkduğda 62a/2 vb.

2.13 HECE DÜŞMESİ

Metnimizde hece düşmesi *güccük (< küçükçük) 67b/1* kelimesinde ve tur-fiilinin geniş zamanının ekleşmesiyle oluşan -dUr (<durur < turur) bildirme ekinde görülmektedir: *birdür 93b/5, çoğdur 77b/5, gerekdür 71b/10, hağğdur 93a/14, kıyâmdur 61b/6, yoğdur 69a/11, yüz sekizdür 67b/9, vardur 57a/7, zamândur 73a/1 vb.*

... [55a] (1) Yağı ve zifti kaldurup altını yumazsa ğusli ve abdesti (2) şahîh olmaz, İbrâhîm Halebî'de yazar. Ve dağı bir adamuñ barmaqları (3) bitişik olsa barmaqların açup şuyı arasına akıda, eger akıd(4)mazsa ğusli ve abdesti şahîh olmaz, Münyetü'l-Muşallî'de meştûr(5)dur.

Bâb: Bu bâb, ğuslûñ sünnetleri beyânında. Ğuslûñ sünnetleri (6) ondur. Evvelki, ellerin bileklerine dek yumağdur; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûr(7)dur. İkinci, ud yerin yumağdur; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûrdur. Üçünci, (8) bedeninde necâset var ise anı yumağdur; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûr(9)dur. Dördünci, abdest almağdur; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûrdur. Beşinci, niyyet (10) itmekdür; Haddâdî'de yazar, bâb-ı ğusülde meştûrdur. Altıncı, gövdesini (11) üç kerre yumağdur; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûrdur. Evvel sağ omuzına (12) şöñra şolına ve dağı şöñra başına, vesâ'ir a' zâsına şuyı (13) dökmek; Bağrı'r-Râ'yık'da meştûrdur. Yedinci, cümle a' zâsını ovuşdurmağdur; (14) Münyetü'l-Muşallî'de meştûrdur. Sekizinci, ğusliñ mağallinde eliniñ (15) ve ayağınuñ barmaqların hilâllamağdur; Münyetü'l-Muşallî'de meştûrdur. [55b] (1) Toğuzuncı, ardın ve öñin kıbleye dönmekdür; Münyetü'l-Muşallî'de meştûrdur. (2) Bismi'llâhi'r-rağmâni'r-rağîm²⁷, (3) onuncı, ğusül itdügi zamânda söylemeye; Münyetü'l-Muşallî'de meştûrdur. (4) Eger ayağı ğusül iderken mâ'-i müsta' mel içinde durmazsa ğusülde (5) evvel abdest alduğda ayağın yaykaya, Bağrı'r-Râ'yık'da meştûrdur.

Bâb: Bu bâb, (6) ğuslûñ ħarâmı ve mekrûhı beyânındadır. Ğuslûñ ħarâmı göbegi altından (7) dizi altına dekdür, ğusül mağallinde açup göstermekdür; Münyetü'l-Muşallî'de yazar. Ve dağı ħatunlar ğusül mağallinde birbirine göbegi altından (9) dizi altına dek göstermekdür, Münyetü'l-Muşallî'de yazar. Ve dağı ħammâmda (10) kâfir 'avratları Müslimân 'avratlarını görmek ħarâmdur; Haddâdî'de, ħazır (11) ve ibâhâda mezkûrdur. Şuyı isrâf itmek kerâhet-i taħrîme ile mekrû(12)hdur, İbrâhîm Halebî'de yazar. Ve ğusül mağallinde söz söylemek de mekrû(13)hdur,

²⁷ Metinde Bismi'llâhi'r-rağmâni'r-rağîm Münyetü şeklinde dir.

Münyetü'l-Muşallî'de yazar. Ve ardın, öñün kıbleye dönmek mekrûhdur; (14) Münyetü'l-Muşallî'de meştûrdur. Ve ğusûl itdügi yerde işemek mekrûhdur, (15) İbrâhîm Halebî'de yazar. Ve hammâmda ğusûl itdügi yerde namâz kılmak mekrûhdur; [56a] (1) İbrâhîm Halebî'de yazar, namâz mekrûhlarında meştûrdur.

Bâb: Bu bâb, (2) abdestüñ şartı beyânındadır. Abdestüñ vücûbunuñ şartı toktuzdur, (3) şihhatinüñ şartı dördtür, Bahri'r-Râ'yık'da yazar. Vücûbunuñ şartı: Evveli, (4) İslâmdur. İkinci, 'ağıldur. Üçünci, bulûğdur. Dördünci, abdestsiz olmakdur. (5) Beşinci, şuyun bulunmasıdır. Altıncı, şuyun isti' mālîne kâdir olmakdur. (6) Yedinci, hayz olmakdur. Sekizinci, nifâs olmakdur. Toktuzuncı, her vaktin (7) âhir vaktıdır. Ve dağı şihhatinüñ şartının evvelki, muṭlaḳ şudur; muḳayyed (8) olmaya aña mübâşeret itmekdür. İkinci, hayzdan pâk olmakdur. Üçünci, (9) nifâsdan pâk olmakdur. Dördünci, abdest alurken abdesti bozacak şey' olma(10)makdur.

Bâb: Bu bâb, abdestüñ farzları beyânındadır. Abdestüñ farz[ları] dördtür. (11) Evveli, yüzünü başı kılı bitdügi yerden çeñesi altına dek kulaqlarınun (12) yumşağından şuyı ağıdup yumağdur. Kâḍîhan'da meştûrdur. İkinci, (13) elinün ucundan dirseklerine dek şuyı ağıdup dirseklerin bile (14) yumağdur. Kâḍîhan'da meştûrdur. Üçünci, başınun dört bölükden bir (15) bölüğine meshi itmektür. Kâḍîhan'da meştûrdur. Dördünci, ayaklarını [56b] (1) topuqları ile bile yumağdur, Kâḍîhan'da yazar.

Bâb: Bu bâb, (2) abdestüñ sünnetleri beyânındadır. Abdestüñ sünneti on yedidür. Evveli, E'ûzu (3) oğumağdur; İbrâhîm Halebî'de yazar. İkinci, Bismillâhi oğumağdur; İbrâhîm (4) Halebî'de yazar. Üçünci, ellerini bileklerine dek yumağdur; İbrâhîm Halebî'de (5) yazar. Dördünci, eli barmaqların hilâllamağdur; İbrâhîm Halebî'de yazar. (6) Beşinci, maḫmaḫa itmekdür; İbrâhîm Halebî'de yazar. Altıncı, istinşâḳ (7) itmekdür; İbrâhîm Halebî'de yazar. Yedinci, niyyet itmekdür; İbrâhîm Halebî'de (8) yazar. Sekizinci, her yunan yeri üç kerre yumağdur; İbrâhîm Halebî'de yazar. (9) Toktuzuncı, şaḳalın hilâllamağdur; İbrâhîm Halebî'de yazar. Ve dağı bıyık

(10) altına ve kaş altına suyu ulaşturmak lâzımdır; İbrāhīm Halebî'de (11) yazar. Onuncu, şakalını bütün yaykamaşa şakalını meshi itmekdür; İbrāhīm (12) Halebî'de yazar. On birinci, abdeste sağından başlamağdur; İbrāhīm (13) Halebî'de yazar. On ikinci, başına kablayu meshi itmekdür; İbrāhīm Halebî'de (14) yazar. On üçüncü, başından artan şu-y-ıla kulaklarına mesh itmekdür; İbrā(15)hīm Halebî'de yazar. On dördüncü, tertībce almağdur; Şadri's-Şerî'a'da [57a] (1) yazar. On beşinci, arasın kesmeyüp birbirine ulaşturmakğdur; (2) Şadri's-Şerî'a'da yazar. On altıncı, meshe altından başlamağdur; Bahri'r-Rāyik'da (3) yazar. On yedinci, misvāk isti' māl itmekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. (4) Ba' zı ' ulemādan naķil olunmuş ki dāyimā bir adam ' özürsiz başına (5) kablayu meshi terk eylese ol adam günāhkār olur; bu mes' ele İbn-i (6) Hümām'da, kitābi't-tahāretūn āhirinde mes'türdur.

Bāb: Bu bāb, (7) misvākuñ fāyideleri beyānındadır. Müsvākuñ on beş fāyidesi vardır; (8) Sirāci'l-Vehhāc'da zikir olunur, bu maħalde daħı zikir olunur. Ve daħı (9) yetmiş iki fāyidesi[ni] İbn-i Hacer [el-]Heytemī zikir itmişdür. Yetmiş iki fāyideden (10) birisi sekerāt-ı mevt[d]e kelime-i şehādeti getürmeg[e] sebeb olur ve (11) on beş fā'yidenūñ evvelki, dişinūñ etini pekişdirir. İkinci, ma' deyi (12) kavī ider. Üçüncü, balğamı giderür. Dördüncü, şafırayı kat' (13) ider. Beşinci, dişiniñ ağrısın giderür. Altıncı, ağzın koķusın (14) giderür. Yedinci, başın tamarların sākin ider. Sekizinci, Allāhu (15) ' Aẓīmü's-şān rāzī olur. Toķuzuncu, şeytān[ı] yerindirir. Onuncu, [57b] (1) başarı kavī ider. On birinci, ħasenātı ziyāde ider. On ikinci, (2) sünnet ile ' amel itmiş olur. On üçüncü, ağzın pāk ider. On (3) dördüncü, faşih lisān olur. On beşinci, iki rek' at müsvāk ile (4) kılınan namāz[in şevābı] yetmiş rek' at misvāksız [kılınan] namāz[in şevābından ziyāde (5) olur.

Bāb: Bu bāb, abdestūñ müsteħabları beyānındadır. Abdestūñ (6) müsteħabları on birdür. Evvelki, boynuna meshi itmekdür, Bahri'r-Rāyik'da (7) yazar. İkinci, ayağın yuduğdan soñra barmaķların altından ħilāllamakğdur, (8) İbrāhīm Halebî'de yazar. Üçüncü, abdest alduğı zamān a' zāsını (9) ovuşdurmakğdur, İbrāhīm Halebî'de

yazar. Dördüncü, abdest aldığı (10) zamān kıbleye karşı durmağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar. Beşinci, bir yü(11)ksek mekânda durup abdest almağıdır; Bahri'r-Rāyik'da yazar. Altıncı, abdest (12) aldığıda vakt-i mekrûh değilse iki rek'at namâz kılmağıdır; İbra(13)hīm Halebî'de yazar. Yedinci, âşârda vârid olan du'âları o(14)kumağıdır; Bahri'r-Rāyik'da yazar. Sekizinci, abdestden artan şuyı (15) ayak üzere içmekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. Tokuzuncı, ellerin [58a] (1) yumağı barmakları ucundan başlamağıdır; Bahri'r-Rāyik'da yazar. Onuncı, ayakların (2) yumağı barmakları ucundan başlamağıdır; Bahri'r-Rāyik'da yazar. On birinci, (3) abdestden sonra şuyı üzerine sürmekdür, huşû'dur. Ya'nî (4) kıyâmda gözlerin secde yerine bakup ayırmamağıdır; Mülteka'da yazar.

Bâb: Bu bâb, (5) abdestüñ mekrûhları beyânındadır. Abdestüñ mekrûhları on beşdür. Evvelki, (6) yüzine şuyı berk urmağıdır; Münye'de yazar. İkinci, her yunan yeri üçden (7) ziyâde yumağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar. Üçüncü, her yunan yeri üçden (8) eksik yumağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar. Dördüncü, abdest alurken üfür(9)mekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. Beşinci, şol el-ile mazmaza itmekdür; Haddâ(10)dî'de yazar. Altıncı, şol el-ile istinşâk itmekdür; Haddâdî'de yazar. Yedinci, (11) abdest alurken 'avret yerin açmağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar. Sekizinci, (12) abdest aldığı şuya tükürmekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. Tokuzuncı, (13) sağ el-ile sümkürmekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. Onuncı, gözlerin pek (14) yummağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar. On birinci, gözlerin pek açmağıdır; (15) Kâdîhan'da, bâbü'l-vuzû'da meşûrdur. On ikinci, abdest alurken [58b] (1) dünyâ kelâmı söylemekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. On üçüncü, güneşde (2) ışınmış şu ile abdest almağıdır; Kinyati'l-Fetāvâ'da meşûrdur. On (3) dördüncü, ayakların yumadan silinmekdür; İbrāhīm Halebî'de yazar. On beşinci, (4) abdest aldığıda evvel şolundan başlamağıdır; İbrāhīm Halebî'de yazar.

Bâb: Bu bâb, (5) abdestüñ müfsidleri beyânındadır. Abdestüñ müfsidleri yigirmidür. Evvelki, (6) ardından ve önünden çıkan abdesti bozar; Şadri's-Şerî'a'da,

Mülteka'da mez(7)kürdür. İkinci, bir adamın gövdesinde yarası olsa ol yaradan kan ve (8) irin ve şarışu çıkup yuması lâzım olan yere akarsa abdesti (9) bozar; Mülteka'da ve Şadri's-Şerî'a'da yazar. Üçüncü, bir adam kan aldırca (10) yâhûd hacâmat itdürse abdesti bozar; Şadri's-Şerî'a'da ve Mülteka'da yazar. (11) Dördüncü, bir adam bir def'a ağzı tolusu kuşarsa abdesti bozar, eger balgam (12) ise zarar virmez; Mülteka'da, Şadri's-Şerî'a'da yazar. Beşinci, bir adam namaz (13) içinde tayanup uyursa abdesti bozar. Eger ol tayanuğu şey'i (14) alsalar düşerse bozar ve eger düşmezse bozmaz; Şadri's-Şerî'a'da ve Mülteka'da (15) yazar. Altıncı, bir adam yatup uyursa [abdesti] bozar; Mülteka'da ve Şadri's-Şerî'a'da [59a] (1) yazar. Yedinci, bir adamın uşşı gitse abdesti bozar; Mülteka'da ve Şadri's-Şerî-a'da yazar. Sekizinci, deli olsa abdesti bozar; Mülteka'da ve Şadri's-Şer(3)î'a'da yazar. Tokuzuncu, ruķū ve sücûd olan namâzlarda kaḥkaḥa ile (4) gülmek abdesti bozar; Şadri's-Şerî'a'da ve Mülteka'da yazar. Onuncu, çıplak (5) 'avrat-ıla kuşuşmak abdesti bozar; Mülteka'da ve Şadri's-Şerî'a'da yazar. (6) On birinci, bir adam er-ile 'avratı fark itmeyecek kadar şarâb içmek abdesti (7) bozar; İbrâhîm Halebî'de ve Şadri's-Şerî'a'da mestûrdur. On ikinci, (8) burnunun içinde gusûlde yuması farz olan yere kan akup inse (9) abdesti bozar; Ğurer'de ve Fetâvâ-i Kâdîhan'da yazar. On üçüncü, bir adamın (10) gözinde 'özürü olup yaş akarsa abdesti bozar; Dürer [ve] Ğurer'de ve Münyetü'l-(11)Muşallî'de mestûrdur. On dördüncü, bir adam hûkne itdürse abdesti (12) bozar; İbrâhîm Halebî'de ve Münyetü'l-Muşallî'de yazar. On beşinci, hatunların fercine (13) koduğu bez taşra tarafı ıslanursa abdesti bozar; Münyetü'l-Muşallî'de (14) ve İbrâhîm Halebî'de yazar. On altıncı, bir adamın kulağında ağrısı ve yâhûd (15) beresi olsa kan ve irin ve şarışu akarsa abdesti bozar; Bahri'r-Râ[59b](1)yiḳ'da ve Dürer [ve] Ğurer'de yazar. On yedinci, bir adamın bir yerinde kabarcığı olup (2) kabarcuğun başı kopup kan ve irin ve şarışu çıkup yuması lâzım (3) olan yere akarsa abdesti bozar; İbrâhîm Halebî'de ve Münyetü'l-Muşallî'de (4) yazar. On sekizinci, kan ile karışık tükürük tükürse eger kan ziyâde ise (5) abdesti bozar; Münyetü'l-Muşallî'de ve İbrâhîm Halebî'de yazar. On tokuzuncu, (6) bir adamın dişi arasında kan çıkup akarsa abdesti bozar; İbrâhîm

(7) Halebî'de yazar ve Hâvî'de yazar. Yigirminci, bir adam çıplak ata binüp iniş (8) aşağı giderken uyursa abdesti bozar. Baḥrî'r-Râyîḳ'da, İbrâhîm Halebî'de (9) meşṭurdur.

Bāb: Bu bāb, abdestüñ kısımları beyânındadır. Abdest almak (10) üç kısımdur. Şürünbülālî, Dürer şerhinde zikir itmişdür. Evvelki kısmı dört (11) maḥalde farzdur. Evveli, beş vakıt namāzuñ farz[1] için ve nāfile için (12) abdest almaḳdur. İkinci, cenāze namāzın kılmak için abdest almaḳdur. (13) Üçünci, secde-i tilāvet için abdest almaḳdur. Dördünci, kelāmullāh[a] (14) yapışmak için abdest almaḳdur. İkinci kısmı vācibdür; (15) tavāf için abdest almaḳdur. Üçüncü kısmı otuz bir yerde abdest [60a] (1) almaḳ müsteḥabdur. Evveli, uykudan kalkduğı zamān abdest almaḳdur. İkinci, (2) uyuduğı zamān abdest almaḳdur. Üçünci, abdeste müdāvemet itmekdür. (3) Dördünci, abdesti varken abdest daḥı almaḳdur. Beşinci, ğaybet söyledükden (4) soñra abdest almaḳdur. Altıncı, koğladuğdan soñra abdest almaḳdur. (5) Yedinci, yalan söyledükden soñra abdest almaḳdur. Sekizinci, şî'ir sö(6)yledükden soñra abdest almaḳdur. Toḳuzuncı, ḥāric[-i] şalātda ḳahḳaha (7) ile güldükden soñra abdest almaḳdur. Onuncı, meyyit yumaḳ murād itdükde abdest almaḳdur. (8) On birinci, meyyit götürmek murād itdükde abdest (9) almaḳdur. On ikinci, vaḳtından evvel abdest almaḳdur. On üçünci, (10) ğusülden evvel abdest almaḳdur. On dördünci, cenābetde ta'ām (11) yemek murād itdükde abdest almaḳdur. On beşinci, cenābetle şü içmek (12) murād itdükde abdest almaḳdur. On altıncı, ḥatunla cimā' itdükde uyumaḳ (13) murād itdükde abdest almaḳdur. On yedinci, ğazabî vaḳtında abdest almaḳdur. (14) On sekizinci, Qur'an ezberlemek murād itdükde abdest almaḳdur. On (15) toḳuzuncı, ḥadiṡ naḳil etmek murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirminci, [60b] (1) ḳavl-i şahābe rivāyet etmek murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi birinci, (2) dersin müzākere etmek murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi ikinci, (3) ezān okumaḳ murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi üçünci, iḳāmet etmek (4) murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi dördünci, ḥuṭbe okumaḳ murād (5) itdükde abdest almaḳdur.

Yigirmi beşinci, Peygamber ‘aleyhi’s-salātu ve’s-selām[un] (6) marḳad[-i] şerīflerin ziyāret itmek murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi (7) altıncı, vaḳfeye tırmaḳ murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi yedinci, sa’y (8) itmek murād itdükde abdest almaḳdur. Yigirmi sekizinci, deve eti yedükde (9) abdest almaḳdur. Yigirmi toḳuzuncı, her günāh itdükde abdest almaḳdur. (10) Otuzuncı, ‘ulemānuñ ihtilāfı olan yerde abdest almaḳdur. (11) Otuz birinci, her ḥatādan soñra abdest almaḳdur.

(12) **Bāb: Bu bāb, cāmī’e girmenüñ (13) ādābı beyānındadır.** Cāmī’e girmenüñ ādābı yedidür. Evvelki, pabucını çıkar(14)duğı zamān şol ayağın çıkarmaḳdur; Ezkār-ı Nevevī’de, bābı keyfiyyetü’l-(15)libāsü’s-şevbede yazar. İkinci, pabucını şol eli-le almaḳdur, Ezkār[-i] (15) Nevevī’de yazar. Üçünci, cāmī’e girdüğü zamān evvel sağı ayağın koyup [61a] (1) bu du‘āyı okuya: “اللَّهُمَّ أَفْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ”, Ezkār[-i] Nevevī’de yazar; bābu māyeḳülühü(2) ‘inde duḥūlihi’l-mescidede meşṭurdur. Dördünci, pabucunuñ (3) çamurunu cāmī’e dökmemekdür; Şer’i’de yazar. Beşinci, cāmī’üñ (4) içinde tükürüp ve sümkürmemekdür; Aşr’a’da ve Ḳāḍīḥan’da yazar. (5) Ve dağı ikāmet olunduḳdan soñra evvelki şaffa vara. (6) Evvelki şafda yer varken ikinci şafda durmaḳ kerahet-i taḥrīme ile mekrü(7)hdur, İbn-i Ḥacer [el-] Heytemī’nüñ Zevācīr nām kitāb[ın]da yazar; kerāhetini Mülteḳa (8) dağı beyān itmişdür. Altıncı, cāmī’den çıḳduğı zamān şol aya(9)ğı-la çıḳup bu du‘āyı okuya: “اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ”, Ezkār[-i] (10) Nevevī’de yazar. Yedinci, [pabucını] geydüğü zamān evvel sağı ayağın geyüp (11) çıḳmaḳdur; Ezkār[-i] Nevevī’de, bābı keyfiyyetü’l-libāsü’s-şevbede yazar.

(12) **Bāb: Bu bāb, namāzıñ farzları beyānındadır.** Namāzıñ farzları (13) on sekizdür. Evveli, abdest almaḳdur; İbrāhīm Ḥalebī’de yazar. (14) İkinci, vaḳtıñ girmesidür; Fıḳıh-ı Keydānī’de yazar. Üçünci, (15) gövdesin pāk itmekdür; Fıḳıh-ı Keydānī’de yazar. Dördünci, eşvābın [61b] (1) pāk itmekdür; Fıḳıh-ı Keydānī’de yazar. Beşinci, namāz kılduğı mekânın pāk (2) itmekdür; Fıḳıh-ı Keydānī’de yazar. Altıncı, ‘avret yerin örtmekdür; Fıḳıh-ı (3) Keydānī’de yazar. Yedinci, kıbleye

yönelmekdür; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Sekizinci, (4) niyyet itmekdür; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Toğuzuncı, iftitāh tekbari itmekdür; (5) Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Namāzuñ taşrasında olan şartlar bunlardur, (6) içinde [olan] farzlar[a] rükün dirler. Ol dağı toğuzdur. Evveli, kıyāmdur; (7) Fıkh-ı Keydānī'de yazar. İkinci, kırā'atdür; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Üçünci, (8) rükū'dur; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Dördünci, sücūddur; Fıkh-ı Keydā(9)nī'de yazar. Beşinci, ka' de-i āhirede taḥiyyāt okuyacak kadar oturmağdur; (10) Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Altıncı, tertib-i erkāndur; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. (11) Yedinci, intikālātdur; Mu'addil-i Şalāt'[da] yazar. Sekizinci, kendü fi'li ile (12) namāzdan çıkmağdur; Fıkh-ı Keydānī'de yazar. Toğuzuncı, ta'dīl-i erkāndur; (13) Mülteka'da yazar.

Bāb: Bu bāb, ta'dīl-i erkān beyānında. Ta'dīl-i erkān (14) beş maḥalde İmām Yūsuf ve İmām Şāfi'ī ve İmām Mālik ve İmām Aḥmed raḥimehümu'llāh (15) kıtlarında farzdur, İmām[-ı] A'zam ve İmām Muḥammed raḥimehümu'llāhi ta'ālā kıtlarında vācibdür. [62a] (1) Ta'dīl-i erkānuñ evveli, rukū'a varduğda Sübhānallāh (2) diyecek kadar tırmağdur. İkinci, rukū'dan kalkduğda Sübhānallāh (3) diyecek kadar ayak üzere tırmağdur. Girüden gören kıyāmda (4) turur zann ide. Üçünci, başın koyduğda Sübhānallāh (5) diyecek kadar tırmağdur. Dördünci, başın secdeden kalkduğ(6)dığda iki secde arasında taḥiyyātda oturur gibi Sübhānallāh diyecek (7) kadar oturmağdur. Beşinci, başın tekrār secdeye koğduğda Sübhānallāh (8) diyecek kadar tırmağdur. Bu beş maḥalde zikir olunan ta'dīl-i erkān[ı] (9) terk iden adama otuz zararı vardur. Birgili Muḥammed Efendi raḥmetu'llāhi (10) 'aleyhi Mu'addili's-Şalāt, ismi-le müsemma risālesinde, zikir itmişdür. (11) Evveli, fakīr olmağda sebep olur. Üçünci, (12) şehādetden düşer. Dördünci, bir adam bir adamı [ta'dīl-i erkānsız] namāz kılariken görüp (13) inkārına kadir olup ikāz itmezse ol adamuñ (14) günāhına sebep olur. Beşinci, izhār-ı ma'şiyet itmiş olur. Altıncı, (15) kılduğı namāzuñ tekrār e'ādesi vācib olur. Yedinci, soñ [62b] (1) nefesde imānsız gitmege sebep olur. Sekizinci, namāz hırşızı (2) olur. Toğuzuncı, namāzuñ sevābı gitmege sebep olur.

Onuncu, kabûl (3) olmamağa sebep olur. On birinci, nokşân üzere olur. On ikinci, melâ(4)'ike-i kirâm eski bez gibi yüzine ururlar. On üçüncü, sū'-i âdâp itmiş (5) olur. On dördüncü, hâ'ib ve hâsir olur. On beşinci, sâ'ir 'ibâdeti (6) kıyâmet gününde kabûl olmamağa sebep olur. On altıncı, nâra mustehik (7) olur. On yedinci, bir büyük adam ta'dîl-i erkânı terk eylese ve bir câhil (8) ol adamı görse ol câhile ta'dîl-i erkânsız kıldırmasına (9) sebep olur. On sekizinci, imâma muhâlifet itmeğe sebep olur. (10) On toközuncu, intikâlende olan sünnetleri terk [itmiş] olur. Yigir(11)minci, ezkârda umûr-ı mekrûhınun birini itmiş olur. Yigirmi birinci, Allâhu Ta'âla'yı (12) gâzaba getürmüş olur. Yigirmi ikinci, şeytân[1] sevindirmiş olur. (13) Yigirmi üçüncü, Cennet'den ırak olur. Yigirmi dördüncü, Cehennem'e yakın (14) olur. Yigirmi beşinci, kendü nefesine hıyânet itmiş olur. Yigirmi altıncı, [nefsin] (15) tencîs²⁸ itmiş olur. Yigirmi yedinci, hafaza meleklerine eziyyet itmiş olur. [63a] (1) Yigirmi sekizinci, Peygamber 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm[1] kabir-i şerîfinde (2) maḥzûn itmiş olur. Yigirmi toközuncu, giceyi [ve] gündüzi şâhid (3) tutmuş olur. Otuzuncu, cem'-i maḥlûkâta hıyânet itmiş olur; (4) adamun günâhı sebebi-le yağmur yağmaz, otlar bitmez.

Bâb: Bu bâb, namâzın (5) vâcibleri beyânındadır. Namâzın vâcibleri yigirmi birdür. Cümlesi Fıkıh-ı (6) Keydânî'de meşhûrdur. Yedisi 'âmm²⁸dur, on dördü hâşş²⁸dur. 'Âmm (7) olan yedisinin evvelki, taḥrîme için Allâhu ekber lafzın dimektür. (8) İkinci, ka'de-i ulâda ya'nî dört rek'at yâḥûd üç rek'at (9) olan namâzın ikincisinde oturmağdur. Üçüncü, iki oturuşda (10) taḥiyyâtı âḥirine varınca okumağdur. Dördüncü, rûkû' ve sücûd (11) yirlerinde ṭumânide itmektür, ya'nî eglenice kıla. Beşinci, her (12) farzları yerlü yerinde itmektür. Altıncı, her vâcibleri yerlü yerince (13) itmektür. Yedinci, lafz-ı selâm ile namâzdan çıkmağdur. Ve daḥı hâşş (14) olan vâciblerin evvelki, [iki evvelki] rek'atlarda Kur'an-ı kerîm okumağı ta'yîn (15) itmektür. İkinci, her rek'atda Fâtihâ okumağı ta'yîn eylemekdür. [63b] (1) Üçüncü, Fâtihâ-i şerîfeyi her rek'atda bir kerre okumağdur. (2) Dördüncü, iki evvelki rek'atlarda bir sûre yâḥûd üç

²⁸ Metinde: تَجَشُّسْ

āyet[-i] kaşīre (3) yāḥūd bir āyet-i tavīle zamm eylemekdür. Beşinci, sūre-i (4) Fātiḥā'yı okunan sūrenūñ ve yāḥūd āyet üzerine (5) taḳdīm eylemekdür. Altıncı, vitir namāzında ḳunut du'āsın okumaḳdur. (6) Yedinci, imām olanlar cehr-ile okunacak namāzlarda cehr-ile (7) okumaḳdur. Sekizinci, imām olanlar iḥfā ile okunacak namāzlarda (8) iḥfā ile okumaḳdur. Tokuzuncı, imāma uyduḡı vaḳtın şuş (9) olup diñlemekdür. Onuncı, her ḥâlde imāma tâbi' olmaḳdur, eger (10) şoñradan gelüp uydısa. On birinci, secde-i tilāvetdür. On (11) ikinci, bayram namāzınuñ tekbīrleridür. On üçüncü, bayram namāzınuñ (12) rükū' tekbīrleridür. On dördüncü, secde-i sehvi itmekdür. (13) 'Āmm şol nesnedürler ki cemī' muşallīde ve cemī' namā(14)zda buluna. Ve daḡı ḥāşş şol nesnedürler ki ba'zı (15) muşallīde buluna. Ve bu vācibler Fıḳıh-ı Keydānī'de yazar.

[64a] (1) **Bāb: Bu bāb, namāzuñ sünnetleri beyānındadır.** Namāzuñ sünnetleri otuz ikidür. (2) Yigirmi yedisi Fıḳıh-ı Keydānī'de meşṫurdur. On yedisi 'āmmdür. (3) 'Āmm olan evvelki, iftitāḥ tekbīrinde ellerin ḳaldurmaḳdur. İkinci, ḳunut (4) tekbīrinde ellerin ḳaldurmaḳdur. Üçüncü, bayrām tekbīrlerinde ellerin ḳaldurmaḳdur. (5) Dördüncü, tekbīr içün ellerin ḳaldurduḡda barmaḳların yummayup kıbleye (6) karşı açmaḳdur. Beşinci, Sübhāneke[yi] āḫirine varınca okumaḳdur. (7) Altıncı, sağ elini şol eli üzerine ḳomaḳdur. Yedinci, rükū' ve (8) sücūd ve ḳıyām tekbīrin itmekdür. Sekizinci, rükū' da iki elleri-le (9) dizin tutduḡı vaḳtın barmaḳların açmaḳdur. Tokuzuncı, rükū' da (10) eḳalli üç kerre Sübhāne rabbiye'l 'aẓīm dimekdür. Onuncı, rükū' da (11) iki ellerin dizlerin tutmaḳdur. On birinci, ḳıyāmdur. On ikinci, celsedür. (12) On üçüncü, yedi a'zā üzerine secde eylemekdür. On dördüncü, (13) secdede eḳalli üç kerre Sübhāne rabbiye'l-a'lā dimekdür. On (14) beşinci, ḳa'de-i āḫirede taḫıyyāt du'āsından şoñra şalavāt (15) du'āsın okumaḳdur. On altıncı, şalavāt du'āsından şoñra [64b] (1) kendü nefsi-çün vesāyir mü'minler içün du'ā okumaḳdur. On yedinci, (2) sağına ve şoluna selām virmekdür. Bu on yedi sünnet Fıḳıh-ı (3) Keydānī'de meşṫurdur. Selām virdüḡi maḥalde altı sünnet (4) vardır. Evvelki; ḳalbi-le, meleklerle

ve imāma ve cemā' ate selām virmeg[e] (5) niyyet itmekdür; Fıkh-ı Keydānī'de, Şerh-i Kuhistānī'de meştūrdur. (6) İkinci, lafz-ı selāmdur; Fıkh-ı Keydānī, Kuhistānī Şerhi[n]de yazar. (7) Üçünci, selām virdügi zamān [ardında] olan adam selām viren adamuñ (8) yüzün görmekdür; Mecma' u'l-Baḥreyn Şerhi İbn-i Melek'de mezkūrdur. (9) Dördünci, selāmı yüzün döndürdükden şoñra virmekdür; Vi(10)kaye, Şerhi Kuhistānī'de, şurūṭ-ı şalātda meştūrdur. (11) Beşinci, selāmı virirken omuzlarına bakmağdur; Kenzi Şerhi, şifāt-ı (12) şalātda meştūrdur. Altıncı, sağına pekce ve şoluna yabca (13) selām virmekdür; Fıkh-ı Keydānī'de, Kuhistānī'de mezkūrdur. Ve daḥı (14) ḥaşş olan sünnetler ondur. Fıkh-ı Keydānī'de meştūrdur. (15) Evvelki, imām tekbīrleri cehr-ile itmekdür. İkinci, imāma uyanlar tekbīri [65a] (1) imāmuñ tekbīri-le berāber itmekdür, ya'nī evvel ve şoñra (2) olmaya. Üçünci, namāzuñ her fi'linde imāma tābi' olmağdur. Dör(3)dünci, ne'ūzu gedürmekdür ve ihfā eylemekdür. Beşinci, besmeleyi ihfā (4) ile dimekdür. Ne'ūzu ve ihfāsı, besmele ve ihfāsı imāma ve (5) münferide 'āmmdur. Altıncı, imāma iktidā idenler ihfā ile āmīn (6) dimekdür. Yedinci, imām olan cehr-ile Semi'a'llāhu limen ḥamideh dimekdür. (7) Sekizinci, muḳtedī olan Rabbenā lekel ḥamdü dimekdür ihfā ile. Toḳu(8)zıncı, münferid olan hem Semi'a'llāhu limen ḥamideh ve hem Rabbenā lekel ḥamdü (9) dimekdür. Onuncı, erler taḥiyyātda şol ayağın döşeyüp üzerine (10) oturup sağ ayağınuñ barmağların kıbleye karşı dikmekdür. Fıkh-ı Keydā(11)nī'de zikir olunan yigirmi yedi sünnet tamām oldı. Yigirmi sekizinci, (12) ḥatunlar ayağınuñ ikisini sağ cānibinden çıkarup şol yanına (13) yere oturmağdur; Fıkh-ı Keydānī'de meştūrdur. Yigirmi toḳuzuncı, sağ elinüñ (14) baş barmağları-la ve şırça parmağı-la ikisi şol elinüñ bileginden tu(15)tmakğdur; İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. Otuzuncı, ikinci secdeden kıyāma [65b] (1) bir şey'e ṭayanmadan ḳalmağdur; Kuhistānī'de, faşl-ı erkān-ı şalātda (2) meştūrdur. Otuz birinci, ikinci secdeden kıyāma ḳalkarken otur(3)madan ḳalmağdur; Kuhistānī'de, faşl-ı erkān-ı şalātda meştūrdur. Otuz (4) ikinci, rukū'a varduğı zamān toḳuğların birbirine ḳavışdurmağdur; (5) İbrāhīm Ḥalebī'de ve Muḥtaşar Viḳāye Şerhi Kuhistānī'de, meştūr(6)dur.

Bāb: Bu bāb, namāzuñ müsteḥabları beyānındadır. Namāzuñ müsteḥabları (7) yigirmi üçdür. Cümlesi Fıkh-ı Keydānī’de meşṭurdur. On dördü ‘āmmdur (8) ve toḳuzu ḥaṣṣdur. ‘Āmm olanuñ evvelki, ṣaḡına ve ṣoluna meyli idüp (9) ḥareket itmekdür. İkinci, esnemek ḡalebe itdügi zamān aḡzın eli-le ör(10)tmekdür. Üçüncü, ḡadır olduḡı ḡadar öksürüḡini def’i itmekdür. Dördüncü, (11) üç āyetden ziyāde oḡumaḡdur. Beşinci, maḡāric-i ḡurūfa ri’āyet itmekdür. (12) Altıncı, rukū’ a varduḡı zamān arḡay-ıla başı berāber itmekdür. Yedinci, (13) secde itdügi vaḡıtta evvel dizlerin ṣoñra ellerin andan ṣoñra bur(14)nunu ve alnını ḡomaḡdur. Sekizinci, secdeden ḡalḡarken evvel alnını ṣoñra burnını (15) andan [ṣoñra] ellerin ve andan ṣoñra dizlerin ḡaldurmaḡdur. Toḡuzuncı, iki [66a] (1) ellerinüñ arasına secde eylemekdür. Onuncı, ellerinüñ, ayaklarınuñ barmaḡların secdede (2) ḡibleye ḡarṣu teveccüh itdürmekdür. On birinci, yüzinde olan teri ve tozu (3) selāmdan evvel silmekdür. On ikinci, ḡıyāmda ayakların birbirinden (4) dört barmaḡ ḡadar açmaḡdur. On üçüncü, taḡıyyātda iki ellerin dizleri ü(5)zerine ḡomaḡdur. On dördüncü, ṣaḡına ve ṣoluna selām virdügi zamān (6) yüzün döndürmekdür. Ve daḡı ḡaṣṣ olan müsteḡāblarınuñ evvelki, erler (7) ellerin ḡulaḡlarınıñ yumṣaḡına berāber itmekdür. Ve ḡatunlar ellerin (8) omuzlarına berāber itmekdür. İkinci, erler ellerin ḡöbegi altına ḡomaḡdur ḡıyāmda (9) ve ḡatunlar ḡögsine ḡomaḡdur. Üçüncü, erler ellerin yeñlerin içinden (10) ḡıḡarmaḡdur. Dördüncü, imāmlar her vaḡıtta e’imme-i müctehidīn rivāyet (11) itdükleri üzere oḡumaḡdur. Beşinci, yalıñız ḡılan adamlar rukū’ ve sücūd (12) tesbiḡlerin üçden ziyāde tek dimekdür, ya’ nī beş veyā yedi veyā toḡuz (13) dimekdür. Altıncı; rukū’ da, sucūd da ḡoltuḡlarını açup ve ḡarnını (14) uyluḡlarından ḡeküp ve uyluḡlarını baldurdan ḡeke. Erler böylece (15) ideler ammā ḡatunlar erlere muḡālif ideler. Yedinci, dört rek’at [66b] (1) veyā üç rek’at olan farṣların ṣoñraki rek’atlarında Fātiḡā-i ṣerīfi (2) oḡumaḡdur. Sekizinci, ṣoñra ḡelüp imāma uyan kimse taḡıyyātı oḡuduḡdan (3) ṣoñra imāmuñ selāmına muntaṣır olmaḡdur. Ve daḡı ṣoñra imāma uyan (4) kimse taḡıyyātı bitürdüḡden ṣoñra yedi yerde imāmuñ selāmına (5) muntaṣır olmayup ḡılmaḡ cāyızdır. Evveli, ṣabāḡ namāzına ḡeḡ iḡāmet (6) olunsa imām bir rek’at ḡıldıḡdan

şoñra bir adam iktidā eylese imām (7) taḥiyyāta oturduḡda imām-ıla taḥiyyātı okuya, imāmuñ selāmına (8) muntazır olmaya; ḡalḡup gñn toḡmadan bir rek‘at kıla. Andan şoñra (9) selām vire. Bu mes‘ele Bezzāzī’de yazar. İkinci, bir adam şabāḡ namāzında (10) edigin geyüp namāz kıilup şoluna selām virdükde abdesti (11) bozulsa ertesi gñn edigin çıkarmadan şabāḡ namāzınıñ bir rek‘atına (12) yetişe. İmām-ıla taḥiyyātı okuyup imāmuñ selāmına muntazır olmaya, (13) ḡalḡa; ol bir rek‘atı kıla meshüñ müddeti çıkmadan, Bezzāzī’de yazar. (14) Üçünci, bir ḡaṭīb bayrām namāzınıñ āḡir vaḡtında te‘ḡir eylese bir rek‘atı (15) kılduḡdan şoñra bir adam gelüp iktidā eylese imām-ıla bir rek‘atı kıla, [67a] (1) taḥiyyātı okuya, imāmuñ selāmına muntazır olmaya, ḡalḡa; bir rek‘atı (2) kıla, selām vire vaḡtı çıkmadan; Bezzāzī’de yazar. Dördünci, bir ḡaṭīb cum‘a (3) namāzı[nı] āḡir vaḡtına te‘ḡir eylese. Cum‘anuñ bir rek‘atı kılduḡdan şoñra (4) bir adam gelüp iktidā eylese imām-ıla bir rek‘atı kıilup taḥiyyātı okuduḡda(5)n şoñra imāmuñ selāmına muntazır olmayup ḡalḡa, bir rek‘atı kıla, (6) selām vire cum‘anuñ vaḡtı çıkmadan; Bezzāzī’de yazar, zikir olunmuşdur. (7) Beşinci, bir adamuñ bir yerinde çibān olsa ammā dört rek‘at (8) namāzı kıılınca çibāndan bir nesne çıkşa böyle olan adam imām (9) namāzı bir rek‘atı kılduḡdan şoñra gelüp iktidā eylese imām-ıla üç rek‘atı (10) kıilup āḡir taḥiyyātı okuduḡda imāmuñ selāmına muntazır olmayup (11) ḡalḡa, ol bir rek‘atı daḡı kıla çibāndan bir nesne çıkmadan; Bezzāzī’de (12) yazar. Altıncı, bir adamuñ ḡazā-i ḡācet ḡazāsı varken imām iki (13) rek‘atı kılduḡdan şoñra gelüp imāma iktidā eylese, imām-ıla āḡir (14) taḥiyyātı okuyup imāmuñ selāmına muntazır olmayup ḡalḡa, bāḡı ḡalan (15) namāzı kıla eger abdesti bozulmaḡ ihtimāli var-ısa; Bezzāzī’de yazar. [67b] (1) Yedinci, güccük mescidlerde adam geḡmek ihtimāli olursa (2) şoñradan imāma iktidā iden kimse imām-ıla āḡir taḥiyyātı (3) okuduḡda imāmuñ selāmına muntazır olmayup ḡalḡa, bāḡı (4) ḡalan namāzı kıla; cemā‘at önümden geḡüp secde yerin (5) çeynemesünler diyü. Zikir olunan yedi mes‘ele Fetāvā-yı Bezzāzī’de, (6) kitābü’s-şalātta nev‘i fi’l-mesbūḡı didiḡi yerde meşṡurdur. (7) Toḡuzuncı, Fātiḡa’dan evvel Bismillāhirraḡmānirraḡīm dimekdür. Bu, zikir (8) olunan yigirmi üç müsteḡab Fıkıḡ-ı Keydānī’de meşṡurdur.

Bāb: Bu bāb, (9) namāzıñ mekrūhları beyānındadır. Namāzıñ mekrūhları yüz seksendür. (10) Yigirmi yedisi yukarıda zikir itduğumuz şeyleriñ terkidür. Yüz (11) elli üç[ü] dağı bu maħalde zikir olunur. Evvelki, tekbirleri tekrār itmekdür; (12) Fıkıh-ı Keydānī'de yazar. İkinci, tesbiħleri ve āyetleri eli-le şaymağdur; Fıkıh-ı (13) Keydānī'de yazar. Üçünci, elin bögrine komağdur; Fıkıh-ı Keydānī'de yazar. (14) Dördünci, 'özürsiz tenaħnuħ itmekdür. Beşinci, rukū' da başın kaldurmağdur; (15) Fıkıh-ı Keydānī'de yazar. Altıncı, sümkürmekdür; Fıkıh-ı Keydānī'de yazar. [68a] (1)²⁹Yedinci, rukū' dan kalkduğda Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. (2) Sekizinci, başını secdeye kodağda Sübhānallāh diyecek kadar (3) tırmağdur. Tokuzuncı, başını secdeden kaldurduğda taħiyyāta (4) oturur gibi oturup Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. O(5)nuncı, tekrār başını secdeye kodağda Sübhānallāh diyecek kadar (6) tırmağdur. Ve dağı ikinci rek' atda olan on vācibūñ evvelki, Fātiħā-i (7) şerīfi bir kerre oğumağdur. İkinci, Fātiħā-i şerīfi āħirine degin oğ(8)mağdur. Üçünci, Fātiħā'yı bir sūre yā üç āyet[-i] kaşire ve yāħūd bir āyet[-i] (9) tavīle zammı itmekdür. Dördünci, vācibūñ tertibidür. Beşinci, Fātiħā-i (10) şerīfi sūre üzerine tağdīm itmek. Altıncı, rukū' a varduğ zamān (11) Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. Yedinci, rukū' dan kıyāma kalkduğda (12) Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. Sekizinci, başı secdeye (14) kodağda Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. Tokuzuncı, başın secdeden kaldurduğda taħiyyāta oturur gibi oturup Sübhānallāh [68b] (1) diyecek kadar tırmağdur. Onuncu, başını secdeye kodağda Sübhānallāh (2) diyecek kadar tırmağdur. Ve dağı üçünci rek' atda olan on vācibūñ (3) evvelki, ka' de-i ūlāda oturmağdur. İkinci, ka' de-i ūlāda taħiyyātı (4) āħirine varınca oğumağdur. Üçünci, tekrār başını secdeye (5) kodağda Sübhānallāh diyecek kadar tırmağdur. Dördünci, Fātiħā'yı (6) oğumağdur. Beşinci, her farzları yerlū yerine itmekdür. Altıncı, her (7) vācibleri yerlū yerine itmekdür. Yedinci, rukū' a varduğda Sübhānallāh (8) diyecek kadar tırmağdur. Sekizinci, rukū' dan kalkduğda Sübhānallāh

²⁹ Metinde buradan itibaren namazın mekruhlari değıl vacipleri anlatılmıştır.

(9) diyecek kadar тұрмақdur. Тоқузuncı, başını secdeye қодуқда Sübhānallāh (10) diyecek kadar тұрмақdur. Onuncı, başını secdeden қaldurduқда таһiyyā(11)ta отуруп gibi отуруп Sübhānallāh diyecek kadar тұрмақdur. Ve даһı (12) дөрдүnci rek' atda olan vācibdür. Evvelki, Fātiḥā оқумақdur. İkinci, (13) her farz[1] yerlү yerine itmek. Üçünci, vācibleri yerlү yerine (14) itmekdür. Dөрдүnci, rukū' a varduқda Sübhānallāh diyecek kadar (15) тұрмақdur. Beşinci, rukū' dan kıyāma қalkduқda Sübhānallāh [69a] (1) diyecek kadar тұрмақdur. Altıncı, [başını] secdeye қодуқда Sübhānallāh diyecek (2) kadar тұрмақdur. Yedinci, başını secdeden қaldurduқда таһiyyāta (3) отуруп Sübhānallāh diyecek kadar тұрмақdur. Sekizinci, (4) tekrār başını secdeye қодуқда Sübhānallāh diyecek kadar тұr(5)мақdur. Тоқузuncı, қade-i āḥirede таһiyyātı āḥirine varınca o(6)қумақdur. Onuncı, lafz-ı selāmla namāzdan çıқmaқdur.

Bābu fī beyāni (7) mesāilü'l-vuzū' ve'l-meshu: Bu bāb, meshе ve abdeste mūte'allik (8) olan mes'eleler beyānındadır. Mes'ele: Bir kimse abdeste elini (9) yumağa başladuğı zamān niyyet eylese cümle niyyet itmiş olur, (10) Eşbāh'da ve Dürer'de yazar. Mes'ele: Bir kimse abdeste niyyet eylemese (11) abdesti şāḥiḥdür, lākin şevābı yoқdur; Eşbāhi'n-Nezāyir'de yazar. Mes'ele: (12) Bir kimse abdeste şekitse abdesti bozulmaz, Fetāvā-yı Bezzāzī'de [yazar] (13) Mes'ele: Bir kimse abdest alup otursa abdesti bozulduğunu (14) 'ilme'l-yaḳīn bilmese ol kimsenüñ abdesti yerindedür, Fetāvā-yı Bezzā(15)zī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse ayağına meshi itdügi zamān iki elini [69b] (1) birden çekmek sünnetdür, İbn-i Emīri'l-Ḥāc'da yazar. Mes'ele: Ba'zı 'ulemā (2) dimişler ki ayağı mestden oynadıқdan soñra eger ol mest-ile yürü(3)mek mümkün ise mesh bozulmaz ve eger yürümek mümkün degil-ise (4) bozulur, İbn-i Hümām'da yazar. Mes'ele: Bir kimse [boynuna] meshi itdügi zamān (5) ellerini şāḥ tamarlarına degin çeke ammā boğazı altına қaşışdur(6)maya, zīrā bid'at itmiş olur; Baḥri'r-Rā'yik'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (7) edigine meshi eyledükden soñra mestine şu girse eger bütün ayağı (8) yāḥūd ayağınuñ çoğı ıslanursa ayaklarını yumaқ lāzım olur, (9) Hidāye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse edigine meshi itdükden

şoñra mestine (10) şu girüp ayağı üç barmağ miqdārı yā üçden eḳal ışlansa (11) meshi bātıl olmaz; Kāḏīḥan'da yazar. Mes'ele: Abdest alurken (12) maźmazada mübālağa itmek müsteḥabdur, İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. (13) Mes'ele: Bir kimse abdest almak murād eyledikde şu pāk ola. (14) Üç şeyden rengi ve rāyiḥası ṣaḥīḥ olmaz, Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: (15) Bir yerde şu bulup ayağı aḳmaşa ve içine yaprağ ṭolsa keḏā[70a](1)lik üç şeyiñ ikisi bulunur biri bulunmazsa abdesti ṣaḥīḥ olmaz, Mülteḳa'da (2) yazar. Mes'ele: Bir yerde şu cem' olup içinde necāset olsa, (3) şuyuñ ayağı aḳmasa, abdest almak iḳtiḏā eylese, baḳalım (4) eger on 'arşun eni; on 'arşun uzunluğı olursa avuçla (5) şuyı alduḳda şuyuñ dibi görünürse abdesti ṣaḥīḥ olmaz, (6) eger görünmezse abdesti ṣaḥīḥdür; Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (7) aḳarşudan abdest almak mūrād itdikde içinde necāset görünürse (8) eger ol şu şamanı götürürse abdest almak cāyizdür, eger götür(9)mezse cāyiz olmaz; Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: Birkaç kimseler bir aḳarşu (10) kenārında sıravardı abdest alşalar cāyizdür, Münye'de yazar. Bir kimse (11) abdest alduḳda ayağına mesh itdügi zamān eli barmağlarını mestüñ (12) ucuna berāber idüp üç barmağı-la incüğine ṭoḡrı çeke, (13) Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest alduḳda ḳulağına meshi (14) iderken şırça barmağını ḳulağı içine şoḳmak mendūbdur, (15) İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest alduḳdan şoñra [70b] (1) abdest alduğı ıbrıḡı tekrār ṭoldurmak müsteḥabdur, Münye'de yazar. (2) Mes'ele: Bir kimse ḳan-ıla ḳarışık tükürse eger ḳan ziyāde ise abdest (3) bozulur, eger tükürük ziyāde ise bozulmaz; İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. (4) Mes'ele: Bir kimse abdesti var-iken ḥatununu öpse zekeri (5) ḥarekete gelüp yaş çıkşa abdesti bozulur, eger çıkmaz[sa] (6) bozulmaz; Şadri'ş-Şerī'a'da yazar. Mes'ele: Bir kimse edigine üç (7) parmağ sığar delügi olsa üzerine meshi itmek cāyiz degildür, (8) eger bu üç parmağdan eksik olursa cāyizdür, Şadri'ş-Şerī'a'da (9) yazar. Mes'ele: Bir kimse abdesti var-iken edigini çıkarmak (10) iḳtiḏā itse ve çıkarsa ancak ayaklarını yuya, tekrār abdest (11) almak lâzım degildür; İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. Bir kimse aya(12)ḡına ṭopuḳ mesti geyse eger ṭopuḡını örterse üzerine meshi itmek (13) cāyizdür ve eger örtmezse cāyiz degildür. Eger ḳaḳşıra

kabla(14)dığını çaķşır ziyāde olursa şu geŗmezse topuğın örtmezse (15) cāyizdür, eger
 çaķşırdan şu geŗerse meshi cāyiz degildür; İbrā[71a](1)hīm Halebī'de yazar. Mes'ele:
 Bir kimse abdest ile çizmesini (2) geyse eger pāk ise delügi yoğ-ısa üzerine meshi (3)
 cāyizdür, Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse istinşāk iderken (4) burnuna şuyı
 alduķda üçünde dağı baŗķaca sümķüre, İbrāhīm (5) Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir
 kimse abdest alduķda ayağına meshi (6) itmege unutsa ve cāmi'e varduķda hātırına
 gelse meshi (7) eyleye, bütün abdest almak lāzım degildür, zīrā tertīb şart degildür; (8)
 İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse elleri var-iken ağır kimse (9) ayağına
 meshi eylese cāyizdür, Hülāşātü'l-Fetāvā'da yazar. Mes'ele: (10) Bir kimse ayağına
 meshi iderken ellerinün barmaķlarını bastır(11)mayup avuķlarını diküp meshi eylese
 řađīh olmaz, eger şu (12) şamlar degilse; Bağrı'r-Rāyik'da yazar. Mes'ele: Bir kimse
 ayaklarını yuyup (13) edigin geyse řahāretin bozmadan abdest alsa ayağına meshi
 itmek (14) cāyizdür, Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse ayağına meshi iderken (15)
 elinün barmaķlarını ayağı barmaķlarının altına aşırduğı vaķtın [71b] (1) çekmeden
 ayağının üsti üç barmaķ miķdārı ışlasa meshi řađīhdür, (2) eger üç barmaķ miķdārı
 ışlanmazsa řađīh degildür; zīrā ayağı (3) altına aşırduğı barmaķlarının şuyı mā-i
 müsta'meldür ve mā-i (4) müsta'mel ile meshi řađīh degildür, İbrāhīm Halebī'de
 yazar. (5) Mes'ele: Bir kimse abdest alup edigin geyüp meshi eylese ve (6) meshün
 müddeti tamām olduķda ziyāde şovuk olup edigin (7) çıkardukda ayağı toñmaķ
 ihtimāli olsa şovuk defi' olu(8)ncaya dek üzerine meshi cāyizdür, Mülteķa'da yazar.
 Mes'ele: Müddeti (9) tamām olduķdan řoñra şovukdan ötürü ayağına meshi idemez,
 (10) teyemmüm itmek gerekdür; kezālik Kenzi şerhi Zeyla'ide bābu mesih 'ale'l-
 (11)huffeyn didigi mađalde mezkūrdur. İbn-i Hümām dimiş ki: Eşāđ (12) olan budur.
 Mes'ele: Bir kimse abdest alup edigin geyse (13) bir gün bir gice meshi itdükde
 meshün müddeti tamām ol(14)madan yolcı olsa iki gün dağı meshi ider, üç gün üç (15)
 gice olduķda çıkarır; Mülteķa'l-Ebđar'da yazar. Mes'ele: Bir kimse [72a] (1) abdest
 alurken ve iķāmet mađallinde müsūk isti'māl itmek (2) cāyizdür; İbn-i Hümām,
 Hidāye şerhi'nde yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest (3) alurken unutup bir a'zāsını

yumasa sonra hâtırına geldükde (4) ayağın yuya. Abdest tamâm olur, zîrâ ‘ameliñ âhiridür; Fetâvâ-yı (5) Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse ibriğin alup abdest almağa o(6)ğursa ve ol oturduğu yerden kalkup bir ahıra dahı oğursa ve (7) şek eylese ki abdesti aldım da mı kalkdum yoksa almadan mı (8) kalkdum dise ol kimsenün abdesti yerindedür. Eline alup da o(9)ğurması abdest ile olmasına delîldür; Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar. (10) Mes’ele: Bir kimse namâz kılariken hâdeş vâkı’ olsa varayım abdest (11) alayım da geleyim dise ammâ abdeste giderken veyâ gelürken Kûrân-ı (12) ‘azîm okusa namâzı fâsid olur, Eşbâh-ı Neẓâyir’de yazar. Mes’ele: (13) Toprak ıbrıktan abdest almak, kendüye maşşûş itmek mekrûhdur; (14) Eşbâh-ı Neẓâyir’de yazar. Mes’ele: Müsvâkuñ uzunluğı bir qarış ola ve ka(15)lunluğı şırça barmağı kadar ola ve isti’ mâl itdüğü zamân şırça [72b] (1) parmağı-la baş parmağın altına koyup üç parmağını üstüne (2) koya ve ağzınuñ sağ yanından başlamak gerek. Şol (3) tarafına varıncaya dek altına ve üstüne bu minvâl üzere (4) isti’ mâl eyleye ve müsvâkı bir yere kodukda dikine koya, (5) İbrâhîm Halebî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse sünnetsiz olsa der(6)inün altına yumak lâzımdur, kavli-i eşah budur. Ve zekesinde de(7)risi olan kimse abdesti var-iken tebevvel eyleye, taşra (8) çıkmazsa da abdesti bozulur; İbrâhîm Halebî’de yazar. Mes’ele: (9) Bir kimse şabâh namâzını kılop gün toğduktan sonra ayak yoluna (10) varsa ve abdest alsa sonra şek idüp kenîfe vardukda(11)n sonra mı abdest aldım yoksa kenîfe varmazdan evvel mi aldım (12) bilmes ve zann-ı gâlibinde böyle olan kimsenün namâzı Eşbâhi’n-Neẓâ(13)yir’de şahîhdür lakin Kınyati’l-Fetâvâ dir ki: İhtiyâten abdest (14) almak lâzımdur.

Bâbu fî beyânî evkâtî’l-kerâhiyyeti: Bu bâb, mekrûh (15) olan vakıtları beyân ider. Mes’ele: Şabâh namâzınuñ evvel vaktı [73a] (1) şubh-ı şâdık toğduğu zamândur, âhir vaktı gün toğduğu (2) zamândur. Ve öyle namâzınuñ evvel vaktı gün ortaya gelüp egildiği (3) zamândur, âhir vaktı imâmeyn kavli-le her şey’in gölgesi (4) bir kendü kadar olduğu zamândur ammâ İmâm-ı A‘ zam kavli-le her şey’in (5) gölgesi iki kendü kadar olduğu zamândur. Ve andan sonra ikindinün (6) evvel vaktı dâhil olur, âhir vaktı

gün gâ'ib olduğu zamandır. Ve aḥṣām (7) namâzının evvel vakti dâhil olur ve âhir vakti gök kenârında (8) kızılık gâ'ib oluncaya dekdür ammâ İmâm-ı A'zam kavlinde, beyâzlık (9) gâ'ib oluncaya dekdür ammâ Fetevâ-yı İmâmeyn kavli-le. Ve yatsu namâzının (10) evvel vakti dâhil olur ve âhir vakti şubḥ-ı şâdık toğduğu (11) zamandır, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Şabâḥ namâzını kıldıktan sonra (12) kaçaya kalmış namâz kılmak câyizdür ammâ nâfile kılmak mekrûhdur, (13) Mülteka'da yazar. Mes'ele: İkinci namâzını kıldıktan sonra kaçâ kılmak (14) câyizdür ammâ nâfile kılmak mekrûhdur, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Gün (15) ortaya geldiği zamân kaçâ ve nâfile kılmak mekrûhdur, Mülteka'da yazar. [73b] (1) Mes'ele: Gün toğarken kaçâ ve nâfile kılmak mekrûhdur, Mülteka'da yazar. (2) Mes'ele: Câmî' ve mescid üzerinde ev olsa ol evde ḥatun-ıla cimâ' (3) itmek mekrûhdur, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Namâz kılan kimse besmeleyi kıyâma (4) kalkarken dise kerâhet işlemiş olur, zîrâ besmele kırâ'(5)atdendür maḥalli ise kıyâmdur; İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir (6) kimse şonradan gelüp imâma uysa birkaç yerlerden gayrî imâmuñ (7) selâmına muntazır olmak lâzımdur, eger muntazır olmayup kalkarsa (8) kerâhet[-i] taḥrîme ile kerâhet işlemiş olur; İbrâhîm Halebî'de (9) yazar. Mes'ele: Ḥayvân şüretini ev içinde kırmak mekrûhdur. Bu (10) kerâhetden murâd, kerâhet-i taḥrîmedir, zîrâ melâ'ike-i kirâm ol (11) eve girmez, men' iderler. Ḥaziret-i Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm buyurdi: (12) "Biz ol eve girmeziz gehî anda kelb yâ şüret ola." Nişâbî'l-İhtisâb'da (13) yazar. Mes'ele: Tarîḳ-i 'âmma ve deve meḳânında namâz kılmak mekrûhdur, (14) Münyetü'l-Muṣallî'de yazar. Mes'ele: Ka'benüñ dîvârı üzerinde ve mezâr(15)lıkda ve igtisâl yerde namâz kılmak mekrûhdur, Münye'de yazar. [74a] (1) Mes'ele: Namâz kılıcı adam secde iderken yeñini döşeyüp secde (2) itse eger yüzini tozdan ḥıfz için iderse mekrûhdur (3) eger esbâbını ḥıfz için iderse be's yokdur; (4) Ḥulâşatü'l-Fetâvâ'da yazar. Mes'ele: Namâz kılıcının (5) başı üstünde karşusunda veyâ önünde aşılı şüret (6) olmak mekrûhdur, Ḥulâşatü'l-Fetâvâ'da yazar. Mes'ele: Bir kimse bir (7) ecnebî kimsenüñ evinde şüret görse bozmak lâzımdur, Ḥulâ(8)şa'da yazar. Mes'ele: Bir şüretüñ başını kesseler kerâhet kalkar ve (9) daḥı yüzünü bozmak başını

kesmek gibidür ammā ellerini ve (10) ayaklarını kesseler yāhūd boynuna bir iplik aşşalar kerāhet kalkmaz, (11) Hūlāşa'da yazar. Mes'ele: Bu cümle bir şūrettedir ki uzaqdan (12) yakın göre ammā şūret bir mertebe güccük olsa ki uzaqdan (13) baqan görmese ol zamān be's yokdur, Hūlāşa'da yazar. Mes'ele: (14) Eger sağında ve şolunda olursa gine mekrūhdur, Hūlāşa'da (15) yazar. Mes'ele: Bir kimse k̄āzaya kalmış namāzını cāmī' de kılsa [74b] (1) mekrūhdur, evde kıla dimişler; Baḥri'r-Rāyik'da yazar. Mes'ele: Er(2)kekler ḥaqqında ḥarīr geymek ḥarāmdur deyü Peyğamber 'aleyhi's(3)selām ḥadīṣ-i şerīfnde buyurmuşlar. Mes'ele: Erkekler ḥaqqında (4) kırmızı ve sarı geymek ve bunlarla namāz kılmak kerāhet(5)[-i] taḥrīme-y-ile mekrūhdur. Zīrā muṭlaq deyü zikir olunmuşdur, (6) Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: Kerāhet zikir olunduğı maḥālde muṭlaq olursa (7) murād taḥrīmedir, Sirāci'l-Vehhāc'da yazar. Mes'ele: Kerāhet[-i] taḥrīme ile (8) kılınan namāzınıñ e'ādesi vācibdür; Baḥri'r-Rāyik'da yazar. Mes'ele: (9) Namāzı kılıcınıñ bir 'użvını kedi yalasa yumadan namāz kılmak mekrū(10)hdur, Münye'de [yazar].

Bābu fī beyāni mesā'il-i teyemmüm: Bu bāb, teyemmüme müte'allik (11) olan mes'eleler beyānındadır. Mes'ele: Teyemmüm itmek farzdur eger şu (12) bulunmazsa ve teyemmümün şartı üçdür. Evvelki, niyyet itmekdür. İkinci, (13) şuyı taleb itmekdür. Eger mekānda şuyı bulunmak zann-ı gālibi olur (14) veyā bir adam ḥaber virir-ise şuyı taleb itmek bi'l-icmā' lāzımdur. (15) Üçünci, isti'māl itmekdür, āciz olsa ḥasta gibi ve cerāḥati [75a] (1) olan adam gibi; Münye'de yazar. Mes'ele: Teyemmümün rükni ikidür. Evvelki, iki (2) ellerin pāk toprağa urup iki ellerini barmaqları ucundan dirsekleri-le (3) bile meshi itmekdür, İbrāhīm Ḥalebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse şehriñ (4) ḥāricinde olsa ve cenābet vāqı' olsa eger gusül iderse (5) bedenine zarar 'arız olur yā helāk olmağa sebeb olur. Böyle (6) olsa teyemmüm itmek cāyizdür, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse dār-ı ḥarbde esīr (7) olur abdestden ve namāzdan men' eyleseler teyemmüm idüp namāzını imā (8) ile kılsun. Şoñra dār-ı İslāma çıkarsa o namāzları e'āde (9) itmek lāzımdur, Münye'de yazar. Mes'ele:

Abdest alıcı adam ile şuyuñ ara(10)lığı dört biñ adım olsa teyemmüm cāyizdür, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (11) borçlu olur, virecek bir şey'i olmasa evinde abdest almağa (12) şu bulmasa ve borçlusından korkup şuya çıkamasa teyemmüm (13) itmek cāyizdür; Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest almak istese (14) ve lākin ol kimse ile şunuñ arasında yırtıcı cānavar olursa yā var(15)mağ mümkün olmasa teyemmüm eyleyüp namāzını kıla, cāyizdür; Mülteka'da [75b] (1) yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest almak murād eyledikde şu bulamayup (2) ancak bir kıyı bulsa ki andan şu çıkarmak mümkün olmasa teyemmüm (3) itmek cāyizdür, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir kimse yolcu iken maṭarasında (4) şuyı olur, şuyı esbāb içinde unudup ğayrı şu da bulmasa (5) teyemmüm eyleyüp [namāz] kılduğdan sonra esbābını karışdırurken şuyı bulsa (6) ol namāzı e'āde itmek lāzım degildür, Mülteka'da yazar. Mes'ele: (7) Beş kimse teyemmüm itseler sonra bir adam abdestine yetecek kadar (8) şu bulsalar cümlesinüñ teyemümü bozulur. Mes'ele: Beş kimse (9) teyemmüm itdikden sonra bir adam gelüp dise ki şu şuyı alıñ, (10) kağıñız dilerse abdest alsun dise ve ol şu ancak (11) bir adamuñ abdestine yetiše, cümlesinüñ teyemümü fāsıd olur.

(12) **Bābu fī beyāni mesāili'n-niyyeti ve'l-müfsidi: Bu bāb, niyyete ve müfside**
 (13) **müte'allik olan mes'eleler beyānındadır.** Mes'ele: İmām öyle namāzın (14) kılarken bir kimse ol imāma uysa ammā niyeti unutsa namāzı (15) kılduğdan sonra hātırına gelse namāzı fāsıd olur, Münve'de yazar. [76a] (1) Mes'ele: Bir kimse unudup öyle namāzı ikindi deyü niyyet (2) itse rukū' itdikden sonra hātırına gelse namāzı fāsıd (3) olur, Baḥri'r-Rāyik'da yazar. Mes'ele: Bir kimse evinde niyyet idüp (4) varayım, şu vaqtıñ farzını kılayım diye eger yürümeden ğayrı bir (5) 'amel ile meşğul olmadan imāma iktidā iderse namāzı (6) cāyizdür ve eger ğayrı 'amel ile meşğulından sonra iktidā (7) iderse namāzı fāsıd olur, İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Namāz (8) kılan kimseye su'al itseler kılduğın namāz farz mıdur, vā(9)cib midür, sünnet midür? Eger ol kimse bilmen dise namāzı fāsıd (10) olur. Ammā cümlesi vācib yā sünnet deyü

i'tikād itse namā(11)zı fāsīd, ammā cümlesi farz [deyü] i'tikād iderse namāzı yerinde(12)dür; Eşbāh-ı Nezāyir'de yazar. Mes'ele: Şabīnün imāmetligi cāyiz (13) degildür. İktidā idenlerün namāzı fāsīd olur, Mülteka'da yazar. (14) Mes'ele: Bir kimse çadır içinde namāz kılsa eger çadırdā necāset (15) olursa namāz kılan kimsenün başı degerse namāzı fāsīd olur, [76b] (1) Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse namāzı kılarķen ka' de-i āhirede (2) taḥiyyātı okuduķdan sonra bir eli-le edigin çıkarķsa namāzı (3) fāsīd olur, zīrā kendü fi' li-le namāzdan çıķmak bulunmadı, eger (4) edigin iki eli-le çıkarırsa kendü fi' li-le çıķmış olur, (5) namāzı yerindedür; Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir kimse namāz kılarķen secde (6) āyetin kırā'at idüp sürenün ortasında getürse unutup secdeyi (7) itmese ka' de-i āhirede selāmdan sonra ḥatırına gelse eger secde-i (8) tilāveti iderse evvel oturduķı ka' de-i āhire maḥv olur, (9) eger tilāvet secdesin itdükden sonra tekrār teşehhüd miķdārı (10) oturmaz ise namāzı fāsīd olur; İbrāhīm Halebī'de yazar. (11) Mes'ele: Bir ḥatunun abdesti var-iken ma' şümü emse bi'l-(12)ittifāķ abdesti bozulmaz, eger namāz kılarķen emse ' ulemā iḥtilāf (13) iderler ammā eşaḥ budur ki namāzı fāsīd olur; İbrāhīm Halebī'de [yazar]. (14) Mes'ele: Bir ' avrat namāz kılarķen kocası öpse ' avratun (15) namāzı fāsīd olmaz. Mes'ele: Bir kimse namāz kılarķen gelüp [77a] (1) ' avratı öpse namāzı fāsīd olmaz. Mes'ele: Bir kimse namāzda iken (2) ' avratını öpse yāḥūd ' avratı namāzda iken kocasını öpse (3) namāzı fāsīd olur, İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (4) namāzda riḥlete' ş- şitā' i okusa ya' nī şad yerine sin (5) okusa namāzı fāsīd olur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse namāzda (6) tebbet yedādaki dālī zāl okuyup tebbet yezā dise namāzı (7) fāsīd olur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse kul eūzuda olan zālī (8) dal okusa namāzı fāsīd olur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (9) namāzda zadı zı okusa namāzı fāsīd olur. Meşelā ve(10)lezzāllīne diyecek yirde velezzāllīne dise namāzı (11) fāsīd [olur], Münyetü'l-Muşallī'de yazar.

Bābu fī beyāni'l-sünneti'l-mü'ek(12)kede: Bu bāb sünnet[-i] müekkede beyānındadır. Mes'ele: Şabāḥ namāzının (13) sünneti öylenün dört evvelki ve iki şon

sünneti ve aḥṣamuñ (14) sünneti yatsunuñ iki soñ sünneti ve cum‘anuñ dört evvelki, (15) dört soñraki sünneti bu cümle zikir olunan sünnetler sünnet[-i] [77b] (1) müekkededür; Dürer’de yazar. Bir kimse öylenüñ dört evvelki sünnetini (2) kılarken unudup bir rek‘ atında Qur‘ân okumasa namāzı (3) fāsīd olur, İbrāhīm Ḥalebī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse şabāḥ (4) namāzınuñ sünnetini evde kılup cāmi‘e varıncaya dek dünyā (5) kelāmı söylemeye, şevābı çokdur. Vesāyir sünnetleri daḥı evde kılmaḡ (6) cāyızdır, İbrāhīm Ḥalebī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse sünneti (7) kıldıḡdan soñra farzı kılmadan dünyā kelāmı söylese sünnetüñ (8) şevābı gider. Ba‘zı kâvilde e‘āde itsün dimişler, Baḥri’r-Rā(9)ıyık’da yazar. Mes’ele: Sünnetleriñ ve nāfileleriñ kıyāmı farz degildür (10) ammā şabāḥuñ sünnet[in]üñ kıyāmında ihtilāf vardır ammā kıyāmdan (11) ġayrı farzlarda her ne farz var-ısa sünnetlerde ve nā(12)filelerde daḥı farzdur. İmām-ı A‘zam kâvilinde şabāḥuñ (13) sünneti ‘özürsiz oturduḡı yerde kılmaḡ cāyız degildür ammā (14) sā‘ir sünnetleri oturduḡı yerde kılmaḡ cāyızdır, Baḥri’r-Rā(15)ıyık’da yazar. Mes’ele: Bir kimse öyle namāzınuñ iki rek‘at [78a] (1) sünneti[ni] kıldıḡda iḡāmet olsa iki daḥı kılup tamām eyleye. Andan (2) soñra imāma iḡtidā eyleye. Evlā olan budur; Tenviri’l-Ebşār’da, (3) Baḥri’r-Rāyık’da yazar. Mes’ele: İmām şabāḥ namāzın kılarken (4) bir kimse gelüp sünneti şaf arasında kılmaya, bir köşede kılup (5) soñra imāma uya; İbrāhīm Ḥalebī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse öyle (6) namāzında iḡāmet maḡallinde gelüp imāma uyup imām-ıla namāzı (7) kıldıḡdan soñra sünnetleriñ kaḡısını evvel kılsa cāyızdır, İbrāhīm (8) Ḥalebī’de yazar. Mes’ele: Öyle namāzınıñ evvel sünneti[ni] kılarken bir āḡir (9) kimse öyle namāzınuñ sünneti[ni] kılmamış olsa ol sünneti kılan kimse (10) iḡtidā itse cāyız degildür, İbrāhīm Ḥalebī’de yazar. Mes’ele: Terāviḡ (11) namāzı sünnet-i mü’ekkededür. Ramāzānuñ her gicesinde (12) yatsu namāzından soñra vitir namāzından evvel (13) cemā‘at-ile kılınur. Ve terāviḡ namāzı yigirmi rek‘atdur. On (14) selām-ıla ve her dört rek‘atdan soñra dört rek‘at miḡdārı (15) oḡura. Ve terāviḡ namāzında mesnūn olan bütün ramāzān [78b] (1) ayında bir kerre ḡatim itmekdür, terk olunmaz. Cemā‘atiñ keselinden (2) ötüri. Ve daḥı ayak üzere ṡurmaḡa ḡudreti var-iken (3) otururken kılmaḡ

mekrūhdur. Ve daḥı vitir namāzı cemā'at-ile (4) ancak ramazān ayında kılınur. Ve daḥı sūnnet olan namāzları (5) efḍal olan evde kılmaḡdur, illā terāviḡ degildür; Mülteḡa'da yazar. (6) Mes'ele: Ramazān ayında ve ġayrıda cemā'at-le Ḳurān ḡatminden du'ā (7) mekrūhdur ammā 'ulemā-i müteahḡirīn cāyiz görmişler. Ḥatm-i şerīfde (8) sūre-i İḡlāş üç kerre okumaḡ cāyizdür ammā namāz içinde (9) ḡatim vāḡı' olur-ısa İḡlāş bir kerre okuya, Fetāvā-yı Bezzāzī'de [yazar]. (10) Mes'ele: Bir kimse aḡşam namāzının sūnnetine dört rek'at daḥı ḡatim (11) eyleyüp altı rek'at kılsa cāy'iz ve bir selām-ıla kılmaḡ müsteḡabdur, (12) İbrāḡīm Ḥalebī'de yazar. Mes'ele: Öylenün ve yatsunun şoḡ (13) sūnnetleri dört kılduḡda ḡa' de-i ūlāda şalavāt du'āsı (14) okumaḡ müsteḡabdur, zīrā iki zammı itdüḡi sūnnet ġayr-ı müekkededür; (15) Dürer [ü] Ġurer'de yazar. Mes'ele: ikinci namāzının evvel sūnneti ġayr-ı [79a] (1) müekkededür. Ūlālarında şalavāt du'asını okumaḡ kıyāma (2) ḡalkḡduḡda Sübhāneke ve E'ūz okumaḡ müsteḡabdur; Dürer [ü] Ġurer'de (3) yazar. Mes'ele: Bir kimse ikinci namāzının sūnneti[ni] kılmaḡa tekbīr itdikde (4) 'aḡabince iḡāmet olunsā iki rek'at kılup selām vire (5) ve imāmā uya, Dürer [ü] Ġurer'de yazar. Mes'ele: Rukū' da ve sūcūdda (6) dizlerini ḡavışdurmaḡ sūnnetdür, Fıḡıḡ[-ı] Keydānī'de ve Şerḡ[-i] Ḳuhistā(7)nī'de yazar.

Bābu fī beyāni mesāili'l-müsāfir: Bu bāb müsāfire müte'alliḡ (8) olan mesāil beyānındadır. Mes'ele: Bir kimse cemā'ate imām olsa (9) iki rek'at kılduḡdan şoḡra selām vire. Bir kimse cemā'at daḥı (10) bilmezler ki ol kimse yerli midür yoḡsa müsāfir midür? Baḡalım (11) şehir içinde imām oldısa cemā'atın namāzı fāsıd olur (12) ve eḡer müsāfirim deyü ḡaber virdise fāsıd olmaz. Ammā şehriḡ (13) ḡaşrasında yol kenārında imām oldısa cemā'atın namāzı (14) yerindedür. Yol olmaḡ-ıla müsāfir denilür; Fetāvā-yı Ḥaddādī'de, (15) bāb-ı müsāfırde yazar Mebsūt'da naḡıl olunmaḡ üzere. Mes'ele: [79b] (1) Bir kimse müsāfir imām olsa ve bir muḡīm iḡtidā eylese imām-ıla iki (2) rek'atı daḥı kılup taḡiyyātı okuya. İmām selām virdükde ol (3) uyan kimse iki rek'atı daḥı kılup andan selām vire, Şad(4)ri's-Şerī'ada yazar. Mes'ele:

Müsâfir imâma iktidâ iden demler namâzı (5) kılmaya kaldıkda Qurân'dan nesne kılmaya, Mülteka'da ve Şadri's-Şeri'a'da yazar. Mes'ele: Muķime bir müsâfir vakıt içinde uysa, (7) imâm-ıla ka' de-i ulâda oturup taḥiyyâtı okudukdan sonra (8) iki rek' atı daḥı imâm-ıla bile kıla, zirâ imâma tabi' iyyet ile ol (9) iki rek' atı daḥı kılmak lâzımdur; Şadri's-Şeri'a'da yazar. Mes'ele:(10) Bir kimse bir yerde kıbleyi su'âl idecekse bulmasa taḥarri (11) idüp ictihâd itdükden sonra dört tarafına kılsa câyizdür, (12) Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir yolcu giderken bir ḥarâmiye mülâķi olsa (13) bir ḥâl-ile ol ḥarâmiden ḥalâş³⁰ olmasa namâzıñ vakıtı daḥı (14) gelse namâzı vakıtından çıkarmayup kılmak lâzımdur, Münyetü'l-Muşallî'de (15) yazar. Mes'ele: Ebu'l-Kâsım Ḥakîm demiş ki: Bir adam bir zamân[80a](1)da ğazâ eylese ve ğazâda bir vakıt namâzı fevt olsa yüz ğazâ (2) daḥı itmek lâzımdur ki ol terk eyledüĝi namâzıñ kefareti ola, (3) fî kitâbü'l-ḥacda yazar. Mes'ele: Bir adam bir vakıt (4) terk eylese ḥac yolunda aña yetmiş ḥacdan eksik keffâret olmaz, (5) Mecâlis-i Rûmî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse namâz kılariken düşman (6) yakın gelse ol kimse namâz bozup kurtulmaĝa sa'y ide, (7) Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse kâfir vilâyetinde du(8)tsak olsa her ne zamân fırsat bulurşam kaçaram (9) dise böyle olan namâzı muķim gibi kılar; Kudûrî, Mazâret'de (10) yazar. Mes'ele: Bir kimse müsâfir olduĝda bir velâyetinde (11) on üç on dört gün oturmak ihtimâli de var oturmamak (12) ihtimâli de var böyle olan kimse namâzı müsâfir gibi kılar, (13) İbrâhîm Ḥalebî'de yazar. Mes'ele: Konar göçer olan kimse üç (14) günlük yola giderse bir kimse namâzı seferî kılar, İbrâhîm Ḥalebî'de (15) yazar. Mes'ele: Bir kimse yolcu olsa namâzıñ evvel vakıtında şu bu[80b](1)lmasa bulurım deyü âḥir vakıtına te'hir itse câyizdür, Münye'de (2) yazar. Mes'ele: Bir yolcınun bir içim şuyı olsa ḥarâreti (3) daḥı olsa eger ḥarâretten helâk olmak ihtimâli olursa (4) şuyı içüp ve teyemmüm eyleyüp namâzın kıla, Mülteka'da yazar. (5) Mes'ele: Bir kimse yolcu olsa ve yolda şu bulmasa taḥarri (6) eylese eger şu bulmasa teyemmüm eyleyüp namâzın kıla ammâ (7) sonra vakıt içinde

³⁰ Metinde: خ لاصن

şu bulsa bu mes'elede 'ulemā ihtilāf (8) itdiler imāmeyn kavli budur ki namāzı e'āde itmek (9) lāzım degildür ammā İmām Ebū Yūsuf kavli üzerine e'āde (10) lāzımdur. Ammā kavli-i eşaḥ imāmeyn kavlidür. Eger vaḳtı (11) çıḳduḳdan şoñra şu bulsa cāyızdır bi'l-ittifak, Münye'de (12) yazar. Mes'ele: Bir kimsenüñ şuyı olmasa ammā yoldaşında şu (13) olsa eger ḫann-ı ḡālibi bu ki şuyı olmasa istedikde virirse (14) teyemmüm itmek cāyız degildür ammā ḫann-ı ḡālibi istedüḡi zamān (15) virmezse teyemmüm itmek cāyızdır, Mülteḳa'da yazar. Mes'ele: Bir yolcınüñ [81a] (1) yoldaşında şu olsa ve ol şuyı şatşa meşelā bir (2) abdest alacaḳ ḳadar şuyı bir aḳçeye virse ve ol adamüñ (3) daḡı ḫarçlıḡı olsa bir aḳçe virüp ol şuyı ala. Ammā yolcınüñ (4) ancak etmek virecek aḳçesi ol[sa] ziyāde olmasa ol zamān (5) teyemmüm itmek cāyızdır. Ammā bir aḳçeye şatılurken beş aḳçe istese (6) ol zamānda teyemmüm itmek cāyızdır, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (7) Ka'be-y-i Mükerreme'den gelürken yükünde zemzem şuyı olsa ol (8) kimse daḡı ḡayrı şu bulmasa zemzem şuyı-la abdest ala, (9) teyemmüm cāyız degildür. Ve eger bir adama heybesinden rucū itmek (10) cāyızdır, teyemmüm itmek cāyız degildür; Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (11) sefere niyyet eyleyüp şehirden taşra çıḳsa bir daḡı girü dönmeḳ (12) murādı olmasa namāzı seferi kılar. Ammā iḳtizā ḫasebi-le yine (13) sefere gelse namāzı muḳīm gibi kılar, zīrā aşıl mekānıdur; Mülteḳa'da (14) yazar. Mes'ele: Bir yerde olan ḳuyunuñ etrāfında at ve deve (15) tebevül eyleyüp ḳurusa ve rüzigār esüp ḳuyunuñ etrāfında [81b] (1) olan topraḡı içine atsa eger şaḳınmaḳ mümkün degilse abdest (2) almaḳ cāyızdır; İbrāhīm Ḥalebi'de yazar. Mes'ele: Seferde bir ḫatun (3) vefāt itse ammā erlerden ḡayrı kimse olmasa eger aḳrabası yoḡ-ısa (4) bir bez-ile teyemmüm eyleyeler, Cevāhir-i Fıḳıḫ'da yazar. Mes'ele: Bir müsāfir şehre (5) yakın gelse ve yakinen bilse ki şehre girinceye dek namāz vaḳtı (6) geḫer, teyemmüm itmek cāyız degildür. Belki şehre girüp abdest alup (7) namāzın kıla; Yanābi' de yazar. Mes'ele: Bir gemi demür biraḳsa yāḫūd (8) ḳaraya baḡlu olsa ve taşra çıḳması mümkün olsa ol geminüñ (9) içinde namāz kılmāḳ cāyız degildür otururken olsun ayak üzere (10) olsun, İbrāhīm Ḥalebi'de yazar.

Bābu fī beyāni mesā'il-i šāhib (11) el 'özri: Bu bāb 'özre müte'allik olan mes'eleler beyānındadır. (12) Mes'ele: Bir kimse šāhib-i 'özür olsa ve muhdeş olsa hadeşden (13) ötüri bir abdest alup soñra yaradan bir nesne çıkarsa (14) tekrār abdest dañı (15) almak lāzımdur. Ya'nī bu şüretde eger yarası gāh aķup ve gāh aķmaduğı zamāndur ammā dāyim [82a] (1) aķarsa bir abdest kifāyet ider; Münye'de ve Bañri'r-Rāyīķ'da yazar. Mes'ele: (2) Bir kimse šāhib-i 'özür olsa ve 'özrinde cerāhat aķmadan (3) edigin geyse üzerine meşhi itmek cāyızdır, İbrāhīm Halebī'de (4) yazar. Mes'ele: Bir marīz kimse farzlarda kıyāma kādır olmasa o(5)turduğı yerden rukū'-la ve sücūd-la kılar ve eger oturduğı yerden (6) rukū'a ve sücūda kādır olmazsa başı-la imā eylesün, İbrāhīm (7) Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse abdest a'zāsınuñ bütününde yā(8)hūd ekşerinde cerāhat olsa teyemmüm itmek cāyızdır, İbrāhīm Halebī'de (9) yazar. Mes'ele: Bir adamuñ abdest a'zāsınuñ eķalli yerinde yarası olup (10) ekşeri sağ olan yeri yuya ve şol olan yeri meşhi eylese eger zarar (11) virmezse ķavl-i eşah budur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse burnunda (12) dāyim ķan gelse šāhib-i 'özür olur. Her vaķıtta abdest ala, (13) Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir kimsenüñ dāyim yüregi sorsa yāhūd yüregi (14) yellü olsa dāyim maķ'adından yel çıkķsa šāhib-i 'özür olur, Mülteķa'da (15) yazar. Mes'ele: Bir adamuñ yüregi marızlu olur, dāyim yüreginde ķan [82b] (1) gitse šāhib-i 'özür olur, İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (2) sidügin tıtamasa tamlayı tırsa šāhib-i 'özür olur, (3) Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir kimsenüñ yarası olsa ve yarasından ķan (4) çıkup sağ yerine tağılmadan penbe ile alsa eger kendü hā(5)line ķosa aķmazsa abdesti bozmaz, İbrāhīm Halebī'de yazar. (6) Mes'ele: Bir kimse šāhib-i 'özür olsa abdest alup cāmi'e (7) girerken yā sünnet veyā farz kılarķen yarasından cerāhat aķsa (8) abdesti bozulur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimsenüñ gövdesinde yarası (9) olsa ve abdesti var-iken yarasınuñ içinden ķurt çıkķsa (10) eger çıkan ķurıca olup ķandan ve iriñden ve şarışudan (11) bir şey olmazsa abdesti bozulmaz, Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir ĥasta (12) oturduğı yerde tekbr[-i] iftitāh eylese [kıyāma] kādır olsa imdi ayak (13) üzere olduğı ĥalde binā ider, Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (14) bir gün bir gice bayılķa yā delü olsa

namâzını kazâ ider ammâ bir gün (15) bir giceden ziyâde bayılsa namâzın kazâ itmez, Mülteka'da yazar. Mes'ele: [83a] (1) Bir kimse namâzda başı-la imâyâ kâdir olmasa kaşı-la yâ gö(2)zi-le yâ kalbi-le imâ itmeye ve namâzı te'hir eyleye, Mülteka'da (3) yazar. Mes'ele: Bir kimsenün gözünün içinde çibân yâ bir 'özür (4) olsa lâkin gözünden taşra çıkup gusulde yuması farz olan (5) yere tağılmasa abdesti yerindedür, Şadri's-Şerî'a'da yazar. Mes'ele: (6) Bir kimse namâzın eşnâsında hatâ olsa ya'ni kıyâma (7) tırdıkda Fâtihâ'yı okudukdan sonra yâ bir rek' atı kıldıktan sonra (8) bir marâz olşa kâdir olduğu şey'-ile binâ ider, Mülteka'da yazar.

(9) **Bâbu fi'l-fevâyit: Bu bâb kazâyâ kalmış namâzları beyân ider.** Mes'ele: (10) Bir kimse şabâh namâzını vaktından çıkarsa gün toğduktan sonra (11) sünneti ile kıla, İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse öyle namâzını (12) kazâyâ kosa ikindi ezanı okunduktan sonra kazâ itmek murâd (13) itdikde isterse ikindiden evvel kazâ eylesün isterse ikindi(14)den sonra kazâ eylesün, eger şâhib-i tertîb değilse; Şadri's-Şerî'a'da (15) yazar. Mes'ele: Bir kimse bir günlük namâz kazâ itmek murâd itdükde bir ezan [83b] (1) kifâyet ider ammâ her vakıt için bir ikâmet lâzımdur, Mülteka'da (2) yazar. Mes'ele: Bir adam bir günlük namâz kazâ eylese sonra hâtırına (3) gelse ki bir rek' atda kırâ'ati terk eyledüm diye şabâh namâzı-la vitiri (4) kazâ eylesün, zîrâ bunların bir rek' atında kırâ'ati terk eylese (5) namâzı fâsid olur ammâ iki rek' atda kırâ'ati terk eyledüm diyü (6) hâtırına gelse yine şabâh namâzını ve ahşamı ve vitiri kazâ (7) eylesün dimişler, Hülâşatü'l-Fetâvâ'da yazar. Mes'ele: Bir kimsenün (8) kazâyâ kalmış namâzları olsa ammâ ne mikdâr kaldığını bilmeseyse (9) niyyet eyledüm en evvel kazâyâ kalan namâzıma diye yâhûd en sonunda (10) kazâyâ kalmış namâzıma diye. İki kavil dahı câyizdür, Dürer'de yazar. (11) Mes'ele: Bir kimsenün seferde namâzı kazâyâ kalsa muķîm olup (12) kazâ itdükde seferî kazâ ider, İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: (13) Bir şabî yatsuyı kılop yatsa ve vakıtı içinde ihtilâm (14) olsa yatsuyı yine kılar, Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: Bir şabî (15) öyle namâzının âhir vaktında bulûğa yetişse ve yâhûd bir kâfir [84a] (1) Müslimân olsa

öyle namâzını kazâ etmek lâzımdır, Mülteka'da (2) yazar. Mes'ele: Bir kimse ikinci namâzını gün batarken kılsa ikinci (3) rek' atda tahıyyâtı okuyup bütürdikden sonra üçüncünün kıyâm[ın]a (4) kalkınca gün toluna, ol iki rek' atı gün tolunduğunda (5)n sonra kılmağ câyizdir. Ve bir kimse ol günün ikindüsün (6) kılmayıp kazâya kosa edâ kılan kimse üçüncünün kıyâmında (7) uysa iktidâsı şahîh'dür, zirâ ikisinin kıldığı [bir] vakıtdır, (8) Fetâvâ-yı Zahrıyye'de yazar. Mes'ele: İmâm gayrı farz kılmağa niyyet (9) eylese cemâ' at dağı gayrı niyyet itseler iktidâları (10) şahîh olmaz. Meşelâ imâm dünkü öyle namâzını kılarken (11) bir kimse gelüp dünkü ikinci kazâ niyyeti-le imâma u(12)ysa iktidâsı şahîh olmaz, Hülâşatü'l-Fetâvâ'da (13) yazar. Mes'ele: İmâm-ıla muhtedînün kıldığı namâz bir olsa (14) lâkin imâmuñ kıldığı bugünkü olsa muhtedînün kazâ o(15)lsa yine câyiz degildir. Meşelâ imâm bugünkü ikindiye kılar. [84b] (1) Bir kimse üzerine kazâsı lâzım olan ikinci namâzına uysa (2) câyiz degildir, Hülâşatü'l-Fetâvâ'da yazar. Mes'ele: Bir kimse zindanda (3) olup şu bulmasa yâhûd elleri ve ayakları bağlu olup teyemmüm (4) dağı idemese namâzı imâ-ile kılsun, câyizdir, halâş oldu(5)ğdan sonra kazâ eyleye, Münıyetü'l-Muşallî'de yazar. Mes'ele: Bir kâfir (6) vilâyetinde İslâm'a gelse lâkin namâzın farz olduğunu (7) öğrense imdi kâfir vilâyetinde kaç yıl eglendise ol kılmağı (8) namâzları kazâ etmek lâzım degildir, Mülteka'da yazar.

Bābu fī beyāni (9) Mesā'ili'l gusli: Bu bāb gusle müte'allik olan mes'eleler beyānında(10)dur. Mes'ele: Bir kimse cünüb olsa ve cümle bedenini yusa lâkin bir (11) cüz'i yeri kuru kalsa ol kimse evvel cenâbetdür ammâ (12) kuru yeri sonra yusa cenâbetden pāk olur, tekrār cümle (13) ağzāsın yumağ lâzım degildir, İbrāhīm Halebî'de yazar. Mes'ele: (14) Bir kimse yatsu kıldığdan sonra yatdığı gibi ihtilām (15) olsa uyandığı gibi gusül eylemese günāhkār olmaz, eger şabāh [85a] (1) namâzına bir hoşca yetişürse; İbrāhīm Halebî'de (2) yazar. Mes'ele: Cünüb olan kimse kuyuya düşse (3) tahâret cümle a'zāsı ılsansa cenâbetden (4) pāk olur, Münıye'de yazar. Mes'ele: Bir kâfir cünüb iken İslâm'a (5) gelse gusül itmeden namâz kılsa câyizdir

lâkin vâcibi (6) terk itmiş olur, Münye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse düşünde (7) ihtilâm olsa ammâ uyanup bir şey' bulmasa gûsûl itmek (8) lâzım degildür, İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse düşünde (9) ihtilâm olsa ammâ şehvet-ile meni yerinden kopunca (10) zekerine yapışup meniye taşra çıkmağa komasa şehveti (11) geçdikde şalıvirse 'ulemâ ihtilâf idüp ba'zılar (12) gûsûl lâzım degildür didiler ve ba'zılar lâzımdur didiler, (13) ammâ ahvât olan gûsûl itmekdür, İbrâhîm Halebî'de (14) yazar. Mes'ele: Bir kimse gûsûl abdesti ile namâz kılarken (15) kahkaha ile gülse namâzı fâsid olur, abdesti bo[85b](1)zulmaz; Baḥrî'r-Râyiḳ'da yazar. Mes'ele: Bir kimse cenâbet olup tebevül (2) itmeden gûsûl itse 'ulemâ ihtilâf idüp ba'zıları (3) tekrâr itmek lâzımdur didiler, İbrâhîm Halebî'de yazar. (4) Mes'ele: Bir yerde birkaç adam şehîd olsa kâfirle qarışık (5) olsa namâzın nice kılmak gerek? Cümlesin yurlar ve kefene (6) şararlar, muşallâya qorlar, Müslimân kişi niyetine deyü kırlar; (7) İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Cenâbeti ma'lûm olan kimsenün (8) gûslü lâzım olur. İmâm-ı A'zam kıtında yumaḳ yoḳdur ammâ (9) İmâmeyn kıtında cenâbeti ma'lûm olan kimsene şehîd oldu(10)ḳda yumaḳ lâzımdur, İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse (11) ḥatunına şehvet-ile nazar eylese ve zekeri harekete gelse (12) ammâ sâkin olduḳda zekerinden şu çıkḱa gûsûl lâzım (13)degildür, İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse ağır yük (14) götürse şehvetsiz meni çıkḱa gûsûl lâzım degildür, İbrâ(15)hîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir 'avratun evlâdı olsa [86a] (1) kan ve şarişu çıkmayup evlâd kuruca toḱsa (2) gûsûl lâzımdur; İbrâhîm Halebî'de yazar ve Şerḥ-i Kebîr'inde (3) ve Ḳuhistânî, Viḳâye Şerḥi'nde yazar. Mes'ele: Bir kimse olmasa (4) ḥatununuñ fercine zekerini sünnet yerine deḱin şoḱsa meni (5) gelmezse gûsûl lâzım degildür, İbrâhîm Halebî'de yazar.

Bâbu fî (6) beyânî mālâ yüfsidü's-şalâti: Bu bâb namâzı ifâ itmeyen (7) mes'eleler beyânındadır. Mes'ele: Bir kimse namâz kılan daḱı başı-la (8) gözi-le yaḱası-la işâret itse namâzı fâsid olmaz, (9) İbrâhîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir şabî namâzda kahkaha ile (10) gülse abdesti ve namâzı fâsid olmaz. Mes'ele: Bir kimse

namâz (11) kılariken kendü ‘avretini görse namâzı fâsid olmaz, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de (12) yazar. Mes’ele: Bir kimse namâz kılariken bir ğayrı kimsenün (13) ‘avret yerin görse namâzı fâsid olmaz, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de [yazar]. (14) Mes’ele: Bir kimsenün elinde yağ olsa namâz içinde-y-iken ol yağ[ı] (15) başına ve şağalına sürtsen namâzı fâsid olmaz, Fetâvâ-yı [86b] (1) Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namâz içinde bir şaf kadar (2) yürüse namâzı fâsid olmaz, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: (3) Namâz içinde bir şaf kadar yürüse ammâ yürürken bir rükün (4) edâ idecek miğdârı tuturup soñra yine yürüse namâzı yine (5) fâsid olmaz, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse Fâtihâ (6) okuduğda âmîn dese, mimi teşdîdle okusa İmâm (7) Muḥammed kıtında namâzı fâsid olmaz, fetâvâ daḥı bunuñ üze(8)rinedür, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namâz kılariken (9) bir kimse daḥı selâm virse namâz kılan kimse selâm almak için (10) eli-le yâ barmağı-la veyâ başı-la işâret eylese namâzı kılariken (11) bir adam gelüp sū’âl eylese ki kaç rek’at kıldıñ? Namâz kılan (12) daḥı kaç rek’at kıldısa barmağı-la işâret eylese namâzı (13) fâsid olmaz, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namâz kılariken (14) necâset üzerine tursa ayağında edügi yâ çorabı (15) olsa namâzı câyiz olmaz. İllâ meger ki ol edügi yâ çorabı çıkarup [87a] (1) ayağı altına kosa ol zamân da namâzı fâsid olmaz, Fetâvâ-yı (2) Bezzâzî’de yazar. Mes’ele: Bir yerde necâset olsa ammâ eñeri (3) ve koxısı olmasa ol yerde namâz kılmak câyizdür ve lâkin teyemmüm itmek (4) câyiz degildir, Mülteka’da yazar. Mes’ele: Bir kimse namâz içinde hece (5) ile okusa namâzı fâsid olmaz lâkin kırâ’at yerine turtmaz, (6) kırâ’at lâzımdur; Fetâvâ-yı Bezzâzî’de yazar.

Bâb: Secde-i sehvi (7) lâzım olmayanı ve secde-i tilâveti beyânı: Mes’ele: Bir adam dört rek’at (8) farz namâzın üçüncü rek’atında Fâtihâ-yı şerîfî zamm-ı sūre (9) eylese secde-i sehvi lâzım gelmez, İbrahîm Halebî’de yazar. Mes’ele: (10) Adam farzın kaç de-i âḥîresinde taḥiyyâtdan soñra şalavât (11) du’âsın unutup selâm virse secde-i sehvi [lâzım] gelmez, İbrahîm (12) Halebî’de yazar. Mes’ele: Bir adam kaç de-i ûlâda oturmağı (13) unutup dizlerini yerden ayırınca iki rek’at kılduğı (14) ḥâṭırına

gelüp otursa secde-i sehiv lâzım olmaz, (15) İbrahîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir adam nâfilede sûre[-i] [87b] (1) Fâtiḥâyı tekrâr okusa secde-i sehvi lâzım gelmez, Kûhistâ(2)nî'de yazar. Mes'ele: Bir adam namâz içinde Fâtiḥâ'nuñ ekşerin (3) okuyup eḳallin unutsa secde-i sehvi lâzım gelmez, Hûlâşat(4)ü'l- Fetâvâ'da yazar. Mes'ele: Bir adam secde-i tilâvet âyetin okusa (5) ol sâ'at secdeyi itmek vâcib gelür. Hattâ bir yıl dahı (6) şoñra itse yine edâ olur, ḳazâ olmaz lâkin 'özürsiz te'(7)ḥîr ider-ise mekrûhdur ve niyyet itmek şartdır ve lâkin ta'yin (8) âyet lâzım degildür, İbrahîm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir adam ḥâric[-i] (9) şalâtda secde âyetin okuyup adam işitse müsteḥab (10) olan budur ki işiden adam okıyan-la bile secde eyleye, (11) Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: secde-i tilâvetde müsteḥab olan (12) budur ki ayak üzere ḳalkıp andan secdeye vara, Fetâvâ-yı (13) Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: Bir adam Ḳurân-ı 'azîme yazsa ve lâkin yazarken (14) okumazsa hemân yazmağ-ıla secde-i tilâvet lâzım degildür, (15) Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: Bir adam secde âyetini hece ile [88a] (1) okusa secde lâzım degildür, Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar. Mes'ele: (2) Bir adam namâzda secde âyetini okuyup fevri üzere secde itmese (3) ve sûreyi âḥirinde okusa ba'de rukû' idüp ve namâz içün (4) secde eylese tilâveti sâkıt olur, Bezzâzî'de yazar. (5) Mes'ele: Bir uyur adamıñ yanında secde âyeti okunsa ol (6) kimselere secde itmek lâzım degildür, uyandukda söyleseler (7) yine lâzım olmaz; Fetâvâ-yı Bezzâzî'de yazar.

Bābu fî beyāni (8) mesā'ili'l-müteferriḳa: Bu bâb birkaç mes'eleler beyân ider.

Mes'ele: (9) Her mü'mine farzıñ 'ilmini bilmek farzdur, vâcibiñ (10) 'ilmini bilmek vâcibdür ve sünnetüñ 'ilmini bilmek sünnetdür. (11) ve müsteḥabuñ 'ilmini bilmek müsteḥabdur. Ve Ṭariḳat-ı Muḥammediyye'de (12) farz-ı 'ayn olan şaff-ı evvelde yazar. Mes'ele: şeyṭānuñ yolu (13) üçdür. Evvelki, hevâdur. İkinci, şehvetine tâbi' olmaḳdur. Üçünci, (14) bir adam kendü nefsi-çün ḡazab itmekdür. 'Ulemâ bu ḡazabı (15) kelbe ve kediye teşbih itmişlerdür, Ravzatü'l-Mütteḳîn nām [88b] (1) kitâbda yazar. Mes'ele: Bir adam taḥiyyâta oturup ellerini dizleri (2) üzerine ḳoduḳda

ellerinüñ barmaqları ucu[nı] dizleri-le berāber (3) eyleye ammā hatunlar ellerini uylukları üzerine koyalar; Hidāye (4) Şerhi İbn-i Hümām'da ve Tenviri'l-Ebşār'da yazar. Mes'ele: Bir (5) adam namāzda kıyāmda-y-iken esnemek ğalebe iderse sağ (6) eli-le ağzını örte ammā taḥiyyātda-y-iken ğalebe iderse sol (7) eli-le örte, Kūhistānī'de yazar. Mes'ele: Bir adam rukū'a vardığı (8) zamān ayağına bağa, Hūlāşa'da yazar. Mes'ele: öyle namāzını (9) yaz gününde te'ḥīr itmek müsteḥabdur, Mülteka'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (10) alnı secdeye kodukda barmaqlarını şıkça koya, kulaqları (11) berāberine koya; İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir adam taḥiyyāta (12) oturdukda barmaqlarını bir mikdār açık koya, İbrāhīm Halebī'de (13) yazar. Mes'ele: Bir kimse tekḫīr-i iftitāḥ itdikde ellerini tekḫīr-le bile (14) kaldırsa cāyızdır ammā tekḫīrden evvel ellerini kaldurmağ efdaldür; (15) Fıkh-ı Keydānī'de, Şerh-i Kūhistānī'de yazar. Mes'ele: Bir adam unutup [89a] (1) evvelki rek' atda Kūl e'ūzu bi rabbi'n-nās'ı okusa ikincide dilerse (2) tekrār okusun. Ve dilerse Elem'den okusun, İbrāhīm Halebī'de (3) yazar. Mes'ele: Bir kimse kılduğı namāzıñ 'adedin ta'yin eylemek (4) şart degildür, İbrāhīm Halebī'de yazar. Mes'ele: Bir adam eşvābı üzerine (5) namāz kılmak istedikde yeñlerini ayağı altına koyup etegine secde (6) eyleye, andan soñra taşrasında kıllup içerüsini yire dö(7)şeye; Hūlāşa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse yemīn eylese ki ben bugün (8) öyle namāzını cemā'at-ile kılayım dise ammā varup bir rek'atına (9) irişe, ḥāniş olur mı? El-cevāb: olur, Şadri's-Şerī'a'da yazar. (10) Mes'ele: Bir kimse yemīn idüp bugün öyle namāzını cemā'at-ile (11) kılmayın dise soñra varup bir rek'atına yetişse ḥāniş olur (12) mı? El cevāb: olmazdur, Dürer[-ü] Ğurer'de yazar. Mes'ele: Bir kimse namāza Allāh (13) rızāsı-çün girse soñra ḥātırına riyā gelse namāzı aşıl (14) üzere Allāh rızāsı-çün olur ve dağı riyā ferāyizde olmaz, (15) Hūlāşatü'l-Fetāvā'da yazar. Mes'ele: namāz kılıcınıñ önünde [89b] (1) Muşhaf-ı şerīf veyā kılıç aşılı olsa nesne lāzım gelmez, (2) Hūlāşa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse namāzıñ vaḳtı fevt (3) olur dise vaḳtından namāz fevt olmayacak kadar okuya (4) vaḳtından namāz çıkmasun deyü. Amma ki okumazsa şabāḥ namāzı (5) kırk āyet veyā elli āyet veyā altmış āyet okumak müsteḥabdur. (6) Mes'ele: Şāḫib Kudūrī dir ki: Şabāḥ namāzında

tıvāl-u mufassal (7) okuya, öyle ve ikindüde ve yatsuda orta sūre okuya (8) ‘Abese sūresi gibi. Ve aḥşamda kāşir-i mufassal okuya Elem (9) tera keyfe ve ihlāş gibi. Mes’ele: Bir adam namāz kılariken anası (10) yāhūd babası çağırırsa haber vire, Bezzāzī’de yazar. Mes’ele: (11) bir adam namāz kılariken bir āḥir kimesne dīvardan düşmek veyā (12) ateşe düşmek korkusu olsa kılduğı namāz farz (13) olsun, sūnet olsun nāfile olsun namāzı bozup ol (14) adamı kurtara, Fetāvā-yı Bezzāzī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namāz (15) kılariken bir kāfir gelüp ben İslām’a gelirüm, baña kelime-i şehā[90a](1)deti telkīn eyle dise namāzı bozup kelime-i şehādeti (2) telkīn eyleye, Bezzāzī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namāz kılariken (3) bir dirhemlik şeyini çalsalar namāzı bozup ol şey’i (4) hırsız elinden ala, Bezzāzī’de yazar. Mes’ele: Bir kimse namāzı kılariken (5) evlādı helāk ihtimālî olsa yāhūd ateşte (6) tenceresi olup taşsa namāzı boza, Bezzāzī’de yazar. Mes’ele: (7) Bir kimse ikindi namāzı kıldı mı kılmadı mı deyü şek eylese tekrār (8) kılmaḳ murād itdikde ibtidāki rek’ atda Fātiḥā’yı okuyup zamm-ı (9) sūre eyleye. İkincide Fātiḥā okuya, sūre okumaya ancak (10) Fātiḥā okuyacak kadar ayak üzere tura. Andan sonra ka’de-i ūlāya (11) oturup taḥiyyātı okuya. Üçüncü rek’ata kalkduḳda Fātiḥā’yı (12) okuya. Ve zamm-ı sūre eyleye. Dördüncü rek’atda yine kırā’at itmeyüp (13) ancak kırā’at idecek miḳdār tura. Andan sonra ka’de-i (14) āḥireye oturup taḥiyyātı okuya ve selām vire. Namāzı bu tarīḳ-la (15) edā itmiş olur, Hūlāşa’da yazar. Mes’ele: Kılıcınıñ secde [90b] (1) eyledüğü yere ayağı yerden yüksek olsa eger iki dikili kerpiç yüksek(2)ligi kadar olursa secdesi cāyızdır. Ammā daḥı ziyāde olursa (3) cāyız olmaz. Ve kerpiçden murād Buḥārī kerpiçdür ki her kerpici bir (4) arşunuñ dört bölüğinden bir bölüğüdür ve enlülüğü altı parmak (5) kadardır. İmdi iki kerpiciñ yüksekliği yarım arşun olur, (6) enlülüğü on iki parmak olur; İbrāhīm Halebī’de fī baḥşī’s-secdeti (7) didiği yerde yazar.

Bāb: Bu bāb namāz içinde vākı’olan uykuya (8) müte’allik mes’eleler beyānındadır. Mes’ele: İmāma uyan kimesne ka’de-i (9) āḥirenün secdesinde uyuyup imām selām virirken uyansa (10) ol kimse imām-ıla selām virirse namāzı fāsīd olur.

(11) Teşehhüd miqdârı oturmak farzdur, İbrâhîm Halebî'de yazar. (12) Mes'ele: İmâma uyan kimse imâm-ıla iki rek' atı kılup ammâ (13) ikincinüñ secdesinde uyusa imâm dağı taḥiyyâtı okuyup (14) üçüncinüñ kıyâmına kalkup Fâtihâ okuyup rukû' a var(15)duğda ol kimse uyansa taḥiyyâtı okuya, zîrâ imâma uyan adam [91a] (1) hakkında taḥiyyâtı okumak farzdur Teb' iyyet ile İbn-i Hümâm Hidâye (2) Şerhi'nde yazar. Mes'ele: Bir kimse gelüp imâmı taḥiyyâtta bulup (3) iktidâ eylese andan sonra uyusa lâkin imâm iki rek' at mı (4) kıldı da oturdı yoksa dört mi kıldı da oturdı bilmezse (5) ol kimse uykuadan uyanınca gördi kim imâm selâm virmiş (6) ol kimse namâzı tamâm kılar lâkin ikisinde kırâ'at ider, ikisinde (7) itmez; Hülâşa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse imâm bir rek' atı kılduğda (8) gelüp imâma uysa andan sonra uyusa imâm üç dağı kılup namâzı (9) tamâm idince uyansa imdi ol kimse üç rek' atı kırâ'atsız (10) kılup taḥiyyâta otura. Andan bir rek' atı dağı kırâ'at ile kıla. (11) Namâzı tamâm olur, Hülâşa'da yazar. Mes'ele: Bir kimse imâm-ıla (12) tekbîr idüp andan sonra uyusa imâm bir rek' atı kıldıktan (13) sonra uyansa evvelki rek' atı kıla. Eger imâm ikinci rek' atda (14) ise de bu muḥâlifte namâzı fâsid itmez, Fetâvâ-yı Şağîr'de (15) ve Zaḥîr'de ve 'Înâye'de mezkûrdur. Mes'ele: Bir kimse imâma uyup [91b] (1) imâm-ıla bir rek' atı kılup secde de uyusa imâm iki kılduğda (2) uyansa imâm-ıla bir rek' atı kılup imâm secde-i sehvi itdükde (3) ol kimse secde-i sehvi eyleye zîrâ imâmuñ namâzınıñ ortasına (4) gelür. Kalka kırâ'atsız iki rek' at dağı kıla. Şöñra secde-i (5) sehvi ile namâzı tamâm olur, Baḥri'r-Râyîk'da yazar. Mes'ele: Bir kimse (6) câmi'e gelüp imâma uyup [üçü] kılmış olsa dördüncide imâma uysa (7) uyduğdan sonra imâm secde-i sehvi iderken uyansa bir rek' atı (8) kıla, andan sonra secde-i sehvi eyleye, sonra üç rek' at dağı (9) kıla mesbûk gibi; Baḥri'r-Râyîk'da yazar. Mes'ele: Bir kimse namâz kılariken (10) kıyâmda rukû' da yâ taḥiyyâtta uyuyup düşse ve düşdüğü (11) gibi uyansa abdesti ve namâzı fâsid olur, İbrâhîm (12) Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse namâz kılariken kıyâmda yâ rukû' da (13) yâ secde de yâ taḥiyyâtta uyusa namâzı fâsid olmaz (14) düşmeyince, Mülteḳa'da yazar.

Bābu fi'ş-şalāti'l-cenāzeti: Bu bāb, (15) cenāze namāzına mütte'allik olan mes'eleler beyānındadır. [92a] (1) Mes'ele: Meyyit namāzının farz[1] üçdür. Evvelki, kıyāmda iftitāh (2) tekbirin itmekdür. İkinci, sonra olan üç tekbirlerdür. Bu ikisi (3) bi'l-ittifāh farzdur. Üçüncü, du'ā okumağdır; İbrāhīm Halebî'de (4) ve İbn-i Hümām'ın Hidāye Şerhi'nde yazar. Mes'ele: Bir kimse meyyit namāzında (5) imām iki tekbir itdikten sonra gelüp uysa imām-ıla bile iki (6) tekbir dahı idüp imām-ıla selām vermeye, iki tekbir dahı (7) ide. Du'ā okumadan ve meyyit yerinden kalkmadan bu iki tekbir itmek gerek. (8) Eger meyyit yerinden kalktıktan sonra iderse tekbiri fāsīd olur. (9) Mes'ele: Bir kimse meyyit namāzına bu minvāl üzere olur: Niyyet itdim Allāh (10) rızāsı-çün namāza ve meyyit için du'āya uydum şu imāma (11) diye ve dahı Sübhāneke okuya ve tekbir ide, sonra cenāze du'āsın (12) okuya ve tekbir idüp selām vire; İbn-i Hümām, Hidāye şerhinde (13) ve İbrāhīm Halebî'de yazar. Mes'ele: Bir kimse meyyit namāzı kıldığı zamān (14) niyyet itdükde unutup şu imāma dimezse namāzı cāyiz olmaz, (15) Muhtaşar Viķāye Şerhi'nde ve Kuhistānî'de yazar. Mes'ele: Bir meyyiti [92b] (1) yuduğdan sonra bevli ve necāseti çıkısa bir dahı yumağ lāzım (2) degildür, Mülteķa'da yazar. Mes'ele: Bir hatunun eri vefāt itse (3) hatun erini yumağ cāyizdür bi'l-icmā', zīrā dahı nikāhın (4) bakāsı vardır; Niķāye'de yazar. Mes'ele: Bir kimse meyyit namāzı kıldığı (5) zamān iftitāh tekbiri ide, sonra Sübhāneke okuya lākin meyyit (6) namāzında ve celle şenā'üke okuya, andan sonra tekbir ide ve şalavāt (7) du'āsın okuya, bir tekbir dahı idüp cenāze du'āsın okuya. (8) Eger meyyit büyük kimse ise er olsun, 'avrat olsun bu du'āyı (9) okuya: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَّتِنَا وَبَيَّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَزَكِرِنَا وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ اللَّهُمَّ مِنْ أَحَبِّتَهُ مِنَّا فَأَحْيَاهُ عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَالَا الْإِيمَانِ وَحُصَّ هَذَا الْمَيِّتُ بِالرُّوحِ وَارْحَمْتِ وَالْمَغْفِرَتِ وَالرِّضْوَانِ اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُجَسَّأً فَيُذْفَى أَحْسَنَ لَهُ وَإِنْ كَانَ مُسَيَّأً فَتَجَا وَزَعْنَهُ وَلَقِيهِ الْأَمَنُ (14) Ve eger meyyit şağır (15) ise bu du'āyı zammı eyleye: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَضًا اللَّهُمَّ [93a] (1) اجْعَلْهُ لَنَا زُخْرًا اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا (2) Mes'ele: Meyyit yaykayan kimse niyyetsiz yaykasa (3) meyyit pāk olur. Namāzın kılmağ cāyizdür lākin yuyan kimsenün (4) boyundan vācib sākıt olmaz, Eşbāhî'n-Nezāyir'de yazar. (5) Mes'ele: Bir kimse 'ibādetün envā'inden

işleyüp şevâbını âhîr (6) kimseye hibe eylese cāyizdür, Mülteka'da ve Uyûn Mezâ(7)hib'de yazar. Mes'ele: Bir kimse ölse cenâze namâzına gelûn deyü nidâ (8) itmek cāyizdür, Muhtâr Şerhi ihtiyâr'da yazar. Mes'ele: Bir meyyitûn (9) namâzı kılınmasa maqbere kudukda üç güne dek kabri (10) üzerinde namâzın kılmağ cāyizdür, Muhtâr Şerhi İhtiyâr'da yazar. Mes'ele: (11) Bir kimse maqbere ziyâretine varduğı zamân bunu okuya: *اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ سَاَلُكَ بِكَهْرُ لَاجِفُوْنٍ (12) اَلَسَّ لَامْعَلَيْكُمْ* , Mecâlis-i Rûmî'de (13) yazar.

Bâbu fî beyânî'l-milleti ve ğayri hâbu: Bu bâb millet ve ğayrı mes'eleler (14) beyânındadır. Mes'ele: cümle peygamberler haqqdur ve dînleri ve şerî'atları (15) haqqdur. Ve cümle kitâbları haqqdur. Lâkin şimdi evvelki peygamberleriñ [93b] (1) şerî'atları-la ve dînleri-le ve milletleri-le bize 'amel itmek cāyiz de(2)gildür. Ve dağı bizüm Peyğamberimüz Hâzire[-i] Muḥammed şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi (3) ve sellemdür ve cümleden efḍaldür ve dîni cümle nâsihdür ve bizüm (4) kitâbımız Qurân[-ı] 'azîmdür. 'Amelimüz Qurân-ladur. Ve dağı evvel inen (5) kitâblar-ıla şimdi 'amel itmek cāyiz degildür. Ve dağı millet birdür. Bizüm (6) peygamberimüz Hâzire-i Muḥammed şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellemün Hâkk Ta'ālā'dan (7) getirdiği şeylerdür. Bu mes'eleler Mezheb[-i] Dîn'de, Peyğamberimüz şallallāhu (8) 'aleyhi ve sellemün 'ibâdeti beyân olunduğı maḥalde yazar. Ve dağı İbn-i (9) Hacer[-i] Mekki, Ḥamriyye Şerhi'nde Peyğamberimüz şalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellemün (10) mevlüdi haqqında olan beyānuñ ma'nāsında yazar. Ve dağı Monlā, (11) Husrev ve Qāḍî Hâşiyesi'nde, sûre-i Bakara'da millet bizüm Peyğamberimüz (12) şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemün Allāhu 'Azîmü's-şân'dan bize haber virdü(13)gine dirler. Ve dağı dîn bizüm inandüğımıza dirler. Şerî'at bizüm 'amel itdü(14)gümüze dirler deyü zikir itmişdür. Bu üç lafızda muğâyirdür ammā mânâda (15) birdür. Ve Tefsîr-i Vasî'ta bizüm milletimiz ğayrı millet üzerinde ziyâdesi [94a] (1) vardır. Bu zikir itmişdür. Ve Tefsîr-i Qāḍî'de ve Tefsîr-i Kebîr'de ve Bahri'r-Râ(2)yiğ'da, İbrâhîm Lekânî Cevheretü't-Tevhîd Şerhi'nde ve bu zikir olunan (3) kitâblarda, Mülteka'da bizüm

peygamberimiz Hâziret-i Muḥammed şallallâhi ‘aleyhi (4) ve selleme tâbi‘üz diyü beyân itmişlerdür. Ve cümleden biri Birgili (5) Muḥammed Efendi rahmetu’llâhi ‘aleyhi kendü ḥaṭṭı-la yazduğı (6) risâlinde dîn ve millet birdür. Hâzret[-i] Muḥammed ‘aleyhi’s-şalâtu ve(7)s-selâmuñ Hâḫḫ Teâlâ cānibinden getirdüğü şeylerdür. İ‘tikâ’da (8) müte‘allik, şerî‘at[-i] a‘mâle müte‘allik getirdügidür deyü zikir itmişlerdür. (9) Ve Minḫarî-zâde Efendi bu mes’eleden öturi iki cüz miḫdârı (10) bir risâle te’lif itmişdür. Anda tafşîl üzere beyân olunmuşdur. (11) Ve daḫı ve milletde Hâziret[-i] İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâma tâbi‘im (12) demek cāyız degildür, zîrâ dîn[de] peygamberimiz[e] tâbi‘üz ve milletde (13) sāyir peygambere tâbi‘üz iki peygambere tâbi‘üz demek olur. (14) Bu ise cāyız degildür. Mes’ele: Peygamberimiz ‘aleyhi’s-şalâtu ve(15)s-selâm ḫabr-i şerîfinde diridür. Kezâlik cümle enbiyâ ‘aleyhimü’[94b](1)s-selâm dirilerdür. Böyle oldukları ecilden ḫatunları üze(2)rine ‘iddet yokdur. Ve daḫı ḫabr-i şerîflerinde ezân ve iḫâmet (3) ile namâz kılarlar. İbn-i Zibâle ve İbni’n-Neccâr ḫikâyet iderler: Ezân (4) terk olundu. Üç gün eyyâm-ı ḫarda ve Sa‘îd i’bni’l-Müseyyeb (5) mescid içinde ḫabir[-i] şerîfe yakın oldum. Öyle vaḫtında ezân (6) işitdüm ve namâz kıldum deyü buyurdu, Mevâhibi’l-Ledünniyye’de yazar. Mes’ele: (7) Ebû Dâvut Tirmizî, İbn-i ‘Abbâs raḫıyallâhu ta‘âlâ ‘anhümâ ḫaziretlerinden (8) rivâyet ider ki: Hâziret[-i] Resûl-i Ekrem şalla’llâhu ta‘âlâ ‘aleyhi (9) ve sellem buyurdu ki eceli gelmiş ḫastanuñ ḫâlini şormağa (10) varsa ve anuñ ḫatında yedi kerre اَسْأَلُ اللّٰهَ الْعَظِيْمَ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ اَنْ يَّكُفِّرَ عَنْكَ (11) dise Hâḫḫ Te‘âlâ ol ḫastaya (12) ol marâzdan şifâ vire. Tirmizî bu ḫadis[-i] şerîfi hasendür (13) derdi ve Hâḫim Buḫârî şartı üzere şaḫîḫdür didiler. Mes’ele: (14) Buḫârî[-i] şaḫîḫden, Huḫeyfe’den ve Ebû Rar’dan raḫıya’llâhu ta‘âlâ ‘anhümâ (15) rivâyet iderler ki Hâziret[-i] Resûl-i Ekrem şallallâhu ‘aleyhi ve sellem [95a] (1) döşegine girdikde bunı derdi: بِاسْمِكَ اَللّٰهُمَّ اَحْيِيْ وَاُمُوتْ derdi. (2) Ve uyḫudan ḫalkḫduḫda bunı derdi: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَحْيَانَا بَعْدَ مَا مَاتْنَا وَآلَيْهِ النُّبُوَّةُ (3) derdi. Mes’ele: Bir kimse meclis-i ‘âlîme varsa (4) ve dinlese ammâ bir şey’ zabṭ idemese yişe ol adama yedi fâ’ide (5) vardır. Evvelki, müte‘allimüñ faḫlına nâ’il olur. Mâdemki meclisde (6) oturur, günâhlardan maḫbûs olur. İkinci, bu niyyet ile evinden (7) ḫıḫduğı gibi ol

adama t̤alib-i ‘ ilim şevābı virilür. Üçüncü, t̤alib-i ‘ ilim (8) üzerine rah̤met nāzil olduḡda aña daḡı nāzil olur. Dördüncü, mā(9)demki ol adam ol meclisde diñler, aña t̤a‘ at şevābı virilür. (10) Beşinci, diñleyüp bir nesne añlamaduḡı zamān ḡalbi münkesir olursa (11) gerekdür yine anuñ şevābı büsbütün virilür. Altıncı, elem üzere (12) olduḡından ötüri. Yedinci, t̤alib[-i] ‘ ilmüñ şafāsını gördükde (13) ol meclisde cümle naḡıl olunan mesā‘il[i] zabt itmege taḡayyüd (14) ider, Tenbīhi‘l-Ġāfilīn‘de İmām Ebū‘l-Leyş zikir eyledi. Mes‘ele: (15) Bir kimse niyyet-ile gümrüğe virdigi aḡḡeyi zekātına dutsa [95b] (1) farz sākıt olur. Fetāvā-yı Bezzāzī‘de yazar. Mes‘ele: Zeyd ‘ amrada ḡarz (2) virdügi beş biñ aḡḡe içün üzerine ilzām ribḡ-i şer‘ī (3) itmeden ‘ amradan ribḡi nāmına şu ḡadar aḡḡesin almış (4) olsa ḡālā ‘ amra ribḡ-i mezkūrı aşıḡ deyne dutmaḡa (5) ḡadır olur mı? Beyān buyurup muşāb olasın. El cevāb: (6) olur; ketebehu‘l-faḡīr Ebū Sa‘īd ‘ afa‘llāhu ‘ anh.

Bāb: Bu bāb, ‘ ulemā, (7) kerāheti beyān ider. [‘ Ulemānuñ beyān] itdikleri mes‘eleler beyānındadır. Mes‘ele: (8) ‘ Ulemā beyān itdiler ki nāfile namāz ḡılmaḡ cemā‘at-ile mekrūhdur (9) ammā imāma bir adam yā iki adam iḡtidā eylese mekrūh degildür (10) ammā üç adam iḡtidā eylese iḡtilāflıdur ammā dört adam iḡtidā (11) eylese bi‘l-ittifāḡ mekrūhdur; Ḳudūrī, Şerḡ-i Taḡāvī‘de (12) yazar ve daḡı Fetāvā-yı Bezzāzī‘de, on beşinci faşılta tafşīlen (13) beyān ider ve daḡı İbrāḡīm Ḥalebī‘nün Şerḡ-i Kebīrinde nevāfil baḡşinde (14) tafşīl üzere yazup ‘ illet-i kerāhetin bir bir beyān eylemişdür. (15) Ve ‘ ale‘l-iḡlāḡ herne aşıḡ nāfile olursa terāviḡden [96a] (1) ḡayrı cemā‘at-ile ḡılmaḡ mekrūh olmasını Ḥulāşatü‘l-Fetā(2)vā‘da kitāb[-i] şalātta üçüncü faşılta, terāviḡ baḡşinde (3) zikir itmişdür. Ve daḡı Baḡri‘r-Rāyīḡ‘da, bābu nevāfilde İbn-i Necim dir ki: (4) Diyār-ı Rūm‘da riḡāyib vesāyir nāfileler ki imām ve cemā‘at-ile (5) ḡılmaḡa nezre niyyet iderler kerāhetden ḡurtulmaḡ içün. (6) Bāḡıldur ve aşıḡ yokdur. Ve daḡı İbni‘l-Melek, Şerḡi‘l-Meşāriḡ‘da (7) yazar, fī bābı‘l-şālīs didigi maḡalde. Şeyh Ekmele‘ddīn rah̤imehumu‘(8)llāhu ta‘ālā Ḥaziret[-i] Resūl-i Ekrem şallallāhu ‘ aleyhi ve sellem buyururlar ki: (9) لَا تَحْتَسُوْا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ وَلَا يَوْمَهَا بِصِيَامٍ ḡadīs[-

i] (10) şerîfün şerhinde Şahîh-i Müslim, Buḥārî, İmâm Nevevî demiş ki: (11) Bu ḥadîs-i şerîfde riğāyib vesāyir nāfile[yi] cemā'at-ile kılınmanuñ (12) 'ulemānuñ nehyine zararı olduğı āşikāredür. Bu namāzları icād (13) iden kimseyi Ḥaḳḳ Ta'ālā helāk eyleye dedi. Ve daḡı İbn-i Hümām (14) buyurdı ki: Nāfile namāzı terāviḡ-le [şalāt-ı] kūsūfdan ḡayrı cemā'at-ile (15) kılmaḡ mekrūhdur. Mekrūh olduḡını bu kitāblar beyān ider; Dürer [ü] **[96b]** (1) Ğurer'de ve Şadri's-Şerî'a'da, Ğunyetü'l-Mütemellî'de ve fî Şerḡ-i Münyetü(2)'l-Musallî'de şerh idilür. İbn-i Emîri'l-Ḥācbul'da ve Mecma'î'l-Ḳavāyid, Şerḡi'l-Hidāye (3) ve Fetḡ-i Ḳadîr, Dirāye, Şerḡi'n-Nikāye, 'İnāye, Şerḡi'l-Vikāye ve Mülteḡa ve Hā(4)şiye[-i] Ḳara Kemāl 'alā Şadri's-Şerî'a'da ve Ṭarīḡat-i Muḡammediyye. [Bu] mes'eleler (5) bu kitāblarda mezkūrdur. Mes'ele: Ve daḡı meyyit önünce cehr-ile zikru'llāh (6) itmek cāyiz degildür [dört] mezhebde. İbn-i Hümām Fetḡ-i Ḳadîr ismi-le müsem mā (7) olan Hidāye şerhinde didi ki: Cenāze yanında ifrāt ile savtın (8) ḡaldırup zikir itmek mekrūhdur, eger Allāhu Ta'ālā[yı] zikir iderse kendü (9) işidecek ḡadar ider. İntihā, İmām Faḡreddīn, Fetāwā-yı Ḳāḡḡhān'da (10) buyurdı ki: Ref'-i şavt itmek mekrūhdur Seraḡsî, Muḡiṭ'inde buyurur (11) ki: Ref'-i şavt-la zikir itmek mekrūhdur ehl-i kitāba müşābeheden (12) ötüri. İntihā ve daḡı Tuḡfetü'l-Fetāwā yazar ki: Zikru'llāh ile ve ḡirā'at(13)-ıla ref'-i şavt itmek mekrūhdur, zîrā ehl-i kitāba müşābih olur; (14) Mu'teberāt'da ve Tecnis'de ve ḡayrılarda böyledür. Ve daḡı Tatarḡāniyye'de (15) ve Şerḡ-i Ṭaḡāwî'de zikir olundu ki cenāzeye ḡāzır olan kimselere **[97a]** (1) sükūt itmek lāzımdur. Anlar için zikru'llāh ve ḡirā'at[-i] Ḳurān-la [ref'-i] şavt (2) itmek mekrūhdur. Ve Ḳahriyye'de dir ki: Eger Allāhu 'Aẓîmî's-şānı (3) zikir iderse kendü nefsinde ide. İntihā ve daḡı Münye şerḡi, İbrāḡīm (4) Ḥalebî dir ki: Cenāzede zikir ve ḡirā'at[-i] Ḳurān'da ref'-i şavt itmek (5) mekrūhdur kerāhet[-i] taḡrîme ile. İmām-ı A'ẓam raḡmetullāhi (6) 'aleyhi ḡazretlerinün ḡavli tamām oldu. Ve daḡı İmām Şāfi'î raḡmetullāhi (7) 'aleyhi Minhāc'da zikir itdi ki: Cenāzede lafız mekrūhdur. Şāriḡ dir ki: (8) Lafızdan murād ref'-i şavtdur. İmām Ḥanbelî raḡmetullāhi 'aleyhi (9) Fūrū', ismi-le müsem mā, olan kitābda zikir itdi ki: Zikru'llāh ve ḡirā'at[-i] (10) Ḳur'ān sırran cāyizdür [sırran]

olmazsa sükût itmek gerekdür, zîrâ ref'-i şavt (11) mekrûhdur. Eger kırâ'at olursa da ve dağı İmâm Mâlik rahmetullâhi 'aleyhi (12) Medhâl, ismi-le müsemmâ, olan kitâbda zikir itdi ki: Şol bid'atleri ki (13) ekşeri işlerler. Cenâze yanında ve önünde zikir ve tağannî itmek cāyiz (14) degildür, zîrâ tarîk-i muhtelif ile söylerler. İntihâ bu nakıl şer(15)hlerde ma' lûm oldu ki cenâze önünce zikirle ref'-i şavt [97b] (1) itmek dört mezheb de mekrûh itmiş kerahet-i tahrîme ile. Ve dağı (2) tağannî [ile] zikir idenlere ve emir idenlere ve meyyite bu zikirden aşlâ şevâb (3) yokdur, zîrâ şevâb kerâheti terk itmekdendür.

Bâbu fî beyânî'd-devri (4) ve'r-raşşî: Bu bâb devri, raşşî beyânındadır. İmdi devri ve raşşî ve (5) tağannî itmek haramdur. Fetâvâ-yı Bezzâzî'de, kitâbu istihsânda (6) zikir olundu ki: Aşhâb-ı güzînde[n] İbn-i Mes'ûd razîya'llâhu 'anhu hazîretleri (7) mescid-i şerîfe gelüp gördi ki birkaç adamlar bir yere gelüp berk (8) âvâz ile zikiru'llâh iderler ve Hazîret[-i] Resûl[-i] ekrem'e şalavât[-i] şerîf (9) getirürler, bunları gördikde buyurdu ki: "Ne bağırırsız? Sizi görmem illâ (10) bid'at ehlinden görürüm, zîrâ bu siziñ itdigiñiz Peygamber şallallâhi ta'âla (11) 'aleyhi ve sellem hazîretlerinin zamân-ı şeriflerinde yogudı" deyü. Bu(12)nları mescid-i şerîfden taşra çıkarmayınca vazgeçmedi intihâ (13) bi'aynihi Fetâvâ-yı Tatarhâniyye'de ve İbn-i Melek Mecma'u'l-Bahreyn Şerh(14)i'nde zikir itmişlerdür. Ve dağı Rûmî Efendi Mecâlis'inde buyur(15)dı ki: İbâdet ki şer'-i şerîfe muhâlif ola. Ol ibâdet bid'atdür. [98a] (1) Ve ol 'ibâdeti işleyen ehl-i bid'atdür. İntihâ ve (2) Kuhistânî, Muhtaşar Vikâye Şerhi'nde, kitâbu kerâhetde [zikir] itdi ki: (3) Ref'-i şavt mekrûhdur ve Qur'an[-i] 'azîmü's-şân okunduğı (4) yerde ve dağı va'z olduğı yerde. Şol işleyen kimselerün (5) ve dağı muhabbet da'vâ idenlerün dîn-i İslâm'da ve sâ'ir (6) edyânda aslı yokdur ve dağı şüfîler men'olunur. Öyle şü(7)fîler ki çağırıp bağırmağ ile zikru'llâh idenler Cevâhir nâm kitâ(8)bında demiş ki: Tahkîk semâ' ya'nî türki ırlamağ ve anı dinlemek (9) ve dağı raşşî ile ki zamânımızda şofılığ da'vâsında olan (10) kimseler işler, haramdur. Anların meclisinde oturmağ cāyiz degildür. (11) Ve

dağı rakşı ve türki ırlamak zurna ile berāberdür günāhda. (12) İntihā Tebyīn-i Meḥārim'de zikir olunur ki: İmām Ebū Bekir Ṭūsī'den (13) su'āl olundu mezheb[-i] şūfiyi. Nicedür? Cevāb buyurmuşlar ki: (14) Beṭāletdür, cehāletdür, ḍalāletdür, ve dağı buyurmuşlar ki rakşı (15) Sāmīrī nāmında bir Yahūdī peydā itmişdür intihā Ḥāvi'l-Ḳudsi'[98b](1)de, kerāhet bahşinde yazar. Def çalmak ve rakşı itmek ve esvābın (2) yırtmak ve çağırmaq Ḳur'an okurken olursa ḥarāmdur intihā (3) Vācid Paşa'da ve dağı böyledür, intihā Ḥāvi'l-Münye'de kitābu kerā(4)hetde yazar. Ve dağı Ḳur'an vaktında düşmek zikrū'llāh katında (5) düşmek vech-i ṭarīķi üzere kerāhet[-i] taḥrime ile mekrūhdur, (6) intihā Tuḥfe Şerḥi 'Aynī'de; kitāb-u kerāhetde yazar. Devir ve rakşı (7) iden şūfīlerün men' i vācibdür, intihā ve Fetāvā-yı İbn-i Temī'de (8) zikir olundu ki: Rakşı Allāhu Ta'ālā emir itmedi, Resūlullāh dağı (9) emir eylemedi ve imāmlardan biri dağı emir eylemedi, intihā ve dağı (10) Cevāhiri'l-Fetāvā'da yazar kitāb-u kerāhetde. Semā' kavli ve rakşı (11) zamāne şūfīler[i] işlerler, ḥarāmdur; intihā İbn-i Emīri'l-Ḥāc, (12) Medḥal Şerḥi adlı kitābda yazar ve dağı rakşı itmek ve def çalmak (13) ve başın açmak ve esvābın yırtmak oyundur 'aqlı saç (14) üzerine. Ḥafī İntihā ve Münyetü'l-Muşallī'de kitāb-u kerāhetde yazar ki: (15) Āvāzın çıkarmak Ḳur'an dinledikde mekrūhdur, şūfī men' [99a] (1) olur āvāzın çıkarmak ve esvābın yırtmaqdan; intihā ve (2) Muḥammed bin Ebū Bekr-i er-Rāzī Yeḳūlū'l-'Abd Şerḥi'nde dir ki: Def (3) çalmak ve ṭabul çalmak ve rakşı itmek ve düdek çalmak (4) ve semā' itmek menḥidür ve Cāmi'u'l-Fetāvā'da ve kitāb-u (5) kerāhetde yazar ki: Cehr-ile zikrū'llāh itmek ḥarāmdur ve Ḳudūrī (6) Şerḥi, Muzmerāt'da men' i olunmuşdur. İntihā Cāmi'u'l-Fetāvā'da (7) kitāb-u kerāhetde yazar ki: Bir dürlü libās-ıla maḥşuş olup (8) oynamak ile ve rakşı ile meşḡul olup nefsi için (9) menzile dā' vā idenler Allāhu Ta'ālā'ya iftirā iderler. Belki delilerdür. (10) Resūlullāh şallallāhu 'aleyhi ve sellem anlardan degildür ve anlar Resū(11)lullāh'dan degildür. İntihā bu mes'ele bi-'aynihi Ḳınyāti'l-Fetāvā'da; kitāb-u (12) kerāhetde, te'allümü'l-Ḳur'an'da yazar. İntihā ve Tefsīr-i Keşşāf'da, sūre-i (13) 'İmrān'da devri ve rakşı ḥarām olduğu tafsīl üzere beyān (14) olunmuşdur ve dağı İbrāhīm Ḥalebī'nün kendü ḥaṭṭı-la devir ve rakşı

(15) hakkında bir risālesi vardır. Tafşîl üzere beyân itmişdür. İntihā [99b] (1) ve Birgili Muhammed Efendi Tarīkat-ı Muhammediyye’de devri ve rakşı ve (2) ehl-i bid‘atūñ ahvālını tafşîl üzere beyân itmişdür ve İbn-i Emiri’l-(3)Hāc oğlu İmām Muhyī’l-Sünne Medhal Şerhi’nde [naķil] ider ki İmām[-ı] (4) A‘zam rahmetullāhi ‘aleyhi buyurmuş ki: Rakşı, devrān olan (5) eşyānuñ üzerinde namāz kılmak cāyiz olmaz yumayınca (6) ve ol yer üzerinde namāz kılmak cāyiz olmaz toprağını kazuyup (7) yabana atmayınca dedi. İmām Şāfi‘ī rahmetu’llāhi ‘aleyhi buyurmuşlar ki: (8) Vācibdür vilāyet hākimleri ki devri ve rakşı idenleri men‘ (9) iderler. Ve İmām Mālik rahmetu’llāhi ‘aleyhi buyurmuşlar ki: Semā‘, (10) devri, rakşı olduğu yerde hāzır olan kimseler fāsık olurlar (11) ve helāl i‘tikād iden mürted olur. Ve İmām Hanbelī [rahmetu’llāhi] ‘aleyhi buyurmuş ki: (12) Taḥkīk devri ve rakşı olan yerde hāzır olan kimseler (13) ‘adāletden düşer ve daḥı şehādeti qabūl olmaz deyü Ka‘be-i (14) şerīf’de ‘Aliyyü Kārī rahmetu’llāhi ‘aleyhi Kitāb-u İ‘tinā-i bi’l-Fetā(15)vā’da naķil ider ve daḥı devri ve rakşı ḥarām olduğu maḥşūş bu [100a] (1) kitāblarda degildür, daḥı çok kitāblarda zikir olunmuşdur. Ammā kitāb (2) tavīle olmasun deyü ihtişār olundu.

Bāb: Bu bāb ‘ulemā (3) ḥarāmdur deyü beyân itdikleri mes’eleler beyānındadır. Mes’ele: (4) Bir kimse and içdiği vakıtda başım için yā oğlum başı-çün (5) veyā efendim başı-çün veyā pādīşāh başı-çün veyā maḥlūkāt[n] birine (6) and içse eger bu cümle and içdiği vakıt ta‘zīm[i] kaçd iderse (7) ‘ulemā kıtında şirkdür ve dīne zararı vardır dimişler ammā murād[ım] (8) ta‘zīm degildür ancak dilim öğrenmişdür söylerem dirse günāh-ı kebā(9)yirdür aşağı degildür; Hasan Çelebi’nün Muṭavvel Şerhi’nde, dibāce(10)sinde yazar ve kifāye-i şu‘aybide yazar. Quhistānī’de ve Bedri’r-Rāşid’de (11) Şerh-i ‘Aliyyü Kārī’de dinilmesün deyü anları daḥı men‘ itmişlerdür. Mes’ele: (12) Bir kimse ḥaṭīb olup minbere çıkırsa bir iplige okuyup bağlasa (13) ısıtması olan adamlara virse eger bağlayan[a] i‘tikād iderlerse ḥarā(14)mdur, İbn-i Māce, Sünen’inde ‘Abdullāh İbn-i ‘Ömer’den rażıyallāhu ‘anhümā (15) rivāyet olmak üzere buyurur ki: Peyğamber ‘aleyhişşalātu ve’s-selām’

[100b] (1) dan işitdüm buyurdı ki: “إِنَّ الرِّاقَ وَالْتِمَامَ وَالتَّوَلَّتْ شِرْكُ الْحَدِيثِ” ve dahı kerāhet-i taḥrīme ile mekrū(3)dur; Mevāhib-i Ledünni’de faşl-u vaḳāda yazar ve Şadri’ş-Şerī’a’da kitābu (4) kerāhetde yazar ve Zayla’i, Kenzi Şerhi’nde, kitābu kerāhetde (5) yazar ve İbn-i Hacer[-i] Heytemi Zevācir nām kitābında yazar ve İmām (6) Tirmizī, Şaḥīḥ’inde menhī olduğın[a] ḥadīş [naḳıl] itmişdür. (7) Mes’ele Zeyd Ḥaṭīb cum’a gününde minbere çıkdıkdā (8) ip³¹ bağlayup ısıtması olanlara virmekde be’s var mıdır, (9) yok mıdır? El cevāb: Allāhu a’lem bir emr-i muḥdeşdür, be’s yokdur (10) dimek müşküldür; Kitāb-u Muḥammed Bihānī ‘afā’llāhu ‘anhu. Mes’ele: Bir adam (11) bir adama ta’ām yidirse soñra benim ta’āmımı yimedīñ mi? (12) diyü yüzine ursa günāh-ı kebāyirdür, İbn-i Hacer[-i] Heytemi Zevā(13)cir’inde günāh-ı kebāyirūñ yüz otuz altıncısında yazar. Mes’ele: Bir (14) kimse zamāne ḥākimlerine ‘ādildür dise kāfir olur, Fetāvā-yı (15) Bezzazī’de yazar. Mes’ele: Ḥadīş-i şerifle şābit olan ekber[-i kebāyir] [101a] (1) yedidür. Evvelki, şirk[-i] bi’llāh. İkinci, nāḥaḳ yere adam öldürmek. (2) Üçüncü, muḥşına ḳazif eylemek. Ya’ nī bir şāliḥā ḥatuna (3) ḳaḥbe lafzıyla sövmekdür. Dördüncü, yetim malını yemek. Beşinci, (4) küffār-ıla muḳābeleden kaçmaḳ. Ya’ nī küffār-ıla cenk iderken bire (5) yā ikiye muḳābil olduğda kaçmaḳ ammā üç olduğda kaçmaḳda (6) zarar yokdur. Altıncı, vālideyne ‘āşī olmaḳdur. Yedinci ribā yimeḳ; (7) Tefsīr-i Ḳaḍī’de sūre-i Nisā’da yazar. Mes’ele: Bir kimse dise (8) Eger filān işi işlersem Allāhu Ta’ālā’dan berī olayım dise eger (9) murādı yemīn ise yemīn olur eger küfür ise kāfir olur (10) Mülteḳa’da yazar.

Bābu fī beyāni şirk: Bu bāb şirk beyānında(11)dur. Ve dahı şirk altı kısımdur. Evvelki, şirk[-i] istiklālīdür. (12) Ve Şinneye’nün (?) şirki gibi, zīrā anlardan ger ki ḥāşā ḥayr ve eylūgi (13) yaradan Yaradan’dur. Ya’ nī Tañrı Ta’ālā’dur³² ammā şerri yaradan (14) ya’ nī kemlūgi yaradan eḥrimendür, ya’ nī şeyṭāndur. Böyle i’ tıḳād (15) el-‘ıyāzu billāh küfürdür. Bir kimse bu i’ tıḳād üzerine āḥirete [101b] (1) gitse ebedī

³¹ Kelime metinde ısıtma olarak geçmektedir fakat anlama uyması açısından ip olarak okunmuştur.

³² Metinde تَعَالَى لَيْزُ

Cehennem’de kalur, hiç çıkmaz. Ammā ehl-i sünnet (2) ve’l-cemā’ atüñ i’ tîkādı oldur ki hayrı ve şerri yaradan (3) Allāhu Ta’ālādur. Andan ğayrı yaradıcı yokdur. Mes’ele: İkinci şirk[-i] (4) teb’ izdür; Naşārā t̄aifesiñüñ Naşūriyye ve Melekā’iyye (5) didikleri iki t̄a’ifenüñ şirki gibi. Zīrā anlar dirler ki h̄aşā (6) şümme h̄aşā Allāhu Ta’ālā üç şeyden ‘ibāretdür ki eķānim-i şelāse (7) dirler; evvelki, қayyūm-ı ‘ilmī. İkinci, қayyūm-ı hayāt. Üçünci, rūhu’l-қudūs. (8) Қayyūmdan murādları şıfat dimekdür. Ya’ nī h̄aşā şümme h̄aşā (9) Tañrı Ta’ālā üç şıfatdan mürekkebdür; birisi ‘ilm şıfatı, (10) birisi hayāt şıfatı, rūhu’l-қudūs şıfatı var. Dirler ki (11) hayāt şıfatı-la ‘ilim şıfatı Hāziret-i ‘İsā’ya intikāl (12) itmekle. Hāziret-i ‘İsā ölülere dirildürdi ve herkesiñ (13) evinde olduğunu ve ne işledüğünü bilürdi. Böyle i’ tîkād (14) iderdi. El-‘iyāzu bi’llāhu ta’ālā böyle i’ tîkād küfürdür. Bir kimse (15) bu i’ tîkādla āhirete gitse ebedī Cehennem’de kalur, [102a] (1) hiç çıkmaz. Ammā ehl-i sünnet ve’l-cemā’ atüñ i’ tîkādı (2) oldur ki Allāhu Ta’ālā üç şeyden mürekkeb olmağdan (3) münezzehdür. Allāhu Ta’ālā’nuñ zāt-ı şerīfī birdür mürekkeb (4) olmağ cismüñ h̄ālī, şānıdur. Allāhu Ta’ālā’nuñ şıfat-ı (5) kādīmesi bir kimseye intikāl itmekden münezzehdür. (6) Hāziret-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selām Tañrı Ta’ālā’nuñ hem қulıdur ve hem (7) peygamberidir. Ölülere dirgürdigi ve herkesiñ evinde o(8)lanı ve ne işledüğünü bildügi Allāhu Ta’ālā’nuñ emriyledür (9) ve bildürmesidür. Üçüncü şirk[-i] taqrībdir ki Қureyš (10) ve қavm-i Nūh ‘aleyhi’s-selāmuñ şirkleri gibi. Zīrā anlar dirler ki (11) Tañrı Ta’ālā kemāl-i mertebe ululuğda ve biz kemāl-i mertebe (12) alçaqlıқdayuz. Bizzāt Tañrı Ta’ālā’ya ‘ibādet itmege (13) istiḥkākımız yokdur. Allāhu Ta’ālā’nuñ sevgülü қullarına (14) ‘ibādet ideriz anlara olan ‘ibādet Tañrı Ta’ālā’ya (15) olan ‘ibādet gibidür. Bunuñ mişālī bizde[n] birimiz [102b] (1) pādīşāha buluşmağ dilese evvel muşāhiblerine ve vezīrine (2) buluşup pādīşāhuñ muқarriblerine kendüye ta’zīm o(3)lduğı gibidür. Bu dağı böyledür. Böyle i’ tîkād idüp (4) Allāhuñ ğayrıya ‘ibādet veyā taşdan ve ağaçdan yalvarup (5) oğul ve kız vesā’ir her ne murādı var-ısa istemek ve taş (6) ve ağaç ve mezār içün қurbān boğazlamak ve nezirler eylemek (7) küfürdür. Bir kimse bu i’ tîkād üzere āhirete gitse ebedī (8) Cehennem’de kalur, hiç çıkmaz.

Ammā ehl-i sünnet ve'l-cemā'atūn (9) i'tikādı oldur ki kulı 'aşı günāhkār olursa da farzı (10) tevbe itmeden bile imānı olduğdan sonra Allāhu Ta'ālā 'ibādete (11) lāyıkdur. A(l-lāhu Ta'ālā anuñ 'ibādetini kabūl ider zīrā [ğayrı] 'ibādete (12) lāyık yokdur; zīrā 'ibādete şol kimse [lāyık] olur ki yaradıcı, (13) rızık virici ola. Allāhu Ta'ālā'dan ğayrı yaradıcı ve (14) rızık virici yokdur. İmdi olmamağ-ıla ğayrıya 'ibādet (15) itmek küfürdür. Dördünci, şirk[-i] taklīdīdür. Kureys'ün [103a] (1) ba'zısınuñ i'tikādı gibi ki niçün Allāh'dan ğayrıya 'ibā(2)det idersiñüz? Küfürdür, diseler niçün idelüm? Babamuzdan (3) ve anamuzdan ve dedelerimüzden böyle gördük. Eger kim kötü (4) olsa anlar itmezlerdi dirler. Böyle i'tikāda el-'ıyāzü bi'llāhi (5) küfürdür. Bir kimse bu i'tikādla āhirete gitse ebedī Cehennem'de (6) qalır, hiç çıkmaz. Ammā ehl-i sünnet ve'l-cemā'atūn i'tikād(7)dı budur ki hiç kimse kimseye bātil ve bid'at olan (8) işlere uymak cāyız degildür. Bir kimse uyarsa kāfir olur, (9) zīrā Allāhu Ta'ālā kıluna 'aqlı virdi ve kitāb indirdi. (10) Bātiliñ ve bid'atıñ yaramazlığı ikisi [ile] de sābitdür. Bir kimse (11) Qur'an-ı 'azīm yolunu birağup ğayrı yola gide hāli müşkül (12) olur. Beşinci şirk[-i] esbābīdür; tabāyi'ün şirk[i] gibi. Zīrā (13) anlar dirler ki: Kişi ta'ām yise karnı toyurur, karnı toyuran (14) ta'āmdur ve şu içse kanduran şudur ve kaftān geyse (15) ışıdan kaftāndur ve buza el-ile yapışa üşüden buzdur; [103b] (1) bir kimse bir şey virse ol şey viren ol kimsedür, Allāhu (2) Ta'ālanuñ 'alākası yokdur hāşā şümme hāşā. Böyle i'tikād (3) el-'ıyāzü bi'llāhi ta'ālā küfürdür. Bir kimse bu i'tikād üzere āhirete (4) gitse ebedī Cehennem'de qalır, hiç çıkmaz. Ammā ehl-i sünnet (5) ve el cemā'atūn i'tikādı oldur ki toyuran ve ışıdan ve (6) üşüden ve fi'l-cümle bu 'ālemde ne kadar şey olursa iden (7) Allāhu Ta'ālādur ancak ol şeyler sebebdür. Ve dağı altıncı şirk[-i] (8) a'rāzīdür; ehl-i riyā şirki gibi. Zīrā anlar oruç tutarlar (9) ve zekāt virürler ve hacca ve ğazāya varurlar. El gün şu adam (10) hoş adamdur ve şālih kişidür disünler diyü cāhil (11) şūfīler ve dağı ve şeyhleri gibi kendülerin misvāk ile (12) ve ridā ile şulehā kıyāfetine koyup eli günü aldayup zekāt(13)ların ve şadağaların ve kurbānların ve nezirlerin almak için. (14) 'Ulemā böyle iş küfür degildür dimişler ammā büyük günāhdur; (15) zīrā şüretā müşrikleriñ şirkine beñzer. Bir kimse haram

[104a] (1) deyü iderse günahkâr olur. Ammâ helâl yâ câyizdür deyü (2) iderse el - 'ıyazü bi'llâhi ta'âlâ küfürdür. Mü'mine lâıyık olan budur ki (3) gerek şer'e muvâfık işledügi [ve gerek işlemedügi] Allâhu Ta'âlâ rızâsı-çün (4) ola, bir ğayrı ğaraż için olmaya. Eger bir ğayrı ğaraż için (5) olursa Allâhu Ta'âlâ kabûl buyurmayup âhiretde sevâba nâ'il (6) olmaduğundan mâ'adâ eger tevbe itmeden gidüp Allâhu Ta'âlâ (7) yarlığamazsa Cehennem'e kor. Zerrece ĩmânı var-ısa soñra (8) çıkup Cennet'e girer. Allâhu Ta'âlâ cümlemüzi anuñ gibi şeylerden (9) şaklayup ĩmândan ayırmaya. Âmin. Bu şirk[in] altı kısım (10) kılınması Mecâlis-i Rûmî'de yazar.

Bâb: Bu bâb hayza ve (11) nifâsa müte'allık olan mes'eleler beyânındadır.
 Mes'ele: Hayzuñ (12) eķalli üç gündür, ekseri on gündür ve nifasıñ eķalline (13) had yokdur. Hemân ne vaktın kesilürse ğusûl idüp namâzın (14) kıla ve orucun tuta. Ve ekseri kırk gündür. Ve eger kan üç günden (15) eksikde kesilse hayız şanup namâzın kılmadısa kazâ ide. [104b] (1) ammâ ğusûl lâzım degildür. Ve eger üç günden artıķda kesilse ğusûl (2) lâzımdur. Ve on gün tamâm olduķda kesilse ve kesilmese ğusûl (3) idüp namâzın kıla. Ve nifâsda da kırk gün tamâm olduķda (4) ğusûl ide ve namâzın kıla. Eger kesilmezse de ve daķı hayzıñ (5) ve nifasıñ günlerinde her ne dürlü kan gelürse şâfî kan (6) hükmindedür, sarı olsun bulanık olsun. Ve daķı hayzıñ (7) on günü içinde ve nifasıñ kırk günü içinde bir iki gün (8) kan kesilse kesildüm şanup ğusûl idüp oruç tutsa (9) soñra müddet içinde kan gelse ol orucı kazâ ider. (10) Kesildikde girü ğusûl itmek gerek ammâ 'âdetinden evvel (11) kesilse lâkin üç günden soñra olsa ğusûl idüp namâzın (12) kıla lâkin eri-le yatmaya 'âdeti geçmeyince. Nifâs daķı böyledür. (13) ve eger 'âdetinden evvel kesilse lâkin on günde yâ daķı eksikde (14) olsa hep hayz dur. Ve eger on gün tamâm olduķda (15) kesilmeyüp akşa 'âdetinden ilerüsi hayz olmaz. İmdi [105a] (1) ol günleriñ namâzın kılmadısa kazâ ide. [Nifasuñ] kırkı daķı (2) hayzuñ onı gibidür. Ve ramazânda ırte yeri ağırduķdan soñra (3) hayz yâ nifâs kesilse ol gün yimeye ve içmeye lâkin (4) oruç olmaz, kazâsı lâzımdur. Ve eger ırte yeri ağırduķdan soñra kan gelse ol gün yiye ve içe. Egerce (6) ikindiden soñra daķı

görürse dağı bir ‘avrat namāzdan (7) ve oruçdan vazgeçe. Ve eger üç gün olmadan kesilse (8) namāzın āhir vaktına dek veyā āhir vaktinde girü (9) kan gelse namāz kılmaya. Ve eger gelmezse abdest (10) ala, namāzın kıla. Ve eger girü sonra kan gelse girü namāzdan (11) vazgeçe. Ve girü kesilse girü namāzın āhir vaktına dek girü (12) gelmezse abdest ala, namāzın kıla, üç güne dek böyle ide. (13) Ğusül lāzım gelmez. Yalnız abdest kifāyet ider. Eger üç gün(14)den sonra kesilse girü namāzın āhir vaktına dek girü (15) gelmezse ğusül ide, namāzın kıla. Ve eger gelürse namāzdan [105b] (1) vazgeçe. Bu kıyas üzere on güne dek ide. Ve andan sonra ğusül (2) idüp namāzın kıla ve eger kan akarsa dağı nifāda böyledür. (3) Ve lākin anda her kesildikce ğusül lāzımdur eger bir günde de kesilürse. (4) Ammā oruçda eger irtē yeri ağrımadan kesilse niyyet idüp (5) ol günü tuta. Eger kuşlukdan veyā ikindüden sonra girü (6) kan gelse ol oruç olmaz. Ol günü yiye, sonra kazā ide. (7) Ve eger düşük düşürse eger barmağı yā saçı yā ağzı yā burnı (8) bellü olsa bütün oğlan toğurmuş gibi nifās olur (9) ve eger hiçbir yeri bellü degil ise nifās olmaz. Lākin üç gün (10) akarsa hayz olur. Hayzdan kesileli on beş gün yā dağı (11) artık olup da düşerse eger üç günden eksikde kesilse (12) veyā dağı hayz kesileliden on beş gün olmamış olsa (13) hayz degildür, burun kanı gibidür. Namāzın kıla, orucun (14) duta ve eri-le yata. Ğusül lāzım degildür. Vakti içinde namāz (15) kılmadan evvel bir hātun hayzını görse ve yāhūd namāza başla[106a](1)duktan sonra hayzını görse ol vaktin namāzını kazā itmek (2) lāzım degildür, Hūlāşatü’l-Fetāvā’da yazar. Mes’ele: Bir ‘avrat (3) hayzdan on günde pāk olsa imdi ğusül itmeden veyā (4) üzerinden bir namāz vakti geçmeden eri-le yakınlık iderse (5) dürüstdür. Ve eger ‘avrat hayzdan on günden eksikde kesilse (6) yakınlık itmek dürüst degildür, Şadri’ş-Şerī’a’da yazar. Mes’ele: Bir ‘avr(7)atın hayzını on gün tamām oluncak tahāretine hüküm olunur (8) gerek kan kesilsün gerek kesilmesün, Ğunye’de yazar. Mes’ele: Hālīt (9) hayzda hātun kişiye talāk vermek mekrūhdur. Mes’ele: Bir (10) ‘avrat öyle namāzını vaktında kılmayup vakt ortasında (11) hayz görse ol öyleyi kazā eylemez. Zīrā dağı vakt çıkmadı (12) ammā öylenün āhir vakti çıkduktan sonra görse öyleyi (13) kazā ider, Mültekā’l-Bahr’da yazar. Mes’ele: Bir

‘avrat hayz hâlinde (14) mu‘tâdı üç gün olsa ammâ toköz gün kan görse (15) yine hayz hükminde on gün görse yine hayzdur ammâ on [106b] (1) günden ziyâde kan görse mu‘tâdından ziyâde gördüğü (2) hayz degildür, Mülteka’da yazar. Mes’ele: Bir ‘avratuñ eri (3) olsa hâmile kalsa imdi hamli ve ‘iddeti içinde (4) nikâh şahîhdür ve lâkin ve tayyi câyiz degildür nifâsı (5) çıkmayınca. Ve eger evlâdı olsa arada olan nikâh fâsid (6) olur, Mülteka’da yazar. Mes’ele: Bir ‘avrat toğururken evlâdıñ (7) başı çıksa ve namâzıñ vaktı olsa imdi evlâdıñ başını (8) bir çömlek icinde koyup namâzı kıla, vaktından çıkarmaya; (9) Münye’de yazar. Mes’ele: Bir ‘avratuñ hayz hâlinde eri cimâ’ eylese (10) günâh-ı kebâyirdür. Ve eger helâldür deyü iderse kâfir olur. Bañri’r-Râ(11)yîk’da yazar. Mes’ele: Añşam namâzında ekşer vâkı’ olur. Teşehhüd (12) ondur. Evvelki, ka‘de-i ûlâda imâma yetişüp iktidâ eyleyüp (13) imâm-la tañıyyâtı okumağdur. İkinci, imâm kalkup bir (14) rek‘atı kılup kade-i âhîrede tañıyyâtı okumağdur. (15) Üçünci, imâmuñ secde-i sehvi idüp tañıyyâtı okumağdur. [107a] (1) Dördünci, imâm fikir idüp secde âyetini okuduğı imâm secdeyi (2) iderse imâm-ıla secde idüp tañıyyâtı okumağdur. Beşinci, imâm (3) sehviden ötüri secde-i sehvi iderse imâm-ıla bile secde-i sehvi (4) idüp tañıyyâtı okumağdur. Altıncı, imâm selâm virdikde[n] soñra (5) ol kimse kalkup bir rek‘at dañı kılup tañıyyâtı okumağdur. (6) Yedinci, ol kimse bir rek‘atı dañı kılup tañıyyâtı okumağdur. Sekizinci, (7) ol kimsenüñ secde-i sehvi olup ve secde-i sehvi idüp (8) tañıyyâtı okumağdur. Toközuncı, ol kimse fikir idüp secde-i (9) tilâvet itdüğü secde-i tilâvet idüp tañıyyâtı okumağdur. (10) Onuncı, ol kimse sehviden ötüri secde-i sehvi idüp (11) tañıyyâtı okumağdur, Bañri’r-Râyîk’da bu mes’ele (12) mezkûrdur; Ebû’l-Leys, Fıkıh’ında (13) zikir itmişdür. Temmetü’l-kitâb bi’avnil’lâhi’l-Melikü’l-Vehhâb. Sene 113.

DİZİNLER

I. KELİMELELER DİZİNİ

-A-**abdest** (<Far. ābdest): Abdest.

- a. 55a/1, 55a/9, 55b/5, 72a/4,
82a/1, 82a/7, 82a/9, 105a/13
- a. -den 58a/3, 75a/7
- a. -e 56b/12, 60a/2, 69a/7, 69a/8,
69a/10, 69a/12, 70b/2, 72a/11
- a. -i (bhe) 56a/9, 58b/6, 58b/8,
58b/10, 58b/11, 58b/13,
58b/15, 59a/1, 59a/4, 59a/5,
59a/6, 59a/9, 59a/10, 59a/11,
59a/13, 59a/15, 59b/3, 59b/5,
59b/6, 59b/8, 70b/5, 72a/7,
82b/5
- a. -i (ie) 55a/4, 60a/3, 66b/10,
69a/11, 69a/12, 69a/13, 70a/1,
70a/5, 70a/6, 70b/4, 70b/9,
72a/7, 72a/8, 72b/7, 72b/8,
76b/11, 76b/12, 82b/8, 82b/9,
82b/11, 83a/5, 85a/15, 86a/10,
91b/11
- a. -ile 71a/1, 72a/9
- a. -ine 75b/7, 75b/11
- a. -ten 57b/14
- a. -ün 56a/2, 56a/10, 56b/2,
57b/5, 58a/5, 58b/5, 59b/9

a. al- : Abdest almak.

- a. -a 81a/8, 82a/12
- a. -acak (sfe) 81a/2
- a. -ayım 72a/10
- a. -dım 72b/11, 72a/7
- a. -duğı 57b/8, 57b/9, 58a/12,
70b/1
- a. -duğda 55b/5, 57b/11,
58b/4, 70a/11, 70a/13,
71a/5
- a. -duğdan 70a/15
- a. -ıcı 75a/8
- a. -madan 72a/7
- a. -ma(ğ)a 72a/5, 75a/11
- a. -mağ 59b/9, 59b/15,
69b/13, 70a/3, 70a/7, 70a/8,
70b/10, 71a/7, 72a/13,
72b/13, 75a/13, 75b/1,
81b/1, 81b/14, 105a/9,
105a/12
- a. -mağdur 55a/9, 57b/11,
58b/2, 59b/12, 59b/13,
59b/14, 59b/15, 60a/1,
60a/2, 60a/3, 60a/4, 60a/5,
60a/60, 60a/7, 60a/8, 60a/9,
60a/10, 60a/11, 60a/12,

60a/13, 60a/14, 60a/15,
60b/1, 60b/2, 60b/3, 60b/4,
60b/5, 60b/6, 60b/7, 60b/8,
60b/9, 60b/10, 60b/11,
61a/13, 70a/11

a. -sa 71a/13, 72b/10

a. -salar 70a/10

a. -sun 75b/10

a. -up 69a/13, 71b/5,
71b/12, 81b/6, 81b/13,
82b/6

a. -urken 56a/9, 58a/8, 58a/11,
58a/15, 69b/11, 72a/1, 72a/2

abdestsiz : Abdesti olmayan.

a. 56a/4

‘**Abese sūresi** (Ar.) Kur’an-ı Kerim’in
80. suresi.

‘A. 89b/8

‘**Abdullāh İbn-i ‘Ömer** (şa): Abdullah
İbni Ömer, Hz. Ömer’in (r.a.)
oğlu.

‘A. 100a/14

‘**āciz** (<Ar. ‘aciz): Güçsüz, kudretsiz,
zayıf kimse.

‘**ā. ol-**: Güçsüz, kudretsiz olmak.

‘ā. -sa 74b/15

aç- : 1. Bir şeyi kapalı, örtülü
durumdan çıkarmak.

a. -mağ 98b/13

a. -mağdur 58a/11

a. -up 55b/7

2. İki veya daha fazla şeyi
aralarına mesafe koyarak
birbirinden ayırmak.

a. -mağdur 58a/14, 64a/6,
64a/9, 66a/4

a. -up 55a/3, 66a/13

açık: Aralığı çok, genişliği alışılandan
veya gerektiğinden fazla olan.

a. 88b/12

ādāb (<Ar.): Yol yöntem, usul.

a. -ı (ie) 60b/13

‘**adālet** (Ar.): Doğruluktan ayrılmama.

‘a. -den 99b/13

adam (< ādem Ar.): Adam, insan, kişi.

a. 57a/4, 58b/9, 58b/11, 58b/12,
58b/15, 59a/6, 62a/9, 62a/12,
62b/7, 63b/11, 64b/7, 66b/6,
66b/9, 66b/15, 67a/4, 67a/8,
67b/1, 74a/1, 74b/14, 75a/1,
75a/9, 75b/7, 75b/9, 79b/15,
80a/3, 81a/9, 83b/2, 85b/4,
86b/11, 87a/7, 87a/10, 87a/12,
87a/15, 87b/2, 87b/4, 87b/8,
87b/9, 87b/10, 87b/13,
87b/15, 88a/2, 88a/14, 88b/1,
88b/5, 88b/7, 88b/11, 88b/15,
89a/4, 89b/9, 89b/11, 90b/15,

95a/9, 95b/10, 100b/10,
101a/1

a. -a 95a/4, 95a/7, 100b/11

a. -ı (bhe) 62a/12, 62b/8, 89b/14

a. -iñ 88a/5

a. -lar 66a/11, 97b/7

a. -lara 100a/13

a. -uñ 55a/2, 58b/7, 59a/1, 59a/9,
59a/11, 59a/14, 59b/1,
59b/6, 59b/7, 62a/13,
63a/4, 64b/7, 67a/7,
67a/12, 75b/11, 81a/2

‘**adet** (Ar.): Kadınlarda ergenlik

çağında başlayan, ayda birkaç
gün süre ile rahimden kan
gelmesi şeklinde görülen ve belli
bir yaşa kadar devam eden
fizyolojik durum, aybaşı, hayız.

ā. -inden 104b/10, 104b/13,
104b/15

adım: Bir adım uzunluğundaki

(yaklaşık 75 santimlik) mesafe.

a. 75a/10

‘**ādil** (Ar.): Haktan, adaletten

ayrılmayan, adaletli.

‘ā. -dür 100b/14

adlu: Adlı, isimli.

a. 98b/12

‘**afā’illāhu ‘anh** (Ar.): Allah onu

affetsin” manasında dua sözü.

‘a. 95b/6, 100b/10

ağaç: Ağaç.

a. 102b/6

a. -dan 102b/4

ağır: Ağır, hafif olmayan.

a. 85b/13

ağız: İnsanda yüzün ön aşağı kısmında
yer alan, yemeye, içmeye, nefes
alıp vermeye, ses çıkarmaya,
konuşmaya yarayan ve sindirim
borusunun giriş deliği olan
boşluk.

a. -ı (ie) (ağız) 58b/11, 105b/7

a. -ın (ağızın) 57b/2, 65b/9

a. -ını (ağızını) 88b/6

a. -in (ağızın) 57a/13

a. -inuñ (ağızınıñ) 72b/2

ağrı: Vücudun herhangi bir yerinde
derinden ve yaygın bir şekilde
hissedilen sürekli acı ve ızdırıp,
sızı.

a. -sı 59a/14

a. -sın 57a/13

ağrı-: Acımak, sızlamak.

a. -duğdan 105a/2, 105a/4

a. -madan 105b/4

ağır (< Ar. āḥir): Sonra. *bk. āḥir*

a. -a 72a/6

āhir (Ar.): Ahir, son, sonuncu.

ā. 56a/7, 66b/14, 67a/3, 67a/10,
67a/13, 67b/2, 71a/8, 73a/1,
73a/1, 73a/3, 73a/6, 73a/7,
73a/10, 78a/8, 80b/1, 83b/15,
89b/11, 93a/5, 105a/8,
105a/11, 105a/14, 106a/12

ā. -idür 72a/4

ā. -ine 63a/10, 64a/6, 68a/7,
68b/4, 69a/5

ā. -inde 57a/6, 88a/3

āhiret (Ar.): Ölümünden sonra gidilecek

olan âlem, öbür dünya. a

ā. -de 104a/5

ā. -e 101a/15, 101b/15, 102b/7,
103a/5, 103b/3

aḥşam: Akşam namazı.

a. -da 89b/8

a. -ı (bhe) 83b/6

a. -uñ 77a/13

a. namāzı: Akşam namazı.

a. -nda 106b/11

a. -nuñ 73a/6, 78b/10

aḥvāl (Ar.): Haller.

a. -ini 99b/2

aḥvāt (Ar.): En ihtiyatlı, ihtiyata çok

uygun olan.

a. 85a/13

aḥ-: 1. (Sıvılar için) Bulunduğu yerden

daha alçak bir yere doğru gitmek.

a. -arsa 58b/8, 59a/10, 59b/3

a. -masa 69b/15, 70a/3

a. -mazsa 82b/5

2. (İçindeki veya üstündeki sulu maddeyi) Dışarı vermek.

a. -arsa 59a/15, 59b/6, 82a/1,
105b/2, 105b/10

a. -madan 82a/2

a. -maduğı 81b/15

a. -sa 82b/7, 104b/15

a. -up 59a/8, 81b/15

‘aḥabince (<A. ‘aḥab + T. -ince):

Arkasından, hemen sonra.

‘a. 79a/4

aḥarşu: Irmak, çay, nehir gibi devamlı

akıp giden su.

a. 70a/9

a. -dan 70a/7

aḥçe: 1. Para, nakit.

a. -si 81a/4

a. -yi 95a/15

2. (Para birimi kuruş olduktan sonra) Kuruşun 120’de biri.

a. 81a/3, 81a/5, 95b/2

a. -ye 81a/2, 81a/5

‘aḥıl (<‘aḥıl Ar.): Akıl.

‘a. 103a/9

‘a. -dur 56a/4

akıt- : Sıvı maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere doğru gitmesini, akmasını sağlamak.

a. -(d)a 55a/3

a. -(d)up 56a/12, 56a/13

a. -mazsa 55a/4, 82b/5

‘**akl** (Ar.): Akıl.

‘a. -ı(ie) 98b/13

akrabā (Ar.): Soyca birbirine yakın olanlar, akraba.

a. -sı 81b/3

al- : 1. Para karşılığında temin etmek.

a. -a 81a/3

2. Elinde bulundurmak.

a. -a 90a/4

a. -duḡda 70a/5

a. -iñ 75b/9

a. -up 72a/5, 72a/8

3. (Sıvı) Bir organdan içeri girmek.

a. -duḡda 71a/4

4. Abdest almak.

a. -maḡdur 56b/15

5. Bir şeyi bir yerden ayırmak.

a. -sa 82b/4

a. -salar 58b/14

‘**alāḡa** (Ar.): İki şey arasındaki bağ, ilgi, râbıta, münasebet.

‘a. -sı 103b/2

alḡaḡlık: Yücelik karşıtı.

a. -dayuz 102a/12

aldır-: Vücuttan bir şey çıkartmak.

a. -sa 58b/9

‘**ale’l-ıtlāḡ** (Ar.): Genellikle.

‘a. 95b/15

‘**ālem** (Ar.): Dünya, kainat.

‘ā. -de 103b/6

‘**aleyhi** (Ar): Üzerine.

‘a. 97a/6, 97a/7, 99b/11

‘**aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām** (Ar.):

“Salat ve selam onun üzerine olsun” manasında bir dua sözü.

‘a. 60b/5, 63a/1

‘a. -dan 100a/15

‘a. -uñ 94a/6, 94a/7, 94a/14

‘**aleyhi’s-selām** (Ar.): “Selam onun

üzerine olsun” manasında bir dua sözü.

‘a. 73b/11, 102a/6

‘a. -a 94a/11

‘a. 94a/15, 94b/1

‘a. -uñ 102a/10

alın: Yüzün, kaşların üstünden

saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.

a. -ı (bhe) 88b/10

a. -ına 87a/1

a. -ını 65b/14

Allāh (Ar.): Allah, Tanrı.

A. 89a/12, 89a/14, 92a/9

A.'dan 103a/1

A. -uñ 102b/4

Allāhua'lem (Ar.): Allah daha iyi bilir.

A. 100b/9

Allāhu 'Azīmü's-šan (Ar.): Şanı yüce olan Allah.

A. 57a/14

A.'dan 93b/12

A. -ı (bhe) 97a/2

Allāhu ekber (Ar.): Allah en büyüktür.

A. 63a/7

Allāhu Ta'āla (Ar.): Yüce Allah.

A. 98b/8, 101b/6, 102a/2,

102b/10, 102b/11, 103a/9,

104a/3, 104a/5, 104a/6,

104a/8

A'. -dan 101a/8, 102b/13

A'. -dur 101b/3, 103b/7

A. -nuñ 102a/3, 102a/4, 102a/8,

102a/13, 103b/1

A.-ya 99a/9

A. -yı 62b/11, 96b/8

alt: 1. Bir şeyin yukarı sayılan yerine göre aşağı tarafı.

a. -ına 55b/7, 55b/9, 56a/11,

56b/10, 66a/8, 69b/5, 71a/15,

71b/3, 72b/1, 72b/3, 89a/5

a. -ından 55b/6, 55b/8, 57a/2

2. Üst karşıtı.

a. -ından 57b/7

a. -ını 55a/1, 72b/6

altı: Altı.

a. 64b/3, 78b/11, 90b/4,

101a/11,

104a/9

altıncı: Altıncı.

a. 56a/5, 56b/6, 57a/13, 57b/11,

58a/9, 58b/15, 60a/4, 61a/8,

61b /2, 61b/10, 62a/14,

63a/12, 63b/5, 64a/7, 64b/12,

65a/5, 65b/12, 66a/13, 67a/12,

67b/15, 68a/10, 68b/6, 69a/1,

95a/11, 101a/6, 107a/4

altmış: Altmış.

a. 89b/5

'amel (Ar.): 1. İş, amel, hareket.

'a. -ile 76a/5, 76a/6

'a. -iñ (ihe) 72a/4

2. Dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.

'a. -imüz 93b/4

'a. it-: Dinî emirleri yerine getirmek.

'a. -dügümüze 93b/13, 93b/14

‘a. -mek 93b/1, 93b/5

‘a. -miş 57b/1

āmīn (Ar.): Dua sonunda “olsun”

anlamında söylenir.

a. 65a/5, 86b/6, 104a/9

‘**āmm** (Ar.): Genel olma.

‘ā. 63a/6, 63b/12, 64a/2, 65b/7

‘ā. -dur 63a/5, 64a/2, 65a/5,

65b/7

ammā (Ar.): Fakat, ama.

a. 66a/15, 67a/7, 69b/5, 72a/10,

73a/4, 73a/8, 73a/9, 73a/12,

73a/14, 74a/9, 74a/12, 75b/14,

76a/10, 76a/11, 76b/13,

77b/10, 77b/13, 78b/7, 78b/8,

79a/12, 80b/6, 80b/9, 80b/10,

80b/12, 80b/14, 81a/3, 81a/5,

81a/12, 81b/3, 81b/15,

82b/14, 83b/1, 83b/5, 83b/8,

84b/11, 85a/7, 85a/9, 85a/13,

85b/8, 85b/12, 87a/2, 88b/3,

88b/6, 88b/14, 89a/8, 90b/2,

90b/12, 93b/14, 95a/4, 95b/9,

95b/10, 100a/1, 100a/7,

101a/5, 101a/13, 101b/1,

102a/1, 102b/8, 103a/6,

103b/4, 104a/1, 104b/1,

104b/10, 105b/4, 106a/12,

106a/14, 106a/15

‘**amra** (Ar.): Eski fetva metinlerinde

kadını temsil etmek için

kullanılan genel isim.

Genellikle zeyd ve amra “öteki,

beriki” olarak kullanılır. *bk.*

zeyd

‘a. 95b/4

‘a. -da 95b/1

‘a. -dan 95b/3

ana: Anne.

a. -muzdan 103a/3

a. -sı 89b/9

aña: Ona.

a. 56a/8, 80a/4, 95a/8, 95a/9

ancak: Sadece, yalnızca, ancak.

a. 70b/10, 75b/2, 75b/10, 78b/4,

81a/4, 90a/9, 90a/13, 100a/8,

103b/7

and (Ar.): Yemin.

a. iç-: Yemin etmek.

a. -digi 100a/4

a. -dügi 100a/6

a. -se 100a/6

anda: Onda.

a. 73b/12, 94a/10, 105b/3

andan: Ondan.

a. 65b/13, 65b/15, 66ba/8,

73a/5, 75b/2, 78a/1, 79b/3,

87b/12, 89a/6, 90a/10, 90a/13,

91a/3, 91a/8, 91a/10, 91a/12,
91b/8, 92b/6, 101b/3, 105b/1

anı: Onu.

a. 55a/8, 98a/8

anla-: Anlamak.

a. -maduğı 95a/10

anlar: Onlar.

a. 97a/1, 99a/10, 101a/12,
101b/5, 102a/10, 102a/14,
103a/4, 103a/13

a. -lardan 99a/10, 101a/12

a. -ı 100a/11

a. -uñ 98a/10

anuñ: Onun.

a. 94b/10, 95a/11, 102b/11,
104a/8

ara : 1. Ara, orta.

a. -da 106b/5

a. -sına 55a/3, 66a/1

a. -sında 59b/6, 78a/4

2. Bir oluştan diğer bir oluşa
kadar geçen zaman fâsılası.

a. -sın 57a/1

a. -sında 62a/6

3. İki şeyi birbirinden ayıran
uzaklık, mesafe.

a. -sında 75a/14

aralık: İki nokta arasındaki mesafe.

a. -(ğ)ı 75a/9

art: Arka taraf.

a. -(d)ında 64b/7

‘ārız (Ar.): Sonradan ortaya çıkan.

‘ā. ol-: Aslında mevcut olmayıp
sonradan ortaya çıkmak.

‘ā. -ur 75a/5

arğa: Sırt.

a. -y-ıla 65b/12

arşun: Kol miktarı yapılan ve orta
parmak ucundan omuza kadar
olan ölçü.

a. 90b/5

a. -uñ 90b/4

art : Art, arka, ön karşıtı.

a. -(d)ın 55b/1, 55b/13

a. -ndan 58b/6

art-: Yeterince kullanıldıktan sonra fazla
gelip geriye kalmak.

a. -an 56b/14, 57b/14

artık: Fazla, ziyade.

a. 105b/11

a. -da 104b/1

aşār (Ar.): Yazılmış eserler.

a. -da 57b/13

aş-: Bir şeyi bir yere iliştmek,
bağlamak.

a. -şalar 74a/10

aşhāb (Ar.): Hz. Muhammed

zamanında yaşamış, onu görmüş kimseler, sahabe.

a. gūzīn: (Ar. + Far.): Seçilmiş sahabeler.

a. -de 97b/6

aşıl (< Ar. ašl): Esas, *bk. ašl*.

a. 81a/13, 89a/13, 95b/4

aşılı: Bir yere takılmış veya asılarak sarkıtılmış olan, asılmış.

a. 74a/5, 89b/1

‘āšī (Ar.): Baş kaldıran kimse.

‘ā 102b/9

‘ā. ol-: Baş kaldırmak, isyan etmek.

‘ā. -mağdur 101a/6

aşl (Ar.): Esas, temel, *bk. ašl*.

a. -ı 96a/6, 98a/6

aşlā (Ar.): Hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

a. 97b/2

aşağı: 1. Bulunulan yere göre seviye bakımından daha alçakta olan yer.

a. 59b/8

2. Derece bakımından az olan.

a. 100a/9

aşır-: (Sıvılar için) Geçirmek.

a. -duğı 71b/3

āšikāre (Far.): Açıkça, belli.

ā. -dür 96a/12

Aşr‘a (ea): Aşr’a.

A. -da 61a/4

aşur-: Geçirmek.

a. -duğı 71a/15

at: Binek hayvanı.

a. 81a/14

a. -a 59b/7

at-: 1. Bir şeyi bir yere bırakmak.

a. -mayınca 99b/7

2. Bir şeyi derin bir yere bırakmak.

a. -sa 81b/1

āteş (Far. āteş): Ateş.

ā. -de 90a/5

ā. -e 89b/12

āvāz (Far.): Ses, seda.

ā. 97b/8

ā. -ın 98b/15, 99a/1

‘avrat (< avret: Ar.): 1. Kadın.

‘a. 76b/14, 92b/8, 105a/6, 106a/2, 106a/5, 106a/10, 106a/13, 106b/6

‘a. -ı (bhe) 59a/6

‘a. -ları 55b/10

‘a. -larını 55b/10

‘a. -uñ 76b/14, 85b/15, 106a/6, 106b/2, 106b/9

2. Kadın eş, zevce.

‘a. -ı (ie) 77a/1

- ‘a. -ını 77a/2, 86a/11
71a/12, 74a/10
- ‘a. -ile 59a/5
a. -larının 66a/1
- ‘avret (Ar.): Avret yeri.
2. Akarsu gidegeni.
- ‘a. yeri: Avret mahalli.
a. (ğ)-ı 70a/3
- ‘a. -n 58a/11, 61b/2, 86a/13
a. üzere: Ayakta.
- avuç: El içi.
a. 57b/15, 62a/3, 78b/2, 81b/9,
82b/12, 87b/12, 90a/10
- a. -la 70a/4
ayakyolu: Hela, abdesthane.
- a. -larını 71a/10
a. -na 72b/9
- ay: Yılın ayrıldığı on iki bölümden her
biri.
āyet (Ar.): Kur’an surelerini meydana
getiren cümlelerden her biri.
- a. -ında 78b/1, 78b/4, 78b/6
ā. 63b/3, 63b/4, 68a/8, 87b/8,
89b/5
- ayak: 1. Vücudun, bacadan ayak
bileğiyle ayrılan ve yere basıp
durmayı, yürümeyi sağlayan
kısmı, kadem.
ā. -den 65b/11
- a. -(ğ)ı (ie) 69b/2, 69b/10,
71a/15, 71b/2, 71b/7, 87a/1,
89a/5
ā. -i (ie) 88a/5
- a. (ğ)-ıla 61a/8
ā. -in 76b/6, 87b/4, 87b/9
- a. (ğ)-ın 55b/5, 57b/7, 60b/14,
60b/15, 61a/10, 72a/4
ā. -ini 87b/15, 88a/2, 107a/1
- a. (ğ)-ına 69a/15, 70a/11, 70b/11,
71a/5, 71a/9, 71a/10, 71a/13,
71a/14, 71b/9
ā. -leri 67b/12
- a. (ğ)-ında 86b/14
ā. -i kaşîre: Kısa ayet.
- a. (ğ)-ını 69b/7
ā. 68a/8
- a. -ları 84b/3
ayır-: 1. Kaldırmak.
- a. -ların 58a/1, 58b/3, 66a/3
a. -ınca 87a/13
- a. -larını 56a/15, 69b/8, 70b/10,
2. Sabit tutmamak.
- a. -mamağdur 58a/4
- ‘Aynî (ea): Aynî
3. Uzaklaştırmak, çıkarmak.
- ‘A. -de 98b/6
a. -maya 104a/9
- a‘zâ (Ar.): Organlar.

a. 64a/12

a. -sı 85a/3

a. -sın 84b/13

a. -sına 55a/12

a. -sını 55a/13, 57b/8, 72a/3

a. -sinuñ 82a/7, 82a/9

-B-

bāb (Ar.): Mevzu, konu, husus.

b. 55a/5, 55b/5, 56a/1, 56a/10,
57a/6, 57b/5, 58a/4, 58b/4,
59b/9, 60b/12, 61a/12,
61b/13, 63a/4, 64a/1, 65b/6,
67b/8, 69a/6, 69a/7, 72b/14,
74b/10, 75b/12, 77a/12, 79a/7,
81b/11, 83a/9, 84b/9, 86a/6,
88a/8, 90b/7, 91b/14, 93a/13,
95b/6, 97b/3, 97b/4, 100a/2,
101a/10, 104a/10

b. -ın 65a/9

b. -inuñ 65a/12

b. -ı gūsūl (ba.): Gusūl konusu.

b. -de 55a/10, 56b/1, 58a/4

b. -ı keyfiyyetü'l-libāsü's-şevbe
(ba.): Ezkarı Nevevi adlı
eserdeki bablardan biri.

b. -de 60b/14, 61a/11

b. -u māyekūlühü' inde duhūlihi'l-mescide (ba.): Bâbu

māyekūlühü' inde duhūlihi'l-
mescide.

b. -de 61a/1

b. -u mesih 'ale'l-huffeyn (ba.):

Zeylaî adlı eserdeki bablardan
biri.

b. 71b/10

b. -ı müsāfir (ba.) Misafir kousu.

b. -de 79a/15

b. -u nevāfil (ba.): Nafile

ibadetler konusu.

b.-de 96a/3

b. -ü'l-vuzū' (ba.): Abdest alma
konusu.

b. -da 58a/15

baba: Baba.

b. -muzdan 103a/2

b. -sı 89b/10

ba' de (Ar.): Sonra.

b. 88a/3

bağır-: Yüksek tonda ses çıkarmak,
haykırmak.

b. maḵ 98a/7

b. -ırsız 97b/9

bağla-: İpin uçlarını birbirinin içinden
geçirmek suretiyle düğümlemek.

b. -sa 100a/12

b. -(y)ana 100a/13

b. -(y)up 100b/8

bağlı: 1. Bir araçla bir şeye, bir yere
sabitlenmiş olan.

b. 81b/8

2. Bir şeyle sarılmış olan, sarılı.

b. 84b/3

Bahri'r-Râyiğ (ea): Bahri'r-Râyiğ,
Ebü'l-Berekât en-Neseî'nin (ö.
710/1310) Kenzü'd-Değâik adlı
Hanefî fihkına dair eserine İbn
Nüceym (ö. 970/1563) tarafından
yapılan şerh.

B. -da 55a/6, 55a/7, 55a/8,
55a/9, 55a/11, 55a/13, 55b/5,
56a/3, 57a/2, 57b/6, 57b/11,
57b/14, 58a/1, 58a/2, 59a/15,
59b/8, 69b/6, 71a/12, 74b/1,
74b/8, 76a/3, 77b/8, 77b/14,
78a/3, 82a/1, 85b/1, 91b/5,
91b/9, 94a/1, 94a/2, 96a/3,
106b/10

bahş (Ar.): Sözü edilen konu, bahis.

b. -inde 95b/13, 96a/2, 98b/1

bak-: 1. Gözleri bir şey üzerine
çevirmek.

b. -a 88b/8

b. -an 74a/13

b. -up 58a/4

b. -mağdur 64b/11

2. Kontrol etmek.

b. -alım 79a/10

bakā (<Ar. beḳā): Devamlılık,
bulunduğu durumda kalma, beka.

b. -sı 92b/4

bākī (Ar.): Geri kalan, artan, diğer.

b. 67b/3

baldur: Bacağın etli kısmı, baldır.

b. -dan 66a/14

balğam (Ar.<Yun.): Solunum
yollarında tahriş ve iltihaplanma
sebebiyle meydana gelen ve
öksürülerek çıkarılan sümüksü
madde.

b. 58b/11

b. -ı (bhe) 57a/12

baña: Ben zamirinin yönelme hâli,
bana.

b. 89b/15

başar (Ar.): Görme.

b. -ı (bhe) 57b/1

bastur-: Kuvvetini vererek basmak,
baskı yapmak.

b. -ma(y)up 71a/10

baş : Baş, kafa.

b. -ı (ie) 56a/11, 59b/2, 74a/5,
76a/15, 106b/7

b. -ı (bhe) 65b/12, 68a/12,

b. -ı-çün 100a/4, 100a/5

b. -ı-la 82a/6, 83a/1, 86a/7,

86b/10

b. -ım 100a/4

b. -ın (bhe) 62a/4, 62a/5, 62a/7,

67b/14, 68a/14, 98b/13

b. -ın 57a/14

b. -ına 55a/12, 56b/13, 57a/4,

86a/15

b. -ından 56b/14

b. -ını 68a/2, 68a/3, 68a/5, 68b/1,

68b/4, 68b/9, 68b/10, 69a/1,

69a/2, 69a/4, 74a/8, 74a/9,

106b/7

b. -inuñ 56a/14

baş: İlk, ön.

b. 65a/14, 72b/1

başkaca: Ayrıca.

b. 71a/4

başla- : Başlamak.

b. -duğı 69a/9

b. -duğdan 105b/15

b. -mağ 72b/2

b. -mağdur 56b/12, 57a/2, 58a/1,

58a/2, 58b/4

bat-: Gün batımı.

b. -arken 84a/2

bāṭıl (Ar.): Doğru ve hak olmayan,

batıl.

b. 103a/7

b. -dur 96a/6

b. -iñ 103a/10

b. ol-: Doğru olmamak.

b. -maz 69b/11

bayıl-: Bayılmak.

b. -sa 82b/14, 82b/15

bayrām: Bir dinde kutsal ve mübarek

sayılan gün.

b. 64a/4

b. namāzı: Bayram namazı.

b. -ñ 66b/14

b. -nuñ 63b/11

ba‘zı (Ar.): Bazı, bir kısım.

b. 57a/4, 63b/14, 69b/1, 77b/8

b. -lar 85a/11, 85a/12

b. -ları 85b/2

b. -sinuñ 103a/1

beden (Ar.): Beden, vücut.

b. -inde 55a/8

b. -ine 75a/5

b. -ini 84b/10

Bedri’r-Râşid (ea): Bedrir Râşid.

B. -de 100a/10

belki (Far.): Bilakis, aksine, belki.

b. 81b/6, 99a/9

bellü: Açık, âşikâr, belli.

b. 105b/8, 105b/9

ben: Ben zamiri.

b. 89a/7, 89b/15

b. -im 100b/11

berāber (Far.): 1. Birlikte, aynı zamanda.

b. 65a/1

2. Denk.

b. -dür 98a/11

3. Bir seviyede, bir hizada, bir ve eşit.

b. -ine 88b/11

b. eyle-: İki şeyi eşitlemek, aynı hizaya getirmek.

b. -ye 88b/2

b. it-: İki şeyi aynı hizada bulundurmak.

b. -üp 70a/12

b. -mekdür 65b/12

bere: Vurma ve incinme eseri olarak bedenin bir tarafında hasıl olan çürük.

b. -si 59a/14

berī (Ar.): Uzak.

b. ol-: Uzak olmak.

b. -ayım 101a/8

berk: (Ses için) Yüksek kuvvetli.

b. 97b/7

b. ur-: Hızlı çarpmak.

b. -mağdur 58a/6

be's (Ar.): Kötülük, zarar.

b. 74a/3, 74a/13, 100b/8, 100b/9

besmele (Ar.): Bir işe başlarken

söylenen ve acıyıcı ve esirgeyici olan Allah'ın adıyla anlamına gelen Arapça

“Bismillahirrahmanirrahim”

tümcesinin adı.

b. 73b/4

b. -yi 65a/3, 65a/4, 73b/3

beṭālet (Ar.): İşi olmayıp oturma.

b. -dür 98a/14

beş: Beş.

b. 59b/11, 61b/14, 62a/8, 66a/12, 75b/7, 75b/8, 81a/5

beş biñ: Beş bin.

b. 95b/2

beşinci: Beşinci.

b. 55a/9, 56a/5, 56b/6, 57a/13, 57b/10, 58a/9, 58b/12, 60a/3, 61a/2, 61a/3, 61b/1, 61b/9, 62a/7, 62a/14, 63a/11, 63b/3, 64a/6, 64b/11, 65a/3, 65b/11, 66a/11, 67a/7, 67b/14, 68a/9, 68b/6, 68b/15, 95a/10, 101a/3, 103a/12, 107a/2

bevl (Ar.): İdrar.

b. -i (ie) 92b/1

beyān (Ar.): Açıklama, bildirme.

b. -ı (ie) 87a/7

b. -ında 55a/5

b. -ındadır 61a/12, 74b/11,

77a/12

b. -ındadır 55b/6, 56a/2, 56a/10,
56b/2, 57a/7, 57b/5, 58a/5,
58b/5, 59b/9, 60b/13, 63a/5,
64a/1, 65b/6, 67b/9, 69a/8,
75b/13, 79a/8, 81b/11, 84b/9,
86a/7, 90b/8, 91b/15, 93a/14,
95b/7, 97b/4, 101a/10, 100a/3,
104a/11

b. -nuñ 93b/10

b. buyur-: Açıklamak.

b. -up 95b/5

b. eyle-: Açıklamak.

b. -mişdür 95b/14

b. -ı şirk: Şirk konusunun
açıklaması.

b. 101a/10

b. it-: Açıklamak.

b. -(d)er 72b/15, 83a/9, 88a/8,
95b/7, 95b/13, 96a/15

b. -dikleri 97b/7, 100a/3

b. -diler 95b/8

b. -mişdür 61a/8, 66a/7, 94a/4,
99a/15, 99b/2

b. olun-: Açıklanmak.

b. -duğı 93b/8

b. -mişdur 94a/10, 99a/13

beyāzlık (<Ar. *beyāz* + T. *lık*):

Beyazlık, ağartı.

b. 73a/8

bez: Pamuk ve keten ipliğinden
yapılan dokuma.

b. 59a/13, 62b/4

b. -ile 81b/4

Bezzāzī (şa): Hanefi mezhebi

alimlerinden Bezzāzī'nin fıkıhla
ilgili olan Fetāvâ-yı Bezzāzī adlı
eserinin kısa adı.

B.-de 66b/9, 66b/13, 67a/2,

67a/6, 67a/11, 88a/4, 89b/10,

90a/2, 90a/4, 90a/6

bırak-: 1. Terk etmek.

b. -(ğ)up 103a/11

2. (Gemi için) Demir atmak.

b. -sa 81b/7

bıyık : Bıyık.

b. 56b/9

bi'avnil'lāhi'l-Melikū'l-Vehhāb (Ar.):

Kâinatın gerçek sahibi ve çok
bağışlayıcı Allah'ın yardımını ile.

b. 107a/13

bi'aynihi (Ar.): Olduğu gibi.

b. 97b/13, 99a/11

bid'at (Ar.): Sonradan ortaya çıkan

şey, bidat.

b. 97b/10, 103a/7

b. -dür 97b/15

b. -nñ 103a/10

b. -leri 97a/12

b. it-: Sünnete uymayan işler yapmak.

b. -miş olur 69b/6

bil-: Bilmek.

b. -düğü 102a/8

b. -mek 88a/9, 88a/10, 88a/11

b. -men 76a/9

b. -mese 69a/14, 72b/12, 83b/8

b. -mezler 79a/10

b. -mezse 91a/4

b. -se 81b/5

b. -ürdi 101b/13

bildür-: Bildirmek, haberinin olmasını sağlamak.

b. -mesidür 102a/9

bile: 1. Birlikte, beraber.

b. 56b/1, 56a/13, 79b/8, 92a/5, 75a/3, 87b/10, 88b/13, 107a/3

2. Dahi.

b. 102b/10

bilek : Elle kolun birleştiği yer.

b. (g)-inde 65a/14

b. -lerine 55a/6, 56b/4

bi'l-icmā' (Ar.): Ortak görüş ile.

b. 74b/14, 92b/3

bi'l-ittifak (Ar.): Anlaşma ile.

b. 76b/11, 80b/11, 92a/3, 95b/11

bin-: Binmek.

b. -üp 59b/7

binā (Ar.): Dayanma.

b. it-: Bir şeye dayanmak.

b. -(d)er 82b/13, 83a/8

bir : 1. (Belgisiz sıfat) Bir.

b. 55a/2, 57a/4, 57b/10, 58b/7, 58b/9, 58b/11, 58b/12, 58b/15, 59a/1, 59a/6, 59a/9, 59a/11, 59a/14, 59b/1, 59b/6, 59b/7, 62a/12, 62b/7, 63b/2, 63b/3, 63b/11, 65b/1, 66b/6, 66b/9, 66b/14, 66b/15, 67a/4, 67a/7, 67a/8, 67a/12, 68a/8, 69a/8, 69a/10, 69a/12, 69a/13, 69b/4, 69b/6, 69b/9, 69b/13, 69b/15, 70a/2, 70a/6, 70a/9, 70a/10, 70a/13, 70a/15, 70b/2, 70b/4, 70b/6, 70b/9, 70b/11, 71a/1, 71a/3, 71a/5, 71a/8, 71a/10, 71a/12, 71a/14, 71b/5, 71b/12, 71b/15, 72a/2, 72a/3, 72a/5, 72a/6, 72a/10, 72b/4, 72b/9, 73a/4, 73b/5, 74a/6, 74a/8, 74a/10, 74a/11, 74a/15, 74b/9, 74b/14, 75a/3, 75a/6, 75a/10, 75a/11, 75a/13, 75b/1, 75b/2, 75b/3, 75b/7, 75b/9, 75b/11, 75b/14,

76a/1, 76a/3, 76a/4, 76a/14,
 76b/1, 76b/5, 76b/11, 76b/14,
 76b/15, 77a/1, 77a/3, 77a/5,
 77a/7, 77a/8, 77b/1, 77b/2,
 77b/3, 77b/6, 77b/15, 78a/4,
 78a/5, 78a/8, 78b/10, 79a/3,
 79a/8, 79a/9, 79b/1, 79b/6,
 79b/10, 79b/13, 79b/15,
 80a/3, 80a/5, 80a/7, 80a/10,
 80a/14, 80a/15, 80b/2, 80b/5,
 80b/12, 80b/15, 81a/6, 81a/9,
 81a/10, 81a/14, 81b/2, 81b/4,
 81b/7, 81b/12, 81b/13, 82a/2,
 82a/4, 82a/7, 82a/9, 82a/11,
 82a/13, 82a/15, 82b/1, 82b/3,
 82b/6, 82b/8, 82b/11, 82b/13,
 83a/1, 83a/3, 83a/6, 83a/8,
 83a/10, 83a/11, 83a/15,
 83b/2, 83b/3, 83b/4, 83b/7,
 83b/11, 83b/13, 83b/14,
 83b/15, 84a/2, 84a/5, 84a/11,
 84b/1, 84b/2, 84b/5, 84b/10,
 84b/14, 85a/1, 85a/4, 85a/6,
 85a/7, 85a/8, 85a/14, 85b/1,
 85b/4, 85b/10, 85b/13,
 85b/15, 86a/3, 86a/7, 86a/9,
 86a/10, 86a/12, 86a/14,
 86b/1, 86b/5, 86b/8, 86b/9,
 86b/11, 86b/13, 87a/2, 87a/4,

87a/7, 87a/12, 87a/15, 87b/2,
 87b/4, 87b/8, 87b/13, 87b/15,
 88a/2, 88a/5, 88a/14, 88b/1,
 88b/4, 88b/7, 88b/9, 88b/11,
 88b/12, 88b/13, 88b/15,
 89a/3, 89a/4, 89a/7, 89a/10,
 89a/12, 89b/2, 89b/9, 89b/11,
 89b/14, 89b/15, 90a/2, 90a/4,
 90a/7, 91a/7, 91a/11, 91a/15,
 91b/5, 91b/9, 91b/12, 92a/4,
 92a/9, 92a/13, 92a/15, 92b/4,
 93a/5, 93a/7, 93a/8, 93a/11,
 95a/3, 95a/4, 95a/10, 95a/15,
 95b/9, 97b/7, 98a/15, 99a/15,
 100a/12, 100b/9, 100b/10,
 100b/11, 100b/13, 101a/7,
 101a/15, 101b/14, 102a/5,
 102b/7, 103a/5, 103a/8,
 103a/10, 103b/1, 103b/3,
 104a/4, 105a/6, 105b/15,
 106a/2, 106a/4, 106a/6,
 106a/9, 106a/13, 106b/2,
 106b/6, 106b/8, 106b/9

b. -e 101a/4

2. *sayı*. Bir.

b. 56a/14, 58b/11, 63b/1, 66b/6,
 66b/8, 66b/11, 66b/13, 67a/1,
 67a/3, 67a/5, 67a/9, 67a/11,
 68a/7, 71b/13, 72a/14, 74a/12,

76b/2, 78b/1, 78b/9, 78b/11,
80a/1, 80b/2, 81a/1, 81a/2,
81a/3, 81a/5, 82a/1, 82b/14,
82b/15, 81a/11, 83a/7, 83b/1,
83b/2, 86b/3, 87b/5, 89a/11,
90a/3, 90b/3, 90b/4, 91a/2,
91a/7, 91a/10, 91a/12, 91b/1,
91b/2, 91b/7, 92b/2, 92b/7,
101a/2, 104b/7, 105b/3,
106b/13, 107a/5, 107a/6

b. -dür 102a/3

b. -isi 57a/10, 101b/9, 101b/10

3. Aynı, ortak.

b. 84a/7, 84a/13

b. -dür 93b/5, 93b/15, 94a/6,
88b/12

bir bir: Tek tek.

b. 95b/14

birbiri : Birbiri.

b. -nden 66a/3

b. -ne 55b/8, 57a/1, 65b/4

birden: Bir anda, aniden.

b. 69b/1

Birgili Muḥammed Efendi (şa):

Birgili Muhammed Efendi, asıl
adıyla Takî ud-Dîn Muhammed
ibn Ali; Osmanlı
İmparatorluğu'nda bir âlim
kazaskerdir.

B. 62a/9, 94a/4, 94a/5, 99b/1

biri: (Belgisiz zamir) Biri.

b. 98b/9

b. -müz 102a/15

b. -ne 100a/5

b. -ni 62b/11

birkaç: Birkaç.

b. 70a/9, 73b/6, 85b/4, 88a/8,
97b/7

Bismillahi (Ar.): “Allah’ın

adıyla” anlamına gelen besmele
sözü.

b. 56b/3

Bismi’llâhi’r-raḥmāni’r-raḥîm (Ar.):

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın
adıyla” anlamına gelen besmele
sözü.

b. 55b/2, 67b/7

bit- : Sona ermek.

b. -dügi 56a/11

bitişik: Yapışık

b. 55a/3

bitür-: Tamamlamak.

b.-dükden 66b/4

biz: Biz.

b. 73b/12

b. -den 102a/15

b. -e 93b/1, 93b/12

b. -üm 93b/2, 93b/3, 93b/5,

93b/11, 93b/13, 93b/15, 94a/3

bizzāt (Ar.): Doğrudan doğruya.

b. 102a/12

boğaz: Ağızın devamında mideye

kadar uzanan bölüm.

b. -ı (ie) 69b/5

borçlu: Borcu olan.

b. 75a/11

b. -sından 75a/12

boy: Boy, uzunluk.

b. -undan 93a/4

boyun: Vücudun omuzlarla baş

arasında kalan ve başı bedene

bağlayan kısmı.

b. -ına (boynına) 57b/6

b. -nuna (boynuna) 69b/4, 74a/10

boz- : Geçersiz duruma getirmek,

hükmünü ortadan kaldırmak.

b. -a 90a/6

b. -acağ (sfe) 56a/9

b. -ar 58b/6, 58b/9, 58b/10,

58b/11, 58b/13, 58b/14, 58b/15,

59a/1, 59a/4, 59a/5, 59a/7,

59a/9, 59a/10, 59a/12, 59a/13,

59a/15, 59b/3, 59b/5, 59b/6,

59b/8

b. -madan 71a/1

b. -mağ 74a/7, 74a/9

b. -maz (ogze) 58b/14, 82b/5

b. -up 89b/13, 90a/1, 90a/3

bozul-: Geçersiz duruma gelmek.

b. -duğunu 69a/13

b. -maz (ogze) 69a/12, 69b/2,

70b/3, 70b/6, 76b/12, 82b/11,

85a/15

b. -sa 66b/11

b. -ur 69b/4, 70b/3, 70b/5,

72b/8, 75b/8, 82b/8

bögür: İnsan ve hayvanda yan, böğür.

b. -ine (bögrine) 67b/13

bölük : Parça, kısım.

b. -den 56a/14

b. -(g)idür 90b/4

b. -(g)inden 90b/4

b. -(g)ine 56a/15

böyle: Böyle, bunun gibi, bu şekilde.

b. 67a/8, 72b/12, 75a/5, 80a/9,

80a/12, 94b/1, 98b/3,

101a/14, 101b/13, 101b/14,

102b/3, 103a/3, 103a/4,

103b/2, 105a/12

b. -dür 96b/14, 102b/3,

104b/12, 105b/2

böylece: Bu şekilde.

b. 66a/14

bu : 1. Bu (İşaret sıfatı).

b. 55a/5, 55b/5, 56a/1, 56a/10,

56b/1, 57a/5, 57a/6, 57b/5,
 58a/4, 58b/4, 59b/9, 60b/12,
 61a/1, 61a/8, 61a/12, 61b/13,
 62a/8, 63a/4, 63b/15, 64a/1,
 64b/2, 65b/6, 66b/9, 67b/8,
 67b/11, 69a/7, 70b/8, 72b/3,
 72b/14, 73b/9, 74a/11,
 74b/10, 75b/12, 77a/12,
 77a/15, 79a/7, 80b/7, 80b/13,
 81b/11, 81b/15, 83a/9, 84b/9,
 86a/6, 88a/8, 88a/14, 90a/14,
 90b/7, 91a/14, 91b/14, 92a/2,
 92a/2, 92a/7, 92a/9, 92b/8,
 92b/15, 93a/13, 93b/7,
 93b/14, 94a/1, 94a/2, 94a/9,
 94a/14, 94b/12, 95a/2, 95a/6,
 95b/6, 96a/10, 96a/12,
 96a/15, 96b/4, 96b/5, 97a/14,
 97b/2, 97b/4, 97b/10, 99a/7,
 99a/11, 100a/2, 100a/6,
 101a/10, 101a/15, 101b/15,
 102b/3, 102b/7, 103a/5,
 103b/3, 103b/6, 104a/9,
 104a/10, 105b/1

2. Bu (İşaret zamiri).

b. -dur 71b/12 , 72b/6, 76b/13,
 78a/2, 80b/8, 82a/11,
 87b/10, 87b/12, 103a/7,
 104a/2

b. -nı 93a/11, 95a/1
 b. -(n)lardur 61b/5
 b. -(n)ları 97b/9, 97b/11
 b. -(n)larla 74b/4
 b. -(n)laruñ 83b/4
 b. -nuñ 86b/7, 102a/15

bugün: Bugün.

b. 89a/7, 89a/10
 b. -ki 84a/14, 84a/15
 b. 90b/3

Buḥārī (şa): 1. Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en güvenilir kitap kabul edilen *el-Câmi'u's-Sahîh* adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis.

B. 94b/13, 96a/10

2. Buhara şehri.

B. kerpiç: Buhara'da üretilen kerpiç, Buhara kerpici.

B. -dür 90b/3

bul-: Bulmak.

b. -sa 75b/2, 75b/5, 80b/7,
 80b/11
 b. -salar 75b/8

b. -up 69b/15, 91a/2

b. -urım 80b/1

bulanık: Karışık, saf ve berrak olmayan.

b. 104b/6

bulma-: Bulmamak.

- b. -sa 75a/12, 75b/4, 79b/10,
80a/15, 80b/5, 80b/6, 81a/8,
84b/3, 85a/7

bulūġ (Ar.): Erin olma, bâliġ olma.

- b. -a 83b/15,
b. -dur 56a/4

bulun-: Mevcut olmak, bulunmak.

- b. -a 63b/14, 63b/15
b. -madı 76b/3
b. -mağ 74b/13
b. -masıdur 56a/5
b. -mazsa 70a/1, 74b/12
b. -ur 70a/1

buluş-: Belli bir yerde bir araya
gelmek.

- b. -mağ 102b/1
b. -up 102b/2

burun: Koklama organı, burun.

- b. 105b/13
b. -ı 105b/7
b. -nını 65b/14
b. -nuna 71a/4
b. -nunda 82a/11
b. -nunu 65b/13
b. -nunuñ 59a/8

buyur-: Buyurmak.

- b. -dı 73b/11, 94b/6, 96a/14,
96b/10, 97b/15, 100b/1

b. -du 94b/9, 97b/9

b. -mış 99b/4, 99b/11

b. -mışlar 74b/3, 98a/13, 98a/14,
99b/7, 99b/9

b. -ur 96b/10, 100a/15

b. -urlar 96a/7

büsbütün: Bütün, tam.

b. 95a/11

bütün: Bütün.

b. 56b/11, 69b/7, 71a/7, 78a/15,
105b/8

b. -inde 82a/7

bütür-: Tamamlamak.

b. -dikden 84a/3

büyük: 1. İlim nakımından üstün olan.

b. 62b/7

2. Yaşı daha ileri olan.

b. 92b/8

-C-

cāhil (Ar.): Bilgisiz, cahil.

c. 62b/7, 62b/8

c. -e 62b/8

Cāme‘u’-l Fetāvā (ea): Cameul

Fetāvâ.

C. -da 99a/4, 99a/6

cāmi‘ (Ar.): Cami, Müslümanların

ibadet etmek için toplandıkları
yer.

c. 73b/2

c. -de 74a/15

c. -den 61a/8

c. -e 60b/12, 60b/13, 60b/15,
61a/2, 71a/6, 77b/4, 82b/6,
91b/6

c. -ün 60b/2, 61a/3

cānavar (Far.): Yırtıcı ve vahşi

hayvan.

c. 75a/14

cānib (A.): Taraf, cihet, yan, yön.

c. -inden 65a/12, 94a/7

cāyız (Ar.): Yapılmasında sakınca

olmayan.

c. 70b/7, 70b/13, 70b/15, 76a/12,
78a/10, 78b/7, 78b/11, 81a/9,
81a/10, 81b/6, 81b/9, 84a/15,
84b/2, 87a/4, 93b/1, 93b/5,
94a/12, 94a/14, 96b/6, 97a/13,
98a/10, 99b/5, 99b/6, 103a/8,
106b/4

c. -dür 66b/5, 70a/8, 70a/10,
70b/8, 70b/13, 70b/15, 71a/3,
71a/9, 71a/14, 71b/8, 72a/2,
73a/13, 73a/14, 75a/6, 75a/10,
75a/13, 75a/14, 75b/3, 76a/6,
77b/6, 77b/13, 77b/14, 78a/7,
78b/8, 79b/11, 80b/1, 80b/11,
80b/14, 80b/15, 81a/5, 81a/6,
81a/10, 81b/2, 82a/3, 82a/8,

82a/9, 83b/10, 84a/5, 84b/4,
85a/5, 87a/3, 88b/14, 90b/2,
92b/3, 93a/3, 93a/6, 93a/8,
93a/10, 97a/10, 104a/1

c. gör-: Uygun görmek.

c. -mişler 78b/7

c. ol-: Uygun olmak.

c. -maz 70a/9, 86b/15, 90b/3,
92a/14

Cehennem (Ar.): Cehennem.

C. -de 101b/1, 101b/15, 102b/8,
103a/5, 103b/4

C. -e 62b/13, 104a/7

cehālet (Ar.): Cahillik.

c. -dür

cehr: Yüksek sesle söyleme.

c. -ile 63b/6, 64b/15, 65a/6,
96b/5, 99a/5

celse (Ar.): Hafifçe oturma, ilişme.

c. -dür 64a/11

cem' (Ar.): Toplama.

c. -i maḥlūkāt (Ar.): Mahlukatın
hepsi.

c. -a 63a/3

c. ol-: Toplanmak.

c. -up 70a/2

cemā'at (Ar.): Topluluk, bir imama

uyup namaz kılan kişiler.

c. 79a/9, 84a/9

- c. -e 64b/4, 67b/4, 79a/8
- c. -ile 78a/13, 78b/3, 89a/8, 89a/10, 95b/8, 96a/1, 96a/4, 96a/11, 96a/14
- c. -iñ 78b/1
- c. -le 78b/6
- c. -ün 79a/11, 79a/13
- cemî'** (Ar.): Bütün, hep, cümle.
- c. 63b/13
- cenâbet** (Ar.): Gusül gerektiren durum.
- c. 75a/4, 85b/1
- c. -de 60a/10
- c. -den 84b/12, 85a/3
- c. -dür 84b/11
- c. -i 85b/7, 85b/9
- c. -le 60a/11
- cenâze** (Ar.): Kefenlenmiş, tabuta yatırılmış ölü.
- c. 59b/12, 92a/11, 92b/7, 96b/7, 97a/13, 97a/15
- c. -de 97a/4, 97a/7
- c. -ye 96b/15
- c. namâzı:** Cenaze için kılınan namaz.
- c. -na 91b/15, 93a/7
- Cennet** (Ar.): Cennet.
- C. -den 62b/13
- C. -e 104a/8
- cenk** (<Far. ceng): Savaş.
- c. it-:** Savaşmak.
- c. (d)-erken 101a/4
- cerâhat** (Ar.): Yara, irin.
- c. -i (ie) 74b/15, 82a/2, 82a/8, 82b/7
- cevâb** (Ar.): Cevap.
- c. 89a/9, 89a/12, 95b/5, 98a/13, 100b/9
- Cevâhir** (ea): Cevâhir.
- C. 98a/7
- Cevâhir-i Fıkıh** (ea): Cevâhiri Fıkıh.
- C. -da 81b/4
- Cevâhiri'l-Fetâvâ** (ea): Cevâhiril Fetâvâ.
- C. -da 98b/10
- Cevheretü't-Tevhîd** (ea): Cevheretüt Tevhîd, Eş'ari akidesinin ders olarak okunan ve ezberlenen en meşhur metni.
- C. 94a/2
- cimâ'** (Ar.): Cinsel ilişki.
- c. eyle-:** Cinsel ilişkide bulunmak.
- c. -se 106b/9
- c. it-:** Cinsel ilişkide bulunmak.
- c. -dükde 60a/12
- c. -mek 73b/2
- cism:** (Ar.): Boşlukta bir yer kaplayan varlık, madde, nesne.

c. -üñ 102a/4

cum'a (Ar.): 1. Cuma günü.

c. 100b/7

2. Cuma namazı.

c. -nuñ 67a/3, 67a/6, 77a/14

c. namāzı: Cuma namazı.

c. 67a/2

cümle (Ar.): Bütün, hep, birlikte.

c. 55a/13, 69a/9, 77a/15, 84b/10, 84b/12, 93a/14, 93a/15, 93b/3, 94a/15, 95a/13

c. -den 93b/3, 94a/4

c. -müzi 104/8

c. -si 63a/5, 65b/7, 76a/10, 76a/11

c. -sin 85b/5

c. -sinüñ 75b/8, 75b/11

cümle (Ar.): Tümce.

c. 100a/6

cünüb (Ar.): Boy abdesti alma durumu.

c. 84b/10, 85a/2, 85a/4

cüz (Ar.): Bir bütünün her bir parçası.

c. 94a/9, c. 84b/11

-Ç-

çadır : Barınmak maksadıyla yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada

kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak.

ç. 76a/14

ç. -da 76a/14

çağır-: Çağırarak.

ç. -mağ 98b/2

ç. -sa 89b/10

ç. -up 98a/7

çakşır (<Fars. çākšūr): Erkeklerin iç donu üzerine giydikleri, belden uçkurlu, diz kapağının altında birden darlaşıp bacağı saran, bazen paçalarına birlikte giyilen bir mest dikilmiş olan, çuhadan yapılma üst giyeceği, bir tür pantolon.

ç. 70b/14

ç. -a 70b/13

ç. -dan 70b/15

çal-: Hırsızlık yapmak.

ç. -salar 90a/3

çamur: Çamur.

ç. -unı 61a/3

çek-: 1. . Bir şeyi bir yerden ayırmak.

ç. -e 66a/14, 69b/5, 70a/12

ç. -meden 71b/1

ç. -mek 69b/1

ç. -üp 66a/14

çeñe : Çene.

ç. -si 56a/11

çeyne:- Çiğnemek.

ç. -mesünler 67b/5

çık:- 1. Bulunduğu yerden dışarıya

varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

ç. -arsa 81b/13

ç. -duğı 61a/8, 95a/7

ç. -duğda 100b/7

ç. -mağdur 61a/11

2. Katı, sıvı ve gaz maddelerin

dışarı akması veya geçmesi.

ç. -an 58b/6, 82b/10

ç. -madan 67a/11

ç. -madı 106a/11

ç. -ma(ğ)a 85a/10

ç. -mayınca 106b/5, 58b/8,
59b/2, 59b/6, 61a/8, 82b/4,
83a/4, 104a/8

ç. -ma(y)up 86a/1

ç. -mazsa 70b/5, 72b/8

ç. -sa 67a/8, 70b/5, 82a/14,
85b/12, 85b/14, 92b/1,
100a/12, 106b/7

3. (Vakit) Sona ermek, geçmek.

ç. -arsa 83a/10

ç. -duğdan 80b/11, 106a/12

ç. -madan 66b/13, 67a/2, 67a/6

ç. -masun 89b/4

4. Kurtulmak.

ç. -maz 101b/1, 102a/1, 102b/8,
103a/6, 103b/4

5. Bozmak.

ç. -mağ 76b/3

ç. -mağdur 61b/12, 63a/13, 69a/6

ç. -mış olur 76b/4

6. Bir yerden uzaklaşmak,
ayrılmak.

ç. -sa 81a/11

7. Zuhur etmek.

ç. -sa 82b/9

8. Ulaşmak, Kavuşmak.

ç. -amasa 75a/12

ç. -arsa 75a/8

ç. -ması 81b/8

çık:- 1. Giyilen şeyleri vücuttan

ayırarak.

ç. -duğı 60b/13

ç. -duğda 71b/7

ç. -ır 71b/15

ç. -ırsa 76b/4

ç. -madan 66b/11

ç. -mağ 70b/9

ç. -mağdur 60b/14

ç. -sa 70b/10, 76b/2

ç. -up, 86b/15

2. Bulunduğu yerden dışarı

çıkmasını sağlamak.

ç. -mağ 75b/2

3. (Ses için) Yükseltmek.

ç. -mağ 98b/15, 99a/1

4. Kapalı veya örtülü olarak durduğu yerden göstermek.

ç. -mağdur 66a/10

5. (Zaman bildiren kelimelerle) Geçirmek, sonunu getirmek.

ç. -maya 106b/8

ç. -ma(y)up 79b/14

6. (Bulunduğu yerden) Dışarı çıkmasını sağlamak.

ç. -mayınca 97b/12

7. Çıkarmak, bulunduğu yerden uzatmak.

ç. -up 65a/12

çıplak: Giyinmemiş, soyunmuş, uryan.

ç. 59a/4, 59b/7

çibân: Çiban.

ç. 67a/7, 83a/3

ç. -dan 67a/7, 67a/11

çizme: Dize kadar veya dizden yukarı

çıkacak kadar uzun ayakkabı.

ç. -sini 71a/1

çok: Miktar bakımından fazla.

ç. 100a/1

ç. -dur 77b/5

ç. (ğ)-ı (ie) 69b/8

çorap: Çorap.

ç. -(b)ı (ie) 86b/14

ç. -(b)ı (bhe) 86b/15

çömlek: Süzülmüş çamurdan yapılan

toprak tencere.

ç. 106b/8

-D-

da: Dahi, da (Bağlama edatı). *bk. de.*

d. 72a/7, 72a/8, 72a/11, 72b/8,

75b/4, 89b/8, 91a/4, 96b/2,

97a/2, 97a/11, 102b/9,

103a/10, 104b/3, 104b/4,

105b/3, 105b/11

dahı : Ayrıca, bundan başka.

d. 55a/2, 55a/12, 55b/8, 56a/7,

56b/9, 57a/8, 60a/3, 61a/5,

61a/8, 61b/6, 63a/13, 63b/14,

64b/13, 66a/6, 66b/3, 67a/11,

67b/11, 68a/6, 68b/2,

68b/11, 71a/4, 71b/14, 72a/6,

74a/9, 77b/5, 77b/12, 78a/1,

78b/2, 78b/3, 78b/4, 78b/10,

79a/9, 79b/2, 79b/3, 79b/8,

79b/9, 79b/13, 80a/2, 80b/3,

81a/3, 81a/8, 81a/11, 81b/14,

83b/10, 84a/9, 84b/4, 86a/7,

86b/7, 86b/9, 86b/12, 87b/5,

89a/14, 90b/2, 90b/13, 91a/8,

91a/10, 91b/4, 91b/8, 92a/6,

92a/11, 92b/1, 92b/3, 92b/7,
 93b/2, 93b/4, 93b/5, 93b/8,
 93b/10, 93b/13, 94a/11,
 94b/2, 95a/8, 95b/12, 95b/13,
 96a/3, 96a/6, 96a/13, 96b/5,
 96b/12, 96b/14, 97a/3, 97a/6,
 97a/11, 97b/1, 97b/14, 98a/5,
 98a/6, 98a/9, 98a/11, 98a/14,
 98b/3, 98b/4, 98b/8, 98b/9,
 98b/12, 99a/14, 100a/1,
 100a/11, 100b/2, 101a/11,
 102b/3, 104b/4, 104b/6,
 104b/12, 104b/13, 105a/1,
 105a/6, 105b/2, 105b/10,
 105b/12, 106a/11, 107a/5,
 107a/6

dāhīl (Ar.): İçine girmiş içine almış.

d. ol-: Katılmak, içinde olmak.

d. -ur 73a/6, 73a/7, 73a/10

dal: Osmanlı Türkçesinde “d” harfinin adı.

d. 77a/8

d. -ı (bhe) 77a/6

ḍalālet (Ar): Doğru yoldan ayrılma.

ḍ. -dür 98a/14

dār (Ar.): Önüne geldiği kelimelere “yer, mahal, mekân” anlamı katarak Arapça, bazen de Farsça isim tamlaması şeklinde özellikle

kurum adları olmak üzere çeşitli birleşik kelimeler yapar.

d. -ı İslām: Müslümanların hükmü altında bulunan ülkeler.

d. -a 75a/8

d. -ı'l-ḥarb: Savaş alanı.

d. -de 75a/6

da'vā (Ar.): Bir meziyetin kendinde bulunduğunu ileri sürme.

d. -sında 98a/9

d. it-: Bir görüşün doğruluğuna inanılıp gerçekleşmesi için uğraşmak.

d. (d)-enler 99a/9

dāyim (< dā'im: Ar.): Devamlı, sürekli. *bk. dāyimā*

d. 81b/15, 82a/12, 82a/13,
 82a/14, 82a/15

dāyimā (< Ar. dā'ima): Her vakit, sürekli olarak. *bk. dāyim*

d. 57a/4

de : Dahi, de (Bağlama edatı). *bk. da.*

d. 55b/12, 80a/11, 80a/12,
 91a/14, 94a/12, 103a/10

de-: Söylemek. *bk. di-*

d. -di 96a/13, 99b/7

d. -r 99b/3

d. -rdi 94b/13, 95a/1, 95a/2,
 95a/3

d. -se 86b/6	88a/1, 88a/6, 89a/4, 92b/2,
dede: Büyük peder.	93b/1, 93b/2, 93b/5, 94a/12,
d. -lerimüzden 103a/3	94a/14, 95b/9, 96b/6, 97a/14,
def (Ar.): Parmakla vurulmak suretiyle	98a/10, 99a/10, 99a/11,
çalınan, bir tarafına ince bir deri	100a/1, 100a/8, 100a/9,
gerilmiş ve etrafına birkaç çift zil	103a/8, 104b/1, 105b/9,
konmuş, yuvarlak bir kasnaktan	105b/13, 105b/14, 106a/2,
ibaret musiki aleti.	106a/6, 106b/2, 106b/4
d. çal-: Def çalmak.	d. -ise 69b/3
d. -mağ 98b/1, 98b/12, 99a/2	d. -se 57b/12, 71a/12, 81b/1,
def (Ar.): Öteye itme kakma,	83a/14
uzaklaştırma, celb karşıtı.	degin: Kadar, dek, denli.
d. it-: Savuşturmak.	d. 68a/7, 69b/5, 86a/4
d. -dür 65b/10	dek : Kadar, değin.
d. ol-: Uzaklaşmak.	d. 55a/6, 55b/9, 56a/11, 56a/13,
d. -uncaya 71b/7	56b/4, 71b/8, 93a/9, 105a/8,
def a (Ar.): Kere, kez, defa,	105a/11, 105a/12, 105a/14
d.58b/11	d. -dür 55b/7
deg-: Temas etmek.	delîl (Ar.): İşaret, nişan.
d. -erse 76a/15	d. -dür 72a/9
degil: Değil.	deli: Akıllı ve bilinci yerinde olmayan.
d. -dür 70b/7, 70b/11, 70b/13,	<i>bk. delü</i>
70b/15, 71a/7, 71b/2, 71b/4,	d. -lerdür 99a/9
75b/6, 76a/13, 77b/9, 77b/13,	delü: Akıllı ve bilinci yerinde olmayan.
78a/10, 78b/5, 80b/9, 80b/14,	<i>bk. deli</i>
81a/9, 81a/10, 81b/6, 81b/9,	d. 82b/14
84a/15, 84b/2, 84b/8, 84b/13,	delük: Delinmiş, delik.
85a/8, 85a/12, 85b/13, 85b/14,	d. (g)-i 70b/7, 71a/2
86a/5, 87a/4, 87b/8, 87b/14,	dem (Far.): An, zaman, lâhza.

- d. 57a/5
- d. -ler 79b/4
- demür:** Demir.
- d. 81b/7
- denil-:** Söylenmek.
- d. -ür 79a/14
- deri:** Kabuk, cilt, post.
- d. -nün 72b/5
- d. -si 72b/6
- ders** (Ar.): Ders.
- d. -in 60b/2
- deve:** Deve.
- d. 60b/8, 73b/13, 81a/14
- devri** (< Ar. devr): Dönme, kendi
ekseni etrafında hareket etme.
bk. devir.
- d. 97b/4, 99a/13, 99b/1, 99b/8,
99b/10, 99b/12
- devir** (< Ar. devr): Dönme, kendi
ekseni etrafında hareket etme.
bk. devri
- d. 98b/6, 99a/14
- devrân** (Ar.): Bazı tarikatlarda
dervişlerin halka teşkil ederek
dönmek sûretiyle yaptıkları
zikir.
- d. 99b/4
- deyn** (Ar.): Belli bir zaman sonunda
ödenmek üzere alınan para, borç.
- d. -e 95b/4
- deyü:** Diye. *bk. diye, diyü*
- d. 67b/5, 74b/5, 76a/1, 76a/10,
79a/12, 80b/1, 85b/6, 89b/4,
90a/7, 93a/7, 93b/14, 94a/8,
94b/6, 97b/11, 100a/2, 100a/3,
100a/11, 104a/1, 106b/10
- di-:** 1. Söylemek. *bk. de-*
- d. -di 96b/7
- d. -di(g)i 67b/6, 71b/11, 90b/7,
96a/7
- d. -mek 94a/12, 94a/13
- d. -mekdür 63a/7, 64a/10,
64a/13, 65a/4, 65a/6, 65a/7,
65a/9, 66a/12b/ 66a/13, 67b/7
- d. -mezse 92a/14
- d. -rler 103a/4, 103a/13
- d. -rse 100a/8
- d. -se 72a/8, 72a/11, 73b/4,
75b/9, 75b/10, 76a/9, 77a/6,
77a/10, 80a/9, 89a/8, 89a/11,
89b/3, 90a/1, 94b/11, 101a/8,
101a/7
- d. -seler 103a/2
- d. -(y)ecek (sfe) 62a/2, 62a/3,
62a/5, 62a/6, 62a/8, 68a/1,
68a/2, 68a/4, 68a/5, 68a/11,
68a/12, 68a/14, 68b/1, 68b/2,
68b/5, 68b/8, 68b/9, 68b/10,

68b/11, 68b/14, 69a/1, 69a/3, 69a/4, 77a/10	d. 90b/1
2. Fikir beyan etmek.	dil: Lisan.
d. -diler 85a/12, 85b/3	d. -im 100a/8
d. -mek 100b/10	dile-: İstemek, arzu etmek.
d. -miş 71b/11, 79b/15, 96a/10, 98a/8	d. -rse 75b/10, 89a/1, 89a/2
d. -mişler 69b/2, 74b/1, 77b/8, 83b/7, 100a/7	d. -se 102b/1
d. -r 72b/13, 89b/6, 96a/3, 97a/2, 97a/2, 97a/7, 99a/2	din (Ar.): Din.
d. -rler 93b/13, 93b/14, 94b/13, 101b/5, 101b/10, 102a/10	d. 93b/13, 94a/6
d. -se 100b/14	d. -de 94a/12
3. Adlandırmak.	d. -e 100a/7
d. -dikleri 101b/5	d. -i (ie) 93b/3
d. -rler 101b/7	d. -leri 93a/14
3. ... anlamına gelmek.	d. -lerile 93b/1
d. -mekdür 101b/8	d. -i İslām: İslām dîni.
dibāce (Ar.): Ön söz, başlangıç, mukaddime.	d.-dan 98a/5
d. -sinde 100a/9	dinil-: Denilmek.
dikine: Dik olarak, dik şekilde.	d. -mesün 100a/11
d. 72b/4	dinle-: Dinlemek. <i>bk. diñle-</i>
dik-: Ayakta durdurmak, rekze ve ikame etmek.	d. -dikde 98b/15
d. -mekdür 65a/10	d. -se 95a/4, 98a/8
d. -üp 71a/11	diñle-: Dinlemek. <i>bk. dinle-</i>
dikili: Dikilmiş, dik konulmuş.	d. -mekdür 63b/9
	d. -r 95a/9
	d. -(y)üp 95a/10
	dirgür-: Ölmüş olan insanı canlandırmak. <i>bk. dirilt-</i>
	d. -digi 102a/7
	diri: Canlı.
	d. -dür 94a/15

- d. -lerdür 94b/1
- dirilt-:** Ölmüş olan insanı
canlandırmak. *bk. dirgür-*
d. (d)-ürdi 101b/12
- dip:** Bir şeyin en derin ve aşağı yeri,
altı.
d. -(b)i 70a/5
- Dirāye** (ea): Dirāye.
D. 96b/3
- dirhemlik:** Dirhem edecek kadar.
d. 90a/3
- dirsek:** Kol ile bilek kemiklerinin
birleştiği yer, büküm.
d. -leri-le 75a/2
d. -lerin 56a/13
d. -lerine 56a/13
- diş:** Üst ve alt çene kemikleri üzerinde
karşılıklı sıralanmış olan ve ağza
alınan şeyleri koparıp çiğnemeye
yarayan sert, beyazımtırak
parçalardan her biri.
d. -i (ie) 59b/6
d. -iniñ 57a/13
d. -inüñ 57a/11
- divār:** Duvar.
d. -dan 89b/11
d. -ı 73b/14
- diyār-ı Rūm:** Anadolu diyarı.
d. -da 96a/4
- diye:** Diye. *bk. deyü, diyü.*
d. 76a/4, 83b/3, 83b/9, 83b/10,
- diyü:** Diye. *bk. deyü, diye*
d. 83b/5, 94a/4, 100b/12
- diz :** Bacakta uylukla baldırın birleştiği
oynak kısım.
d. -i (ie) 55b/7, 55b/9
d. -in 64a/9
d. -leri 66a/4, 88b/1
d. -leri-le 88b/2
d. -lerin 64a/11, 65b/13, 65b/15
d. -lerini 79a/6, 87a/13
- dök- :** (Sıvıları) Bulundukları yerden
başka bir kaba veya yere
boşaltmak.
d. -mek 55a/13
d. -memekdür 61a/2
- dön- :** Yönelmek, dönmek.
d. -mek 55b/13, 81a/11
d. -memekdür 55b/1
- döndür-:** Çevirtmek, hareket ettirmek.
d. -dükden 64b/9
d. -mekdür 66a/6
- dört :** 1. Dört.
d. 56a/14, 59b/10, 63a/8, 66a/3,
66a/15, 67a/7, 77a/13, 77a/14,
77a/15, 77b/1, 78a/14, 78b/10,
78b/13, 79b/11, 87a/7, 90b/4,
91a/4, 95b/10, 97b/1

2. *adlaşmış sıfat*. Dört.

d. -dür 56a/3, 56a/10

dört biñ: Dört bin.

d. 75a/10,

dördünci : Dördüncü.

d. 55a/9, 56a/4, 56a/9, 56a/15,
56b/5, 57a/12, 57b/8, 58a/8,
58b/10, 59b/11, 60a/3, 61a/2,
61a/15, 61b/8, 62a/5, 62a/12,
63a/10, 63b/2, 64a/5, 64b/9,
65a/2, 65b/10, 66a/10, 67a/2,
67b/14, 68a/9, 68b/5, 68b/12,
68b/14, 90a/12, 95a/8, 101a/3,
102b/15, 107a/1

d. -de 91b/6

döşe-: 1. Yaymak, yere sermek.

d. -mek 74a/1

d. -(y)e 89a/6

2. Yere koymak.

d. -(y)üp 65a/9

döşek: Yatak.

d. -gine 95a/1

du' ā (Ar.): Allaha yalvarma, niyaz,

dua.

d. 64b/1, 78b/6, 92a/3, 92a/7

d.-'i 61a/9

d. -ları 57b/13

d. -sı 78b/13

d. -sın 63b/5, 64a/15, 87a/10,

92a/11, 92b/7

d. -sını 79a/1

d. -sından 64a/14, 64a/15

d. -ya 92a/10

d. -yı 61a/1, 92b/9, 92b/15

dur- : 1. Dikilmek, ayakta beklemek.

d. -mağ 61a/6

d. -mağdur 57b/10

d. -mazsa 55b/4

d. -up 57b/11

dut-: kabul etmek, saymak.

d. -mağa 95b/4

d. -sa 95a/15

duşak: Tutsak.

d. ol-: Esir olmak.

d. -sa 80a/7

düdek: Düdük.

d. çal-: Düdük çalmak.

d. -mağ 99a/3

dünki: Dünkü.

d. 84a/10, 84a/11

dünyā (Ar.): Dünya.

d. 58b/1, 77b/4, 77b/7

Dürer (ea): Dürer, *bk. Dürer [ü] Ğurer*

D. 59b/10

D.'de 69a/10, 77b/1, 83b/10

Dürer [ü] Ğurer (ea): Dürer ü Ğurer,

Molla Hüsrev'in 1477'de

Fatih Sultan Mehmed'e takdim ettiği fıkıh ilmine dâir eseridir.

D. -de 59a/10, 59b/1, 78b/15, 79a/2, 79a/5, 89a/12, 96a/15

dürlü: Çesit, nevi, muhtelif.

d. 99a/7, 104b/5

dürüst (Far.): Doğru.

d. 106a/6

d. -dür 106a/5

düş: Rüya.

d. -ünde 85a/6, 85a/8

düş-: 1. Bir tarafa devrilmek.

d. -düğü 91b/10

d. -erse 58b/14, 105b/11

d. -mek 89b/11, 89b/12

d. -meyince 91b/14

d.-mezse 58b/14

2. (Kendi ağırlığının etkisiyle)

Bulunduğu yerden ayrılıp

yukarıdan aşağıya doğru inmek.

d. -se 85a/2, 91b/10

3. Sahip olduğu niteliği kaybetmek.

d. -er 62a/12, 99b/13

4. Debelenmek.

d. -mek 98b/4, 98b/5

düşman (< Far. düşmān): Düşman, yağı.

d. 80a/5

düşük: Vakitsiz doğmak, kazaen rahimden çıkmak.

d. 105b/7

düşür-: Vakti dolmadan ölü doğan bebeği düşürmek.

d. -se 105b/7

-E-

e'āde (< Ar. i'āde): Namazı bazı durumlardan dolayı tekrar kılma.

e. 80b/9

e. -si 62a/15, 74b/8

e. it-: Namazı bazı durumlardan dolayı tekrar kılmak.

e. 75a/8, 75b/6, 80b/8

e. -sün 77b/8

ebedī (Ar.): Sonu olmayan.

e. 101b/1, 101b/15, 102b/7,

103a/5

103b/4

Ebū Dāvut Tirmizī (şa): Kütüb-i

Sitte'den el-Câmi'u's-Sahîh'in

müellifi, muhaddis.

E. 94b/7

Ebu'l-Ḳāsim Ḥakīm (şa) Ebul Kasım

Hakīm, Hanefî mezhebi fıkıh

âlimi.

E. 79b/15

Ebū Rar (şa): Ebu Rar, ravi.

E. -dan 94b/14

Ebū Sa'īd (şa): Ebu Saîd.

E. 95b/6

ecel (Ar.): Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

e. -i (ie) 94b/9

ecil (< Ar. ecl): Sebep.

e. -den 94b/1

ecnebi (Ar.): Yabancı, misafir, taşralı.

e. 74a/7

edā (Ar.): Ödeme, yerine getirme.

e. 84a/6, 87b/6

e. it-: Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, îfa etme, icrâ etme.

e. -(d)ecek (sfe) 86b/4

e. -miş olur 90a/15

edik: Konçlu mest. *bk. edük*

e. -(g)in 66b/10, 66b/11, 71a/13,

71b/5, 71b/6, 71b/12, 76b/2,

76b/4, 82a/3

e. -(g)ine 69b/7, 69b/9, 70b/6

e. -(g)ini 70b/9

edük: Konçlu mest.. *bk. edik*.

e. -(g)i (ie)86b/14

e. -(g)i (bhe)86b/15

edyān (Ar.): Dinler.

e. -da 98a/6

efdal (Ar.): Daha faziletli, daha üstün.

e. 78b/5

e. -dür 88b/14, 93b/3

efendi: (<Yun.: af'ndis): Sahip

durumunda olan, buyruğu

geçen.

e. -m 100a/5

eger (Far.): Eğer, şayet.

e. 55a/3, 55b/4, 58b/11, 58b/13,

58b/14, 59b/4, 63b/9, 69b/2,

69b/3, 69b/7, 70a/4, 70a/6,

70a/8, 70b/2, 70b/3, 70b/5,

70b/8, 70b/12, 70b/13,

70b/15, 71a/2, 71a/11,

71b/2, 73b/7, 74a/2, 74a/3,

74a/14, 74b/11, 74b/13,

75a/4, 76a/4, 76a/6, 76a/9,

76a/14, 76b/3, 76b/7, 76b/9,

76b/12, 79a/12, 80b/3,

80b/6, 80b/10, 80b/13,

81a/9, 81b/1, 81b/3, 81b/15,

82a/5, 82a/10, 82b/4,

82b/10, 83a/14, 84b/15,

90b/1, 91a/13, 92a/8, 92b/8,

92b/14, 96b/8, 97a/2,

97a/11, 100a/6, 100a/13,

101a/8, 101a/9, 103a/3,

104a/4, 104a/6, 104a/14,

104b/1, 104b/4, 104b/13,

104b/14, 105a/4, 105a/7,

105a/9, 105a/10, 105a/13,
105a/15, 105b/2, 105b/3,
105b/4, 105b/5, 105b/7,
105b/9, 105b/11, 106a/5,
106b/5, 106b/10

egerce: Eğer.

e. 105a/5

eglen-: Kalmak, vakit geçirmek.

e. dişe 84b/7

eglenice: Durarak.

e. 63a/11

ehl (Ar.): Sahip, malik.

e. -inden 97b/10

e. -i bid'at: Bidat ehli.

e. -dür 98a/1

e. -ün 99b/2

E-i kitāb: Yahudi, Hristiyan
gibi semavî din mensupları.

E. -a 96b/11, 96b/13

e.-i sünnet ve'l-cemā'at: :

Hazreti Muhammed (sav) ve
ashabının yolunda olmak.

e. -ün 101b/1, 102a/1,

102b/8, 103a/6,

103b/4

ehrimen (Far.): Şeytan.

e. -dür 101a/14

e'imme (Ar.): İmamlar.

e. -i müçtehidin: Kuran ve

sünnette bulunmayan veya
açıkça belirtilmeyen bir
meselede yine Kuran ve
sünnetin özüne uygun olarak
fikir yürütmek suretiyle şer'î
hüküm koyan imamlar.

e. - 66a/10

eḳal (Ar.): En az.

e. 69b/10

e. -i (ie) 64a/10, 64a/13, 82a/9,

104a/12

e. -in 87b/3

e. -ine 104a/12

eḳānim (Ar.): Esaslar, asıllar.

e. -i şelāşe: Hristiyanlıkta üç
esas.

e. 101b/6

ekber (Ar.): Çok büyük.

e. -i kebāyir: Büyük günahlar.

e. 100b/15

ekşer (Ar.): Genellikle.

e. 106b/11

e. -i (ie) 82a/10, 97a/13,

104a/12, 104a/14

e. -in 87b/2

e. inde 82a/8

eksik: Eksik.

e. 58a/8, 70b/8, 80a/4

e. -de 104a/15, 104b/13,

105b/11, 106a/5

el : El.

- e. -i (ie) 64a/7, 70a/11
- e.-ile 58a/9, 58a/10, 58a/13,
65b/9, 67b/12, 76b/2, 88b/6,
88b/7, 103a/15
- e. -i-le 76b/4, 86b/10
- e. -in 67b/13
- e. -inde 86a/14
- e. -inden 90a/4
- e. -ine 72a/8
- e. -ini 64a/7, 69a/8, 69a/15
- e. -iniñ 55a/14, 56a/13
- e. -inüñ 56a/13, 56b/5, 65a/13,
65a/14, 71a/15
- e. -leri 71a/8, 84b/3
- e. -ler-ile 64a/8
- e. -lerin 55a/6, 57b/15, 64a/3,
64a/4, 64a/5, 64a/11, 65b/13,
65b/15, 66a/4, 66a/7, 66a/8,
66a/9, 75a/2
- e. -lerini 56b/4, 69b/5, 74a/9,
75a/2, 88b/1, 88b/3, 88b/13,
88b/14
- e. -lerinüñ 66a/1, 71a/10, 88b/2

Elem (Ar.): Kur'ân-ı Kerîm'in 105. suresi olan Fil suresi. *bk. Elem tera keyfe*
E. 95a/11

E.'den 89a/2

Elem tera keyfe: (Ar.): Kur'ân-ı

Kerîm'in 105. suresi olan Fil suresi. *bk. Elem*

E. 89b/8, 89b/9

el-‘iyāzu bi’llāh (Ar.): “Allah’a

sığınırız, Allah korusun” anlamındaki dua sözü.

e. 101a/15, 101b/14

elli: Elli.

e. 89b/5

em-: Emmek.

e. -se 76b/11, 76b/12

emir (< Ar. emr): Bir şeyin yapılması

veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm. *bk. emr*

e. eyle-: Emretmek.

e. -medi 98b/9

e. it-: Emretmek.

e. -(d)enlere 97b/2

e. -medi 98b/8

e. -i muhdeş: Sonradan ortaya çıkan hüküm.

e. -dür 100b/9

emr (Ar.): Bir şeyin yapılması veya

yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm. *bk. emir*

e. -i(y)ledür 102a/8

en: Derece belirten sözcük, en.

- e. 83b/9
- enbiyā** (Ar.): Nebiler, peygamberler.
- e. 94a/15
- enlülük**: Enlillik.
- e. -(g)i 90b/4, 90b/6
- envāʿ** (Ar.): Türler, neviler.
- e. -inden 93a/5
- er**: Koca, zevce.
- e. 92b/8
- e. -i (ie) 92b/2, 106a/2, 106b/9
- e. -i-le 59a/6, 104b/12,
105b/14, 106a/4
- e. -ini 92b/3
- e. -ler 65a/9, 66a/6, 66a/8,
66a/9, 66a/14
- e. -lerden 81b/3
- e. -lere 66a/15
- erkek**: Erkek.
- e. -ler 74b/1, 74b/3
- ertesî**: Bir gecenin sabaha kavuştuğu an.
- e. 66b/11
- es-**: “Yel” hareket etmek.
- e. -üp 81a/15
- eşah** (Ar.): Daha sahih, doğru.
- e. 71b/11, 76b/13, 80b/10
- esbāb** (<Ar. esvāb): Giyecek, elbise.
- bk. esvāb*
- e. 75b/4
- e. -ını 74a/3, 75b/5
- eşer** (Ar.): İz, nişan, işaret.
- e. -i (ie) 87a/2
- eşir** (Ar.): Savaşta düşman eline geçen kimse, tutsak.
- e. ol-: Tutsak olmak.
- e. -ur 75a/6
- eski**: Eski.
- e. 62b/4
- eşnāʾ** (Ar.): Ara, sıra.
- e. -sında 83a/6
- esne-** Uyku veya can sıkıntısından gayriihtiyarî ağız açmak.
- e. 65b/9, 88b/5
- eşvāb** (Ar.): Giyecekler. *bk. esbāb*
- e. -ı (ie) 89a/4
- e. -ın 61a/15, 98b/1, 98b/13,
99a/1
- Eşbāh** (ea): Eşbah. *bk. Eşbāhʾin-Nezāyir*
- E.ʾda 69a/10, 72a/12
- Eşbāhʾin-Nezāyir** (ea): Eşbahin Nezāyir, Süyûtîʾnin İslam hukukundaki külli kaideleri ve benzer meselelerin tabi olduğu ortak veya farklı hükümleri konu alan eseri.
- E.ʾde 69a/11, 72a/12, 72a/14,
72b/12, 76a/12, 93a/4

eşyā (Ar.): Yiyecek ve içecek dışında
insan için gerekli olan her türlü
şey, nesneler.
e. -nuñ 99b/5

et: Et.

e. -i (ie) 60b/8
e. -ini 57a/11

etek: Belden aşağı inen esvabın aşağı
sarkan kısmı.
e. -(g)ine 89a/5

etmek: ekmek

e. 81a/4

eṭrāf (Ar.): Etraf, çevre.

e. -ında 81a/14, 81a/15

E‘ūzu (Ar.): “Euzu

billahimineşşeytanirracim”

Kovulmuş olan şeytandan
Allah’a sığınırım.

e. 56b/2, 79a/2

ev: Ev.

e. 73b/2, 73b/9
e. -de 73b/2, 74b/1, 77b/4,
77b/5, 78b/5
e. -e 73b/11, 73b/12
e. -inde 74a/7, 75a/11, 76a/3,
101b/13, 102a/7
e. -inden 95a/6

evlā (Ar.): Daha iyi, daha uygun.

e. 78a/2

evlād (Ar.): Çoluk, çocuk.

e. 86a/1
e. -ı (ie) 90a/5, 106b/5, 85b/15
e. -iñ 106b/6, 106b/7

evvel (Ar.): 1. Önce, ilk.

e. 55a/11, 55b/3, 58b/4, 60a/9,
60a/10, 60b/15, 61a/10,
65b/13, 65b/14, 66a/3, 67b/7,
72b/11, 72b/15, 73a/2, 73a/6,
73a/7, 73a/10, 76b/8, 78a/7,
78a/8, 78a/12, 78b/15,
80a/15, 83a/13, 83b/9,
84b/11, 88b/14, 93b/4,
102b/1, 104b/10, 104b/13,
105b/15

2. Birinci.

e. -i (ie) 56a/3, 56a/10, 56a/11,
56b/2, 59b/11, 60a/1,
61a/13, 61b/6, 62a/1,
62a/11, 66b/15

evvelki (Ar. *evvel* + Türk. *+ki*): İlk,
birinci.

e. 60b/13, 61a/5, 61a/6, 63a/7,
63a/14, 63b/2, 64a/3, 64b/4,
64b/15, 65b/8, 66a/6,
67b/11, 68a/6, 68b/3,
68b/12, 74b/12, 75a/1,
77a/13, 77a/14, 77b/1,
88a/13, 89a/1, 91a/13, 92a/1,

93a/15, 95a/5, 101a/1, 101a/11, 101b/7, 106b/12	f. 95a/4
eyle- : Yapmak, işlemek.	fakîr (Ar.): Fakir, yoksul.
e. -mekdür 64a/12, 65a/3	f. ol- : Yoksul olmak.
e. -se 87a/9	f. -ma(ğ)a 62a/11
e. -ye 90a/9, 90a/12, 91b/3, 91b/8	farğ (Ar.): İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf.
eylûk : İyilik.	e. et- : İki şey arasındaki başkalığı anlamak.
e. -(g)i (ie) 101a/12	f. -mek 59a/6
ezân (Ar.): Ezan.	farz (Ar.): Dinen yapılması zorunlu olan ibadet, farz.
e. 60b/3, 83a/15, 94b/2, 94b/3, 94b/5	f. 58a/9, 59b/11, 76a/8, 76a/11, 77b/9, 77b/11, 82b/7, 83a/4, 84a/8, 84b/6, 87a/8, 89b/12, 95b/1
ezberle- (Ar.): Ezberlemek.	f. -dur 59b/11, 61b/15, 74b/11, 77b/12, 88a/9, 90b/11, 91a/1, 92a/3
e. 60a/14	f. -ı (bhe) 68b/13, 77b/7
e. 55a/6, 56a/7, 57a/11, 57b/6, 58a/5, 58b/5, 59b/10	f. -ı (ie) 59b/11, 92a/1
ezkâr (Ar.): Zikirler.	f. -iñ 87a/10, 88a/9
e. -da 62b/11	f. -ını 76a/4
Ezkâr-ı Nevevî (ea): Ezkârı Nevevî, Nevevî'nin zikir ve duaya dair hadisleri bir araya getirdiği eseri.	f. -lar 61b/6
E. -de 60b/14, 61a/1, 61a/9, 61a/11	f. -lara 61b/6
eziyyet (Ar.): İncitme.	f. -larda 77b/11, 82a/4
e. it- : İncitmek.	f. -ları 56a/10 61a/12, 63a/12, 68b/6
e. -miş olur 62b/15	f. -larıñ 66b/1
-F-	
fâ'ide (Ar.): Fayda, yarar, kazanç.	

- f. -1 'ayn:** İslam dininde her mükellef Müslüman tarafından bizzat yapılması gereken farz.
f. 88a/12
- f. -1 tevbe it-:** Tövbe farzını yerine getirmek.
f. -meden 102b/9
- fāsık** (Ar.): Günahkar kimse.
f. 99b/10
- faşıl** (Ar.): Bir kitabın bölümleri.
f. -da 95b/12, 96a/2
- fāsīd** (Ar.): Bozuk.
f. 76a/11, 77a/11
- f. it-:** Bozmak.
f. -mez 91a/14
- f. ol-:** Bozulmak.
f. -maz 76b/15, 77a/1, 79a/12, 86a/8, 86a/10, 86a/11, 86a/13, 86a/15, 86b/2, 86b/5, 86b/7, 86b/13, 87a/1, 87a/5, 91a/13
f. -ur 72a/12, 75b/11, 75b/15, 76a/2, 76a/7, 76a/9, 76a/13, 76a/15, 76b/3, 76b/10, 76b/13, 77a/3, 77a/5, 77a/7, 77a/8, 77a/9, 77b/3, 79a/11,
- 83b/5, 85a/15, 90b/10, 91b/11, 92a/8
- faşih** (Ar.): Güzel, düzgün açık ve kusursuz konuşma, iyi söz söyleme.
f. 57b/3
- faşl-ı erkân-ı şalât** (ba): Kūhistānī adlı eserdeki namaz kaideleri bölümü
f. -da 65b/1, 65b/3
- Fātiḥā** (Ar.): Kur'an-ı Kerîm'in birinci suresi, Fatiha suresi.
F. 63a/15, 68b/12, 86b/5, 90a/9, 90a/10, 90b/14
F. -dan 67b/7
F. -nuñ 87b/2
F. -(y)ı 68a/8, 68b/5, 83a/7, 90a/8, 90a/11
- Fātiḥā-i şerîf** (Ar.): Mübarek Fatiha suresi. *bk. Fātiḥā-yı şerîf, Fātiḥā-yı şerîfe*
F.-i (bhe) 66b/1, 68a/6, 68a/7,
- Fātiḥā-yı şerîf** (Ar.): Mübarek Fatiha suresi. *bk. Fātiḥā-i şerîf, Fātiḥā-yı şerîfe*
F. -i (bhe) 68a/9, 87a/8,
- Fātiḥā-yı şerîfe** (Ar.): Mübarek Fatiha suresi. *bk. Fātiḥā-yı şerîf, Fātiḥā-i şerîf*

F. -yi 63b/1	F.'de 67b/5, 69a/12, 69a/14,
fāyide (Ar.): <i>bk. fā'ide.</i>	72a/4, 72a/9, 78b/9, 80a/7,
f. -den 57a/9	83b/14, 86b/1, 86b/2,
f. -nün 57a/11	86b/5, 86a/11, 86a/13,
f. -si 57a/7	86a/15, 86b/8, 86b/13,
f. -sini 57a/9	87a/1, 87a/2, 87b/11,
f. -leri 57a/7	87b/12, 87b/13, 87b/15,
faẓl (Ar.): İyilik, erdem, lütuf.	88a/1, 88a/7, 89b/14,
f. -ına 95a/5	95b/1, 95b/12, 97b/5,
faşl-u vaḳā (ba): faşl-u vaḳā	100b/14
f. -da 100b/3	Fetāvā-yı Haddādī (ea): Fetâvâyı
ferāyiz (Ar.): Farzlar.	Haddadi, Kıaart, tefsir, Arap
f. -de 89a/14	dili ve edebiyatı âlimi olan
ferc (Ar.) Dişi yaratıklarda cinsel	Haddâdî'nin fıkıhla ilgili
organ,avret veya edep yeri.	eseri.
f. -ine 86a/4	F.'de 79a/14
fetāvā (Ar.): Bir mesele hakkında	Fetāvā-yı İbn-i Temī (ea): Fetâvâyı
şeriatın hükmünü anlamak için	İbni Temî.
sorulan soruya muhâtap	F.'de 98b/7
zikredilmeden verilen cevaplar.	Fetāvâyı Kâdîhan (ea): Hanefî
f. 86b/7	hukukçusu Kâdihan'ın el-
f. -yî İmāmeyn: Ebû Hanife'nin	Fetâva'l-Hâniye veya el-
talebeleri Ebû Yusuf ve	Hâniyye diye de anılan fıkha
Muhammed b. Hasan eş-	dair eseri.
Şeybânî'nin fetvaları.	F.'da 59a/9, 96b/9
f. 73a/9	Fetāvā-yı Şağîr (ea): Fetâvâyı Şağîr.
Fetāva-yı Bezzāzī (ea): Hanefî	F. -de 91a/14
mezhebi âlimlerinden	Fetāvā-yı Tatarhâniyye (ea): Fetâvâyı
Bezzâzî'nin fıkıhla ilgili eseri.	

- Tatarhâniyye, Hindistanlı
Hanefî fakihlerinden Âlim b.
Alâ'nın (ö. 786/1384) fıkha
dair Arapça eseri.
F. -de 97b/13
- Fetâvâ-yı Zahriyye** (ea): Fetâvâyı
Zahriyye.
F.-de 84a/8
- Feth-i Kadir** (ea): Fethi Kadir, İbnü'l-
Hümâm tarafından
Burhâneddin el-Mergînânî'nin
el-Hidâye adlı eserine yazılan
şerh.
F. 96b/4, 96b/6
- fevr** (Ar.): Hemen, derhal, acele.
f. -i (ie) 88a/2
- fevt** (Ar.): (Vakit) Kaçırma.
f. ol-: Kaçmak.
f. -sa 80a/1
f. -ur 89b/2, 89b/3
- Fıkıh[-ı] Keydânî**: Keydânî'nin Orta
Asya'da medreselerin eğitim
programlarında ders kitabı
olarak okutulan fıkıhla ilgili
eseri.
F. 64b/6
F.'de 61a/14, 61a/15, 61b/1,
61b/2, 61b/3, 61b/4, 61b/5,
61b/7, 61b/8, 61b/10,
- 61b/12, 63a/5, 63b/15,
64a/2, 64b/2, 64b/5, 64b/13,
64b/14, 65a/10, 65a/13,
65b/7, 67/8, 67b/12, 67b/13,
67b/15, 79a/6, 88b/15
- fırsat** (Ar.): Elverişli durum.
f. bul-: Uygun zamanda,
elverişli durumda olmak.
f. -urşam 80a/8
- fî bahşi's-secdeti** (ba.): İbrahim
Halebi'nin fıkıh ile ilgili
eserinde bulunan bablardan
biri.
f. 90b/6
- fikir**: Düşünce.
f. it-: Düşünmek.
f. -(d)üp 107a/1
- fi'l**: İş, davranış, amel.
f. -i (ie) 61b/11
f. -i-le 76b/3, 76b/4
f. -inde 65a/2
- f. -cümle** (Ar.): Her iş.
f. 103b/6
- filân** (< Ar. fulân): Belirtilmesi gerekli
görölmeyen isimlerin önüne
getirilerek onları belirsiz
şekilde niteler.
f. 101a/8
- Fürû'** (ea): Fürû.

F. 97a/9

-G-

gāh (Far.): Zaman bildiren edat.

g. 81b/15

galebe (Ar.): Yenme, üstünlük.

ğ. **it-**: Üstün gelmek.

ğ. (d)-erse 88b/5, 88b/6

ğ. -dügi 65b/9

gālib (Ar.): Daha kuvvetli.

ğ. -inde 72b/12

ğ. **ol-**: Üstün olmak.

ğ. -duğı 73a/6

ğ. -unca 73a/8, 73a/9

garaz (Ar.): Maksat, niyet.

ğ. 104a/4

gaybet (Ar.): Birilerini cekiştirme,

kovuculuk yapma, gıybet.

ğ. 60a/3

gayrı (<Ar. gayr): 1. Başka.

ğ. 73b/6, 75b/4, 76a/4, 76a/6,

77b/11, 81a/8, 81b/3, 84a/8,

84a/9, 86a/12, 93a/3, 93b/15,

96a/1, 96a/14, 101b/5,

102b/11, 102b/13, 103a/11,

104a/4

ğ. -larda 96b/14

ğ. -ya 102b/4, 102b/14, 103a/1

2. (Zaman) Başka.

ğ. -da 78b/6

ğ. **-ı müekkede**: Kuvvetli,

sağlam olmayan.

ğ. -dür 78b/14, 78b/15

gāzā (Ar.): Din uğruna yapılan savaş

ve kazanılan galibiyet.

ğ. -da 80a/1

ğ. **eyle-**: Diz uğruna savaşa

katılmak.

ğ. -se 80a/1

gāzāb (Ar.): Öfke, hiddet, kızma,

kızgınlık.

ğ. -a 62b/12

ğ. -ı (bhe) 88a/14

ğ. **it-**: Öfkelenmek,

hiddetlenmek.

ğ. -mekdür 88a/14

gāzabī (Ar.): Öfke ile ilgili.

ğ. 60a/13

geç: Erken zıttı.

g. 66b/5

geç-: 1. Etkisi kalmamak.

g. -dikde 85a/11

2. Son bulmak.

g. -er 81b/6

3. (Sıvılar) Bir nesnenin bir

tarafından girip öbür tarafından

çıkmaq.

g. -erse 70b/15

g. -mezse 70b/14

3. (Vakit) İlerlemek, çıkmak.

g. -meden 106a/4

4. Bulunduğu yerden başka bir yere yürümek.

g. -mek 67b/1

5. Süresi bitmek.

g. -meyince 104b/12

g. -üp 67b/4

gedürmek: (Dua için) Söylemek.

g. -mekdür 65a/3

gehi (<Far. geh + Ar. -î): Bazen, ara

sıra.

g. 73b/12

gel-: 1. Gelmek.

g. -dügi 73a/15

g. -eyim 72a/11

g. -irüm 89b/15

g. -mezse 86a/5, 105a/9,

105a/12, 105a/15

g. -miş 94b/9

g. -ün 93a/7

g. -üp 63b/10, 66b/2, 66b/15,

67a/4, 67a/9, 67a/10, 70b/5,

73a/2, 73b/6, 75b/9, 76b/15,

78a/4, 78a/6, 84a/11, 86b/11,

89b/15, 90b/2, 91a/8, 91b/6,

92a/5, 97b/7

g. -ür 91b/4

g. -ürken 72a/11, 81a/7

g. -ürse 104b/5, 105a/15

2. “Zaman” girmek, başlamak.

g. -se 79b/14, 80a/6, 81a/13,

81b/5, 82a/12, 83b/3, 85b/11

3. “Sıvı” çıkıp akmak.

g. -se 104b/9, 105a/5, 105a/9,

105a/10, 105b/6

gemi: gemi

k. 81b/7

k. -nüñ 81b/8

ger (Far.): Eğer.

g. 101a/12

gerek: Lâzım, yarar.

g. 85b/5, 92a/7, 104a/3,

104b/10, 106a/8

g. -dür 71b/10, 72b/2, 95a/11,

97a/10

getir-: Eriştirmek, ulaştırmak.

g. -dügi 94a/7

g. -dügidür 94a/8

g. -ürler 97b/9

getür-: 1. Salavat getirmek.

g. -se 76b/6

2. Bir duruma geçmesine sebep olmak.

g. miş ol-: Gazaba getirmiş olmak.

g. -ur 62b/12

gey-: Giysileri vücuda geçirmek.

g. -dügi 61a/10

g. -mek 74b/4

g. -se 70b/12, 71a/2, 71a/13,

71b/12, 82a/3, 103a/14

g. -üp 61a/10, 66b/10, 71b/5

gibi: Benzetme ve örnek ifade eder.

g. 62a/6, 62b/4, 68a/4, 68b/11,

74b/15, 75a/1, 80a/9, 80a/12,

81a/13, 84b/14, 84b/15,

89b/8, 89b/9, 91b/9, 91b/11,

95a/7, 101a/12, 101b/5,

102a/10, 103a/1, 103a/12,

104a/8, 105b/8

g. -dür 74a/9, 102a/15 102b/3,

105a/2, 105b/13

gice: Gece.

g. 71b/13, 71b/4, 82b/14

g. -den 82b/15

g. -sinde 78a/11

g. -yi 63a/2

gider-: Gitmesini, geçmesini

sağlamak.

g. -ür 57a/12, 57a/13, 57a/14

gine: Yine , tekrar.

g. 74a/14

gir-: 1. Dışarıdan içeriye geçmek.

g. -dügi 60b/15

g. -erken 82b/7

g. -menüñ 60b/12, 60b/13

g. -mez 73b/11

g. -meziz 73b/12

g. -sidür

g. -üp 69b/10, 81b/6

2. İçinde yer almak, dâhil olmak.

g. -er 104a/8

g. -ince 81b/5

g. -se 69b/7, 89a/13

3. Bürünmek.

g. -dikde 95a/1

girü: Geri.

g. 81a/11, 104b/10, 105a/8,

105a/10, 105a/11, 105a/14,

105b/5

g. -den 62a/3

git-: Bir mesafe katedip yakın bir

yerden daha uzak bir yere

varmak.

g. -(d)e 103a/11

g. -(d)er 77b/8

g. -(d)erken 59b/8

72a/11, 79b/12

g. -(d)erse 80a/14

g. -(d)üp 104a/6

2. mec. Ölmek.

g. -me(g)e 62b/2

g. -se 101b/1, 101b/15,

102b/7, 103a/5

3. Yok olmak.

g. -me(g)e 62b/1

g. -se 59a/1, 103b/4

4. “Sıvı” Akmak.

g. -se 82b/1

göbek : Göbek.

g. (g)-i 55b/6, 55b/8, 66a/8

gögüs: Göğüs.

g.-ine (gögsine) 66a/9

gök: Gökyüzü.

g. 73a/7

gölge: Gölge

g. -si 73a/3, 73a/5

gör- : 1. Görmek.

g. -di 91a/5, 97b/7

g. -dikde 97b/9

g. -e 74a/12

g. -en 62a/3

g. -mek 55b/10

g. -mekdür 64b/8

g. -mem 97b/9

g. -mese 74a/13

g. -ürüm 97b/10

2. Hayz görmek.

g. -se 62b/8, 74a/7, 86a/11,

86a/13, 105b/13, 106a/1,

106a/12, 106a/14, 106a/15,

106b/1

g. -digi 106b/1

g. -üp 62a/12

g. -ürse 105a/6

3. Öğrenmek.

g. -dük 103a/3

4. Gözlemleyerek anlamak.

g. -dükde 95a/12

görün-: Görülür halde olmak.

g. -mezse 70a/6

g. -ürse 70a/5, 70a/7

göster-: Göstermek.

g. -mekdür 55b/7, 55b/9

götür-: Bulunulan yerden daha uzak bir

yere taşımak, ulaştırmak,

iletmek.

g. -mek 60a/8

g. -mezse 70a/8

g. -se 85b/14,

g. -ürse 70a/8

gövde: Vücut, beden, gövde.

g. -sin 61a/15

g. -sinde 58b/7, 82b/8

g. -sini 55a/10

göz: Göz.

g. -i-le 83a/1, 86a/8,

g. -inde 59a/10

g. -lerin 58a/4, 58a/13, 58a/14

g. -ünden 83a/4,

g. -ünün 83a/3

Gunye (ea): Gunye, Abdülkâdir-i

Geylânî'nin itikad, ibadet ve ahlâka dair eseri.	86a/5, 104b/1, 105a/13, 105b/3, 105b/14
Ġ. -de 106a/8	ğ. -de 83a/4
Ġunyetü'l-Mütemellî (ea):	ğ. -den 55b/4, 60a/10
Gunyetül Mütemellî,	ğ. abdesti: Boy abdesti.
Sedîdüddin el-Kâşgarî'nin	ğ. 85a/14
Münyetü'l-Musallî adlı eserine	ğ. eyleme-: Gusül abdesti
İbrâhim Halebî tarafından	almak.
yazılan ve "Halebî Kebîr adıyla	ğ. -se 84b/15
da anılan şerh.	ğ. it- : Gusül abdesti almak.
Ġ. -de 96b/1	ğ. (d)-e 104b/4, 105a/15
Ġurer (ea): Gurer, <i>bk. Dürer [ü]</i>	ğ. (d)-erse 75a/4
<i>Ġurer.</i>	ğ. (d)-üp 104a/13, 104b/2,
Ġ. -de 59a/9	104b/8, 104b/11, 105b/1
ğusl (Ar.): İslâm dîninde, cünüplükten	ğ. -meden 85a/5, 106a/3
kurtulmak veya kendini mânen	ğ. -mek 55b/3, 55b/4, 55b/14,
temiz hissetmek için dinî	55b/15 85a/7, 104b/10
kurallara uygun şekilde	ğ. -mekdür 85a/13
yıkanma, boy abdesti alma. <i>bk.</i>	ğ. -se 85b/2
<i>ğusül</i>	ğüccük: Küçük.
ğ. -e 84b/9	g. 67b/1, 74a/12
ğ. -i (ie) 55a/1, 55a/4	ğül-: Gülmek.
ğ. -iñ 55a/14	g. -dükden 60a/7
ğ. -ü 85b/8	g. -mek 59a/4
ğ. -üñ 55a/5, 55b/6	g. -se 85a/15, 86a/10
ğusül (< ġusl: Ar.): Yıkanma. <i>bk. ġusl</i>	ğümrük (< Yun. < Lat.: kum 'rkion):
ğ. 55b/7, 55b/8, 55b/12, 85a/12,	Bir ülkeye başka ülkelerden
85b/12, 85b/14, 86a/2,	giren veya bir ülkeden başka
	ülkelere çıkan ve yasaların

tanıdığı ayrıcalıklar dışında kalan her türlü eşyadan alınan vergi, resim.

g. (g-)e 95a/15

gün: 1. Dünyanın kendi yörüngesi

etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman dilimi.

g. 66b/8, 66b/11, 71b/13, 71b/14, 72b/9, 73a/1, 73a/2, 73a/6, 73a/14, 73b/1, 80a/11, 82b/14, 83a/!0, 84a/4, 94b/4, 104b/2, 104b/3, 104b/7, 104b/14, 105a/3, 105a/5, 105a/7, 105b/9, 105b/10, 105b/12, 106a/7, 106a/14, 106a/15

g. -de 104b/13, 105b/3, 106a/3

g. -den 104a/14, 104b/1, 104b/11, 105a/13, 105b/11, 106a/5

g. -dür 104a/12, 104a/14,

g. -e 93a/9, 105a/12,

g. -i (ie) 104b/7, 105b/5,

105b/6

g. -lerinde 104b/5

g. -ünde 62b/6, 88b/9, 100b/7

g. -ün 84a/5

2. Güneş.

g. 84a/2

günāh (Far.): Allah'ın emirlerine

aykırı olan davranış, masiyet.

g. -da 98a/11

g. -ı (ie) 63a/4

g. -ına 62a/14

g. -lardan 95a/6

g. -ı kebāyir: Büyük günah.

g. -den 100a/8

g. -dür 100b/12, 106b/10

g. -ün 100b/13

g. it-: Günah işlemek.

g. -dükde 60b/9

günāhkār (Far.): Günah işleyen, günah

işlemiş kimse.

g. 84b/15, 104a/1

g. ol-: Günah işleyen kimse

olmak.

g. -ur 57a/5

g. -ursa 102b/9

gündüz: Gündüz.

g. -i (bhe) 63a/2

güneş: Güneş.

g. -de 58b/1

günlük: (Sayı bildiren kelimelerle)...

gün sürecek olan, o günle ilgili,

o güne ait.

g. 80a/14, 83a/15, 83b/2

-H-

haber vir-: Haber vermek.

h. -di-se 79a/12

h. -düğine 93b/12, 93b/13

h. -e 89b/10

h. -ir-ise 74b/14

hac (<Ar. hacc): İslam'ın beş şartından

biri olan ve zilhicce ayında

Mekke-i Mükerreme'de

Ka'be'yi ziyaret ve tavaf etmeyi

öngeren ibadet.

h. 80a/4

h. -dan 80a/4

hacāmat (Ar.): Bedenin herhangi bir

yerini çizerek veya yarararak

buradan boynuz veya şişe ile

kan çekmek.

h. 58b/10

had (<hadd Ar.): Sınır.

h. 104a/13

Haddādī (şa): Ebû Nasr

Ahmed b. Muhammed b.

Ahmed el-Haddâdî es-

Semerkandî (ö. 400/1010'dan

sonra) Kıraat, tefsir, Arap dili

ve edebiyatı âlimi Haddâdî'nin

fıkıhla ilgili eseri.

H.-de 55a/10, 55b/10, 58a/9

hadeş (Ar.): Abdest ve guslün

tazelenmesini gerektiren

durum.

h. 72a/10

h. -den 81b/12

hadîş (Ar.): Hz. Muhammed'in söz ve

davranışları.

h. 60a/15

h. -i şerîf : Mübarek hadis.

h. -de 96a/11

h. -i (bhe) 94b/12

h. -inde 74b/3

h. -le 100b/15

h. -ün 96a/9

hafāza Ar.): Koruyanlar, muhafaza

edenler.

h. melekleri: Dünyada insanı

koruyan ve İnsanın amellerini

yazmakla görevli melekler.

h. -ne 62b/15

Hafî: Mânaya delâleti açık olmakla

birlikte hâricî bir sebepten dolayı

kapsamındaki fertlerin bir

kısmına delâletinde kapalılık

bulunan lafız anlamında usûl-i

fıkıh terimi.

H. 98b/14

hâib (Ar.): Mahrum.

h. 62b/5

hakîm (A.): İyi bilen, bilgin, âlim.

h. 79b/15, 94b/13

h. -leri 99b/8

hâkim (Ar.): Yargı yetkisini kullanarak yasaya aykırı davranışları ve anlaşmazlıkları hukuka göre halletmek ve adaleti gerçekleştirmek üzere devlet tarafından tayin edilen kimse, yargıç.

h. -lerine 100b/14

hakkında: (İyelik ve bulunma hâli eklerinin kalıplaşmasıyla *hakk+ı+n+da*) ilgili, dair, müteallik.
h. 74b/2, 74b/3, 91a/1, 93b/10, 99a/15

Hakk Ta'âlâ (Ar.): Yüce Allah.

H. 94b/11, 96a/13

H.-dan 93b/6, 94a/7

hâl (Ar.): Oluş, bulunuş keyfiyet, durum.

h. -i (ie) 102a/4, 103a/11

h. -ile 79b/13

h. -inde 106a/13, 106b/9

h. -ine 82b/4

h. -ini 94b/9

halâş (Ar.): Kurtulmak.

h. ol-: Kurtulmak.

h. -duktan 84b/4

h. -masa 79b/13

hâmile (Ar.): Gebe.

h. kal-: Gebe olmak.

h. -sa

hammâm [< Ar. Hamm]: Hamam, banyo.

h. -a 55b/9, 55b/15

Hamriyye Şerhi (ea): Hamriyye Şerhi, İbni Haceri Mekki'ye aittir.

H. -nde 93b/9

hâniş (Ar.): Yeminini yerine getirmeyen kimse.

h. 89a/9, 89a/11

harâm (Ar.): Haram, din kurallarına aykırı olan, dince yasak olan.
h. 55b/6, 99a/13

h. 55b/10

h. -dur 97b/5, 98a/10, 98b/2, 98b/10, 99a/5, 100a/3, 100a/13

harâmî (Ar. harâm + î): Yol kesen, haydut.

h. -den 79b/13

h. -(y)e 79b/12

harâret (Ar.): Isı, sıcaklık.

h. -den 80b/3

h. -i (ie) 80b/2

harçlık (Ar.): Harcamak için verilen para.

- h. -(ğ)ı 81a/3
hareket (Ar.): Kımıldanma, deprenme,
 oynama, sükun karşıtı.
 h. -e 70b/5, 85/11
h. it-: Kımıldamak.
 h. -memekdür 65b/9
hāric (Ar.): Dış, dışarı, dahil karşıtı.
 h. -inde 75a/4
h. -i şalāt: Namaz dışı.
 h. -da 60a/6, 87b/8, 87b/9
harīr (Ar.): İpek.
 h. **gey-:** İpek giymek.
 h. 74b/2
haseb (Ar.): Saymak, addetmek.
 h-i-le 81a/12
hasen (Ar.): Güzel.
 h. -dür 94b/12
hasenāt (Ar.): İyilikler, güzellikler.
 h. -ı 57b/1
hāşş (Ar.): Özgü, özel, mahsus.
 h. 63a/13, 63b/14, 64b/14,
 66a/6
 h. -dur 63a/6, 65b/7
hasta (Far.): Hasta, rahatsız.
 h. 74b/15, 82b/11
 h. -nuñ 94b/9
 h. -ya 94b/11
hāşā (Ar.): Bir kimsenin kabul
 edemeyeceği, mümkün
 görmediği bir şeyden
 bahsederken “asla, kat’iyen,
 hiçbir şekilde” anlamında
 kullandığı ret sözü.
 h. 101a/12, 101b/5, 101b/6,
 101b/8, 103b/2
hatā (Ar.): Yanlış, kusur.
 h. 83a/6,
 h. -dan 60b/11
hātır (Ar.): Bellek, zihin.
 h. **-ına gel-:** Hatırlamak.
 h. -dükde 72a/3
 h. -se 71a/6, 75b/15, 76a/2,
 76b/7, 83b/2, 83b/6,
 89a/13
 h. -üp 87a/14
hatīb (Ar.): Camide vaaz veren ve
 hutbe okuyan kimse.
 h. 66b/14, 67a/2, 100b/7
 100a/12
hatim (A.): Kur’ân-ı Kerim’i sonuna
 kadar okuma. *bk. hatm-i şerīf*
 h. 78b/9
 h. -inden 78b/6
h. eyle-: Kur’ân-ı Kerim’i
 sonuna kadar okuma.
 h. -(y)üp 78b/10
h. it-: Kur’ân-ı Kerim’i sonuna

- kadar okuma.
 h. -mekdür 78b/1
- h. -i şerîf** (Ar.): Kur'ân-ı Kerim'i sonuna kadar okuma.
 h. -de 78b/7
- hâsir** (Ar.): Zarara, ziyana uğrayan.
 h. -ol-: Zarara, ziyana uğramak.
 h. -ur 62b/5
- hatt** (Ar.): Yazı.
 h. -ı-la 94a/5, 99a/14
- hattâ** (Ar.): Bile, o derecede, öyle ki.
 h. 87b/5
- hatun** : 1. Eş, zevce, hatun.
 h. 81b/2, 92b/3, 106a/9
 h. -ıla 73b/2
 h. -ına 85b/11
 h. -inuñ 86a/4
 h. -la 60a/12
 h. -lar 55b/8, 65a/12, 66a/7, 66a/9, 66a/15, 88b/3
 h. -ları 94b/1
 h. -larıñ 59a/12
 h. -uñ 76b/11, 92b/2
 h. -unı 70b/4
 2. Kadın.
 h. -a 101a/2
- Hâvî** (ea): İmam el-Mâverdî'nin fıkıh sahasında yazdığı eseridir.
 H. -de 59b/7
- Hâvî el Münye** (ea): Hâvi el Münye.
 H. -de 98b/3
- Hâvî'l-Ḳudsî** (ea): Hâvil Kudsî.
 H. -de 98a/15
- hayât** (Ar.): Dirilik.
 h. 101b/10, 101b/11
- hayız** (<Ar. hayz): Kadınlarda aybaşı, âdet görme. *bk. hayz*
 h. 104
- hayr** (Ar.): Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
 h. 101a/12
 h. -ı (bhe) 101b/2
- hayvân** (Ar.): Hayvan.
 h. 73b/9
- hayz** (Ar.): Kadınlarda aybaşı, âdet görme. *bk. hayız*
 h. 105a/3, 105b/10, 105b/12, 105b/13, 106a/13, 106a/15, 106b/2, 106b/9
 h. -a 104a/10
 h. -da 106a/9
 h. -dan 56a/8, 105b/10, 106a/3, 106a/5
 h. -dur 104b/14, 106a/15
 h. -ını 105b/13, 106a/1, 106a/7
 h. -iñ 104b/4, 104b/6
 h. -uñ 104a/11, 105a/2

- h. gör-:** Âdet görme.
 h. -se 106a/11
- h. ol-:** Âdet olmak.
 h. -mağdur 56a/6
 h. -maz 104b/15
- hâzır** (Ar.): Söz konusu olan yerde bulunan, kaim, ga'ib karşıtı.
 h. 96b/15, 99b/10, 99b/12
- hâziret** (Ar.): Kutsal ve saygın değer veya kimselerin adlarının başlarına getirilen unvan. *bk. hâzret.*
 h. -leri 97b/6
 h. -lerinden 94b/7
 h. -lerinüñ 97b/11
- Hâziret-i Cebrâ'il** (Ar.): Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek.
 H. 73b/11
- Hâziret-i İbrâhîm** (ş.a): Hazreti İbrahim, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın müştereken kabul ettiği peygamber.
 H. 94a/11
- Hâziret-i 'İsâ** (ş.a): Hristiyanlık dininin peygamberi.
 H. 101b/12, 102a/6
- H. -ya** 101b/11
- Hâziret-i Muḥammed** (ş.a): İslam dininin peygamberi. *bk. Hâzret-i Resûl-i Ekrem*
 H. 93b/2, 93b/3, 93b/6, 94a/3, 94a/6
- Hâziret-i Resûl-i Ekrem:** İslam dinini peygamberi. *bk. Hâziret-i Muḥammed.*
 H. 94b/8
 H.'e 97b/8
- hâzır ve ibâḥa** (ba): Haddâdî'nin fıkıh ile ilgili eserinde geçen bab adı.
 h. -da 55b/10,
- hâzret** (Ar.): Kutsal ve saygın değer veya kimselerin adlarının başlarına getirilen unvan. *bk. hâziret.*
 h. -lerinüñ 97a/6
- hece** (Ar.): Hece, bir hareke ile ve birden okunan bir veya birden çok harf grubu.
 h. 87a/4, 87b/15
- helâk** (Ar.): Ölme.
 h. 90a/5
- h. eyle-:** Yok etmek, ortadan kaldırmak, öldürmek.
 h. -ye 96a/13
- h. olmak:** Yok olmak, ölmek.

- h. 80b/3
- h. -(ğ)a 75a/5
- helāl** (Ar.): Şer'an kullanılması uygun, yasaklanmamış şey.
- h. 99b/11, 104a/1
- h. -dür 106b/10
- hem** (Far.) *bağ*. İki veya daha çok unsurun birlikte söylenmesi durumunda atıf yerinde ikilemeli olarak kullanılır.
- h. 65a/8, 102a/6
- hemān** (Far.): Derhal, çabucak.
- h. 87b/14, 104a/13
- hep**: Her vakit, daima, sürekli.
- h. 104b/14
- her** (Far.): Cümle, hep.
- h. 56a/6, 58a/6, 58a/7, 60b/9, 60b/11, 63a/11, 63a/12, 63a/15, 63b/1, 65a/2, 66a/10, 68b/6, 68b/13, 73b/4, 77b/11, 78a/11, 78a/14, 80a/8, 82a/12, 83b/1, 88a/9, 90b/3, 102b/5, 104b/5, 105b/3
- herhalde** (Far her + hal+ T. -de): Her durumda, her koşulda.
- h. 63b/8
- herkes** (Ar.): Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.
- h. -iñ 101b/12, 102a/7
- hevā** (Ar.): İstek, arzu.
- h. -dur 88a/13
- heybe** (Ar.): Eşya koymaya yarayan ve hayvanın eyer karşısına geçirilecek surette iki taraflı meşin, kıl veya kalın bezden yapılan küçük hurç.
- h. -sinden 81a/9
- hıfz** (Ar.): Saklama, koruma.
- h. 74a/2, 74a/3
- hırşız**: Başkalarının malını çalan kimse.
- h. 90a/4
- h. -ı (bhe) 62b/1
- hiyānet** (Ar.): Kendisine olan güveni sarsma, emniyet ve itimadı kötüye kullanma veya hilekarlıkta bulunma.
- h. -it-**: Hainlik etmek.
- h. miş olur 62b/14, 63a/3
- hıbe** (Ar.): Bağışlama.
- h. eyle-**: Bağışlamak.
- h. -se 93a/6
- hiç** (Far.): Olumsuz cümlelerde fiilin anlamını pekiştirir.
- h. 101b/1, 102a/1, 102b/8 103a/6, 103a/7, 103b/4,
- hiçbir**: Hiçbir.
- h. 105b/9

Hidāye (ea): Hidaye, Burhāneddin el-Mergînânî'nin Hanefî fıkına dair eseri.

H. 72a/2

H.'de 69/9

Hidāye Şerhi: Burhāneddin el-Mergînânî'nin Hanefî fıkına dair eseri olan Hidāye'nin İbi Hümmam tarafından yapılan şerhi.

H. 88b/3

H. -nde 72a/2, 92a/4, 92a/12, 96b/7

hikāyet (Ar.): Bir olayı sırasıyla anlatma işi, hikāye

h. it-: Hikāye etmek, anlatmak.

h. -(d)enler 94b/3

hilālla- (Ar.): Abdest alırken, el ve ayak parmakları ile sakalın ve kadınlarda sık saçların arasına ıslak parmaklarını sokarak hareket ettirmek.

h -mağdur 55a/15, 56b/5,

56b/9, 57b/8

hoşca: İyice, güzelce, zararsız.

h. 85a/1

hukne (Ar.): Şırınga.

h. it-: Makattan ilaç şırınga ettirmek.

h. -dürse 59a/11

Hulāşa (ea): Hulasa, fıkıyla ilgili özet hâlinde bir eser.

H. -da 74a/7, 74a/11, 74a/13, 74a/14, 88b/8, 89a/7, 89b/2, 90a/15, 91a/7, 91a/11,

Hulāşätü'l-Fetāvā (ea): Hulāsätül

Fetāvâ, fıkıyla ilgili özet hâlinde bir eser.

H. -da 71a/9, 74a/4, 74a/6, 83b/7, 84a/12, 84b/2, 87b/3, 87b/4, 89a/15, 96a/1, 106a/2

huşuğ (A.): Allah'ın azameti karşısında kulun alçak gönüllü olup nefisini hor ve hakir görmesi, yüreği ürperme ve korku ile dolu olarak Cenâbıhakk'a boyun eğmesi

h. -dur 58a/3

huṭbe (Ar.): İslamiyette cuma ve bayram namazları sırasında hutbede imamın verdiği öğüt ve okuduğu dua.

h. 60b/4

Huzeyfe (şa): Huzeyfe, Hz.

Peygamber'in (sav) sırdaşı olan sahâbî.

H. -den 94b/14

hüküm (Ar.): Değer, aynı veya benzer nitelik.

h. -inde 106a/15

h. -indedür 104b/6

hüküm (<Ar. hüküm): Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.

h. olun-: Karar verilmek.

h. -ur 106a/7

Hasan Çelebi (şa): Hasan Çelebi.

H.'nün 100a/9

-I-

ıbrık: Su dökülmeye yarar, kulplu ve emzikli kap. *bk. ibrik*

1. -dan 72a/13

1. -(ğ)ı (bhe) 70b/1

ırak: Uzak.

1. **ol-:** Uzak olmak.

1. -ur 62b/13

ışın-: Sıcak duruma gelmek.

1. -mı (sfe) 58b/2

ışıt-: Sıcak duruma getirmek.

1. -(d)an 103a/15, 103b/5

ısıtma: Sulak yerlerde ve bataklıklarda yaşayan, sivrisineklerin ısırmasıyla insana bulaşan, tedavi edilmezse ölüme yol açabilen mikrobik hastalık.

1. -sı (ie) 100b/8

ışla-: Islatmak.

1. -sa 71b/1

ışlan-: Suyu bulaşmak, nemli olmak.

1. -mazsa 71b/2

1. -sa 69b/10, 85a/3

1. -ursa 59a/13, 69b/8

-İ-

‘ibâdet (Ar.): Kulluk vazifesi, ibadet.

‘i. -e 102b/10, 102b/11,

102b/12

‘i. 97b/15, 102a/14, 102b/4,

103a/1

‘i. -i (ie) 62b/5, 93b/8, 98a/1

‘i. -ni 102b/11

‘i. -ün 93a/5

‘i. it-: Din buyruklarını yerine getirmek.

‘i (d)-eriz 102a/14

‘i. -mege 102a/12

‘i. -mek 102b/14

‘ibâret (Ar.): Sadece -den meydana

gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.

i. -dür 101b/6

İbn-i ‘Abbās (şa): İbni Abbas, çok

sayıda hadis rivâyet eden, fıkıh alanında otorite kabul edilen sahabe.

İ. 94b/7

İbn-i Emîrî'l-Hâc (ea): 1. İbni

Emiril Hac'ın eseri.

İ. -da 69b/1, 96b/2, 98b/11

2. (şa): İbni Emiril-Hac.

İ. 99b/2

İbn-i Hacer Heytemî (şa): İbni Hacer

Heytemi, Şâfiî fâkihi,

muhaddis ve edip.

İ. 57a/9, 100b/5, 100b/12

İ. nûñ 61a/7

İbn-i Hacer[-i] Mekki (şa): İbni

Haceri Mekki, *bk. İbn-i Hacer Heytemî.*

İ. 93b/8, 93b/9

İbn[-i] Hümâm (şa): 1. Kemâlüddîn

Muhammed b. Abdilvâhid b.

Abdilhamîd es-Sivâsî el-

İskenderî (ö. 861/1457) Hanefî

fakihi, usul ve kelâm âlimi.

İ. 71b/11, 72a/2, 91a/1

92a/12, 96a/13, 96b/6

İ. -uñ 92a/4

2. İbni Hümâm'ın Hidâye

Şerhi.

İ. -da 57a/5, 69b/4, 88b/4,

İbn-i Mâce (şa): İbn Mâce (ö.

273/887), Kütüb-i

Sitte'nin altıncı kitabı kabul

edilen es-Sünen'in müellifi,

hadis hafızı.

İ. 100a/14

İbn-i Melek (şa): Hanefî fıkıh âlimi

ve lugat yazarı İbni Melek'in

Mecma' u'l-Baḥreyn Şerhi.

İ. -de 64b/8

İbni'l-Melek (şa): İbnil Melek, :

Hanefî fıkıh âlimi ve lügat

yazarı.

İ. 96a/6, 97b/13

İbn-i Mes'ûd (şa): İlk

Müslümanlardan ve aşere-i

mübeşşereden biri, Kûfe tefsir

ve fıkıh mekteplerinin

kurucusu.

İ. 97b/6

İbn-i Necim (şa): İbni Necim.

İ. 96a/3

İbni'n-Neccâr (şa): İbnin Neccâr.

İ. 94b/3

İbn-i Zibâle (şa): Tefsîr ve

usûl ilimlerini iyi bilen, Hanefî

mezhebi fıkıh alimi.

İ. 94b/3

İbrâhîm Halebî (şa): İbrahim Halebi,

İbrahim b. Muhammed el-

Halebî (ö. 956/1549), Osmanlı

âlimi ve fâkihadir.

İ. -de 55a/2, 55b/12, 55b/15,
 56a/1, 56b/3, 56b/4, 56b/5,
 56b/6, 56b/7, 56b/9, 56b/10,
 56b/11, 56b/12, 56b/13,
 56b/14, 56b/15, 57a/3, 57b/7,
 57b/9, 57b/10, 57b/13,
 57b/15, 58a/7, 58a/8, 58a/9,
 58a/11, 58a/12, 58a/13,
 58a/14, 58b/1, 58b/3, 58b/5,
 59a/7, 59a/12, 59a/14, 59b/3,
 59b/5, 59b/6, 59b/8, 61a/13,
 65a/15, 65b/5, 69b/12, 70a/15,
 70b/3, 70b/11, 70b/15, 71a/4,
 71a/8, 71b/4, 72b/5, 72b/8,
 73b/5, 73b/8, 75a/3, 76a/7,
 76b/10, 76b/13, 77a/3, 77b/3,
 77b/6, 78a/5, 78a/7, 78a/10,
 78b/12, 80a/13, 80a/14, 81b/2,
 81b/10, 82a/3, 82a/6, 82a/8,
 82b/1, 82b/5, 83a/11, 83b/12,
 84b/13, 85a/1, 85a/8, 85a/13,
 85b/3, 85b/7, 85b/10, 85b/13,
 85b/14, 85b/15, 86a/2, 86a/5,
 86a/9, 87a/9, 87a/11, 87a/12,
 87a/15, 87b/8, 88b/11,
 88b/12, 89a/2, 89a/4, 90b/6,
 90b/11, 91b/11, 91b/12,
 92a/3, 92a/13, 97a/3
 İ. -'nün 95b/13, 99a/14

İbrāhīm Lekḳānī: Mâlikî âlimi.

İ. 94a/2

ibrik: Su dökülmeye yarar kulplu ve
 emzikli kap. *bk. ıbrık*

i. -(g)in 72a/5

ibtidā (Ar.): Başlangıç.

i. -ki 90a/8

icād (Ar.): Yeni bir şey yaratma,
 bulma.

i. it-: Yeni bir şey bulmak.

i. -(d)en 96a/12

ictihād (Ar.): Bir iş hakkında şahsî
 görüş açısına göre verilen
 hüküm.

i. it-: Bir kimsenin, bir şeyden
 anlam ve hüküm çıkararak, o
 iş ile ilgili düşünce veya
 görüşünün oluşması.

i. -dükden 79b/11

iç : İç, dış karşıtı.

i. -inde 55b/4, 58b/13, 59a/8,
 60b/3, 61b/6, 70a/2, 70a/7,
 73b/9, 75b/4, 76a/14, 78b/8,
 79a/11, 79b/6, 80b/7, 81b/9,
 83a/3, 83b/13, 86b/1, 86b/3,
 87a/4, 87b/2, 90b/7, 94b/5,
 104b/7, 104b/9, 105b/14,
 106b/3, 106b/8

i. -inden 66a/9, 82b/9

i. -inde-y-iken 86a/14

i. -ine 69b/15, 70a/14, 81b/1

i. -ünde 104b/7

iç-: içmek.

i. -e 105a/5

i. -mek 60a/11

i. -mekdür 57b/15

i. -meye 105a/3

i. -se 103a/14

i. -üp 80b/4

içim: Bir defada içilecek miktar.

i. 80b/2

içerü: içeri.

i. -sini 89a/6

içün: Amacıyla, maksadıyla, için.

i. 59b/11, 59b/12, 59b/13,
59b/14, 59b/15, 63a/7,
64a/5, 64b/1, 74a/2, 74a/3,
83b/1, 86b/9, 88a/3, 92a/10,
95b/2, 96a/5, 97a/1, 98a/8,
102b/6, 104a/4,

‘iddet (Ar.): Şeriata göre kocasından ayrılan veya eşi ölen kadının yeniden evlenebilmesi için beklemek zorunda bulunduğu üç defa hayız görüp temizlenmeyi kapsayan bekleme süresi.

‘i. 94b/2

‘i. -i (ie)106b/3

ifā (Ar.): Bir işi yapma, yerine getirme.

i. -meyen 86a/6

ifrāt (A.): Aşırı gitme, ölçüyü kaçırma.

i. 96b/7

iftetāḥ (Ar.): Başlama, açma, küşat.

bk. iftitāḥ

i. tekbīri: Namaza

başlarken elleri kulaklara götürerek söylenen “Allahu

ekber” sözü. *bk. iftitāḥ tekbīri,*

tekbīr-i iftitāḥ

i. 61b/4

i. -n 92a/1, 92a/2

iftirā (Ar.): Bir kimseye aslı olmayan

bir suç yükleme, bir kabahat yakıştırma.

i. it-: İftira etmek.

i. (d)-erler 99a/9

iftetāḥ (Ar.): Başlama, açma, küşat. *bk.*

iftetāḥ

i. tekbīri: Namaza başlarken

elleri kulaklara götürerek

söylenen “Allahu ekber” sözü.

bk. iftetāḥ tekbīri, tekbīr-i

iftetāḥ

i. -ini 92b/5

i. -nde 64a/3

İğtisāl (Ar.): Usulüne göre boy abdesti

alma, gusletme, yıkanma.

i. 73b/15

İhfā (Ar.): Gizleme, saklama, saklı

kalma.

i. 63b/7, 63b/8, 65a/3, 65a/5,
65a/7

i. -sı 65a/4

İhlāş (Ar.): Kur'an-ı Kerimin 112.

suuresidir.

İ. 78b/9, 89b/9

İhtilāf (A.): Ayrılık, anlaşmazlık,

uyuşmazlık, ittifak karşıtı.

i. 77b/10,

i. -ı (ie) 60b/10

i. it-: Ayrı düşmek.

i. -(d)erler 76b/12

i. -diler 80b/7

i. -(d)üp 85a/11, 85b/2

İhtilām (Ar.): Ergenlik çağına girme.

i. ol-: Uykuda cünüp olma,

ergenlik çağına girme.

i. -sa 83b/13, 85a/7, 85a/9

İhtimāl (Ar.): Bir şeyin olabilmesi

durumu, olabilirlik, olasılık.

i. 67b/1, 71b/7

i. -i 80a/11, 80a/12, 80b/3,
90a/5

İhtisār (Ar.): Kısaltma.

i. olun-: Kısaltılmak.

i. -dı 100a/2

İhtiyāten (Ar.): Herhangi bir konuda

ileriye düşünerek ölçülü

davranma, sakınma.

i. 72b/13

İkāmēt (Ar.): Namaza kalkılması için

“kad kāmētī’s-salâ” cümlesi

ilave edilerek okunan ezan,

kamet.

i. 78a/1, 72a/1, 78a/6, 83b/1,
94b/2

i. it-: Kamet getirmek.

i. -mek 60b/3

i. olun-: Kamet getirilmek.

i. -a 66b/5

i. -dukdan 61a/5

İkâz (Ar.): Uyarma.

i. it-: Uyarmak.

i. -mezse 62a/13

İken: Esnasında, ... -dığı/-diği halde,

dığı/-diği zaman.

i. 75b/3, 77a/1, 77a/2, 85a/4,

İki: 1. İki.

i. 57b/3, 57b/12, 62a/6, 63a/9,
63a/14, 63b/2, 64a/8, 64a/11,
65b/15, 66a/4, 67a/12, 69a/15,
71b/14, 73a/5, 75a/1, 75a/2,
76b/4, 77a/13, 77a/14, 77b/15,

78a/1, 78b/14, 79a/4, 79a/9,
79b/1, 79b/3, 79b/8, 79b/9,
81b/14, 83b/5, 83b/10, 87a/13,
90b/1, 90b/5, 90b/12, 91a/3,
91b/1, 91b/4, 92a/5, 92a/6,
92a/7, 94a/9, 94a/13, 95b/9,
101b/5, 104b/7

2. *adlaşmış sıfat*. İki.

- i. -dür 75a/1
- i. -si 65a/14, 70a/1, 92a/2,
103a/10
- i. -sinde 91a/6
- i. -sini 65a/12
- i. -sinüñ 84a/7
- i. -ye 101a/5

ikinci : İkinci.

- i. 55a/7, 56a/4, 56a/8, 56a/12,
56b/3, 57a/11, 57b/7, 58a/6,
58b/7, 59b/12, 59b/14,
60a/1, 61a/6, 61a/14, 61b/7,
62a/2, 63a/8, 63a/15, 64a/3,
64b/6, 64b/15, 65a/14,
65b/2, 65b/9, 66a/8, 66b/9,
67b/12, 68a/5, 68a/6, 68a/7,
68b/3, 68b/12, 74b/12,
84a/2, 88a/13, 91a/13,
92a/2, 95a/6, 101a/1,
101b/3, 101b/7, 106b/13
- i. -de 89a/1, 90a/9,

i. -nüñ 90b/13

i. -sinde 63a/9

ikindi: İkinci vakti kılınan namaz. *bk.*

ikindü

i. 76a/1, 84a/11

i. -den 83a/13, 105a/6

i. -nüñ 73a/5

i. -yi (bhe) 84a/15

i. ezanı: İkinci namazına çağrı

için okunan ezan.

i. 83a/12

i. namāzı: İkinci süresi içinde

kılınması gereken namaz.

i. 90a/7

i. -na 884b/1

i. -nı 73a/13, 84a/2

i. -nıñ 79a/3

i. -nuñ 78b/15

ikindü: İkinci vakti kılınan namaz. *bk.*

ikindi.

i. -de 89b/7

i. -den 105b/5

i. -sin 84a/5

iktidā: (Ar.): Uymak

i. -ları 84a/9

i. -sı 84a/7, 84a/12

i. eyle-: Uymak, tabi olmak.

i. -se 91a/3, 95b/9, 95b/10,

95b/11

i. -ye 78a/2

i. -yüp 106b/12

i. it-: Uymak, tabi olmak.

i. -(d)en 67b/2, 79b/4

i. -(d)enler 65a/5

i. -(d)enlerüñ 76a/13

i. -(d)erse 76a/5, 76a/6

i. -se 66b/6, 66b/15, 67a/4,

67a/9, 67a/13, 78a/10, 79b/1

iktizā (Ar.): Gerekli olma, gerekme.

i. 81a/12

i. eyle-: Gerekmek.

i. -se 70a/3

i. it-: Gerekmek.

i. -se 70b/9

ile : Bağlama edatı.

i. 55b/11, 56b/1, 57b/3, 58b/2,

58b/12, 59a/3, 59b/4, 60a/7,

61a/6, 61b/11, 63a/13,

63b/7, 63b/8, 65a/4, 65a/5,

65a/7, 73b/8, 75a/8, 75a/9,

75a/14, 79b/8, 82b/4,

83a/11, 85a/14, 85a/15,

86a/9, 87a/5, 87b/15, 91a/1,

91b/5, 94b/3, 95a/6, 96b/7,

96b/12, 97a/5, 97a/14,

97b/1, 97b/8, 98a/7, 98a/9,

98a/11, 98b/5, 99a/8,

100b/2

ilerü: İleri

i. -si 104b/15

illā (Ar.): Sadece, bilhassa.

i. 78b/5, 86b/15, 97b/9

‘ilm (Ar.): Bilme, biliş. *bk. ‘ilm*

‘i. 101b/9

‘i. -ini 88a/9, 88a/10, 88a/11

‘i -e’l-yakīn (Ar.): İlimle bilme.

‘i. 69a/14

‘ilm (Ar. ‘ilm): Bilme, biliş. *bk. ‘ilm*

‘i. 101b/11

īmā (Ar.): Dolaylı olarak anlatma, üstü

kapalı olarak belirtme.

ī. 83a/2

ī. -ile 75a/7

ī. -ya 83a/1

ī. eyle-: İşaret etmek.

ī. -sün 82a/6

ī. it-: İşaret etmek.

i. -meye 83a/2

imām (Ar.): İmam, hoca.

i. 63b/6, 63b/7, 64b/15,

65a/6, 66b/6, 67a/8,

67a/12, 75b/13, 78a/3,

79a/8, 79a/11, 79a/13,

79b/1, 79b/2, 84a/8,

84a/10, 84a/15, 90b/9,

90b/13, 91a/3, 91a/5,

91a/7, 91a/8, 91a/12,

91a/13, 91b/1, 91b/2,

91b/7, 92a/5, 96a/4,
106b/13, 107a/1, 107a/1,
107a/2, 107a/4

- i. -a 62b/9, 63b/8, 63b/9, 64b/4,
64b/15, 65a/2, 65a/4,
65a/5, 66b/2, 66b/3,
67a/13, 67b/2, 73b/6,
75b/14, 76a/5, 78a/2,
78a/5, 78a/6, 79a/5,
79b/4, 79b/8, 84a/11,
90b/8, 90b/12, 90b/15,
91a/8, 91a/15, 91b/6,
91b/6, 92a/10, 92a/14,
95b/9, 106b/12

i. -ı (bhe) 91a/2

- i. -ıla 66b/7, 66b/12, 66b/15,
67a/4, 67a/9, 67a/13, 78a/6,
79b/1, 79b/7, 79b/8, 84a/12,
90b/10, 90b/12, 91a/11,
91b/1, 91b/2, 92a/5, 92a/6,
107a/2, 107a/3

i. -ıñ 80b/8

i. -ile 66b/7, 84b/4

i. -la 67b/2, 106b/13

i. -lar 66a/10

i. -lardan 98b/9

i. -uñ 65a/1, 66b/3, 66b/4,

66b/7, 66b/12, 67a/1, 67a/5,
67a/10, 67b/3, 73b/6, 84a/14,
91b/3, 106b/15

İmām Aḥmed (şa): İmam Ahmed.

Ahmed b. Hanbel Hanbelî
mezhebinin öncüsüdür.
İ. 61b/14

İmām Ebū Bekir Ṭūsī (ş.a): On

birinci yüzyılda İran'ın Tûs
şehrinde yaşayan. Et-Tûsî
nisbesiyle ve en-Nessâc
lakabıyla meşhur olan evliya.
İ. -den 98a/12

İmām Ebū'l-Leys (şa): Ebul Leys

Semerkindî; Haneî fıkıh,
hadis ve tefsir âlimi.
İ. 95a/14

İmām Faḥreddīn (şa): İmam

Fahreddîn.
İ. 96b/9

İmām[-ı] A'zam (şa): İmam-ı A'zam,

Haneî mezhebinin
imamı, büyük müctehid.
İ. 61b/15, 73a/4, 73a/8, 77b/12,
85b/8, 97a/5, 99b/3

imāmet (Ar.): İmamlık.

i. -ligi 76a/12

imāmeyn (Ar.): Haneî mezhebinin

kurucusu Ebû Hanîfe'nin iki talebesi için kullanılan bir tabir.
i. 73a/3, 80b/10, 85b/9

İmām Ḥanbelī (şa): Ahmed bin Hanbel, Hanbeli mezhebinin öncüsüdür.
İ. 97a/8, 99b/11

İmām Mālik (şa): Māliki mezhebinin kurucusu, müctehid ve muhaddis.
İ. 97a/11, 99b/9

İmām Muḥammed (şa): İmam Muhammed, Hanefî mezhebi âlimi.
İ. 61b/15, 86b/6

İmām Muḥyî'l-Sünne (şa): İmam Muhyil Sünne.
İ. 99b/3

İmām Nevevî (şa): İmam Nevevî, Arap hadis ve fıkıh bilgini.
İ. 96a/10

İmām Şāfi'î (şa): İmam Şafii, Şafîî mezhebinin kurucusu.
İ. 61b/14, 97a/6, 99b/7

İmām Tirmizî (şa): Tirmizî (ö. 279/892) Kütüb-i Sitte'den el-Câmi'u's-Sahîh'in müellifi, muhaddis.
İ. 100b/5

İmām Yūsuf (şa): İmām-ı A'zâmın talebelerinin en başta gelenlerinden, Hanefî mezhebinde yetişmiş müctehidlerin en büyüğüdür.
İ. 61b/14
İ. 80b/9

İmān (Ar.): İman, inanç.
İ. -dan 104a/9
İ. -ı (ie) 102b/10, 104a/7

İmānsız: İmanı olmayan.
İ. 62b/1

imdi: Şimdi, o hâlde, öyleyse.
i. 82b/12, 84b/7, 90b/5, 91a/9, 97b/4, 102b/14, 104b/15, 106b/3, 106b/7

İn-: 1. Nüzul etmek.
i. -en 93b/4

2. (Sıvı) Akmak.
i.-se 59a/8

inan-: İnanmak, iman etmek.
i. -duğımıza 93b/13

İnāye (ea): İnaye, Ekmeleddin el-Bâbertî tarafından Burhâneddin el-Mergînânî'nin "el-Hidâye" adlı eserine yazılan şerh.
İ. 96b/3
İ.-de 91a/15

incük: Ayak bileği, incik.

- i. (g)-ine 70a/12
- indir-:** Nüzul ettirmek.
- i. -di 103a/9
- iniş:** Yukarıdan aşağıya doğru alçalan meyilli yol, yokuş karşıtı.
- i. 59b/7
- inkār** (Ar.): Doğrulamama, kabul etmeme, reddetme.
- i. -ina 62a/13
- İntihā** (Ar.): Nihâyet.
- i. 96b/12, 97a/3, 97a/14, 97b/12, 98a/1, 98a/12, 98a/15, 98b/2, 98b/3, 98b/6, 98b/7, 98b/9, 98b/10, 99a/1, 99a/6, 99a/11, 99a/12, 99a/15
- intikāl** (Ar.): Geçme.
- i. **it-:** Bir özelliğin birinden başka birine geçmesi.
- i. -mekden 102a/5
- i. -mekle 101b/11
- intikālen** (Ar.) (Söz) İntikal yoluyla, aktararak geçmiş.
- i. -de 62b/10
- intikālāt** (Ar.): Nakil yoluyla geçme.
- i. -dur 61b/11
- ip:** Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim. *bk. iplik*
- i. 100b/8
- iplik:** iplik. *bk. ip*
- i. 74a/10
- i. -(g)e 100a/12
- iriñ:** Organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından oluşan genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat.
- i. 58b/8, 59a/15, 59b/2
- i. -den 82b/10
- iriş-:** Erişmek, ulaşmak.
- i. -e 89a/9
- irte:** Bir gün sonrası, bir sonraki günün sabahı.
- i. 105a/2, 105a/4, 105b/4
- ise :** İse.
- i. 55a/8, 59b/4, 69b/3, 70b/2, 70b/3, 73b/5, 87b/6, 87b/7, 91a/14, 92b/8, 92b/15, 94a/14, 105b/9, 101a/9
- İslām** (Ar.): Müslümanlık, İslam.
- İ'. -a 89b/15
- İ. -dur 56a/4
- İ'. -a gel-:** Müslüman olmak.
- İ. -se 84b/6, 85a/4
- ism** (Ar.): İsim, ad.
- i. -i-le 62a/10, 96b/6, 97a/9, 97a/12

isrāf (Ar.): Gereksiz yere harcama.

i. it-: Gereksiz yere harcamak.

i. -mek 55b/11

iste-: İstemek, arzulamak.

i. -dikde 80b/13, 89a/5

i. -dügi 80b/14

i. -mek 102b/5

i. -rse 83a/13

i. -se 75a/13, 81a/5

istiḥkāk (Ar.): Hak etme, layık olma.

i. -ımız 102a/13

isti‘māl (Ar.): Kullanma.

i. -ine 56a/5

i. eyle-: Kullanmak.

i. -ye 72b/4,

i. it-: Kullanmak.

i. -dügi 72a/15

i. -mek 72a/1

i. -mekdür 57a/3, 74b/15

istinşāk (Ar.): Abdest alırken veya

temizlik yaparken buruna su çekme.

i. it-: Abdest alırken buruna su

çekme.

i. (d)-erken 71a/3

i. -mekdür 56b/6, 58a/10

iş: Davranış, hareket, fiil.

i. -i (bhe) 101a/8

i. -lere 103a/8

işāret (Ar.): El, yüz hareketleriyle

gösterme.

i. eyle-: İşaret etmek.

i. -se 86b/10, 86b/12

i. it-: İşaret etmek.

i. -se 86a/8

işce-: İşemek, idrarı dışarı atmak.

i. -mek 55b/14

işit-: Kulakla algılamak, duymak.

i. (d)-ecek 96b/9

i. (d)-en 87b/10

i. -düm 94b/6, 100b/1

i. -se 87b/9

işle-: Yapmak.

i. -dügi 104a/3

i. -dügini 101b/13, 102a/8

i. -miş olur 73b/4, 73b/8

i. -r 98a/10

i. -rler 97a/13, 98b/11

i. -rsem 101a/8

i. -yen 98a/1, 98a/4

i. -yüp 93a/5

it-: Etmek, yapmak.

i. (d)-e 97a/3, 105a/12, 105b/1

i. (d)-eler 66a/15

i. (d)-elüm 103a/2

i. (d)-en 103b/6

i. (d)-er 96b/9

i. (d)-erken 91b/7

i. (d)-erse 74a/2, 74a/3, 76b/8,
92a/8, 104a/1, 104a/2,
106b/10, 107a/2, 107a/3

i. (d)-ersinüz 103a/2

i. -digiñiz 97b/10

i. -dikde 60a/8, 88b/13

i. -dikleri 95b/7

i. -dügi 55b/3, 107a/8

i. -dügini 107a/9

i. -dükde 60a/7, 60a/11,
60a/12, 60a/13, 60a/14,
60a/15, 60b/1, 60b/2,
60b/3, 60b/4, 60b/5, 60b/6,
60b/7, 60b/8, 60b/9, 91b/2

i. -dükden 76b/9

i. -düp 70a/12, 107a/4, 107a/7,
107a/9

i. (d)-ürse 58b/10

i. -mek 60a/15, 60b/1, 60b/2,
60b/3, 60b/6, 60b/8, 80a/2,
87b/5

i. -mekdür 55a/10, 61b/4,
63a/12, 63a/13, 63b/12,
64a/8, 64a/15, 64b/15,
65a/1, 65b/12, 66a/8, 68b/6,
92a/2

i. -mese 76b/6, 88a/2

i. -mezlerdi 103a/4

i. -miş 97a/1

i. -se 87b/6

i.-miş ol-: Yapmış olmak.

i. -ur 62a/14, 62b/4, 62b/11

i' tikkād (Ar.): İnanç, iman.

i. 101a/14, 101a/15, 101b/14,
102b/7, 103b/3

i. -a 94a/7, 103a/4

i. -ı (ie) 101b/2, 102a/1,
102b/9, 103a/1, 103a/6,
103b/5

i. -la 101b/15, 103a/5

i. it-: İnanmak.

i. (d)-en 99b/11

i. (d)-erdi 101b/13

i. (d)-erlerse 100a/13

i. (d)-erse 76a/11

i. (d)-üp 102b/3

i. -se 76a/10

izhār (Ar.): Ortaya çıkma.

i. -ı ma'siyyet: Günahın ortaya
çıkması.

i. 62a/14

-K-

ķabarcıķ: Derinin üzerinde oluşan

şışlık. *bk. ķabarcuķ*

ķ. (ğ)-ı (ie) 59b/1

ķabarcuķ: Derinin üzerinde oluşan

şışlık. *bk. ķabarcıķ*

ķ. (ğ)-uñ 59b/2

Ka'be (Ar.): Arabistan'da Mekke'de

bulunan mukaddes bina.

K. -nüñ 73b/14

Ka'be-yi Mükerrerme (Ar.): *bk. Ka'be.*

K. -den 81a/7

ķabir (<Ar. ķabr): Mezar.

ķ. -i (ie) 93a/9

ķ. -i ķerīf: Saygın, kutsal

mezar.

ķ. -e 94b/5

ķ. -inde 63a/1, 94a/15

ķ. -lerinde 94b/2

ķabla-: Kaplamak.

ķ. -dığını 70b/13

ķ. -(y)ı 56b/13

ķ. -(y)u 57a/5

ķabūl (Ar.): Rız olma.

ķ. buyur-: Onaylamak, rız

olmak.

ķ. -mayup 104a/5

ķ. it-: Onaylamak, rız

olmak.

ķ. (d)-er 102b/11

ķ. ol-: Onaylanmak,

reddedilmemek.

ķ. -mamağa 62b/2, 62b/6

ķaç: Adet hakkında soru sıfatı.

ķ. 84b/7, 86b/11, 86b/12

ķaç-: 1. Kaçmak, gizliden gitmek.

ķ. -aram 80a/8

2. Korkup çekinmek.

ķ. -maķ 101a/4, 101a/5

ķ. -maķda 101a/5

ķadar (Ar.): Kadar.

ķ. 59a/6, 61b/9, 62a/2, 62a/3,

62a/5, 62a/7, 62a/8, 65b/10,

66a/4, 68a/1, 68a/2, 68a/4,

68a/5, 68a/11, 68a/12,

68a/14, 68b/1, 68b/2, 68b/5,

68b/8, 68b/9, 68b/10,

68b/11, 68b/14, 69a/1,

69a/2, 69a/3, 69a/4, 72a/15,

73a/4, 73a/5, 75b/7, 81a/2,

86b/1, 86b/3, 89b/3, 90a/10,

90b/2, 96b/9, 103b/6,

ķ. -dur 90b/5

ķa'de (Ar.): Oturma.

ķ. -i āhire: Namazın son

rek`atında, secdelerden sonra

oturma.

ķ. 76b/8

ķ. -de 61b/9, 64a/14, 69a/5,

76b/1, 76b/7, 106b/14

k. -nüñ 90b/8, 90b/9

ķ. -sinde 87a/9

ķ. -ye 90a/13, 90a/14

ķ. -i ūlā: Namazın son

rek`atında, secdelerden sonra	84b/5, 84b/7, 85a/4, 89b/15,
oturma.	100b/14, 101a/9, 103a/8,
ķ. 63a/8	106b/10
ķ. -da 68b/3, 78b/13, 79b/7,	k. -le 85b/4
87a/12, 106b/12	ķaftān (Far.): Kaba üstüne giyilen
ķ. -ya 90a/10	astarsız ve süslü giysi.
ķādīhan (ea): Hanefī hukukçusu	ķ. 103a/14
ķādīhan'ın (ö. 592/1196) el-	ķ. -dur 103a/15
Fetāva'l-Hāniye veya el-	ķahbe (Ar.): Namussuz kadın.
Hāniyye diye de anılan fıkha	ķ. 101a/3
dair eseri. <i>bk. Fetāva-yı</i>	ķahķaha : Yüksek sesle ve çokca
<i>ķādīhan</i>	gölme.
ķ. -da 56a/12, 56a/14, 56a/15,	ķ. 59a/3, 60a/6, 85a/15, 86a/9
56b/1, 58a/15, 61a/4, 69b/11	ķal- : 1. Tamamlanmamak.
ķādī Hāşiyesi (ea.): Kādī Hāşiyesi:	ķ. -an 67b/4
ķ. -nde 93b/11	ķ. -sa 84b/11
ķādir (Ar.): Kuvvet ve iktidar sahibi.	2. Ertelenmek.
ķ. ol- : Yapabilme gücüne sahip	ķ. -an 83b/9
olmak.	ķ. -dığını 83b/8
ķ. -duğı 83a/8, 65b/10	ķ. -mış (sfe) 73a/12, 74a/15,
ķ. -maķdur 56a/5	83a/9, 83b/8, 83b/10
ķ. -mazsa 82a/6	ķ. -sa 83b/11
ķ. -masa 82a/4	3. Kalkmak.
ķ. -sa 82b/12, 83a/1,	ķ. -duķda 68a/1, 68a/11, 68b/8
ķ. -ur 62a/13, 95b/4	68b/15, 79a/2, 79b/5,
ķāfir (Ar.): Kāfir, Müslüman	90a/11
olmayan, Allah'ın varlığına ve	ķ. -madan 92a/7
birliğine inanmayan.	ķ. -maķdur 65b/1, 65b/3,
k. 55b/10, 80a/7, 83b/15,	66b/5

5. (Bir yerde) Çıkamayacak
durumda bulunmak.

ķ. -ur 101b/1, 101b/15, 102b/8,
103a/6, 103b/4

ķalb (Ar.): İman, sevgi ve nefretin, iyi
ve kötü bütün duyguların,
anlayış, duyuş, seziş
yeteneklerinin kaynağı olduğu
kabul edilen, insanın manevi
varlığının merkezi, gönül.

ķ. -i (ie) 95a/10

ķ. -i-le 83a/2

ķaldır-: Bulunduğu yerden yukarıya
doğru hareket ettirmek. *bk.*

ķaldır-

ķ. -sa 88b/14

ķ. -up 96b/8

ķaldur- : 1. Bulunduğu yerden
yukarıya doğru hareket
ettirmek. *bk. ķaldır-*

ķ. -dıkda 62a/5

ķ. -duķda 64a/5, 68a/3, 68b/10,
69a/2

ķ. -maķ 88b/14

ķ. -maķdur 64a/3, 64a/4,
65b/15, 67b/14

2. Bulunduğu yerden ayırmak,

çekmek.

ķ. -up 55a/1

ķalk-: 1. Ayak üstü durmak.

ķ. -a 66b/13, 67a/1, 67a/5,
67a/11, 67b/3, 91b/4

ķ. -arken 65b/2, 73b/4

ķ. -arsa 73b/7

ķ. -duķda 62a/2, 95a/2

ķ. -dum 72a/7, 72a/8

ķ. -ınca 84a/4

ķ. -up 66b/8, 72a/6, 87b/12
90b/14, 106b/13, 107a/5

2. Geçersiz hâle gelmek.

ķ. -ar 74a/8

ķ. -maz (ögze) 74a/10

3. Dik bir hâl almak.

ķ. -arken 65b/14

4. Uykudan uyanıp yataktan
ayrılmak.

ķ. -duğı 60a/1

5. Götürülmek.

ķ. -duķdan 92a/8

ķalunlık: Kalınlık.

ķ. (ğ)-ı (ie) 72a/14

ķan: Damarların içinde dolaşarak

vücut dokularını besleyen
kırmızı renkli sıvı.

ķ. 58b/7, 58b/9, 59a/8, 59a/15,
59b/2, 59b/4, 59b/6, 70b/2,

82a/12, 82a/15, 82b/3,
86a/1, 104a/14, 104b/5,
104b/8, 104b/9, 105a/5,
105a/9, 105a/10, 105b/2,
105b/6, 106a/8, 106a/14,
106b/1

ķ. -dan 82b/10

ķ. -ı (ie) 105b/13

ķ. -ıla 70b/2

ķandur-: İçme isteğini tamamen
karşılایacak kadar içirmek,
doya doya içirip susuzluğunu
gidermek.
ķ. -an 103a/14

ķanğı: hangi

ķ. -ñız 75b/10

ķ. -sını 78a/7

ķara: Toprak parçası.

ķ. -ya 81b/8

ķarın: 1. Sindirim cihazı, mide.

ķ. -ı (bhe) 103a/13

2. İnsan ve hayvan vücudunun
kaburgaların kenarından
kasıklara kadar olan ve iç
boşluğunda mide, bağırsak,
böbrek, safra kesesi, rahim,
dalak, karaciğer gibi organlar
bulunan kısmı, batin.

ķ. -nını 66a/13

ķarış: Açık elin baş parmağı ucundan
serçe parmağı ucuna kadar olan
ve ölçü olarak kullanılan
açıklık.

ķ. 72a/14

ķarışdur-: Bir şey aramak amacıyla
elden geçirmek, yoklamak,
araştırmak.

ķ. -urken 75b/5

ķarışık: 1. Saf olmayan, içine niteliğini
değıştirecek başka bir şey
katılmış olan.

ķ. 59b/4, 70b/2

2. Farklı nitelikteki şeylerin iç
içe olması.

ķ. 85b/4

ķarşu: 1. Yüzünü döndürmüş olarak,
yönelmiş olarak, doğru.

ķ. 57b/10, 64a/6 65a/10, 66a/2

2. Ön.

ķ. -sında 74a/5

ķarż (Ar.):Ödünç

ķ. vir-: Ödünç vermek.

ķ. -dügi 95b/1

ķaşd (Ar.): Niyet, amaç.

ķ. it-: Bir şeyi söylemek
istemek.

ķ. (d)-erse 100a/6

ķāsir (Ar.): Kısa.

- ķ. -i mufassal** (Ar.): Ayrıntısı
az, kısa.
ķ. 89b/8
- ķaş:** Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi
meydana getirecek biçimde yer
alan kısa kıllar.
ķ. 56b/1
ķ.-ı-la 83a/1
- ķat'** (Ar.): Kesme, bitirme, sona
erdirme.
ķ. it-: Kesmek, bitirmek, sona
erdirmek.
ķ (d)-er 57a/12
- ķat-:** Ekleme.
ķ. -maya 79b/5
- ķavişdur-:** Birleştirmek.
ķ. -maķ 79a/6
ķ. -maķdur 65b/4
ķ. -may 69b/5
- ķavī** (Ar.): Kuvvetli, güçlü.
ķ. it-: Güçlendirmek.
ķ. (d)-er 57a/12, 57b/1
- ķavil** (Ar. ķavl): Söz. *bk. ķavl*
ķ. -de 77b/8
ķ. -i (ie) 80b/8, 80b/9, 80b/10,
83b/10
ķ. -idür 80b/10
- ķavl** (Ar.): Söz. *bk. ķavil*
ķ. -i (ie) 97a/6, 98b/10
- ķ. -ile 73a/3, 73a/4, 73a/9,
ķ. -inde 73a/8, 77b/12,
ķ. -i eşah: En doğru söz.
ķ. 72b/6, 82a/11
ķ. -i şahābe: Sahabe sözü.
ķ. 60a/15
- ķavm** (Ar.): Aynı soydan gelen, dil,
töre ve kültürleri ortak insan
topluluğu.
ķ. -i Nūh: Nuh aleyhisselam'ın
kavmi.
ķ. 102a/10
- ķayyūm** (Ar.): Ona ait olan özellik,
sıfat.
ķ. -dan 101b/8
ķ. -ı 'ilmi: İlim sıfatı.
ķ. 101b/7
ķ. -ı hayāt: Hayat sıfatı.
ķ. 101b/7
- ķazā** (Ar.): 1. Zamanında kılınmayan
namazın ve tutulmayan orucun
şeriatın gerektirdiği kurallara
uygun olarak sonradan
kılınması ve tutulması.
ķ. 84a/11, 84a/14, 87b/6
ķ. -sı 67a/12, 84b/1, 105a/4
ķ. -ya 73a/12, 74a/15, 83a/9,
83a/12, 83b/8, 83b/9, 83b/10,
83b/11, 84a/6

ķ. eyle-: Vaktinde yerine
getirilemeyen oruē, namaz
gibi gōrevleri sonradan
yerine getirmek suretiyle
ōdemek.

ķ. -mez 106a/11

ķ. -se 83b/2

ķ. -sūn 83a/13, 83a/14,
83b/4, 83b/6

ķ. -ye 84b/5

ķ. it-: Vaktinde yerine
getirilemeyen oruē, namaz
gibi gōrevleri sonradan
yerine getirmek suretiyle
ōdemek.

ķ. (d)-e 104a/15, 105a/1,
105b/6

ķ. (d)-er (gze) 82b/14,
83b/12, 104b/9, 106a/13

ķ. -dūkde 83b/12

ķ. -mek 83a/12, 83a/15,
84a/1, 84b/8 106a/1

ķ. -mez (ōgze) 82b/15

ķ. kıl-: Vaktinde kılınamayan
namazı sonradan kılmak.

ķ. -maķ 73a/13, 73a/15,
73b/1

2. Kimsenin kastı olmadan
ortaya çıkan hadise.

ķ. -i hācet: Abdest bozma.

ķ. 67a/12

ķazif (<Ar. ķazf): Bir kadını zina ile
suēlama.

ķ. eyle-: Bir kadını zina ile
suēlamak.

ķ. -mek 101a/3

ķazu-: Kazımak, kaldırmak.

ķ. -(y)up 99b/6

ķedi: Kedi.

k. 74b/9

k. -ye 88a/15

ķefāret (Ar.): İşlenmiş bir gūnah, suē
veya kabahatin affi için şeriat
hūkmūnce verilmesi veya
yapılması gereken şey. *bk.*
ķeffāret

k. -i (ie) 80a/2

ķefen (Ar.): Őlūnūn sarıldığı bez.

k. -e 85b/5

ķeffāret (Ar.): İşlenmiş bir gūnah,
suē veya kabahatin affi için
řeriat hūkmūnce verilmesi veya
yapılması gereken şey. *bk.*
ķefāret

k. 80a/4

ķelām (Ar.): Tek kelime veya

kelimelerden meydana gelmiş
sōz, ifade.

k. -ı (ie) 58b/1, 77b/5

kelāmullāh (Ar.): Kur’ân-ı Kerim.

k. -a 59b/13

kelb (Ar.): Köpek.

k. 73b/12

k. -e 88a() /15

kelime-i şehâdet (Ar.): İslâm dîninin beş temel esâsından biri olan, “Şahitlik ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed O’nun kulu ve elcisidir” anlamındaki “Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh” cümlesi.

k. -i (bhe) 57a/10, 89b/15, 90a/1

k. -i getürmek: Kelime-i

Şehadeti söylemek.

k. 57a/10

kemâl (Ar.): Olgunluk.

k. -i mertebe: Derece

bakımından olgunluk,

mükemmellik.

k. 102a/11

kemlûk (Far. *Kem* + T. *-lûk*):

Kötülük.

k. (g)-i (bhe) 101a/14

kenâr (Far.): Bir şeyin bitiş kısmı, uçta kalan kısmı.

k. -ına 70a/10

k. -ında 73a/7, 79a/13

kendü: kendi.

k. 61b/11, 62b/14, 64b/1, 73a/4, 73a/5, 76b/3, 76b/4, 82b/4, 86a/10, 86a/11, 88a/14, 94a/5, 96b/8, 97a/3, 99a/14

k. -ye 72a/13, 102b/2

kenîf (Ar.): Abdesthane.

k. -e 72b/10, 72b/11

Kenzi Şerhi (ea): Kenzi şerhi.

K. 64b/11

K. -nde 100b/4

kerâhet (A.): Şeriatın kesin olarak

yasaklamadığı, fakat harâma yakın olma ihtimalinden dolayı çekinilmesi gereken şeyin durumu, mekruh olma hâli.

k. 73b/4, 73b/8, 74a/8, 74a/10, 74b/6, 98b/1

k. -den 73b/10, 96a/5

k. -i (bhe) 95b/7, 97b/3

k. -ini 61a/7

k. -i tahrîme: Harama yakın olan mekruh.

k. 55b/11, 61a/6, 73b/8,

74b/4, 74b/7, 97a/5,
97b/1, 98b/5, 100b/2

k. -dir 73b/10

k. -ile

kerpiç: Pişirilmemiş tuğla.

k. 90b/1

k. -den 90b/3

k. -i (ie) 90b/3

k. -iñ 90b/5

kerre (Ar.): Kere, kez, defa.

k. 55a/11, 63b/1, 64a/10,
64a/13, 68a/7, 78a/14, 78b/8,
78b/9, 94b/10

kes-: 1. Kesici bir aletle ikiye ayırmak.

k. -mek 74a/9

k. -seler 74a/8, 74a/10

2. Ara vermek.

k. -meyüp 57a/1

kesil-: Devam etmemek, bitmek.

k. -dikce 105b/3

k. -dikde 104b/10

k. -düm 104b/8

k. -eli 105b/10

k. -eliden 105b/12

k. -mese 104b/2

k. -mesün 106a/8

k. -meyüp 104b/15

k. -mezse 104b/4

k. -se 104a/15, 104b/1, 104b/2,
104b/8, 104b/11, 104b/13,

105a/3, 105a/7, 105a/11,

105a/14, 105b/4, 105b/11,

106a/5

k. -sün 106a/8

k. -ürse 104a/13, 105b/3

ketebe (Ar.): Yazdı.

k. hu'l-fakîr: Eski yazı bir kitap,
levha vb.ne konan “ketebehü'l-
fakîr” şeklindeki imza.

k. 95b/6

kezâlik (Ar.): Bunun gibi, bu da öyle,
böylece.

k. 69b/15, 94a/15

kıble (Ar.): Namazda Kâbe'ye doğru
yönelme.

ķ -ye 55b/1, 55b/13, 57b/10,

61b/3, 64a/5, 64b/4,

65a/10, 66a/2

ķ. -yi 79b/10

ķıl : Kıl.

ķ. -ı (ie) 56a/11

ķıl- : Yerine getirmek, eda ve ifa
etmek, namaz kılmak.

ķ. -a 63a/11, 66b/8, 66b/13,

66b/15, 67a/2, 67a/5,

67b/4, 67a/11, 73a/12,

73a/14, 73a/15, 73b/1,

- 74b/1, 75a/15, 79b/8,
80b/4, 80b/6, 81b/7,
83a/11, 91a/10, 91a/13,
91b/4, 91b/8, 91b/9,
104a/14, 104b/3, 104b/4,
104b/12, 105a/10,
105a/12, 105a/15,
105b/2, 105b/13, 106b/8
- ķ. -an 66a/11, 73b/3, 76a/7,
76a/15, 78a/9, 84a/6,
86a/7, 86b/9, 86b/11
- ķ. -ar (gze) 80a/9, 80a/12,
80a/14, 81a/12, 81a/13,
82a/5, 83b/14, 84a/15,
91a/6
- ķ. -arken 72a/10, 75b/14,
76b/1, 76b/5, 76b/14,
77b/2, 78a/3, 78a/8,
80a/5, 82b/7, 84a/10,
85a/14, 86a/10, 86a/11,
86a/12, 86b/8, 86b/10,
86b/13, 89b/5, 89b/9,
89b/11, 89b/14, 90a/2,
90a/4, 91b/9, 91b/12
- ķ. -arlar 59b/12, 76b/12,
76b/15, 85b/6, 93a/10, 94b/3
- k. -arsa 78a/7
- ķ. -ayım 76a/4, 89a/8
- ķ. -dı 90a/7, 91a/4
- ķ. -dıkdan 73a/13, 77b/7,
83a/7, 91a/12
- ķ. -dñ 86b/11
- ķ. -dı-sa 86b/12
- ķ. -duğı 61b/1, 62a/15, 84a/7,
84a/13, 84a/14, 87a/13,
89a/3, 89b/12, 92a/13, 92b/4
- ķ. -duđuñ 76a/8
- ķ. -dukda 78a/1, 78b/13,
91a/7, 91b/1
- ķ. -dukdan 66b/6, 66b/15,
67a/3, 67a/9, 67a/13, 73a/11,
75b/5, 75b/15, 78a/7, 79a/9,
84b/14
- ķ. -dum 94b/6
- ķ. -ınca 67a/8
- ķ. -madan 77b/7, 105b/15
- ķ. -madı 90a/7
- ķ. -madısa 104a/15, 105a/1
- ķ. -maduğı 84b/7
- ķ. -ma(đ)a 79a/3, 79b/5, 84a/8,
96a/5
- ķ. -maķ 55b/15, 73a/12,
73b/13, 73b/15, 74b/4,
74b/9, 77b/5, 77b/13,
77b/14, 78b/3, 78b/11,
79b/9, 79b/14, 81b/9, 84a/5,
85b/5, 87a/3, 89a/5, 90a/8,
93a/3, 93a/10, 95b/8, 96a/1,

96a/15, 99b/5, 99b/6

ķ. - maķdur 57b/12, 78b/5

ķ. -mamış olsa 78a/9

ķ. -ması 104a/10

ķ. -maya 78a/4, 105a/9

ķ. -mayın 89a/11

ķ. -mayup 84a/6

ķ. -mış (ögze) 91b/6

ķ. -sa 74a/15, 76a/14, 78b/11,

79b/11, 84a/2, 85a/5

ķ. -sun 75a/8, 84b/4

ķ. -up 66b/10, 67a/4, 67a/10,

72b/9, 77b/4, 78a/1, 78a/4,

79a/4, 79b/2, 79b/3, 89a/6,

90b/12, 91a/8, 91a/10,

91b/1, 91b/2, 106a/10,

106b/14, 107a/5, 107a/6

ķ. -urken 62a/12

ķıldır-: Kıldırmaq.

ķ. -masına 62b/8

ķılıcı: Namaz kılan kimse.

ķ. 74a/1

ķ. -nuñ 74a/4, 74a/6, 74b/9,

89a/15, 90a/15

ķılıç: Kılıç.

ķ. 89b/1

ķılın-: Kılınmaq.

ķ. -nan 57b/4, 74b/8

ķ. -manuñ 96a/11

ķ. -masa 93a/9

ķ. -ur 78a/13, 78b/4

ķınyati'l-Fetevā (ea): Kınyati'l

Fetâvâ.

ķ. 72b/13

ķ. -da 58b/2, 99a/11

ķırā'at (Ar.): Okuma.

ķ. 87a/5, 91a/10, 97a/11

ķ. -dendür 73b/4

ķ.-dür 61b/7

ķ.-ıla 96b/12

ķ. -i (bhe) 83b/3, 83b/4, 83b/5

ķ. it-: Okumak.

ķ. (d)-ecek (sfe) 90a/13

ķ. (d)-er (gze) 91a/6

ķ. (d)-üp 76b/6

ķ. -meyüp 90a/12

ķ. -mez (ogze) 91a/6, 91a/7

ķ. -ı Ķurān (Ar.): Kuran

okuma.

ķ. -da 97a/4, 97a/9

ķ.-la 97a/1

ķırā'atsız: Namazın rükünlerinden biri

olan kıraatı çıkarmak.

ķ. 91a/9, 91b/4

ķırk: (Sayı) Kırk

ķ. 89b/5, 104a/14, 104b/3,

104b/7

ķ. -ı (ie) 105a/1

kırmızı: Kırmızı.

ķ. 74b/4

kısım: Bölüm.

ķ. 104a/9

ķ. -dur 59b/10, 101a/11

ķ. -ı (ie) 59b/10, 59b/14,
59b/15

ķ. -ları 59b/9

kıt (< Ar. kıt): İnd,huzur.

ķ. -ında 85b/8, 85b/9, 86b/7,
94b/10, 98b/4,100a/7

ķ. -larında 61b/15

kıyām (Ar.): Namazın ayakta kılınan

kısmı.

ķ. 64a/8

ķ. -a 65a/14, 68a/11, 68b/15,
73b/3, 79a/1, 82a/4, 82b/12,
83a/6, 84a/3

ķ. -da 58a/4, 62a/3, 66a/3,
66a/8, 91b/10, 91b/12, 92a/1

ķ. -da-y-ıken 88b/5

ķ. -dan 77b/10

ķ. -dur 61b/6, 64a/11, 73b/5

ķ. -ı (ie) 77b/9

ķ. -ına 84a/3, 90b/14

ķ. -ında 77b/10, 84a/6

kıyāmet (Ar.): Öteki dünyada bütün

ölülerin kalkıp dirilmesi.

ķ. 62b/6

kıyas (Ar.): Hakkında âyet veya hadis

bulunmayan meselelerde

hakkında ayet veya hadis olan

benzerlerine göre hüküm
verme.

ķ. 105b/1

kız: Kız çocuk.

ķ. 102b/5

kızılık: Gökyüzünde görülen kızıl

renk.

ķ. 73a/8

ki (Far.): Ki bağlama edatı.

k. 57a/4, 63b/13, 63b/14, 69b/2,
71b/11, 71b/12, 72a/7, 72b/13,
74a/11, 74a/12, 75b/2, 75b/9,
76b/13, 79a/10, 79b/15, 80a/2,
80b/8, 80b/13, 81b/5, 83b/3,
86b/11, 86b/15, 87b/10, 87b/12,
89a/7, 89b/6, 90b/3, 94b/8,
94b/9, 94b/15, 95b/8, 96a/3,
96a/4, 96a/7, 96a/10, 96a/14,
96b/7, 96b/10, 96b/11, 96b/12,
96b/15, 97a/2, 97a/4, 97a/7,
97a/9, 97a/12, 97a/15, 97b/6,
97b/7, 97b/9, 97b/15, 98a/2,
98a/7, 98a/8, 98a/9, 98a/12,
98a/13, 98a/14, 98b/8, 98b/14,
99a/2, 99a/5, 99a/7, 99b/3,
99b/4, 99b/7, 99b/8, 99b/9,

99b/11, 100a/15, 101a/12,
101b/2, 101b/5, 101b/6,
101b/10, 102a/2, 102a/9,
102a/10, 102b/9, 102b/12,
103a/1, 103a/7, 103a/13,
103b/5, 104a/2

kifāye-i şu‘aybi (ba): Kifaye-i şuaybi.

k. -da 100a/10

kifāyet (Ar.): Yeter miktarda olma,

yetişme, elverme, kafi olma.

k. it-: Yetmek, yetişmek kafi
gelmek.

k. (d)-er 82a/1, 83b/1,
105a/13

kim: Ki bağlacı. *bk. ki*

k. 91a/5, 103a/3

kimesne: Kimse, kişi.

k. 89b/11, 90b/8

kimse: Herhangi bir Kişi.

k. 66b/2, 66b/4, 67b/2, 67b/2,
69a/8, 69a/10, 69a/12,
69a/13, 69a/15, 69b/4,
69b/6, 69b/9, 69b/13,
70a/6, 70a/10, 70a/13,
70a/15, 70b/2, 70b/4,
70b/6, 70b/9, 70b/11,
71a/1, 71a/3, 71a/5, 71a/8,
71a/10, 71a/12, 71a/14,
71b/5, 71b/12, 71b/15,

72a/2, 72a/5, 72a/10, 72b/5,
72b/7, 72b/9, 73b/3, 73b/6,
74a/6, 74a/15, 75a/3, 75a/6,
75a/10, 75a/13, 75a/14,
75b/1, 75b/3, 75b/7, 75b/8,
75b/14, 76a/9, 76a/14,
76b/1, 76b/5, 76b/15,
77a/1, 77a/3, 77a/5, 77a/7,
77a/8, 77b/1, 77b/3, 77b/6,
77b/15, 78a/4, 78a/5, 78a/9,
78b/10, 79a/3, 79a/8, 79a/9,
79a/10, 79b/1, 79b/3,
79b/10, 80a/5, 80a/6, 80a/7,
80a/10, 80a/12, 80a/13,
80a/14, 80a/15, 80b/5,
81a/6, 81a/8, 81a/10, 81b/3,
81b/12, 82a/2, 82a/4, 82a/7,
82a/11, 82b/1, 82b/6,
82b/13, 83a/1, 83a/6,
83a/10, 83a/11, 83a/15,
84a/2, 84a/5, 84a/6, 84a/11,
84b/1, 84b/2, 84b/10,
84b/11, 84b/14, 85a/2,
85a/6, 85a/8, 85a/14, 85b/1,
85b/10, 85b/13, 86a/13,
86a/7, 86a/10, 86a/12,
86b/1, 86b/5, 86b/8, 86b/9,
86b/13, 87a/4, 88b/9,
88b/13, 89a/3, 89a/7,

89a/10, 89a/12, 89b/2,
 89b/14, 90a/2, 90a/4, 90a/7,
 90b/10, 90b/12, 90b/15,
 91a/2, 91a/5, 91a/6, 91a/7,
 91a/9, 91a/11, 91a/15,
 91b/3, 91b/5, 91b/9,
 91b/12, 92a/4, 92a/9,
 92a/13, 92b/4, 92b/8, 93a/2,
 93a/5, 93a/7, 93a/11, 95a/3,
 95a/15, 100a/4, 100a/12,
 100b/14, 101a/7, 101a/15,
 101b/14, 102b/7, 102b/12,
 103a/5, 103a/7, 103a/8,
 103a/10, 103b/1, 103b/3,
 107a/5, 107a/6, 107a/8

k. -dür 103b/1

k. -ler 70a/9, 98a/10, 99b/10,
 99b/12

k. -lere 88a/6, 96b/15

k. -lerün 98a/4

k. -nün 69a/14, 72a/8, 72b/12,
 74a/7, 76a/15, 80b/12,
 82a/13, 82b/3, 82b/8, 83a/3,
 83b/7, 83b/11, 85b/7, 86a/12,
 86a/14, 93a/3, 100b/1, 107a/7

k. -ye 76a/8, 93a/6, 102a/5,
 103a/7

k. -yi 96a/13

kitāb (Ar.): Kitap.

k. 100a/1, 103a/9

k. -da 88b/1, 97a/9, 97a/12,
 98b/12

k. -ımu 93b/4

k. -ında 61a/7, 98a/7, 100b/5

k. -lar 96a/15

k. -larda 94a/3, 96b/5, 100a/1

k. -ları 93a/15

k. -lar-ıla 93b/5

kitāb[-ı] şalāt (ba): Kitāb-ı salāt.

k. -da 96a/2

kitābi't-tahāret (ba): Kitabit tahāret.

k. -ün 57a/6

kitābu istihsān (ba): Kitabu istihsān.

k. -da

kitābu kerāhet (ba): Kitabu kerāhet.

k. 98a/2, 98b/14

k. -de 98b/3, 98b/6, 98b/10,
 99a/7, 99a/11, 100b/3, 100b/4

Kitābu Muḥammed Bihā'ī (ea):

Kitābu Muḥammed Bihā'î.

K. 100b/10

kitābü'ş-şalāt (ba): kitabüs salāt.

k. -da 67b/6

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

k. 85b/6, 103a/13

k. -ye 106a/9

ko-: 1. Yerleştirmek. *bk. koy-*

ķ. -duğı 59a/13	kolun gvde ile birleştiği yer.
ķ. -duğda 62a/7, 68a/2, 68a/5, 68a/14, 68b/1, 68b/4, 68b/5, 68b/9, 69a/1, 69a/4, 72b/4, 88b/2, 88b/2, 88b/10 93a/9	ķ. -larını 66a/13
ķ. -maķdur 65b/14	ķonar gķer: Gķebe.
ķ. -rlar 85b/6	ķ. 80a/13
ķ. -sa 82b/5, 83a/12, 84a/6, 87a/1	ķop-: Yerinden ayrılmak, bağlı bulunduğu yerle bağlantısı kesilmek.
ķ. -ya 88b/10, 88b/11, 88b/12	ķ. -unca 85a/9
2. Bulundurmak.	ķ. -up 59b/2
ķ. -maķ 73b/9	ķork-: Korkmak.
ķ. -maķdur 64a/7, 66a/5, 66a/9, 67b/13	ķ. 75a/12
3. Bırakmak.	ķorkı: Korku.
ķ. -masa 85a/10	ķ. -sı 89b/12
4. Bir yere yerleştirmek.	ķoy-: Koymak. <i>bk. ķo-</i>
ķ. -r 104a/7	ķ. -a 72b/2, 72b/4
ķoca: Bir kadının evli olduğu erkek, zevc.	ķ. -alar 88b/3
ķ. -sı 76b/14	ķ. -duğda 62a/4
ķ. -sını 77a/2	ķ. -up 60b/15, 72b/1, 89a/5, 106b/8
ķođla-: Bir kimseyi ķekiřtirmek.	ķķe (<kķe < gķe: Far.): Yer, yan, taraf.
ķ. -duğdan 60a/4	k. -de 78a/4
ķokı: Koku. <i>bk. ķoķu</i>	ķķ: Kķ, iyi karşıtı.
ķ. -sı 87a/3	k. 103a/3
ķoķu: Koku. <i>bk. ķoķı</i>	ķuķuř- Kucaklaşmak.
ķ. -sın 57a/13	ķ. -maķ 59a/5
ķoltuķ: Vücutta omuz başının altında	ķudret (Ar.): Kuvvet, gķ, tkat, iktidar.
	ķ. -i (ie) 78b/2

Ḳudûrî (şa): Ebü'l-Hüseyn Ahmed b.

Ebî Bekr Muhammed b.

Ahmed el-Kudûrî (428/1037)

Müctehid Hanefî âlimi.

Ḳ. 80a/9

Ḳudûrî Şerhi (ea): Kudûrî Şerhi.

Ḳ. 95b/11, 99a/5

Ḳuhistânî: 1. Şemsüddîn Muhammed

b. Hüsâmeddîn el-Horasânî el-

Kuhistânî (ö. 962/1555 Hanefî fakihi.

Ḳ. 86a/3, 98a/2

2. Kuhistânî'nin el-Vikâye adlı esere yaptığı şerh.

Ḳ. -de 64b/10, 64b/13, 65b/1,

65b/3, 65b/5, 87b/1, 88b/7,

92a/15, 100a/10

Ḳuhistânî Şerhi (ea): Kuhistânî

Şerhi.

Ḳ. 95b/11

Ḳ. -nde 64b/6

Ḳul: Allah tarafından yaratılmış olan

insan, abd.

Ḳ. -ı (ie) 102b/9

Ḳ. -ıdur 102a/6

Ḳ. -larına 102a/13

Ḳ. -una 103a/9

Ḳulak : Kulak.

Ḳ. -(ğ)ı 70a/14

Ḳ. -(ğ)ında 59a/14

Ḳ. -(ğ)ını 70a/13

Ḳ. -ları 88b/10

Ḳ. -larına 56b/14

Ḳ. -larınıñ 56a/11, 66a/7

Ḳul eûzu: Kur'ân-ı Kerim'in 114.

suresi olan Nâs suresi.

Ḳ. -da 77a/7

Ḳul e'ûzu bi rabbi'n-nâs: Kur'ân-ı

Kerim'in 114. suresi olan Nâs suresi.

Ḳ. -ı (bhe) 89a/1

Ḳunût: (Ar.): Yatsı namazından sonra

kılınan vitr namazında okunan dua.

Ḳ. 63b/5, 64a/3

Ḳur'an (Ar.): Son Peygamber Hz.

Muhammed'e gönderilen,

İslam dininin kutsal kitabı.

Ḳ. 60a/14, 77b/2, 78b/6, 98b/2,

98b/4, 98b/15

Ḳ. 'dan 79b/5

Ḳ. -ladur 93b/4

Ḳ. -ı 'azîm (Ar.): Yüce

Kur'ân.

Ḳ. 72a/11, 103a/11

Ḳ. -dür 93b/4

Ḳ. 'e 87b/13

Ḳ. -ı 'azîmü's-şân (Ar.): Şanı

- yüce Ku'rân.
 K. 98a/3
K. -ı kerīm (Ar.): Aziz, şerefli
 Kur'ân.
 K. 63a/14
ķurbān (Ar.): Bir amaç uğruna kesilen
 koyun, deve, dana vb.
ķ. boğazla-: Kurban kesmek.
 ķ. -maķ 102b/6
ķureys (Ar.): Arap kabilesi.
 K. 102a/9
 K. -üñ 102b/15
ķurı: Islak olmayan, kuru. *bk. ķuru*
 ķ. 84b/12
ķurıca: Kuru olarak. *bk. ķuruca*
 ķ. 82b/10
ķuru: Islak olmayan.. *bk. ķurı*
 ķ. 84b/11
ķurt: Bazı çok küçük böceklere veya
 böcek larvalarına verilen isim.
 ķ. 82b/9
ķurķar-: Kurtulmasını sağlamak.
 ķ. -a 89b/14
ķurķul-: Sıyrılmak, uzaklaşmak,
 selâmete çıkmak, halas olmak.
 ķ. -ma(ğ)a 80a/6
 ķ. -maķ 96a/5
ķuru-: Kurumak.
 ķ. -sa 81a/15
- ķuruca**: Kuru olarak. *bk. ķurıca*
 ķ. 86a/1
ķuş-: Midesinde bulunanları ağızdan
 dışarıya atmak.
 ķ. -arsa 58b/11
ķuşluk: Günün sabahla öğle arasındaki
 saatleri.
 ķ. -dan 105b/5
ķuyı: Kuyu. *bk. ķuyu*.
 ķ. 75b/2
ķuyu: Kuyu.
 ķ. -nuñ 81a/14, 81a/15
 ķ. -ya 85a/2
ķüffār (Ar.): Kâfirler.
 k. -ıla 101a/4
ķüfür (<Ar. küfr.): İslam inanç
 esaslarına aykırı söz ve
 davranış.
 k. -dür 101a/9, 101a/15,
 101b/14, 102b/7, 102b/15,
 103a/2, 103a/5, 103b/3,
 104a/2
-L-
lafız (<Ar. lafz.): Ağızdan çıkan veya
 yazılan söz. *bk. lafz*
 l. 97a/7
 l. -da 93b/14
 l. -dan 97a/8
lafz (Ar.): Ağızdan çıkan veya yazılan

söz. *bk. lafız*

1. -dan 97a/8

1. -ı-la 101a/3

1.-ın 63a/7

1. **-ı mekrūh**: Söylenmesi

mekruh olan söz.

1. -dur 97a/7

1. **-ı selām**: Selam sözü.

1. 63a/13

1. -dur 64b/6

1. -la 69a/6

lākin (Ar.): Ama, ancak, fakat.

1. 69a/11, 75a/14, 83a/4,

84a/14, 84b/6, 84b/10,

85a/5, 87a/3, 87a/5, 87b/6,

87b/7, 87b/13, 91a/3, 91a/6,

92b/5, 93a/3, 93a/15,

104b/11, 104b/12, 104b/13,

105a/3, 105b/3, 105b/9,

106b/4

lāyık (Ar.): Uygun, yaraşır.

1. 104a/2, 102b/12

1. -dur 102b/11

1. **ol-**: Yaraşır olmak.

1. -ur 102b/12

lāzım (Ar.): Lazım, gerekli.

1. 70b/11, 71a/7, 75b/6,

80b/9, 85a/8, 85a/12,

85b/8, 85b/12, 85b/14,

87a/7, 87a/11, 87b/8,

88a/1, 88a/6, 92b/1,

104b/1, 105b/14, 106a/2

1. -dur 56b/10, 72b/6, 72b/14,

73b/7, 74a/7, 74b/14,

75a/9, 79b/9, 79b/14, 80a/2,

80b/10, 81b/15, 83b/1,

84a/1, 84b/8, 84b/13,

85a/12, 85b/3, 85b/10,

86a/2, 86a/5, 87b/14,

97a/1, 104b/1, 105a/4,

105b/3

1. **gel-**: Gerekmek.

1. -mez (ogze) 87a/9,

87a/11, 87b/1, 87b/3,

89b/1, 105a/1

1. **ol-**: Lazım olmak.

1. -an 58b/8, 59b/2, 84b/1

1. -maz (ogze) 87a/14,

88a/7

1. -ur (gze) 69b/8

libās (Ar.): Elbise, giyecek şey.

1. -ıla 99a/7

lisān (Ar.): Anlaşma vâsıtası olarak

dil.

1. 57b/3

-M-

mā' (Ar.): Su.

m. -i müsta'mel : Kullanılan

- su.
m. 55b/4
m. -dür 71b/3
m. -ile 71b/4
- ma' de** (Ar.): Mide.
m. -yi 57a/11
- mādem** (Ar.): Başına getirildiği
cümleyi “değil mi ki, -diği için,
-diğine göre” gibi anlamlarla
daha sonraki cümleye bağlar.
m. 95a/5, 95a/8, 95a/9
- maḥall** (Ar.): Yer, mahal.
m. -de 59b/11, 61b/14, 62a/8,
64b/3, 67b/11, 71b/11,
74b/6, 93b/8, 96a/7
m. -inde 55a/14, 55b/7, 55b/8,
55b/12, 72a/1, 78a/6
- maḥallī** (Ar.): Bir yere ait veya bir yere
mahsus olan.
m. 73b/5
- maḥāric-i ḥurūf** (Ar.): Harflerin dudak,
ağız veya boğazdan çıktığı
yerler.
m. -a 65b/11
- maḥbūs**: Bir yere kapatılmış,
hapsedilmiş.
m. ol-: Hapsolmak.
m. -ur 95a/6
- maḥlūkāt** (Ar.): Yaratılmış olan şeyler.
- m. -da 100a/5
- maḥşūş** (Ar.): Hususileşmiş, has, özgü.
m. 99a/7
- m. it-**: Hususileştirmek.
m. -mek 72a/13
- mahv** (Ar.): Yok etme, varlığına son
verme.
m. ol-: Yok olmak.
m. -ur 76b/8
- maḥzūn** (Ar.): Üzüntülü, gamlı,
kederli.
m. it-: Hüzünlendirmek.
m. -miş olur 63a/2
- maḥ' ad** (Ar.): Anüs.
m. -ından 82a/14
- maḥber** (Ar.): Mezar, kabir.
m. -e 93a/9, 93a/11
- mal** (Ar. māl): Bir kimse veya kurumun
mülkiyetinde bulunan, taşınır,
taşınmaz her çeşit değerli ve
gerekli şey, mülk.
m. -ını 101a/3
- ma' lūm** (Ar.): Herkes tarafından
bilinen, öğrenilmiş olan şey.
m. 85b/7, 85b/9, 97a/15
- ma' nā** (Ar.): Anlam.
m. -da 93b/14
m. -sında 93b/10
- maraz** (Ar.): Hastalık, illet.

- m. 83a/8
- m. -dan 94b/12
- marîz** (Ar.): Hastalık.
- m. 82a/4
- marîzlu**: Hasta, hastalıklı.
- m. 82a/15
- markad** (Ar.): Mezar.
- m. -ı şerîf**: Mübârek mezar.
- m.-lerin 60b/6
- ma'şûm** (Ar.): Suç ve günah işlemesi düşünölemeyecek kadar küçük olan çocuk, sabi.
- m. -ı 76b/11
- mațara** (Ar.): Bele, boyuna veya atların eyer kaşlarına asılarak kolayca taşınabilen, deri, maden vb. şeylerden yapılmış su kabı.
- m. -sında 75b/3
- Mazâret** (ea): Mazâret.
- M. -de 80a/9
- maźmaźa** (Ar.): Abdest alırken ağıza su alma, ağız su ile çalkalama.
- m. -da 69b/12
- m. it-**: Abdest alırken ağız çalkalama.
- m. -mekdür 56b/6, 58a/9
- Meḇsûť** (ea): Mebsûť.
- M. -da 79a/15
- Mecâlis** (ea): Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin Mecâlis-i Seb'a adlı eseri.
- M. -inde 97b/14
- Mecâlis-i Rûmî** (ea): Mecâlisi Rûmî.
- M. -de 80a/5, 104a/10
- Mecma' u'l-Baẖreyn Şerhi** (ea): Hanefî fakihî İbnü's-Sââtî'nin (ö. 694/1295) mezhep literatüründe "mütûn-ı erbaa" diye anılan dört temel kitaptan biri olan eserinin İbni Melek tarafından yapılan şerhi.
- M. 64b/8, 97b/13
- Mecma' i'l-Ķavāyid** (ea): Mecmail Ķavāyid.
- M. -de 96b/2
- meclis** (Ar.): Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı.
- m. -de 95a/5, 95a/9, 95a/13
- m. -inde 98a/10
- m. -i 'âlim**: Alimler toplantısı
- m. -e 95a/3
- Medħal** (ş'a): Medħal.
- M. 97a/12
- Medħal Şerhi** (ea): Medħal Şerhi.
- M. 98b/12
- M. -nde 99b/3
- meger** (Far.): "Oysa ki, halbuki"

anlamıyla önceden farkına
varılmayıp sonradan anlaşılan
bir durumu bildirir.

m. 86b/15

mekān (Ar.): Yer, mahal.

m. -da 57b/11, 74b/13

m. -ıdır 81a/13

m. -ın 61b/1

m. -ında 73b/13

mekrūh (Ar.) : Yapılması ve işlenmesi
şeriat hükümlerine uymayan.

m. 72b/14, 95b/9, 96a/1, 97b/1

m. -dur 55b/11, 55b/12, 55b/13,

55b/14, 55b/15, 61a/6,

72a/13, 73a/12, 73a/14,

73a/15, 73b/1, 73b/3, 73b/9,

73b/13, 73b/15, 74a/2,

74a/6, 74a/14, 74b/1, 74b/5,

74b/9, 78b/3, 78b/7, 87b/7,

95b/8, 95b/11, 96b/8,

96b/10, 96b/11, 96b/13,

97a/2, 97a/5, 97a/11, 98a/3,

98b/5, 98b/15, 100b/2,

106a/9

m. -ı (ie) 55b/6

m. -ları 58a/5, 67b/9

m. -larında 56a/1

melā'ike-i kirām (Ar.): “Yüce

melekler” Cebrail, Mikail,
İsrafil, Azrail isimli büyük
melekler.

m. 62b/3, 73b/10

melek (Ar.): Gözle görülüp elle

tutulmayan, yiyip içmeyen,

cinsiyet farkı bulunmayan,

sadece Allah’a itaat etmek ve

dâima hayra vasıta olmak üzere

yaratılmış olan sayısız nurani
varlıklardan her biri.

m. -lere 64b/4

Melekā’iyye: Hristiyanlık mezhebi.

M. 101b/4

men’ (Ar.): Yasak.

m. 100b/6

m. -i (ie) 98b/7

m. eyle-: Yasaklamak.

m. -seler 75a/7

m. it-: Yasaklamak.

m. -(d)erler 99b/8

m. -mişlerdür 100a/11

m. olun-: Yasaklanmak.

m. -ur 98a/6, 98b/15

menber (Ar.): Cami içinde genellikle

mihrabın sağ tarafında bulunan,

cuma namazının farzından önce

hatibin üzerine çıkıp hutbe

okuduğu merdivenli kürsü.

m. -e 100a/12, 100b/7

men'î (Ar.): Yasak. *bk. men'*

m. olun-: Yasaklanmak.

m. -mışdur 99a/6

meni (Ar.): Nutfe.

m. 85a/9, 85b/14, 86a/4

m. -(y)i 85a/10

mendûb (Ar.): Hakkında kesin bir emir bulunmadığı halde dinin temel prensiplerine uyduğu için beğenilen, tavsiye edilen, sevap kazandıran, dince makbul iş ve davranış, müstehap.

m. -dur 70a/14

menhî (Ar.): Dinde yasak olan.

m. -dür 99a/4

menzil (Ar.): Varılacak yer.

m. -e 99a/9

mertebe (Ar.): Derece.

m. 74a/12

mesâil (Ar.): Meseleler.

m. 79a/8

m. -i (bhe) 95a/13

mesbûk (Ar.): Cemaatle kılınan bir namaza namaz başladıktan sonra yetişip imama uyan kimse.

m. 91b/9

mescid (Ar.): Müslümanların vakit

namazlarını kılmaları ve ibâdetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minaresiz, minbersiz küçük cami.

m. 73b/2, 94b/5

m. -lerde 67b/1

mescid-i şerîf: Mübarek mescid.

m. -den 97b/12

m. -e 97b/7

mes'ele (Ar.): Çözüme

kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun.

m. 57a/5, 66b/9, 67b/5, 69a/8, 69a/10, 69a/11, 69a/13, 69a/15, 69b/1, 69b/4, 69b/6, 69b/11, 69b/13, 69b/14, 70a/2, 70a/6, 70a/9, 70a/13, 70a/15, 70b/2, 70b/4, 70b/6, 70b/9, 71a/1, 71a/3, 71a/5, 71a/8, 71a/9, 71a/12, 71a/14, 71b/5, 71b/8, 71b/12, 71b/15, 72a/2, 72a/5, 72a/10, 72a/12, 72a/14, 72b/5, 72b/8, 72b/15, 73a/11, 73a/13, 73a/14, 73b/1, 73b/2, 73b/3, 73b/5, 73b/9,

73b/13, 73b/14, 73b/15,
 74a/1, 74a/4, 74a/6, 74a/8,
 74a/11, 74a/13, 74a/15,
 74b/1, 74b/3, 74b/6, 74b/6,
 74b/7, 74b/8, 74b/11, 75a/1,
 75a/3, 75a/6, 75a/9, 75a/10,
 75a/13, 75b/1, 75b/3, 75b/6,
 75b/8, 75b/13, 76a/1, 76a/3,
 76a/7, 76a/12, 76a/14, 76b/5,
 76b/11, 76b/14, 76b/15,
 77a/1, 77a/3, 77a/5, 77a/7,
 77a/8, 77a/12, 77b/3, 77b/6,
 77b/9, 77b/15, 78a/3, 78a/5,
 78a/8, 78a/10, 78b/6,
 78b/10, 78b/12, 78b/15,
 79a/3, 79a/5, 79a/8, 79a/15,
 79b/4, 79b/6, 79b/9, 79b/12,
 79b/15, 80a/3, 80a/5, 80a/7,
 80a/10, 80a/13, 80a/15,
 80b/2, 80b/5, 80b/12,
 80b/15, 81a/6, 81a/10,
 81a/14, 81b/2, 81b/4, 81b/7,
 81b/12, 82a/1, 82a/4, 82a/9,
 82a/11, 82a/13, 82a/15,
 82b/1, 82b/3, 82b/6, 82b/8,
 82b/11, 82b/13, 82b/15,
 83a/3, 83a/5, 83a/9, 83a/11,
 83a/15, 83b/2, 83b/7,
 83b/11, 83b/12, 83b/14,
 84a/2, 84a/8, 84a/12, 84b/2,
 84b/5, 84b/10, 84b/13,
 85a/2, 85a/4, 85a/6, 85a/8,
 85a/14, 85b/1, 85b/4, 85b/7,
 85b/10, 85b/13, 85b/15,
 86a/3, 86a/7, 86a/9, 86a/10,
 86a/12, 86a/14, 86b/1,
 86b/2, 86b/5, 86b/8, 86b/13,
 87a/2, 87a/4, 87a/7, 87a/9,
 87a/12, 87a/15, 87b/2,
 87b/4, 87b/8, 87b/11,
 87b/13, 87b/15, 88a/1,
 88a/5, 88a/8, 88a/12, 88b/1,
 88b/4, 88b/7, 88b/8, 88b/9,
 88b/11, 88b/13, 88b/15,
 89a/3, 89a/4, 89a/7, 89a/10,
 89a/12, 89a/15, 89b/2,
 89b/6, 89b/9, 89b/10,
 89b/14, 90a/2, 90a/4, 90a/6,
 90a/15, 90b/8, 90b/12,
 91a/2, 91a/7, 91a/11, 91a/15,
 91b/5, 91b/9, 91b/12, 92a/1,
 92a/4, 92a/9, 92a/13, 92a/15,
 92b/2, 92b/4, 93a/2, 93a/5,
 93a/7, 93a/8, 93a/10, 93a/14,
 94a/14, 94b/6, 94b/13,
 95a/3, 95a/14, 95b/1, 95b/7,
 96b/5, 99a/11, 100a/3,
 100a/11, 100b/10, 100b/13,

100b/15, 101a/7, 104a/11,
106a/2, 106a/6, 106a/8,
106a/9, 106a/13, 100b/6,
100b/7, 101b/3

m. 106b/2, 106b/6, 106b/9,
106b/11

m. -de 80b/7

m. -den 94a/9

m. -ler 69a/8, 74b/11, 75b/13,
81b/11, 84b/9, 86a/7,
88a/8, 90b/8, 91b/15,
93a/13, 93b/7, 95b/7,
100a/3, 104a/11

meşelâ (Ar.): Örnek, benzer.

m. 77a/9, 81a/1, 84a/10, 84a/15

mesh (Ar.) Abdest alırken ıslak eli

başa veya mest üzerine
sürmek.

m. 69b/3

m. -e 57a/2, 69a/7

m. -i (ie) 69b/11, 70b/15, 71b/1

m. -ün 66b/13, 71b/6, 71b/13

m. it-: Abdest alırken ıslak eli

başa veya mest üzerine
sürmek.

m. -dügi 70a/11

m. -mekdür 56b/14

meşhi (Ar. mesh): Abdest alırken ıslak

eli başa veya mest üzerine
sürmek. *bk. mesh.*

m. 71a/2, 71b/4, 71b/8

m. eyle-: Abdest alırken ıslak

eli başa veya mest üzerine
sürmek.

m. -dükden 69b/7

m. -se 71a/9, 71a/11, 71b/5,
82a/10

m. -ye 71a/6

m. it-: Abdest alırken ıslak eli
başa veya mest üzerine
sürmek.

m. -(d)emez 71b/9

m. -(d)er 71b/14

m. -(d)erken 70a/13,
71a/10, 71a/14

m. -dügi 69a/15, 69b/4

m. -dükde 71b/13

m. -dükden 69b/9

m. -me(g)e 71a/5

m. -mek 70b/7, 70b/12,
71a/13, 82a/3

m. -mekdür 75a/3

56a/15, 56b/11,

56b/13, 57b/6

mesnün (Ar.): Hz. Muhammed

tarafından söylendiği,
yapıldığı veya tasvip edildiği

için sünnet olmuş, onun sünnetinin gereği olarak kabul edilmiş.

m. 78a/15

mest (Ar.): İncik kemiğinin üstüne

kadar çıkan, kundura yahut lastik icine giyilen, abdest alırken üzerine meshedilmesi dinen caiz olan yumuşak ayakkabı.

m. -den 69b/2

m. -i (ie) 70b/12

m. -ine 69b/7, 69b/9

m. -ile 69b/2

m. -üñ 70a/11

meşûr (Ar.): Yazılı, yazılmış.

m. -dur 55a/4, 55a/6, 55a/7,
55a/8, 55a/9, 55a/10,
55a/11, 55a/13, 55a/14,
55a/15, 55b/1, 55b/3,
55b/5, 55b/14, 56a/1,
56a/12, 56a/14, 57a/6,
58a/15, 58b/2, 59a/7,
59a/11, 59b/9, 61a/2,
63a/6, 64a/2, 64b/3, 64b/5,
64b/10, 64b/12, 64b/14,
65a/13, 65b/2, 65b/3,
65b/5, 65b/7, 67b/6, 67b/8

meşgûl (Ar.): Bir şeyle uğraşmak.

m. -ından 76a/6

m. **ol-**: İlgilenmek, alakadar olmak.

m. -madan 76a/5

m. -up 99a/8

Mevâhib-i Ledünnî (e.a): İslam

âlimlerinden İmam-ı

Kastalânî'nin bir eseridir.

M. -de 94b/6, 100b/3

mevlüd (<Ar. mevlid): Hz.

Muhammed (sav)'in doğumu.

m. -i (ie) 93b/10

meyil (Ar. meyl): Eğilme.

m. it-: Bir yana eğilmek.

m. -(d)üp 65b/8

meyyit (Ar.): Ölmüş insan, ölü.

m. 60a/8, 92a/7, 92a/8, 92a/10,
92b/8, 92b/14, 93a/2, 93a/3,
96b/5

m. -e 97b/2

m. -i (bhe) 92a/15

m. -üñ 93a/8

m. namâzı: Cenaze

namazı.

m. 92a/13, 92b/4

m. -na 92a/9

m. -nda 92a/4, 92b/5, 92b/6

m. -nuñ 92a/1

mezâr (Ar.): Bir kimsenin öldükten

sonra gömüldüğü yer, kabir.

m. 102b/6

mezârlık (Ar. mezâr + Türk. -lık):

Mezarların toplu olarak

bulunduğu yer, kabristan.

m. -da 73b/14

mezheb (Ar.): Bir dinde belirli görüş

ve anlayış farklılıklarından

doğan kollardan her biri.

m. 97b/1

m. -de 96b/6

m. -i şūfī: Sufilerin

mezhebi.

m. -yi 98a/13

Mezheb-i Dīn (ea): Mezheb-i Dīn.

M. -de 93b/7

mezkūr (Ar.): Zikredilen, zikredilmiş.

m. -dur 55b/11, 58b/6, 64b/8,

64b/13, 71b/11, 91a/15,

96b/5

mı: Soru edatı. *bk. mi*

m. 72a/7, 72b/11, 89a/9,

89a/12, 90a/7, 91a/3, 95b/4

m. -dur 76a/8, 100b/9

mi: Soru edatı. *bk. mı*

m. 72b/11, 91a/4, 100b/11

m. -dür 76a/9, 79a/10

mikdār (Ar.): Bir şeyin ölçüsü, sayısı

veya ölçülebilme, sayılabilme,

azalıp çoğalabilme durumu,

nicelik.

m. 83b/8, 88b/12, 90a/13

m. -ı (ie) 69b/10, 71b/1, 71b/2,

78a/14, 86b/4, 93a/9

millet (Ar.): Aynı dinden olan, aynı

inançları paylaşan insanlar

topluluğu, ümmet.

m. 93a/13, 93b/5, 93b/11,

93b/15, 94a/6, 94a/12

m. -de 94a/11

m. -imüz 93b/15

m. -leri-le 93b/1

mim: Mim harfi.

m. -i (ie) 86b/6

Minhâc (ea): Minhâc.

M. -da 97a/7

Minkārī-zāde Efendi (şa):

Minkārī-zāde Efendi Osmanlı

şeyhülislamı.

M. 94a/9

minvāl (Ar.): Biçim, şekil.

m. 72b/3, 92a/9

mişāl (Ar.): Örnek, benzer.

m. -i (ie) 102a/15

misvāksız (Ar. misvāk + T. -sız):

Misvak kullanmadan,

misvaksız.

- m. 57b/4
- Mu‘addili’s-Şalât** (ea): Muaddili’s-
Sâlât Birgili Muhammed
Efedi’nin namazla ilgili risâlesi.
M. 62a/10
M. -da 61b/11
- muğâyir** (Ar.): Ayrı, muhalif.
m. -dür 93b/14
- muḥabbet** (Ar.): Sohbet.
m. -de 98a/5
- muḥālif** (Ar.): Farklılık.
m. -te 91a/14
m. it-: Farklı olmak, ayrılmak.
m. -(d)eler 66a/15
m. ol-: Uygun olmamak.
m. -a 97b/15
- muḥālifet** (Ar. muḥālefet): Uymama,
başka türlü olma.
m. it-: Uymamak.
m. -me(g)e 62b/9
- Muḥammed bin Ebū Bekr-i er-Rāzī**
(şa): Muhammed bin Ebu Bekr-
i er Razi.
M. 99a/2
- muḥdeş** (Ar.): Abdest veya guslün
yenilenmesini gerektiren halde
olma.
m. 81b/12
- muḥşın** (Ar.): Akıllı, erginlik çağına
girmiş, hür ve Müslüman olan,
zina vb. haramlardan sakınan,
iffetli kişi.
m. -a 101a/2
- Muḥtâr Şerḥi İḥtiyâr** (ea): Muhtâr
Şerhi İḥtiyâr.
M. -da 93a/8, 93a/10
- Muḥtasar Viḳāye Şerhi** (ea): Muhtasar
Viḳāye Şerhi. *bk. Viḳāye Şerhi*
M. 65b/5, 92a/15, 98a/2
M. -de 98a/2
- muḳābele** (Ar.): Çatışma.
m. -den 101a/4
- muḳābil** (Ar.): Karşılaşma.
m. ol-: Karşılaşmak.
m. -duḳda 101a/5
- muḳarrib** (Ar.): Yaklaştıran.
m. -lerine 102b/2
- muḳayyed** (Ar.): Bağlı.
m. ol- : Serbest olmamak, bağlı
olmak.
m. -maya 56a/7
- muḳīm** (Ar.): Bir yere yerleşen, bir
yerde oturan, kalıcı olan, ikamet
eden kimse.
m. 79b/1, 80a/9, 81a/13, 83b/11
m. -e 79b/6
- muḳtedī** (Ar.): Uyan, tabi olan.
m. -nüñ 84a/13, 84a/14

m. ol-: Uymak, tabi olmak.

m. -an 65a/7

muntazır (Ar.): Bekleyen, gözleyen.

m. ol-: Beklemek, gözlemek.

m. -mağ 73b/7

m. -mağdur 66b/3

m. -maya 66b/8, 66b/12,

67a/1

m. -up 66b/4, 67a/5, 67a/10,

67b/3, 73b/7

murād (Ar.): 1. Erişilmek istenen,
olması istenen.

m. 60a/7, 60a/8, 60a/11,

60a/12, 60a/13, 60a/14,

60a/15, 60b/1, 60b/2,

60b/3, 60b/4, 60b/6,

60b/7, 60b/8, 73b/10,

74b/7 90b/3

m. -ı (ie) 102b/5

2. Maksat.

m. 97a/8

m. -ı (ie) 81a/12, 100a/7,

101a/9

m. -ları 101b/8

m. eyle-: İstemek, dilemek,
arzu etmek, amaçlamak.

m. -dikde 69b/13, 75b/1

m. it-: İstemek, dilemek, arzu

etmek, amaçlamak.

m. -dikde 70a/7, 83a/12,

90a/8

m. -dükde 83a/15

muşāhib (Ar.): Büyük zatlara,

özellikle padişahlara sohbet

arkadaşı olan ve zaman zaman

hoş fıkralar, hikâyeler anlatıp

latife ve nükteler yaparak

hoşça vakit geçirmelerini

sağlayan zeki, bilgili, görgülü,

hoşsohbet kimse, nedim.

m. -lerine 102b/1

muşallā (Ar.): Cāmi avlusunda veya

civarında cenaze

namazlarının kılındığı yere.

m. -ya 85b/6

muşallī (Ar.): Beş vakit namazını

kılma.

m. -de 63b/13, 63b/15

Muşhaf-ı şerif (Ar.): Kur'ân-ı Kerim.

M. 89b/1

mu' tād (Ar.): Âdet edinilmiş,

zamanki.

m. -ı (ie) 106a/14

Mutavvel Şerhi (ea): Mutavvel Şerhi.

M. -nde 100a/9

Mu' teberât (ea): Muteberât.

M.'da 96b/14

muṭṭlak (Ar.): 1. Karışık ve katışık

olmayan, saf:

m. 56a/7

2. Kesin.

74b/5, 74b/6

muṣāfiḳ (Ar.): Uygun, münâsip.

m. 104a/3

Muzmerât (ea): Muzmerat.

M. -da 99a/6

mübâlağa (<Ar. mübâlağa): Abartma.

m. it-: Abartıyla yapmak.

m. -mek 69b/12

mübâşeret (Ar.): Bir işe başlama,

yapmaya girişme.

m. it-: Yapmaya girişmek.

m. -mekdür 56a/8

müdâvemet (Ar.): Devam.

m. it-: Devam etmek, devamlı

olmak.

m. -mekdür 60a/2

müddet (Ar.): Bir şeyin başı ile sonu

arasında geçen zaman bölümü,

süre.

m. 104b/9

m. -i (ie) 66b/13, 71b/6, 71b/8,

71b/13

müfsid (Ar.): Bozan, ifsat eden.

m. -e 75b/12

m. -leri 58b/5

mülâkî (Ar.): Rastlama.

m. ol-: Rastlamak.

m. -sa 79b/12

Mülteḳa (ea): İbrahim Halebî'nin

Hanefî fikhına dair eseri.

M. 96b/3

M. -da 58a/4, 58b/6, 58b/9,

58b/10, 58b/12, 58b/14,

58b/15, 59a/1, 59a/2, 59a/4,

59a/5, 61a/7, 61b/13,

69b/14, 70a/1, 70a/6, 70a/9,

70a/13, 71a/3, 71a/14, 71b/8,

73a/11, 73a/13, 73a/14,

73a/15, 73b/1, 73b/3, 74b/6,

75a/10, 75a/13, 75a/15,

75b/3, 75b/6, 76a/13, 76b/5,

78b/5, 79b/5, 79b/12, 80b/4,

80b/15, 81a/13, 82a/13,

82a/14, 82b/3, 82b/11,

82b/13, 82b/15, 83a/2,

83a/8, 83b/1, 84a/1, 84b/8,

87a/4, 88b/9, 91b/14, 92b/2,

93a/6, 94a/3, 101a/10,

106b/2, 106b/6

Mülteḳa'l-Ebḥar (ea): İbrahim

Halebî'nin Hanefî fikhına

dair eseri.

M. -da 71b/15

mü'min (Ar.): Allah'ın varlığına,

birliğine, Hz. Muhammed (sav)'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer iman esaslarına inanan, iman sâhibi kimse, Müslüman.

m. -e 88a/9, 104a/2

m. -ler 64b/1

mümkîn (< Ar.mümkün): Olması,

gerçekleşmesi imkan dahilinde olan, olabilir. *bk.mümkün.*

m. 69b/3, 74a/15, 75b/2, 81b/8

mümkün (Ar.): Olması, gerçekleşmesi

imkan dahilinde olan, olabilir. *bk.mümkîn.*

m. 81b/1

münezzeh (Ar.): (Allah için) Her türlü eksik sıfat ve noksanlıktan uzak olan.

m. -dür 102a/3, 102a/5

münferid (Ar.): Başka kimse veya

şeylerden ayrı olan, tek, yalnız, müstakil.

m. -e 65a/5, 65a/8

münkesir (Ar.): Güçenmiş, kırgın.

m. ol-: Kalbi kırılmak.

m. -ursa 95a/10

Münye (ea): Münye.

M. -de 58a/6, 70a/10, 70b/1,

73b/15, 74b/10, 75a/1, 75a/6, 75a/9, 75b/15, 76b/1, 77a/5, 77a/7, 77a/8, 80b/1, 80b/11, 81a/6, 81a/10, 82a/1, 82a/11, 82b/8, 85a/4, 85a/6, 106b/9

Münye Şerhi (ea): Münye Şerhi.

M. 97a/3

Münyetü'l-Muşallî (ea): Münyetül

Musalli, Sedîdüddin el Kâşgarî'nin (ö. 705/1305) namaza dair eseri.

M. -de 55a/4, 55a/14, 55a/15, 55b/1, 55b/3, 55b/7, 55b/9, 55b/13, 55b/14, 59a/10, 59a/12, 59a/13, 59b/3, 59b/5, 73b/14, 77a/11, 79b/14, 84b/5, 98b/14

mürekkab (Ar.): Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.

m. 102a/2, 102a/3

m. -dür 101b/9

mürted (Ar.): İslam dininden dönen kimse.

m. 99b/11

müşâb (Ar.): Sevap kazanma.

m. ol-: Sevap kazanmış.

m. -asın 95b/5

müsâfir (Ar.): Misâfir.

m. 79a/10, 79a/14, 79b/1,
79b/4, 79b/6, 80a/12, 81b/4

m. -e 79a/7

m. -im 79a/12

m. ol-: Misafir olmak.

m. -duğda 80a/10

müsemma (Ar.): İsimlendirilmiş, belli

bir isimle anılmış.

m. 97a/9, 97a/12

Müslimân (Far.): Müslüman.

M. 55b/10, 84a/1, 85b/6

müsteḥab (Ar.): Hakkında kesin bir

emir bulunmadığı halde dinin
temel prensiplerine uygun
olduğu için beğenilen, tavsiye
edilen, sevap kazandıran.

m. 67b/8, 87b/9, 87b/11,

m. -dur 60a/1, 69b/12, 70b/1,

78b/11, 78b/14, 79a/2,

88a/11, 88b/9, 89b/5

m. -ları 57b/5, 57b/6, 65b/6

m. -larını 66a/6

m. -uñ 88a/11

müsteḥak: Hak etmiş, hak kazanmış,

layık.

m. ol-: Ceza hak etmiş olmak.

m. -ur 62b/6

müsvāk (<Ar. misvāk): Dış

temizliğinde kullanılması İslâm

dinince sünnet olan dövülerek

lifleri ortaya çıkarılmak

suretiyle fırça hâline getirilen

çubuk.

m. 57b/3, 72a/1

m. -ı (bhe) 72b/4

m. -uñ 57a/7, 72a/14

müşābih (Ar.): Benzeyen, benzer.

m. 96b/13

müşābihit (<Ar. müşābehet):

Benzemek.

m. -den 96b/11

müşkül (Ar.) Zor.

m. 103a/11

m. -dür 100b/10

müte‘allik (Ar.): Ait, dair, ilgili,

alakalı.

m. 69a/7, 74b/10, 75b/13,

79a/7, 81b/11, 84b/9, 90b/8,

91b/15, 94a/8, 104a/11

müzākere (Ar.): Öğrencilerin kendi

aralarında yaptıkları soru-cevap

şeklindeki ders veya sınav

hazırlığı.

m. 60b/2

-N-

nāfile (Ar.): Bir kimsenin dinen mecbur

ve mükellef olmadığı halde sırf Allah rızasını kazanmak maksadıyla farz dışında yaptığı her türlü hayırlı iş ve davranış.

n. 59b/11, 73a/12, 73a/14,
73a/15, 73b/1, 89b/12,
95b/8, 95b/15, 96a/11,
96a/14

n. -de 87a/15

n. -ler 96a/4

n. -lerde 77b/11

n. -lerüñ 77b/9

nāḥaḳ (Far. *nā* + Ar. *ḥaḳḳ*): Hakka ve adalete uygun olmayan, haksız.

n. yere: Boşu boşuna, haksız yere.

n. 101a/1

nā'il (Ar.): İsteddiği şeye erişen, arzu ettiğini ele geciren, murâdına eren.

n. ol-: Erişmek, elde etmek, ulaşmak

n. -maduğından 104a/5

n. -ur 95a/5

naḳil (<Ar. naḳl): Başkasına ait bir sözü veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatma.

n. 97a/14

n. it-: Başkasına ait bir sözü

veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatmak.

n. -(d)er 99b/3

n. -mek 60a/15

n. olun-: Başkasına ait bir sözü veya bir fikri, bir olayın bir yerde anlatması.

n. -an 95a/13

n. - maḳ 79a/15

n. -mıṣ (ögze) 57a/4

nām (Far.): İsim, ad.

n. 61a/7, 88a/15, 98a/7, 100b/5

n. -ına 95b/3

namāz (Far.): Namaz.

n. 55b/15, 56a/1, 57b/4,
57b/12, 58b/12, 59b/12,
62b/1, 72a/10, 73a/12,

73b/3, 73b/13, 73b/15,

74a/1, 74a/4, 74a/6,

74b/4, 74b/9, 76a/7, 76a/8,

76a/14, 76a/15, 76b/5,

76b/12, 76b/14, 76b/15,

78b/8, 80a/5, 81b/9,

83a/15, 85a/5, 85a/14,

86a/7, 86a/10, 86a/12,

86a/14, 86b/1, 86b/3, 86b/8,

86b/11, 86b/13, 87a/3,

87a/4, 87b/2, 88a/3, 89a/5,

89a/15, 89b/3, 89b/4, 89b/5,

- 89b/9, 89b/11, 89b/12,
89b/14, 90a/2, 90b/7,
91b/9, 91b/12, 93a/10,
94b/3, 94b/6, 95b/8, 99b/5,
99b/6, 105a/9, 105b/14
- n. -a 89a/12, 92a/10, 105b/15
- n. -da 63b/5, 63b/13, 77a/1,
77a/2, 77a/4, 77a/5, 77a/9,
81b/5, 83a/1, 83b/2, 86a/9,
88a/2, 88b/5, 106a/4
- n. -dan 61b/12, 63a/13, 69a/6,
75a/7, 76b/3, 84a/13,
105a/6, 105a/10, 105a/15
- n. -i (bhe) 67a/8, 67a/9, 67b/4,
74b/9, 75b/6, 75b/14, 76b/1,
78a/6, 79b/4, 79b/14, 80a/9,
80a/12, 80a/14, 80b/8,
81a/12, 81a/13, 83a/2, 84b/4,
86a/6, 86b/10, 89b/13,
90a/1, 90a/3, 90a/4, 90a/6,
90a/14, 91a/6, 91a/8,
91a/14, 106b/8
- n. -i (ie) 72a/12, 72b/12,
75b/15, 76a/2, 76a/5, 76a/7,
76a/9, 76a/10, 76a/11,
76a/13, 76a/15, 76b/2,
76b/5, 76b/10, 76b/13,
76b/15, 77a/1, 77a/3, 77a/5,
77a/6, 77a/8, 77a/9, 77a/10,
- 77b/2, 79a/11, 79a/13,
83b/5, 83b/11, 85/15, 86a/8,
86a/10, 86a/11, 86a/13,
86a/15, 86b/2, 86b/4, 86b/7,
86b/12, 86b/15, 87a/1,
87a/5, 89a/13, 90b/10,
91a/11, 91b/5, 91b/11,
91b/13, 92a/14, 93a/9,
96a/14
- n. -ima 83b/9, 83b/10
- n. -in 59b/12, 80b/4, 80b/6,
81b/7, 82b/15, 85b/5,
93a/3, 93a/10, 104a/13,
104a/15, 104b/3, 104b/4,
104b/11, 105a/1, 105a/10,
105a/12, 105a/15, 105b/2,
105b/13
- n. -iñ 57b/4, 61a/12, 63a/4,
63a/5, 63a/9, 67b/9,
79b/13, 80a/2, 80a/15,
83a/6, 84b/6, 87a/8, 89a/3,
89b/2, 105a/8, 106b/7
- n. -inı 67a/3, 74a/15, 75a/7,
75a/15, 82b/14, 106a/1
- n. -inuñ 62b/2, 63b/11, 74b/8,
91b/3
- n. -larda 59a/3, 63b/6, 63b/7
- n. -ları 83a/975a/8, 78b/4,
83b/8, 84b/8, 96a/12

- n. -uñ 59b/11, 61b/5, 62a/15,
64a/1, 65a/2, 65b/6
- n. boz-:** Namazı bozmak.
n. -up 80a/6
- nār** (Ar.): Ateş, od.
n. -a 62b/6
- Naşārā** (Ar.): Hristiyanlar.
N. 101b/4
- nāsiḥ** (Ar.): din. Diğer dinlerin
hükümünü ortadan kaldıran, iptal
eden.
n. -dür 93b/3
- Nasṭūriyye:** Hristiyanlık mezhebi.
N. 101b/4
- naẓar** (Ar.): Bakış, bakma.
n. eyle-: Bakmak.
n. -se 85b/11
- nāzil ol-** (Ar.): İnmek, nüzul etmek.
n. -duḡda 95a/8
n. -ur 95a/8
- ne:** 1. (Soru sıfatı) Ne.
n. 80a/8, 83b/8, 102b/5,
103b/6, 104a/13, 104b/5
2. (Zarf tümleci) Ne.
n. 97b/9, 101b/13, 102a/8
- necāset** (Ar.): Kirlilik, dışkı.
n. 55a/8, 70a/7, 86b/14, 87a/2
n. -i (ie) 92b/1
n. ol-: Kirlenmek.
- n. -sa 70a/2, 87a/2
n. -ursa 76a/14
- nefes** (Ar.): Hayatın bitimindeki son
nefes.
n. -de 62b/1
- nefs** (Ar.): Bir kimsenin kendi
özvarlığı, öz benliği, kişiliği.
n. -i (ie) 99a/8
n. -i-çün 64b/1
n. -inde 97a/3
n. -ine 62b/14
- nesne:** Belli bir ağırlığı, maddesi ve
olan her türlü cansız varlık, şey.
n. 67a/8, 67a/11, 79b/5,
81b/13, 89a/1, 95a/10
n. -dürler 63b/13, 63b/14
- ne'ūzu** (Ar.): Tehlikeli, nahoş bir
durum karşısında, "Allah'a
sığındık, Allah korusun"
anlamında kullanılır.
n. 65a/3
- nevāfil** (Ar.): Farz ve vâcip olanlar
dışında sırf Allah rızasını
kazanmak için yapılan
ibadetler.
n. 95b/13
- nev' i fi'l-mesbūkı:** Fetâvâ-yı

Bezzâzî adlı eserin kitabü's
salât adlı bâbında geçen bir
bölüm.

n. 67b/6

nezîr (Ar.): Adak.

n. -ler eyle-: Adaklar adamak.

n. -mek 102b/6

nice: Nasıl.

n. 85b/5

n. -dür 98a/13

niçün: Neden, ne için.

n. 103a/1, 103a/2,

nidâ (Ar.): Seslenme, çağırma,
bağırma.

n. it-: Seslenmek.

n. -mek 93a/7, 93a/8

nifâs (Ar.): Doğumdan sonra rahimden

gelen kan.

n. 104b/12, 105a/3, 105b/8,

n. 105b/9

n. -a 104a/11

n. -da 104b/3, 105b/2

n. -dan 56a/9

n. -ı 106b/4

n. -ıñ 104a/12, 104b/5, 104b/7

n. ol-: Doğumdan sonra

rahimden kan gelme

durumu.

n. -mağdur 56a/6

nikāh (Ar.): Bir kadınla bir erkeğin
kanun nazarında karı koca
sayılmalarını

sağlayan işlem.

n. 106b/4, 106b/5

n. -uñ 92b/3

Nikāye (ea): Nikaye.

N. -de 92b/4

Nişābi'l-İhtisāb (ea): Nisabil İhtisāb.

N. -da 73b/12

Niyet (Ar.): Namaz, oruç, abdest

gibi ibadetlere başlarken bu

ibadeti yapmaya karar verdiğini

sözle söyleme veya içinden

geçirme.

n. -i (ie) 75b/14

n. -ine 85b/6

niyyet (Ar.): Niyet, maksat.

n. 55a/9, 60a/7, 95a/6, 95a/6,

96a/5

n. -e 75b/12

n. -i-le 84a/11

n. -ile 95a/15

n. eyle-: Bir şeyi yapmayı

zihinde tasarlamak, yapmaya

karar vermek, niyetlenmek.

n. -düm 83b/9

n. -se 69a/9, 69a/10, 84a/8

n. -(y)üp 81a/11

n. it-: Bir şeyi yapmayı zihinde tasarlamak, yapmaya karar vermek, niyetlenmek.

n. -dim 92a/9,

n. -dükde 92a/14

n. (d)-üp 76a/3, 105b/4

n. -mek 56b/7, 87b/7

n. -mekdür 61b/4, 6474b/12

n. -miş olur 69a/9

n. -se 76a/1

n. -seler

niyyetsiz (Ar.): Niyeti olmayan.

n. 93a/2

noğşān (Ar.): Eksiklik, kusur.

n. 62b/3

-O-

o: (İşaret sıfatı) O.

o. 75a/8

oğlan: Erkek çocuk.

o. 105b/8

oğul: Oğul. *bk. oğul*

o. -ı (ie) 99b/3

o. -um 100a/4

oğul: Oğlan çocuk. *bk. oğul*

o. 102b/5

okı-: Okumak.

o. -yanla 87b/10

oku-: 1. Okumak, söylemek.

o. -duğı 107a/1

o. -duğda 67a/10, 67b/3, 86b/6,

o. -duğdan 66b/2, 67a/4, 76b/2,

79b/7, 83a/7

o. -madan 92a/7

o. -mağ 78b/8, 78b/14, 79a/1,

79a/2, 89b/5, 91a/1

o. - mağdur 56b/3, 57b/13,

63a/10, 63b/1, 63b/5, 63b/7,

63b/8, 64a/6, 64a/15, 64b/1,

65b/11, 66a/11, 66b/2,

68a/7, 68b/4, 68b/6, 68b/12,

69a/5, 92a/3, 106b/13,

106b/14, 106b/15, 107a/2,

107a/4, 107a/5, 107a/6,

107a/8, 107a/9

o. -masa 77b/2

o. -maya 90a/9

o. -mazsa 87b/14

o. -rken 98b/2

o. -sa 72a/12, 77a/4, 77a/5,

77a/8, 77a/9, 86b/6, 87a/5,

87b/1, 87b/4, 88a/1, 88a/3,

89a/1

o. -sun 89a/2

o. -ursa 98b/2

o. -ya 61a/1, 61a/9, 66b/7,

67a/1, 78b/9, 79b/2, 89b/3,

89b/7, 89b/7, 89b/8, 90a/9,

90a/11, 90a/12, 90a/14,

90b/15, 92a/11, 92a/12, 92b/5, 92b/6, 92b/7, 92b/9 93a/11	81a/2, 81a/3, 81a/4, 81a/7, 81b/8, 84a/5, 84b/7, 84b/11, 86a/14, 86b/15, 87a/1, 87a/3, 87b/5, 88a/5, 89b/13, 90a/3, 90b/10, 90b/15, 91a/5, 91a/6, 91a/9, 91b/3, 94b/11, 94b/12, 95a/4, 95a/7, 95a/9, 95a/13, 97b/15, 98a/1, 99b/6, 103b/1, 103b/7, 104b/9, 105a/1, 105a/3, 105a/5, 105b/5, 105b/6, 106a/1, 106a/11, 107a/5, 107a/6, 107a/7, 107a/8, 107a/10,
o. -yacak (sfe) 61b/9, 90a/10 o. -(y)up 66b/12, 77a/6, 84a/3, 87b/3, 87b/9, 88a/2, 90a/8, 90b/13, 90b/14	o. -dur 101b/2, 102a/2, 102b/9, 103b/5
2. Bazı duaları usulüne göre söylemek, okuyup üflemek.	ol- : Olmak, bulunmak.
o. -(y)up 100a/12	o. -a 72a/14, 72a/15, 73b/12, 80a/2, 102b/13, 104a/4, 104b/11
3. Ezan okumak.	o. -an 59a/3, 59a/9, 60b/10, 61b/5, 61b/6, 62b/8, 62b/10, 63a/7, 63a/9, 63a/14, 64a/3, 64b/7, 64b/14, 65a/8, 66a/2, 66a/6, 66b/1, 67a/8, 68a/5, 68a/6, 68b/2, 68b/12, 69a/8, 71b/12, 72b/7, 72b/12, 72b/15, 74b/11, 75a/1, 75b/13, 77a/7, 78a/2, 78a/15, 78b/4, 78b/5, 79a/8,
o. -mak 60b/3	
4. Hutbe okumak.	
o. -mak 60b/4	
okun-: 1. Okunmak, söylenmek.	
o. -duğı 98a/3	
o. -mak 63b/6, 63b/7	
o. -sa 88a/5	
2. Ezan	
o. -duğdan 83a/12	
ol : O (işaret zamiri)	
o. 57a/5, 58b/7, 58b/13, 61b/6, 62a/13, 62b/8, 66b/13, 67a/11, 69a/14, 69b/2, 70a/8, 72a/6, 72a/8, 73b/2, 73b/10, 73b/12, 74a/13, 75a/14, 75b/6, 75b/10, 75b/14, 76a/9, 78a/9, 79a/10, 79b/2, 79b/8, 79b/13, 80a/2, 80a/6, 81a/1,	

- 80a/9, 80a/12, 80a/13,
 81a/14, 81b/1, 81b/11,
 82a/10, 83a/4, 8x4b/9,
 85a/2, 85a/13, 85b/7,
 87b/10, 87b/11, 91b/15,
 92a/2, 93b/10, 96b/7,
 96b/15, 97a/9, 97a/12,
 98a/9, 99b/4, 99b/10,
 99b/12, 100a/13, 102a/14,
 102a/15, 104a/2, 104a/11,
 106b/5
- o. -anı 102a/7
 o. -anlar 63b/6, 63b/7
 o. -anlara 100b/8
 o. -anuñ 65b/8
 o. -dı 97a/6, 97a/15
 o. -dısı 79a/11, 79a/13
 o. -duğı 73a/4, 73a/5, 82b/13,
 96a/12, 98a/4, 99a/13,
 99b/10, 102b/2
 o. -duğın 100a/6, 100b/6
 o. -duğından 95a/12
 o. -duğını 84b/6, 96a/15,
 101b/13, 107a/1
 o. -duğda 71b/15, 85b/9,
 104b/3, 104b/14, 101a/5
 o. -duğdan 102b/10
 o. -duğları 94b/1
 o. -dum 94b/5
- o. -madan 105a/7
 o. -ma(ğ)-ıla 79a/14
 o. -mağ 74a/6, 100a/15, 102a/4
 o. -mağdan 102a/2
 o. -mağdur 56a/4
 o. -mamağ-ıla 102b/14
 o. -mamağdur 56a/9
 o. -mamış 105b/12
 o. -masa 75a/11, 75a/15, 75b/2,
 80b/2, 80b/12, 80b/13,
 81a/4, 81a/12, 81b/3, 86a/3
 o. -masına 72a/9
 o. -masını 96a/1
 o. -masun 100a/2
 o. -maya 65a/2, 104a/4
 o. -ma(y)acak (sfe) 89b/3
 o. -ma(y)anı 87a/7
 o. -maz (ogze) 55a/2, 80a/4,
 84b/15, 87b/6, 89a/14,
 99b/5, 99b/6, 105a/4,
 105b/6, 105b/9
 o. -mazdur 89a/12
 o. -mazsa 82b/11, 87a/3
 o. -sa 55a/3, 58b/7, 59a/15,
 70b/7, 71b/7, 71b/14, 72b/5,
 73b/2, 74a/12, 75a/4, 75a/6,
 75a/10, 78a/1, 79a/8, 79b/1,
 80a/15, 80b/3, 80b/5,
 80b/13, 81a/1, 81a/3, 81a/4,

- 81a/7, 81b/8, 81b/12, 82a/2,
 82a/8, 82a/14, 82b/3, 82b/6,
 82b/9, 82b/14, 83a/4, 83a/6,
 83a/8, 83b/8, 84a/1, 84a/13,
 84a/14, 84a/15, 84b/10,
 84b/15, 85b/4, 85b/5, 85b/5,
 85b/15, 86a/14, 86b/15,
 87a/2, 89b/1, 89b/12, 90a/5,
 90b/1, 91b/6, 97a/10,
 103a/4, 104b/11, 104b/14,
 105b/8, 105b/12, 106a/14,
 106b/3, 106b/5, 106b/7
- o. -sun 81b/9, 81b/10, 89b/13,
 92b/8, 104b/6
- o. -up 59a/10, 59b/1, 63b/9,
 71b/6, 82a/9, 82b/10,
 84b/3, 85b/1, 105b/11,
 83b/11, 84b/3, 90a/6, 99a/7,
 100a/12, 107a/7
- o. -ur (gze) 57b/2, 57b/3,
 62b/2, 62b/3, 62b/10,
 75a/11, 75b/4, 77a/11,
 82a/12, 82a/14, 82a/15,
 82b/1, 82b/2, 85a/6,
 85b/8, 87b/6, 89a/9,
 89a/11, 89a/14, 90b/5,
 90b/6, 92a/9, 94a/13,
 95b/6, 96b/13, 99b/11,
 100b/14, 101a/9, 103a/8,
- 103a/12, 104a/1, 105b/8,
 105b/10, 106b/6, 106b/10
- o. -ur-ısa 78b/9
- o. -urlar 99b/10
- o. -ursa 67b/1, 70a/4, 70b/8,
 74a/14, 74b/6, 75a/14,
 80b/3, 90b/2, 95b/15,
 97a/11, 103b/6, 104a/5
- olun-:** Olunmak.
- o. -an 95a/13
- o. -dukdan 61a/5
- omuz :** Omuz.
- o. -ına 55a/11
- o. -larına 64b/11, 66a/8,
- on :** On.
- o. 68a/6, 68b/2, 70a/4, 78a/13,
 104a/12, 104b/2, 104b/7,
 104b/13, 104b/14, 106a/3,
 106a/5, 106a/7, 106a/15
- on altıncı :** On altıncı.
- o. 57a/2, 59a/14, 60a/12,
 62b/6, 64a/15
- o. -dur 55a/6, 64b/14, 106b/12
- o. -uncı 55b/3, 56b/1
- on beş:** On beş.
- o. 57a/7, 57a/11, 105b/10,
 105b/12
- o. -dür 58a/5
- on beşinci:** On beşinci.

o. 57a/1, 57b/3, 58b/3, 59a/12,
60a/11, 62b/5, 64a/13, 95b/12

on bir: On bir.

o. -dür 57b/6

on birinci: On birinci.

o. 56b/12, 57b/1, 58a/2,
o. 58a/14, 59a/6, 59a/6, 60a/8,
62b/3, 63b/10, 64a/11, 66a/2

on dört: On dört.

o. 80a/11
o. -(d)i (ie) 63a/6, 65b/7

on dördüncü : On dördüncü.

o. 56b/15, 57b/2, 58b/2, 59a/11,
60a/10, 62b/5, 63b/12,
64a/12, 66a/5

on iki: On iki.

o. 90b/6

on ikinci : On ikinci.

o. 56b/13, 57b/b, 58a/15,
59a/7, 60a/9, 62b/3, 63b/10,
64a/11, 65b/3, 66a/2

onuncu: Onuncu.

o. 57a/15, 58a/1, 58a/13,
59a/4, 60a/7, 62b/2, 63b/9,
64a/10, 65a/9, 66a/1, 68a/4,
68b/10, 69a/6, 107a/10

onuncu: Onuncu.

o. 68b/1

on üç: On üç.

o. 80a/11

on üçüncü : On üçüncü.

o. 56b/14, 57b/2, 58b/1, 59a/9,
60a/9, 62b/4, 63b/11,
64a/12, 66a/4

on sekiz: On sekiz.

o. -dür 61a/13

on sekizinci: On sekizinci.

o. 60a/14, 62b/9

on tokuzuncu: On dokuzuncu.

o. 59b/5, 60a/14, 62b/10

on yedi : On yedi.

o. 64b/2
o. -dür 56b/2
o. -si 64a/2

on yedinci : On yedinci.

o. 57a/3, 59b/1, 60a/13, 62b/7,
64b/1

orta: Ne çok fazla ne çok az olan, ifrat
ve tefrit arasında, mutedil.

o. 89b/7

2. Ara.

o. -sına 91b/3

o. -sında 76b/6, 106a/10

3. Güneşin tepede olduğu
vakit.

o. -ya 73a/2, 73a/15

oruç: İslâm dîninin beş şartından biri

olan, imsaktan güneş batıncaya kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durma şeklindeki ibadet.

o. 105a/4, 105b/6

o. -da 105b/4

o. -dan 105a/7

o. -ı (bhe)104b/9

o. -un 104a/14, 105b/13

o. dut-: Oruç ibadetini yerine getirmek.

o. -a 105b/14

o. tut-: Oruç ibadetini yerine getirmek.

o. -sa 104b/8

ot: Küçük bitkilerin ortak adı.

o. -lar 63a/4

otur-: Vücudun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek.

o. -a 78a/15, 91a/10, 91a/11

o. -dı 91a/4

o. -duğu 72a/6, 76b/8, 77b/13, 77b/14, 82a/4, 82a/5, 82b/12

o. -duğda 66b/7, 88b/12

o. -madan 65b/2

o. -ma(ğ)ı 87a/12

o. -mağ 80a/11, 90b/11, 98a/10

o. -mağdur 61b/9, 62a/7, 63a/9, 65a/13, 68b/3

o. -mamağ 80a/11

o. -ması 72a/8

o. -maz (ogze) 76b/10

o. -sa 59b/8, 69a/13, 72a/5, 72a/6, 87a/14

o. -up 65a/10, 68a/4, 68b/11, 69a/3, 79b/7, 88b/11, 90a/11, 90a/14

o. -ur 62a/6, 68a/4, 68b/11

o. -ur 95a/6

o. -urken 78b/3, 81b/9

otuz: sayı. Otuz.

o. 62a/9

otuz birinci: Otuz birinci.

o. 60b/11, 65b/2

otuz iki: Otuz iki.

o. -dür 64a/1

otuzuncı: Otuzuncu.

o. 60b/10, 63a/3, 65a/15

ovuşdur- : Oğmak.

o. -mağdur 55a/13, 57b/8

oyna-: 1. Hareket etmek.

o. -dıkdan 69b/2

2. Meşgul olmak.

o. -mağ 99a/8

oyun: Hile, dolap, düzen.

o. -dur 98b/13

-Ö-**öğren-:** 1. Öğrenmek, alışmak.

ö. -mişdür 100a/8

2. Haberi olmak.

ö. -se 84b/7

öksürük: Öksürük.

ö. -(g)ini 65b/10

öl-: Ölmek.

ö. -se 93a/7

öldür-: Öldürmek.

ö. -mek 101a/1

ölü: Ölmüş insan.

ö. -leri 101b/12, 102a/7

ön : Ön, ön taraf.

ö. -in 55b/1

ö. -ümden 67b/4

ö. -ün 55b/13

ö. -ünce 96b/5, 97a/15

ö. -ünde 74a/5, 89a/15, 97a/13

ö. -ünden 58b/6

öp-: Öpmek.

ö. -se 70b/4, 76b/14, 77a/1,

77a/2

ört-: Kapatmak.

ö. -e 88b/6, 88b/7

ö. -erse 70b/12

ö. -mekdür 61b/2, 65b/9

ö. -mezse 70b/13, 70b/14

ötürü: -den dolayı, -in yüzünden, -in

sebebiyle.

ö. 71b/9, 78b/2, 81b/13, 94a/9,

95a/12, 96b/12, 107a/3

öyle: 1. Öğle namazı.

ö. 89b/7

ö. -yi 106a/11, 106a/12

ö. -nüñ 77a/13, 77b/1, 78b/12,

106a/12

2. Öğlen vakti.

ö. 94b/5

ö. namāzı: Öğle vakti kılınan

namaz.

ö. 76a/1

ö. -ın 75b/13

ö. -ında 78a/5,

ö. -ını 83a/11, 84a/1, 84a/10,

88b/8, 89a/8, 89a/10,

106a/10

ö. -ınuñ 73a/2, 77b/15,

78a/9, 83b/15

ö. -ıñ 78a/8

3. O kadar, o derece.

ö. 98a/6

‘özr (Ar.): Burun kanaması, herhangi

bir organdan kan akması gibi

abdesti bozan devamlı

rahatsızlık. *bk. ‘özür*

‘ö. -e 81b/11

‘ö. -inde 82a/2

‘özür (<Ar. ‘öẓr): Burun kanaması,
herhangi bir organdan kan
akması gibi abdesti bozan
devamlı rahatsızlık. *bk. ‘öẓr*
‘ö. 83a/3
‘ö. -i (ie) 59a/10

‘özürsüz: Özürsüz.
‘ö. 57a/4, 67b/14, 77b/13,
87b/6

-P-

pabuç: Ayakkabı, pabuç.
p.-ını 60b/13
p. -unuñ 61a/2

pādiṣāh (Far.): Padişah.
p. 100a/5
p. -a 102b/1
p. -uñ 102b/2

pāk: Temiz, pak.
p. 75a/2
p. -ise 71a/2

p. it-: Temizlemek.
p. (d)-er 57b/2
p. -mekdür 61a/115, 61b/1

p. ol-: Temiz, pāk olmak.
p. -an 69b/13
p. -sa 106a/3
p. -ur 84b/12, 85a/4, 93a/3
p. -mağ 56a/8
p. -mağdur 56a/9

parmak: İnsanın el ve ayaklarının son
bölümünü oluşturan eklemli
uzantılardan her biri.

p. 66a/3, 69b/10, 70b/5, 71b/1,
71b/2, 90b/4, 90b/6

p. -dan 70b/8
p. -(ğ)ı (ie) 72a/15, 105b/7
p. -(ğ)ı-la 65a/14, 70a/12,
86b/10, 86b/12

p. -(ğ)ın 72b/1
p. -(ğ)ını 70a/14, 72b/1
p. -ıla 72b/1
p. -ları 55a/2, 75a/2, 88b/2
p. -ları-la 65a/14
p. -ların 55a/3, 55a/15, 56b/5,
57b/7, 58a/1, 58a/2, 64a/5,
64a/9, 65a/10, 66a/1
p. -larını 70a/11, 71a/10, 71a/15,
88b/10, 88b/12
p. -larınuñ 71a/15, 71b/3

pek: Katı, sert, pek.
p. 58a/13, 58a/14

pekce: Sertçe.
p. 64b/12

pekişdir-: Pekiştirmek.
p. -ir 57a/11

penbe (Far.): Pamuk.
b. 82b/4

peydā (Far.): Açıkta ve meydanda

olan.

r. 61b/15

p. it-: Ortaya çıkarmak.

p. -mişdür 98a/15

peygamber (Far.): 1. Hz. Muhammed

(sav).

p. 60b/5, 63a/1, 97b/10,

100a/15

p. -imüz 93b/2, 93b/6, 93b/7,

93b/9, 93b/11, 94a/3,

94a/14

2. Peygamber, nebi.

p. -e 94a/13

p. -idür 102a/7

p. -imüze 94a/12

p. -ler 93a/14

p. -leriñ 93a/15

rahmet (Ar.): Allah'ın yaratıklarına

olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

r. 95a/8

rahmetullāhi (Ar.): Allah'ın

esirgemesi, koruması.

r. 97a/5, 97a/6

rahmetullāhi 'aleyhi (Ar.): "Allah'ın

rahmeti onun üzerine olsun."

anlamına gelen söz.

r. 62a/9, 94a/4, 94a/5, 97a/5,

97a/6 97a/8, 97a/11, 99b/4,

99b/7, 99b/9

rağs (< Ar.): Genellikle musiki

eşliğinde ayakta yapılan, çeşitli ahenkli hareketler dizisi.

r. -ı (ie) 98b/10

r.-ı devrān: Bazı tarikatlarda

dervişlerin halka oluşturarak

dönmek suretiyle yaptıkları

zikir.

r. 99b/4

rağsı (< Ar. rağs): Genellikle musiki

eşliğinde ayakta yapılan, çeşitli ahenkli hareketler dizisi.

r. 97b/4, 98a/9, 98a/11, 98a/14,

98b/8, 99a/8, 99a/13, 99a/14,

-R-

"Rabbenā lekel ḥamdū": "Rabbimiz,

hamd sana mahsustur."

anlamına gelen söz.

R. 65a/7, 65a/8

rahimehūmullāh: "Allah onalara

rahmet etsin." anlamına gelen

bir dua sözü.

r. 61b/14

r. -i ta'ālā: "Allahu Teala

onlara rahmet etsin." anlamına

gelen bir dua sözü.

99b/1, 99b/4, 99b/10, 99b/12

r. it-: Müzik eşliğinde ahenkle hareket etmek.

r. -(d)en 98b/6

r. -(d)enleri 99b/8

r. -mek 98b/1, 98b/12, 99a/3

ramazān (Ar.): Arabî ayların şaban ve şevval arasında kalan ve devamı boyunca oruç tutulan dokuzuncu ayı.

r. 78a/15, 78b/4, 78b/6

r. -da 105a/2

r. -uñ 78a/11

Ravzatü'l-Müttekīn (ca): Ravzatü'l-Müttekīn.
R. 88a/15

rāyiḥa (Ar.): Koku, güzel koku.

r. -sı 69b/14

rāzı (Ar.): Hoşnut olan.

r. ol-: Kabul etmek, uygun bulmak.

r. -ur 57a/15

raẓiya'llāhu 'anhū (Ar.): “Allah ondan razı olsun” anlamına gelen söz.

r. 97b/6

raẓiyallāhu ta'ālā 'anhümā (Ar.):

“Allahu Teala onlardan razı olsun” anlamına gelen söz.

r. 94b/7, 94b/14, 100a/14

ref (Ar.): Yükseltme.

r. -i şavt: Sesi yükseltmek.

r. 97a/10, 98a/3

r. -dur 97a/8

r. -la 96b/11

r. **it-:** Sesi yükseltmek.

r. -mek 96b/10, 96b/13,

97a/1, 97a/4, 97a/15

rek'at (Ar.): Namazda kıyam, rüku ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm. *bk. reke'at*

r. 63a/8, 66a/15, 66b/1, 66b/6, 66b/8, 67a/7, 77b/15, 78a/14, 78b/10, 78b/11, 79a/4, 79a/9, 86b/11, 86b/12, 87a/7, 87a/13, 91a/3, 91b/4, 91b/8, 107a/5

r. -da 68a/5, 68a/6, 68b/2,

68b/12, 83b/3, 83b/5, 84a/3,

89a/1, 90a/8, 90a/12, 91a/13

r. -dan 78a/14

r. -dur 78a/13

r. -e 90a/11

r. -ı (bhe) 66b/13, 66b/14,

66b/15, 67a/1, 67a/4, 67a/12,

91a/7

r. -ı (ie) 67a/3, 67a/5, 67a/9,

67a/11, 79b/2, 79b/3, 79b/8,
79b/9, 83a/7, 90b/12, 91a/9,
91a/10, 91a/12, 91a/13, 91b/1,
91b/2, 91b/7, 106b/14, 107a/6

r. -ına 66b/11, 89a/8, 89a/11

r. -ında 77b/2, 83b/4, 87a/8

r. -larda 63a/14, 63b/2

r. -larında 66b/1

reke‘at (Ar.): Namazda kıyam, rükû ve
iki defa secdeden meydana
gelen bölüm. *bk. rek‘at*

r. 57b/3, 57b/4, 57b/12

r. -da 63a/15, 63b/1

renk (Far.): Renk.

r. -i (ie) 69b/14

Resûlullâh (Ar.): Hz. Muhammed
(sav).

R. 98b/8, 99a/10

R.-dan 99a/10

rızâ (Ar.): Hoşnut ve memnun olma
durumu, hoşnutluk,
memnunluk.

r. -sı-çün 89a/13, 89a/14,
92a/10, 104a/3

rızk (Ar.): Allah tarafından herkese
takdir edilen nimet.

r. vir-: Allah’ın canlılara nimet
vermesi.

r. -ici 102b/13, 102b/14

ri‘âyet (Ar.): Uyma, itâat etme.

r. **it-:** Uymak.

r -mekdür 65b/11

ribâ (Ar.): Fâiz.

r. yi-: Faiz yemek.

r. -mek 101a/6

rihb (Ar.): Ticaretten elde edilen kâr,
kazanç.

r. -i mezkûr: Bahsedilen kazanç.

r. 95b/4

r. -i şer‘î: Şeriata uygun kazanç.

r. 95b/2

riğâyb (Ar.): Hz. Muhammed’in ana
rahmine düştüğü gece olarak
kabul edilen recep ayının ilk
cuma gecesi.

r. 96a/4, 96a/11

rihlete’ş-şitâ’i (Ar.): Kur’ân-ı

Kerim’in 106. suresi olan
Kureyş suresinde geçen
taamlama.

r. 77a/4

risâl (Ar.): Genellikle belli bir konuda
yazılmış küçük kitap. *bk. risâle*

r. -inde 94a/6

risâle (< Ar. risâl): Genellikle belli bir
konuda yazılmış küçük kitap.

bk. risâl

r. 94a/10

- r. -si 99a/15
- r.-sinde 62a/10
- rivāyet** (Ar.): Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.
- r. it-:** Anlatmak, söylemek, nakletmek.
- r. -(d)er 94b/8
- r. -(d)erler 94b/15
- r. -dükleri 66a/10
- r. -mek 60b/1
- r. ol-:** Nakledilmek.
- r. mağ 100a/15
- riyā** (Ar.): *din*. Bir ibadet veya iyiliğin Allah rızası için değil gösteriş için yapılması.
- r. 89a/13, 89a/14
- rucūʿ** (Ar.): Dönme, geri dönme.
- r. it-:** Dönmek, geri dönmek.
- r. -mek 81a/9
- rūḥu'l-kudūs** (Ar.): Kutsal ruh.
- r. 101b/7, 101b/10
- rükṇ** (Ar.): Namazın tam ve doğru olarak eda edilebilmesi için gereken temel ve esaslarından her biri. *bk. rükūn*
- r. -i (ie) 75a/1
- rükūn** (< Ar. rükṇ): Namazın tam ve doğru olarak eda edilebilmesi için gereken temel esaslarından her biri. *bk. rükṇ*
- r. 86b/3
- r. -durlar 61b/6
- rukūʿ** (Ar.): Namazda elleri dizlere dayayıp vücudun belden yukarı kısmı yere paralel gelecek şekilde eğilme, namazın beş erkanından kıyamla secde arasında olanı.
- r. 59a/3, 63a/10, 63b/12, 64a/7, 66a/11
- r. -a 62a/1, 65b/4, 65b/12, 68a/10, 68b/7, 68b/14, 82a/6, 88b/7, 90b/14
- r. -da 64a/8, 64a/9, 64a/10, 66a/13, 67b/14, 79a/5, 91b/10, 91b/12
- r. -dan 62a/2, 68a/1, 68a/11, 68b/8, 68b/15
- r. -dur 61b/8
- r. -la 82a/5
- r. it-:** Rukua eğilmek.
- r. -dikden 76a/2
- r. -(d)üp 88a/3
- Rūmī Efendi** (şa): Rûmî Efendi.
- R. 97b/14
- rūzigār** (Far.): Yel.

r. 81a/15

-S-

sā'at (Ar.): Vakit, zaman.

ş. 87b/5

şabāḥ (Ar.): Sabah.

ş. namāzı: Sabah vakti kılınan namaz.

ş. 89b/4

ş.-la 83b/3

ş. -n 78a/3

ş. -na 66b/5, 84b/15

ş. -nda 66b/9, 89b/6

ş. -nı 72b/9, 73a/11, 83a/10, 83b/6

ş. -niñ 66b/11

ş. -nuñ 72b/15, 77a/12, 77b/3

ş. -uñ 77b/10, 77b/12

şabī (Ar.): Günahsız çocuk.

ş. 83b/13, 83b/14, 86a/9

ş. -nüñ 76a/11

şābit (Ar.): Kesin bir delil veya

tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan.

ş. -dür 103a/10

ş. ol-: Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak.

ş. -an 100b/15

şaç: Başı kaplayan kıllar.

ş. -ı (ie) 98b/13, 105b/7

şad (Ar.): Arap alfabesinin 17.ci harfi.

ş. 77a/4

Şa'īd i'bni'l-Müseyyeb (şa):

Medine'de yaşamış, hadis, tefsir ve fıkıh alanında tabiin'in önde gelen müctehitlerinden biridir.

S. 94b/4

Şadri'ş-Şerī'a (ea): Hanefi fakihi ve

kelam âlimi Sadri'ş-Şerīa'nın eseri.

Ş.'da 56b/15, 57aa/1, 57a/2,

58b/6, 58b/9, 58b/10,

58b/12, 58b/14, 58b/15,

59a/1, 59a/2, 59a/4, 59a/5,

59a/6, 70b/6, 70b/8, 79b/3,

79b/5, 83a/5, 83a/14, 89a/9,

96b/1, 96b/4, 100b/3, 106a/6

şafā (Ar.): Huzur.

ş. -sını 95a/12

şaff (Ar.): Cemaatle namaz kılanların

yan yana dizilmek suretiyle meydana getirdikleri sıralardan her biri.

ş. 78a/4, 86b/1, 86b/3

ş. -a 61a/5

ş. -da 61a/6

şaff-ı evvel (ba): Tarikat-ı

Muhammediyye kitabında
bulunan bir bab.

ş. -de 88a/12

şāfi (Ar.): İçinde saflığını bozacak

başka bir şey bulunmayan,
katışıksız.

ş. 104b/5

şafra (Ar.): Karaciğerden salgılanan

safranın on iki parmak
bağırsağına doğru aktığı yolun
üzerinde, bir kısım safranın
depolanması ve gerektiğinde on
iki parmak bağırsağına
gönderilmesi işini yapan
armutsu kese, öd kesesi.

ş. -yı 57a/12

şag : 1. Sağ taraf, sol karşıtı.

ş. 55a/11, 58a/13, 60b/15,
61a/10, 64a/7, 65a/10, 65a/12,
65a/13, 72b/2, 82a/10, 88b/5
ş. -ına 64b/2, 64b/12, 65b/8,
66a/5

ş. -ında 74a/14

ş. -ından 56b/12

2. Sağ, sağlam.

ş. 82b/4

şagîr (Ar.): Ergenlik çağına gelmemiş,

bülüğa ermemiş, veli veya
vasiye muhtaç çocuk.

ş. 92b/14

şāhib (Ar.): Sahib, malik.

ş. -i 'özür: Özür sahibi.

ş. 81b/12, 82a/2, 82a/12,

82a/14, 82b/1, 82b/2, 82b/6

ş -i tertîb: Düzen sahibi.

ş. 83a/14

şahîh (Ar.): Tam, eksiksiz, geçerli.

ş. -dür 69a/11, 70a/6, 71b/1,

72b/13, 84a/7, 94b/13, 106b/4

ş. ol-:

ş -mak 55a/2, 55a/4, 71b/2,
71b/4

ş. -maz (ogze) 69b/14,

70a/1, 71a/11, 84a/10,

84a/12

Şahîh (ea): Kütüb-i Sitte'den

Tirmizî'ye ait olan hadis kitabı.

Ş.-inde 100b/6

Şahîh-i Müslim (ea): İmam Müslim'in

tedvin ettiği hadis kitabıdır.

Ş. 96a/10

sā'ir (Ar.): Diğer, öteki, öbür. *bk. sāyir*

s. 62b/5, 77b/14

şakal : Erkeklerde çene ve yanaklarda
çıkan kılların bütünü.

ş. -ın 56b/9

ş. -ına 86a/15

ş. -ını 56b/11

şakın-: Uzak durmak, kaçınmak.

ş. -mak 81b/1

sākıt (Ar.): *mec.* Düşen, düşmüş.

s. ol-: Düşmek.

s. -maz 93a/4

s. -ur 88a/4, 95b/1

sākin (Ar.): Dingin.

s. it-: Sakinleştirmek.

s. -(d)er 57a/14

s. ol-: Dingin olmak.

s. -duğda 85b/12

şakla-: Esirgemek, korumak.

ş. -yup 104a/9

şal-: Salmak, bırakmak.

ş. -ıvirse 85a/11

şalavāt (Ar.): Allahım,
Efendimiz Hz. Muhammed'e ve
Efendimiz Hz. Muhammed'in
soyundan gelenlere salat eyle,
onların şeref ve kadrini yücelt
anlamına gelen "Allāhümme salli
alâ seyyidinâ Muhammedin ve
alâ âli seyyidinâ Muhammed"
cümlesi veya aynı anlama
gelebilen dualardan her biri.

ş. 64a/14, 78b/13, 79a/1,

87a/10, 92b/6

ş. -ı şerîf: Mübarek salavat.

ş. 97b/8

şallallāhi ta'āla 'aleyhi ve sellem

(Ar.): "Allah'ın salat ve selamı
O'nun üzerine olsun." anlamına
gelen söz.

ş. 94b/8, 94b/9, 94b/15,

97b/10, 99a/10

ş. -dür 93b/2, 93b/3

ş. -le 94a/3, 94a/4

ş. -üñ 93b/6, 93b/7, 93b/8,

93a/9, 93b/12

şāliḥā (Ar.): Dinin emirlerine uygun

davranan, iyi amel ve hayır
sahibi Müslüman kadınlar.

ş. 101a/2

şaman: Saman.

ş. -ı (bhe) 70a/8

Sāmīrī (şa): Raksı ortaya çıkaran

Yahudi.

S. 98a/15

şan-: Zannetmek.

ş. -up 104a/15, 104b/8

şar-: Etrafını kuşatmak, çevrelemek.

ş. -arlar 85b/6

şarı: Sarı.

ş. 74b/4, 104b/6

şarışu: Yaradan çıkan sarı renkteki

sıvı. *bk. şaruşu*

ş. 58b/8, 86a/1

ş. -dan 82b/10

şaruşu: Yaradan çıkan sarı renkteki

sıvı. *bk. şarışu*

ş. 59a/15, 59b/2

şat-: Bir bedel karşılığında başkasına

devretmek.

ş. -şa 81a/1

şatıl-: Bir bedel karşılığında başkasına

devredilmek.

ş. -urken 81a/5

savt (Ar.): Ses, seda.

s. -ın 96b/7

ş. it-: Ses çıkarmak.

ş. -mek 97a/1

sa'y (Ar.): 1. Hac ve umrede Kâbe'nin doğu tarafındaki Safa tepesinden başlayarak Merve tepesine dört gidiş, Merve'den Safa'ya üç dönüş olmak üzere bu iki tepe arasındaki gidiş geliş.

s. 60b/7

2. Çalışma, çabalama.

s. it-: Çalışmak, emek sarf etmek.

s. -(d)e 80a/6

şay-: Belli bir sayıya ulaşmak için 1

sayısından başlayarak her bir sayının üzerine bir sayı eklemek.

ş. -mağdur 67b/12

sâyir: (< Ar. sâ'ir): Diğer, özge. *bk.*

sâ'ir

s. 94a/13

sebeb (Ar.): Bir şeyin olmasına yol

açan şey, durum yahut kimse, neden.

s. -ile 63a/4

s. ol-: Bir şeyin olmasına veya

yapılmasına yol açmak,

olmasını, yapılmasını

gerektirmek, neden

olmak.

s. -ur 57a/10, 62a/11,

62a/14, 62b/1, 62b/2,

62b/3, 62b/6, 62b/9,

75a/5

secde (Ar.): Allah'ın büyüklüğü,

yüceliği önünde hicliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el ayaları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma.

s. 58a/4, 62a/6, 64a/12, 67b/4,

87b/9, 87b/15, 88a/1, 88a/2,
88a/5, 107a/1
s. -de 64a/13, 66a/1, 91b/1,
91b/12
s. -den 62a/5, 65b/14, 68a/3,
68b/10, 69a/2
s. -si 90b/2
s. -sinde 90b/9, 90b/13
s. -ye 62a/7, 68a/2, 68a/5,
68a/13, 68b/1, 68b/4, 68b/9,
69a/1, 69a/4, 87b/12, 88b/10
s. -yi 76b/5, 76b/6, 88a/2,
87b/5, 107a/1
s. eyle-: Secde durumuna
gelmek, secde vaziyeti almak,
secdeye kapanmak.
s. -dügi 90a/15, 90b/1
s. -mekdür 66a/1
s. -se 88a/4
s. -ye 87b/10, 89a/5, 89a/6,

s. -i sehiv: Hata secdesi, namaz
kılarken yapılan bir hatadan
dolayı Allah'tan af dilemek
maksadıyle yapılan secde.

s. 63b/12, 87a/6, 87a/9,
87a/11, 87a/14, 87b/1,
87b/3, 91b/2, 91b/3,
91b/4, 91b/5, 91b/2,

91b/8, 106b/15, 107a/3,
107a/7
s. -i tilâvet: Kur'an'daki
secde âyetlerinden birini
okuyan ve dinleyen
kimselerin yapmak
zorunda oldukları secde.

s. 59b/13, 87b/4,
87b/14, 107a/8, 107a/9
s. -de 87b/11
s. -i (bhe) 76b/7, 87a/7
s. -dür 63b/10

s. it-: Secde durumuna
gelmek, secde vaziyeti
almak, secdeye kapanmak.

s. (d)-erken 74a/1
s. -dügi 65b/13
s. (d)-üp 107a/2
s. -mek 88a/6
s. -se 74a/1

sefer (Ar.): Oturulan yerden normal bir
yürüyüşle üç gün veya on
sekiz saat uzaklıktaki başka
bir yere yapılan yolculuk.

s. -de 81b/2, 83b/11
s. -e 81a/11, 81a/13

seferî (Ar. sefer + nispet î'si):

Yolculukla ilgili, yolcu olarak.
s. 80a/14, 81a/12

sehvi (<Ar. schv): Kasten yapılmayan,
yanılmaktan doğan yanlış, hata.
s. -den 107a/3, 107b/10

selām (Ar.): 1. Namazda otururken
başı önce sağa, sonra sola
çevirirken “Esselāmü aleyküm
ve rahmetullah” diyerek namazı
bitirmek.

s. -dan 66a/3, 76b/7
s. -ı (bhe) 64b/9
s. -ıla 78a/14, 78b/11
s. -ına 66b/3, 66b/4, 66b/7,
66b/12, 67a/1, 67a/5, 67a/10,
67b/3, 73b/7

s. vir-: Namazda otururken başı
önce sağa, sonra sola çevirirken
“Esselāmü aleyküm ve
rahmetullah” diyerek namazı
bitirmek.

s. -dikde 107a/4
s. -dügi 64b/3, 66a/5
s. -dükde 66b/10, 79b/2
s. -e 66b/9, 67b/2, 67a/6,
79a/4 79a/9, 79b/3,
90a/14, 92a/12
s. -en 64b/7
s. -irken 64b/11, 90b/9
s. -irse 90b/10
s. -mege 64b/4

s. -mekdür 64b/2, 64b/13
s. -meye 92a/6
s. -miş 91a/5
s. -se 86b/9, 87a/11

2. Bir kimseye veya bir
topluluğa yakınlık, sevgi ve
nezâket göstermek, sağlık ve
esenlik dilemek için “selāmün
aleyküm, merhaba, hayırlı
işler” gibi sözlerden birini
söyleme yâhut aynı dileği
taşıyan bir işâret veya harekette
bulunma.

s. al-: Selam veren birine
selamla karşılık vermek.
s. -mağ 86b/9

sekerât (Ar.): İnsanı kendinden geçiren
haller, sarhoşluk.

s. -mevt: Ölüm anı
sarhoşluğu.

s. -de 57a/10

sekizinci : Sekizinci.

s. 55a/14, 56a/6, 56b/7, 57a/14,
57b/14, 58a/11, 59a/2, 59b/4,
60a/5, 61b/3, 61b/11, 62b/1,
63b/7, 64a/8, 65a/7, 65b/14,
66b/2, 68a/2, 68a/12, 68b/8,
69a/3, 107a/6
s. -den 65a/14

semâ' (Ar.): Mevlevî dervişlerinin ney, kudüm, rebap gibi çalgılar ve okunan ilahiler eşliğinde tennure denen bir kıyafet giyerek belli bir usule göre ayakta ve kolları iki yana açılmış vaziyette dönmeleri ve bu suretle icra ettikleri ayin.
s. 98a/8, 98b/10, 99b/9
s. it-: Sema yapmak.
s. -mek 99a/4

semi' Allāhulimen ḥamیده (Ar.): Namazda rükudan kalkarken söylenen "Allah hamd edenleri iştir." Anlamındaki söz.
s. 65a/6, 65a/8

sevüglü: Sevgi duyulan, kendisine sevgi beslenen.
s. 102a/13

şevâb (Ar.): İyi ve güzel davranışlar karşısında Allah tarafından verilen mükâfat.
ş. 97b/2, 97b/3
ş. -a 104a/5
ş. -ı (ie) 57b/4, 62b/2, 69a/11, 77b/5, 77b/8, 95a/7, 95a/9, 95a/11
ş. -ından 57b/4
ş. -ını 93a/5

sevindir-: Sevindirmek.

s. miş ol-: Sevindirmiş olmak.
s. -ur 62b/12

şifat (Ar.): Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.
ş. 101b/8
ş. -dan 101b/9
ş. -ı (ie) 101b/9, 101b/10, 101b/11
ş. -ı-la 101b/11

ş. -ı kadîme: Allahü Teala'nın ezeli olma sıfatı.
ş. -si 102a/4

şifât-ı şalât (ba): Sıfat-ı salat.
ş. -da 64b/11

şihhat (<Ar. şihhat): Doğruya, gerçeğe uygunluk, doğruluk, gerçeklik.
ş. -inüñ 56a/3, 56a/7

şıkca: Sıkı bir şekilde.
ş. 88b/10

sıravardı: Bir arada.
s. 70a/10

şırça: Serçe parmak.
ş. 65a/14, 70a/14, 72a/15

sırran (Ar.): Gizli olarak, gizli bir şekilde.
s. 97a/9

sidük: İdrar.

s. -(g)in 82b/2	ş. -undan 58b/4
sıl-: Silmek.	şoñ: Son.
s. -mekdür 66a/2	ş. 62a/15, 77a/13, 77a/14,
silin-: Silinmek.	78b/12
s. -mekdür 58b/3	ş. -da 83b/9
sin (Ar.): Arap alfabesinin beşinci harfî.	şoñra : Sonra, ardından.
s. 77a/4	ş. 55a/12, 57b/7, 58a/3, 60a/4,
Şinneye: ?	60a/5, 60a/6, 60a/7, 60b/11,
Ş. -nüñ 101a/12	61a/5, 64a/14, 64a/15, 64b/9,
Sirâci'l-Vehhâc (ea): Sirâci'l-Vehhâc.	65a/1, 65b/13, 65b/14,
S. -da 57a/8, 74b/7	65b/15, 66b/2, 66b/3, 66b/4,
siz: Siz.	66b/6, 66b/8, 66b/15, 67a/3,
s. -i (bhe) 97b/9	67a/5, 67a/9, 67a/13, 69b/2,
s. -iñ 97b/10	69b/7, 69b/9, 70a/15, 71b/9,
şofılık (Ar+Türk): Tasavvuf ehli olmak. <i>bk. şūfī</i>	72a/3, 72b/9, 72b/10, 72b/11,
ş. 98a/9	73a/5, 73a/11, 73a/13, 75b/5,
şok-: İçine girmesini sağlamak.	75b/7, 75b/9, 75b/15, 76a/2,
ş. -mağ 70a/14	76a/6, 76b/2, 76b/7, 76b/9,
ş. -sa 86a/4	77b/7, 78a/2, 78a/5, 78a/12,
şol: Sol taraf, sağ karşıtı.	78a/14, 79a/9, 79b/7, 79b/11,
ş. 58a/9, 58a/10, 60b/14, 64a/7,	80b/7, 80b/11, 81b/13, 83a/7,
65a/9, 65a/12, 65a/14, 72b/2,	83a/10, 83a/12, 83a/14,
82a/10, 88b/6	83b/2, 84a/3, 84a/5, 84b/5,
ş. -ına 55a/12	84b/12, 84b/14, 86b/4,
ş. -una 64b/1, 64b/12, 65b/8,	87a/10, 87b/6, 89a/6, 89a/11,
66a/5, 66b/10	89a/13, 90a/10, 90a/13,
ş. -unda 74a/14	91a/3, 91a/8, 91a/12, 91a/13,
	91b/4, 91b/7, 91b/8, 92a/2,
	92a/5, 92a/8, 92a/11, 92b/1,

92b/5, 92b/6, 100b/11,	s. -seler 88a/6
102b/10, 104a/7, 104b/9,	söz : Söz.
104b/11, 105a/2, 105a/5,	s. 55b/12
105a/6, 105a/10, 105a/14,	şu : Su.
105b/1, 105b/5, 105b/6,	ş. 58b/2, 60a/11, 69b/7,
106a/1, 106a/12, 107a/4	69b/10, 69b/13, 69b/15,
ş. -dan 63b/10, 67b/1, 73b/6,	70a/1, 70a/8, 70a/14, 70b/14,
75a/8	70b/15, 71a/11, 74b/11,
ş. -ki 66b/1, 77a/15, 78a/7	75a/12, 75b/1, 75b/2, 75b/4,
şor- : Sormak, sual etmek.	75b/8, 75b/10, 80a/15, 80b/5,
ş. -ma(ğ)a 94b/9	80b/6, 80b/7, 80b/11, 80b/12,
sor- : Emmek.	81a/1, 81a/8, 84b/3, 85b/12,
s. -sa 82a/13	103a/14
şovuk- : Soğuk.	ş. -dur 56a/7, 103a/14
ş. 71b/6, 71b/7	ş. -nuñ 75a/14
ş. -dan 71b/9	ş. -ya 58a/12, 75a/12
söv- : Irza, namusa dokunan, ayıp,	ş. -yı (bhe) 55a/3, 55a/12,
çirkin ve haysiyet kırıcı	55b/11, 56a/12, 56a/13,
birtakım kalıplaşmış sözler	56b/10, 57b/14, 58a/3,
söylemek.	70a/5, 71a/4, 71b/3, 74b/12,
s. -mekdür 101a/3	74b/13, 74b/14, 75b/4, 75b/5,
söyle- : Söylemek.	75b/9, 80b/4, 81a/2, 81a/3
s. -dükden 60a/3, 60a/5	ş. -(y)ı (ie) 75b/4, 80b/2,
s. -mek 55b/12	80b/12, 80b/13, 81a/7
s. -mekdür 58b/1	ş. -yı-la 56b/14, 81a/8
s. -meye 55b/3, 77b/5	ş. -yuñ 56a/5, 70a/2, 70a/5,
s. -lerler 97a/14	75a/9
s. -rem 100a/8	su'al (Ar.): Soru.
s. -se 77b/7	s. eyle- : Soru sormak.

s. -se 86b/11

s. it-: Soru sormak.

s. (d)-ecekse

s. -seler 76a/8

s. olun-: Kişiyeye soru sorulması.

s. -dı 98a/13

sū' (Ar.): Kötü, fena, yanlış.

s. -i ādāp: Edepsizlik.

s. 62b/4

ṣubḥ (Ar.): Sabah, sabah vakti.

ṣ -i ṣādīk: Subh-ı kâzibden

sonra tan yerinde ufuk boyunca

görülen ve gittikçe yayılarak

güneşin doğuşuna kadar

kesintisiz devam eden aydınlık,

hakiki fecir, ikinci fecir.

ṣ. 73a/1, 73a/10

ṣūfī (Ar.): Tasavvuf ehli kimse, derviş.

ṣ. 98b/15

ṣ. -ler 98a/6, 98b/11

ṣ. -lerüñ 98b/7

ṣuṣ: Susma durumuna gecme.

ṣ. ol-: Susmak.

s. -up 63b/8

sūre (Ar.): Kur'ân-ı Kerîm'in en

küçüğü üç; en büyüğü 286

âyetten meydana gelen yüz on

dört bölümden her biri.

s. 68a/8, 68a/10, 89b/7, 90a/9

s. -nüñ 63b/4, 76b/6

s.-i Bakara: Kur'ân-ı

Kerîm'in 2. sûresi

olan Bakara sûresi.

s.'da 93b/11

s.-i Fâtihâ: Kur'ân-ı

Kerîm'in ilk suresi olan

Fatiha suresi.

s. -y1 63b/3, 87a/15, 87b/15

s. -y1 63b/2, 88a/3

s.-i İhlâş: Kur'ân-ı Kerîm'in

112. suresi olan İhlas suresi.

s. 78b/8

s.-i 'İmrân: Kur'ân-ı Kerîm'in

3. suresi olan Âl-i İmran

suresi.

s.-da 99a/12

s. -i Nisâ: Kur'ân-ı Kerîm'in

4. suresi.

s.-da 101b/7

ṣūret (Ar.): 1. Yüz, çehre, surat.

ṣ. 73b/12, 74a/5, 74a/7, 74a/12

ṣ. -dedir 74a/11

ṣ. -ini 73b/9

ṣ. -üñ 74a/8

2. Biçim.

ṣ. -de 81b/15

Sübḥānallāh (Ar.): "Allah'ın her türlü

kusur ve noksanlıktan, beşerî sıfat ve zaaflardan olduğunu kabul ve tasdik ederim.” anlamında tespih ve zikir sözü.

bk. Sübhānallāhi, Sübhānallāhu

S. 62a/6, 62a/7, 68a/1, 68a/2, 68a/4, 68a/5, 68a/11, 68a/12, 68a/14, 68b/1, 68b/5, 68b/7, 68b/8, 68b/9, 68b/11, 68b/14, 68b/15, 69a/1, 69a/3, 69a/4

Sübhānallāhi (Ar.): Allah’ın her türlü

kusur ve noksanlıktan, beşerî sıfat ve zaaflardan olduğunu kabul ve tasdik ederim.” anlamında tespih ve zikir sözü.

bk. Sübhānallāh, Sübhānallāhu

S. 62a/2, 62a/4

Sübhānallāhu (Ar.): Allah’ın her türlü

kusur ve noksanlıktan, beşerî sıfat ve zaaflardan olduğunu kabul ve tasdik ederim.” anlamında tespih ve zikir sözü.

bk. Sübhānallāh, Sübhānallāhi

S. 62a/1

Sübhāneke (Ar.): Namazın

başlangıcında, iftitah tekbirinden hemen sonra okunan duadır.

S. 79a/2, 92a/11, 92b/5

S. -yi 64a/6

Sübhāne rabbi ’el-alā (Ar.): Namazda, sccdede söylenen “Ey büyük Rabbim! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim.” anlamındaki söz.

S. 64a/13

Sübhāne rabbi-yel ‘azīm (Ar.):

Namazda, rukuda söylenen “Ey yüce Rabbim! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim.” anlamındaki söz.

S. 64a/10

sücūd (Ar.): Secde.

s. 59a/3, 61b/8, 63a/10, 64a/8, 66a/11

s. -a 82a/6

s. -da 66a/13, 79a/5

s. -la 82a/5

sükūt (Ar.): Susma, konuşmama.

s. it-: Susmak, konuşmamak.

s. -mek 97a/1, 97a/10

sümkür-: Kuvvetli bir nefes verip

burunda biriken sümüğü dışarı atmak.

s. -e 71a/4

s. -mekdür 58a/13, 67b/15

s.-memekdür 61a/4

şümme hāşā (Ar.): Olması imkân dışı

veya ağza alınması büyük saygısızlık olan bir şeyden bahsedilmek durumunda kalındığı zaman, “Böyle şey olamaz ama, tövbe tövbe!” anlamında kullanılan red ve tenzih sözü, haşa sümme haşa.
s. 101b/6, 101b/8, 103b/2

Sünen (Ar.): İbn Mâce’nin (ö. 273/887) Kütüb-i Sitte’ye dahil olan eseri.

S. -inde 100a/14

sünnet (A.): Hz. Muhammed’in ehl-i İslâm için örnek olan veya ders alınan sözleri ve davranışları.

s. 64b/2, 64b/3, 65a/11, 76a/9, 76a/10, 78b/4, 78b/14, 82b/7, 89b/12

s. -dür 69b/1, 79a/6, 88a/10

s. -i (bhe) 77b/6, 78a/2, 78a/9, 83a/11

s. -i (ie) 56b/2, 77a/13, 77a/14, 77a/15, 77b/4, 77b/13, 78a/8, 78a/9, 78b/15, 79a/3

s. -ile 57b/1

s. -ine 78b/10

s. -ini 77b/1, 77b/4, 78a/1, 78a/8, 78a/9

s. -iñ 77b/9

s. -[in]üñ 77b/10

s. -ler 64b/14, 77a/15,

s. -leri 55a/5, 56b/2, 62b/10, 64a/1, 77b/5, 77b/11, 77b/14

s. -lerüñ 78a/7

s. -üñ 77b/7, 88a/10

s. -i müekkede (Ar.): Hz.

Muhammed (sav) tarafından sürekli olarak yapıp belli mecburiyetler dışında hiç terkedilmeyen ve yapılması gerekli görülen sünnet.

s. 77a/12

s. -dür 77a/15, 78a/11

s. yeri: Sünnet yeri.

s. -ne 86a/4

sünnetsiz: Sünnet edilmemiş, sünnet olmamış.

s. 72b/5

sür-: Değdirmek, dokundurmak.

s. -mekdür 58a/3

sürt-: Sürtmek.

s. -se 86a/15

-Ş-

şâhid (Ar.): Tanık.

ş. tut-: Tanık tutmak.

ş. -mıñ olur 63a/2

şâh tamarı: Boynun iki tarafındaki atar damarlardan her biri.

- ş. -larına 69b/5
- şân** (Ar.): Hâl, durum.
- ş. -ıdur 102a/4
- şarâb** (Ar.): Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usullerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.
- ş. 59a/6
- şârih** (Ar.): Şerh eden.
- ş. 97a/7
- şart** (Ar.): Şart, esas, bir işin meydana gelmesi için lazım olan şey.
- ş. 71a/7, 89a/4
- ş. -dur 87b/7
- ş. -ı (ie) 56a/2, 56a/3, 74b/12, 94b/13
- ş. -ınuñ 56a/7
- ş. -lar 61b/5
- şehâdet** (Ar.): Müslüman olmanın birinci şartı olan, “Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlühû” cümlesini okumak sûretiyle bu inancı yüksek sesle söylemek, kelime-i şehâdet getirmek.
- ş. -den 62a/11
- şehr** (Ar.): Ulaşım ve sosyal hayat bakımından en hareketli, canlı yer. *bk. şehir*
- ş. -e 81b/4, 81b/5, 81b/6
- ş. -iñ 75a/3, 79a/12
- şehîd** (Ar.): Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.
- ş. 85b/4, 85b/9
- şehir** (< Ar. şehir): Ulaşım ve sosyal hayat bakımından en hareketli, canlı yer. *bk. şehir*
- ş. 79a/11
- ş. -den 81a/11
- şehvet** (Ar.): Ölçüyü aşan şiddetli arzu, şiddetli istek.
- ş. -i (ie) 85a/10
- ş. -ile 85a/9, 85b/11
- ş. -ine 88a/13
- şehvetsiz** (Ar. şehvet + T. -siz): Şehvetsiz.
- ş. 85b/4
- şe’ir** (<Ar. Şi’r): Şiir.
- ş. 60a/5
- şek** (Ar.): Şüphe, zan.
- ş. eyle-:** Şüphe etmek.
- ş. -se 72a/7, 90a/7
- ş. it-:** Şüphe etmek.
- ş. (d)-üp 72b/10
- ş. -se 69a/12
- şerh** (Ar.): Bir metni, bir kitabı

ayrıntlarına inerek açıklama, yorumlama.	Ş. -de 61a/3
ş. -inde 59b/10, 72a/2, 91a/2, 94a/2, 96a/10	şerî'at (Ar.): Allah'ın kulları için
ş. -lerde 97a/14	peygamberleri vâsıtasıyla
ş. idil-: (Kitap, metin)	koymuş olduğu îman, ahlâk,
Ayrıntılarına inerek	ibâdet ve hukukla ilgili kural ve
açıklanmak, yorumlanmak.	hükümlerin bütünü, din.
ş. -ür 96b/2	ş. 93b/13
Şerh-i 'Aliyyü Kâri (ea): Şerhi	ş. -a 94a/8
Aliyyü Kâri	ş. -ları 93a/14
Ş. 100a/11	ş. -ları-la 93b/1
Şerh-i Kebîr (ea): Şerhi Kebîr.	şer' (Ar.): Şeriat.
Ş. -inde 86a/2, 95b/13	ş. -i şerîf: Mübarek şeriat
Şerhi'l-Hidâye (ea): Şerhil Hidâye.	hükümleri.
Ş. 96b/2	ş. -e 97b/15
Şerhi'l-Meşârik (ea): Şerhil Meşârik.	şerr (Ar.): Kötülük.
Ş. -da 96a/6	ş. -i (bhe) 101b/2, 101a/13
Şerh-i Kuhistânî (ea): Şerhi	şey' (Ar.): Belli bir nesne, oluş veya
Kuhistânî.	düşünceyi belirtmeyen, anlamı
Ş. -de 79a/6, 88b/15,	kendinden önceki ve sonraki
Şerh-i Münyetü'l-Musallî (ea): Şerhi	kelimelerle ortaya çıkan; söz,
Münyetül Musallî.	olay, iş, durum, husus, madde,
Ş. -de 96b/1	eşya vb. yerine kullanılan
Şerhi'n-Nikâye (ea): Şerhin Nikâye.	belirsiz kelime.
Ş. 96b/3	ş. 56a/9, 82b/11, 85a/7, 95a/4,
Şerh-i Tahâvî (ea): Şerhi Tahâvî.	103b/1, 103b/6
Ş. -de 96b/15	ş. -den 69b/14, 101b/6, 102a/2
Şer'î (ea): Şeri.	ş. -i (bhe) 58b/13, 75a/11,
	90a/3
	ş. -ile 83a/8

ş. -in 65b/1

ş. -ini 90a/3

ş. -iñ 70a/1, 73a/3, 73a/4

ş. -ler 103b/7

ş. -lerden 104a/8

ş. -lerdür 93b/7, 94a/7

ş. -leriñ 67b/10

şeytân (Ar.): İsyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan varlık, iblis.

ş. 57a/15

ş. -dur 101a/14

ş. -ı 62b/12

ş. -uñ 88a/12

şifâ (Ar.): Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma.

ş. vir-: Hastayı eski sağlığına kavuşturmak, iyi etmek.

ş. -e 94b/12

şimdi: Şimdi, şu anda.

ş. 93a/15, 93b/5

şirk (Ar.): Allah'a eş ve ortak koşma,

ortak isnat etme.

ş. 101a/10, 101a/11, 103a/12, 104a/9

ş. -dür 100a/7

ş. i (ie) 101b/5, 101a/12

ş. -leri 102a/10

ş. -i a'râzî: Acaba Allah ne der?" yerine; "insanlar acaba ne der?" diyerek, insanların hatırını Allah'ın hatırından üstün tutmaya ve Allah'ın rızâsı yerine insanların beğenisini tercih ederek Allah'ın hükmünü uygulamayıp başkalarının hükmünü isteyenlerin şirkidir.

ş. -dür 103b/7

ş. -i bi'llâh: Allah'a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme.

ş. 101a/1

ş. -i esbâbî: Kâinattaki her türlü kanunun Allah'ın yaratması ve müsaadesiyle değil de, kendi kendine oluştuğuna ve işlediğine inanmak.

ş. -dür 103a/12

ş. -istiklâlî: Birbirinden ayrı iki ilahın varlığını kabul etmek; Allah ile birlikte başka bir ilah tanımak.

ş. -dür 101a/11.

ş. -taklîdî: Ataların batıl inanışlarını aynen sürdürmek, batıl da olsa atalar dinine inanmak.

ş. -dür 102b/15

ş. -i takrīb: Allah'a
yaklaştıracakları zannıyla bir
takım putlara veya insanlara
tapınmak.

ş. -dür 102a/9

ş. -i teb'iz: Allah'ın bir
olduğunu kabul etmekle
beraber, birden fazla tanrının
toplanmasından meydana
gelmiş bir Allah kabul
etmektir.

ş. -dür 101b/4

şol: Şu, o.

ş. 63b/13, 63b/14, 97a/12,
98a/4, 102b/12

şu: (işaret sıfatı): Şu

ş. 75b/9, 76a/4, 92a/10, 92a/14

şurūṭ-ı şalāt (ba): Kuhistânî adlı
eserde geçen bab adı.

ş. -da 64b/10

Şürünbülâlî (şa): Hasan

b. Ammâr eş-Şürünbülâlî,
Dürer şarihlerindendir.

Ş. 59b/10

-T-

ta'ālā (<Ar. *te'ālā*): “Şanı yüce olsun”

anlamında olup Allah, Hak,
Tanrı kelimelerinden sonra
kullanılır.

t. 101b/14

ta'ām (Ar.): Yemek, aş.

t. 60a/10, 100b/11, 103a/13

t. -dur 103a/14

t. -ımı 100b/11

tabāyi'un (Ar.): Tabiatçılar.

t. 103a/12

tābi' (Ar.): Birine veya bir şeye uyan,
bağlılık.

t. -im 94a/11

t. -üz 94a/4, 94a/12, 94a/13

t. ol-: Uymak.

t. -mağdur 63b/9, 65a/2,
88a/13

tābi' iyyet (Ar.): Birine veya bir şeye
uyan, bağlılık.

t. 79b/8

ṭabul (Ar.): Davul

ṭ. çal-: Davul çalmak.

t. -mağ 99a/3

ta'dīl (Ar.): Düzeltme.

t. -i **erkān:** Namazın

kıyam, rüku ve sücut gibi
rükünlerini acele etmeksizin
adap ve usulüne göre yerine
getirme.

t. 61b/13	t. (d)-üp 79b/10
t. -dur 61b/12	Ṭahāvī (ea): Tahâvî.
t. -ı (bhe) 62a/8, 62b/7	Ṭ. -de 95b/11
t. -uñ 62a/1	taḥıyyât (Ar.): Tahıyyat duası tüm
t. erkānsız: Namazda tadili	namazlarda ve ikinci
erkana uymama.	oruruşlarda okunması gereken
t. 62a/12, 62b/8	bir duadır.
tafşıl (Ar.): Bir şeyi bütün ayrıntıları ile	t. 61b/9, 64a/14
açıklama.	t. -a 66b/7, 68a/3, 69a/2, 88b/1,
t. 94a/10, 95b/14, 99a/13,	88b/11, 91a/10
99a/15, 99b/2	t. -da 62a/6, 65a/9, 66a/4,
tafşilen (Ar.): Tafsilatlı olarak, bütün	68b/10, 91a/2, 91b/10,
ayrıntıları ile.	91b/13
t. 95b/12	t. -ı (bhe) 63a/10, 66b/2, 66b/4,
tağannî (Ar.): Name ile söyleme.	66b/7, 66b/12, 67a/1, 67a/4,
t. 97b/2	67a/10, 67b/2, 68b/3, 76b/2,
t. it-: Name ile söylemek.	79b/2, 79b/7, 84a/3, 90a/11,
t. -mek 97a/13, 97b/5	90a/14, 90b/13, 90b/15,
tağıl-: Dağılmak.	91a/1, 106b/13, 106b/14,
ṭ. -madan 82b/4	106b/15, 107a/2,
ṭ. -masa 93a/5	107a/4, 107a/5, 107a/6,
taḥāret (Ar.): Temiz olmak, temizlik.	107a/8, 107a/9
ṭ. 85a/3	t. -dan 87a/10
ṭ. -in 71a/13	t. -y-iken 88b/6
ṭ. -ine 106a/7	taḥkık (Ar.): Şüphesiz.
taḥarri (Ar.): Araştırma.	t. 98a/8, 99b/12
t. eyle-: Araştırmak.	taḥric (Ar.): Bir eserdeki hadisleri
t. -se 80b/5	çıkarma ve her hadisin
t. it-: Araştırmak.	isnatlarını göstererek

doğruluğunu veya zayıflığını ortaya koyma.	boşanma, nikahın sona ermesi:
t. it-: Bir hadisin doğruluğunu veya zayıflığını ortaya koymak.	ṭ. vir-: Boşama sözlerini söylemek.
t. -mişdür 100b/6	ṭ. -mek 106a/9
taḥrīme (Ar.): Namaza, “Allâhü ekber” diyerek iftitah tekbîriyle başlama ve namaz dışı şeylerle ilgiyi kesme.	ṭālib (Ar.): İsteyen, talep eden, istekli olan kimse.
t. 63a/7, 74b/7	ṭ. -i ‘ilim: İlim talibi.
ṭāife (Ar.): Kabile.	ṭ. 95a/7
ṭ. -nüñ 101b/5	ṭ. -ün 95a/12
ṭ. -sinüñ 101b/4	ṭālib‘at (Ar.): Talipler.
taḥayyüd (Ar.): Uğraşma, çabalama.	ṭ. 95a/9
t. it-: Uğraşmak, çabalamak.	tamām (Ar.): Bitmiş, tamamlanmış.
t. (d)-er 95a/13	t. 91a/6, 97a/6, 104b/3, 104b/14
taḥdīm (Ar.): Öncelik tanıma, öne alma.	t. eyle-: Tamamlamak, bitirmek.
t. eyle-: Öncelik tanımak, öne almak.	t. -ye 78a/1
t. -mekdür 63b/5	t. it-: Tamamlamak, bitirmek.
t. it-: Öncelik tanımak, öne almak.	t. (d)-ince 91a/9
t. -mek 68a/10	t. ol-: Tamamlanmak.
ṭaleb (Ar.): İsteme, dileme, arzu etme.	t. -dı 65a/11
ṭ. it-: İstemek, dilemek, arzu etmek.	t. -duḡda 71b/6, 104b/2
t. -mek 74b/14	t. -duḡdan 71b/9
t. -mekdür 74b/13	t. -madan 71b/13
ṭalāk (Ar.): Nikahlı eşini boşama,	t. -uncaḡ 106a/7
	t. -ur 72a/4, 91a/11, 91b/5
	ṭamar: Damar.
	ṭ. -ların 57a/14
	ṭamla-: Damlamak.

ţ. -r (sfe) 71a/12

ţamlayu  ur-: S rekli
damlamak.

 . -sa 82b/2

Ta rı Ta      (T. *tanrı* + Ar. *ta     *):

Y ce Allah.

T. 101b/9, 102a/11

T. -dur 101a/13

T. -nu  102a/6

T. -ya 102a/12, 102a/14

 araf (Ar.): Y n, cihet.

 . -ı (ie) 59a/13

t. -ına 72b/3, 79b/11

 ar   (Ar.): Yol.

 .-la 90a/14

 . -i      : Umumi yol.

 . -da 73b/13

 . -i mu telif: Farklı yol.

 . 97a/14

 ar  t-ı Mu ammed yye (ea):

Birgiv  Mehmed Efendi'nin ( . 981/1573) Kur'an'a ve s nnete uygun bir din  hayatın esaslarını ortaya koydu u ve bid'atlara kar ı uyarılarda bulundu u eseri.

 . -de 99b/1

 a : Ta .

 .102b/5

 . -dan 102b/4

 a -: (Sıvı) Bulundu u yere sı mayarak
d  ariya do ru akmak.

 . -sa 90a/6

 a ra: D  .

 . 59a/13, 72b/7, 81a/11, 81b/8,

83a/4, 85a/10, 97b/12

 .-sında 61b/5, 79a/13, 89a/6

Tatar     yye' (ea): Hindistanlı

Hanef  fakihlerinden  lim b.

Al 'nın ( . 786/1384) fıkha dair

Arap a eseri.

T. -de 96b/14

 av  f (Ar.): Kabe'nin etrafını dola ma.

 . 59b/151

 av  le (Ar.): Uzun.

 . 63b/3, 68a/9, 100a/2

 ayan-: Kendini dayamak, v cudunu

bir yere yaslamak.

 . -du ı 58b/13

 . -madan 65b/1

  -up 58b/13

ta      (Ar.): Belli etme, ayırarak

belirleme, belirli duruma
getirme.

t. 87b/7

t.  yle-: Belli etmek, ayırarak

belirlemek, belirli duruma
getirmek.

- t. -mek 89a/3
- t. -mekdür 63a/15
- t. it-:** Belli etmek, ayırarak belirlemek, belirli duruma getirmek.
- t. -mekdür 63a/14
- ta' zīm** (Ar.): Hürmet etme, saygı gösterme.
- t. 100a/8, 102b/2
- t. -i (bhe) 100a/6
- te' allemü'l-Ḳur'an:** Kınıyatı'l-Fetâvâ adlı eserde geçen bir bölüm.
- t. -da 99a/12
- tebbet yedâ** (Ar.): Kur'ân-ı Kerim'in 111. suresi olan Leheb suresi.
- t. -daki 77a/6
- tebbet yezâ:** Kur'ân-ı Kerim'in 111. suresi olan Leheb suresinde geçen "yedâ" kelimesinin "yezâ" şeklinde söylenmesi.
- t. 77a/6
- tebevvül** (Ar.): İşeme, idrarını yapma.
- t. eyle-:** İşemek, idrarını yapmak.
- t. -ye 72b/7, 81a/15
- t. it-:** İşemek, idrarını yapmak.
- t. -meden 85b/1
- Teb' iyyet** (ea): Tebiyyet.
- T. 91a/1
- Tebyîn-i Mehârim** (ea): Tebyîni Mehârim
- T. -de 98a/12
- Tecnis** (ea): Tecnis.
- T. -de 96b/14
- Tefsîr-i Ḳāḍî** (ea): Tefsiri Kâḍî.
- T. -de 94a/1, 101a/7
- Tefsîr-i Kebîr** (ea): Tefsiri Kebîr.
- T. -de 94a/1
- Tefsîr-i Keşşâf** (ea): Tefsiri Keşşâf.
- T. -da 99a/12
- Tefsîr-i Vasîṭ** (ea): Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Vahidî'nin (öl. 468/1075) tefsiri.
- T. -da
- te'hîr** (Ar. *te 'hîr*): Geciktirme, erteleme.
- t. eyle-:** Geciktirmek, erteleme.
- t. -se 66b/14, 67a/3
- t. -ye 83a/2
- t. it-:** Geciktirmek, erteleme.
- t. (d)-er 87b/6, 87b/7
- t. -mek 88b/9
- t. -se 80b/1
- tek:** Tek sayı.
- t. 66a/12
- tekbîr** (Ar.): İslâm dîninde Allah'ın

büyükliğini belirtmek için
söylenen “Allâhu ekber” sözü.

t. 64a/5, 82b/12

t. -den 88b/14

t. -i (bhe) 64b/15

t. -i 92a/8

t. -i-le 65a/1

t. -in 64a/8

t. -inde 64a/4

t. -le 88b/13

t. -lerdür 92a/2

t. -leri 64b/14, 67b/11

t. -leridür 63b/11, 63b/12

t. -lerinde 64a/4

t. it-: Tekbir sözünü söylemek.

t. -(d)e 92a/6, 92a/7, 92a/11,
92b/6

t. -dikde 79a/3

t. -dikden 92a/5

t. -(d)üp 91a/12, 92a/6,
92a/12, 92b/7

t. -mek 92a/7

t. -i iftitâh: Namaza

başlarken söylenen tekbir. *bk.*

iftitâh tekbîri, iftitâh tekbîri

t. 88b/13

tekrâr (Ar.): Aynı olay, iş yahut

eylemin yeniden bir veya daha
çok defa meydana gelişi.

t. 62a/7, 62a/15, 68a/5, 68b/4,
69a/4, 70b/1, 70b/10, 76b/9,
81b/14, 84b/12, 87b/1, 89a/2,
90a/7

t. it-: Tekrarlamak.

t. -mek 85b/3

t. -dür 67b/11

te'lif (Ar.): Eser yazma, toplayıp
kaleme alma.

t. it-: Eser yazmak, toplayıp
kaleme almak.

t. -mişdür 94a/10

telkîn (Ar.): Bir kimseye bir şeyi
öğretme.

t. eyle-: Bir kimseye bir şeyi
tekrar etmesini sağlayarak
öğretmek.

t. -mek 90a/1

t. -ye 90a/2

temmet (Ar.): Yazılı eserlerin sonuna
konulan “bitti” anlamına gelen
sözcük.

t.ü'l-kitâb: Kitap bitti.

t. 107a/13

tenahnuh (Ar.): Hafif şekilde öksürme.

t. it-: Hafif şekilde öksürmek.

t. -mekdür 67b/14

Tenbîhi'l-Gâfilîn (ea): Ebû Leys-
Semerkandî'nin eseri.

- T. -de 95a/14
- tencere** (kökeni belirsizdir): İçinde yemek pişirilen kapaklı madeni kap.
- t. -si 90a/6
- tencīs** (Ar.): Kirlletme, pisletme.
- t. **it-**: Kirlletmek.
- t. -miş olur 62b/15
- Tenvîrî'l-Ebşâr** (ea): Tenvîrî'l-Ebsâr.
- T. -da 78a/2, 88b/4
- ter**: Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.
- t. -i (bhe) 66a/2
- terāviḥ** (Ar.): Ramazanda yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlik namaz.
- t. 78b/5, 96a/2
- t. -den 95b/15
- t. -le 96a/14
- t. **namāzı**: Ramazanda yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlik namaz.
- t. 78a/10, 78a/13
- t. -nda 78a/15
- terk** (Ar.): Yapmama.
- t. -idür 67b/10
- t. **it-**: Bırakmak, yapmamak.
- t.(d)-en 62a/9
- t. -mekdendür 97b/3
- t. -miş (sfe) 62b/10, 85a/6
- t. eyle-**: Yapmamak.
- t. -dügi 80a/2
- t. -düm 83b/3, 83b/5
- t. -se 57a/5, 62b/7, 80a/4, 83b/4
- t. olun-**: Bırakılmak, vazgeçilmek.
- t. -dı 94b/4
- t. -maz 78b/1
- tertīb** (Ar.): Sıra, düzen.
- t. -idür 68a/9
- t. **-i erkân**: Namaz esaslarının düzenli bir şekilde yapılması.
- t. -dur 61b/10
- tertībce** (Ar. tertīb +T. -ce): Düzenli bir şekilde.
- t. 56b/15
- tesbiḥ** (Ar.): Namaz sonunda “Sübhânallah, elhamdülillâh, Allâhu ekber” sözlerini otuz üçer defa söyleme.
- t. -leri 67b/12
- t. -lerin 66a/12
- teşbih** (Ar.): Benzetme.
- t. **it-**: Benzetmek.
- t. -mişlerdür 88a/15
- teşdîd** (Ar.): Şiddetlendirme, şiddetini

arttırma.

t. -le 86b/6

teşehhüd (Ar.): Namazda oturulduğu vakit “Ettahiyyâtü” duâsını okuma.

t. 106b/11

t. miqdârı: Namazda oturulduğu vakit “Ettahiyyâtü” duasını okuyacak kadar geçen süre.

t. 76b/9, 90b/11

tevbe (Ar.): İşlediği bir hatadan, suç veya günahıtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.

t. it-: Tövbe etmek.

t. -meden 104a/6

teveccüh (Ar.): Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma.

t. itdür-: Yöneltmek, doğrultmak.

t. -mekdür 66a/2

teyemmim (Ar.): Suyun bulunmadığı veya kullanılmasının mümkün olmadığı durumlarda toprak, kum vb. ile kolları ve yüzü meshetmek sûretiyle abdest alma. *bk. teyemmüm*

t. -i (ie) 75b/8, 75b/11

teyemmüm (Ar.): Suyun bulunmadığı

veya kullanılmasının mümkün olmadığı durumlarda toprak, kum vb. ile kolları ve yüzü meshetmek suretiyle abdest alma. *bk. teyemmim*

t. 75a/10, 81a/9

t. -e 74b/10

t. -ün 74b/12, 75a/1

t. eyle-: Teyemmüm yapmak.

t. -(y)eler 81b/4

t. -(y)üp 75a/15, 75b/5, 80b/4, 80b/6

t. it-: Teyemmüm yapmak.

t. (d)-emese 84b/3

t. -dükden 75b/9

t. -(d)üp 75a/7

t. -mek 71b/10, 74b/11,

75a/6, 75a/12, 75b/2,

80b/14, 80b/15, 81a/5,

81a/6, 81a/10, 81b/6,

82a/8, 87a/3

t. -seler 75b/7

tivâl (Ar.): Uzun.

t. -u mufassal: Uzun sureler, Hucurat suresinden 85'inci sure olan Bürûc suresine kadar 36 sureye verilen isim.

t. 89b/6

tilâvet (Ar.): Tilavet secdesi.

t. -i (ie) 88a/4

t. secdesi: Kur'ân-ı

Kerîm'de on dört yerde geçen
secde ayetlerinden birini
okumak veya işitmek
durumunda yapılan secdeye
denir.

t. -n 76b/9

Tirmizî (şa): Tirmizî, Kütübi

Sitte'den el-Câmiu's Sahîh'in
yazarıdır.

toğ-: 1. (Güneş) Ufuktan yükselerek

gökyüzünde görünmek,
doğmak.

t. -arken 73b/1

t. -duğı 73a/1, 73a/10

t. -duğdan 72b/9

t. -madan 66b/8

2. (İnsan yavrusu) Gününü
tamamlayıp ana karnından
dışarıya çıkmak, dünyaya
gelmek.

t. -sa 86a/1

toğrı: -e doğru, -e karşı.

t. 70a/12

toğur-: Doğurmak.

t. -mış (sfe) 105b/8

t. -urken 106b/6

toğuz : Dokuz.

t. 66a/12, 106a/14

t. -dur 56a/2, 61b/6

t. -ı (ie) 65b/8

toğuzuncı: Dokuzuncu. *bk. toğuzuncı*:

t. 69a/5, 107a/8

toğuzuncı: Dokuzuncu. *bk. toğuzuncı*:

t. 55b/1, 56a/6, 56b/9(cı),
57a/15, 57b/15, 58a/12, 59a/3,
60a/6, 61b/4, 61b/12, 62b/2,
63b/8, 64a/9, 65a/7, 65a/13,
65b/15, 67b/7, 68a/3, 68a/14,
68b/9

tol-: (Boş bir şey veya yer) İçine giren
bir şeyle dolu hâle gelmek.

t. -sa 69b/15

toldur-: Dolu hâle getirmek,

doldurmak.

t. -mağ 70b/1

tolu: İçinde boşluk bulunmayan, dolu.

t. -sı 58b/11

tolun-: (Güneş) Batmak.

t. -a 84a/4

t. -duğdan 84a/4

toñ-: Donmak.

t. -mağ 71b/7

toprak: Toprak.

t. 72a/13

t. (ğ)-a 75a/2

1. (ğ)-ı (bhe) 81b/1
 2. (ğ)-ını 99b/6
topuk : Ayağın toparlakca olan arka kısmı.
 1. 70b/12
 2. (ğ)-ın 70b/14
 3. (ğ)-ını 70b/12
 4. -ları 56b/1
 5. -ların 65b/4
toyur-: Tok hâle getirmek.
 1. -an 103a/13, 103b/5
 2. -ur (gze) 103a/13
toz: Toz.
 1. -dan 74a/2
 2. -ı (bhe) 66a/2
Tuhfe Şerhi (ea): Tuhfe Şerhi.
 1. 98b/6
Tuhfetü'l-Fetâvâ (ea): Tuhfetül Fetâvâ.
 1. 96b/12
tumânide: Yavaş yavaş.
 1. **it-**: Namazı yavaş yavaş durarak kılmak.
 2. -mekdür 63a/11
tur-: 1. Ayak üzere durmak.
 1. -a 90a/10
 2. -duğda 83a/7
 3. -ma(ğ)a 78b/2
 4. -mağdur 62a/2, 62a/3, 62a/5, 62a/8, 68a/1, 68a/2, 68a/3, 68a/4, 68a/6, 68a/11, 68a/12, 68a/14, 68b/1, 68b/2, 68b/5, 68b/8, 68b/9, 68b/10, 68b/11, 68b/15, 69a/1, 69a/2, 69a/3, 69a/4
 5. -ur (gze) 62a/4
 6. Beklemek.
 7. -a 90a/13
 8. -mağ 60b/7
 9. -up 86b/4
 10. Yerini tutmak, yerine geçmek.
 11. -maz (ogze) 87a/5
 12. Bulunmak.
 13. -sa 86b/14
tut-: 1. Oruç ibadetini yerine getirmek.
 1. -a 104a/14, 105b/5
 2. -amasa 82b/2
 3. Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.
 4. -duğı 64a/9
 5. -mağdur 64a/11, 65a/14
tükür-: Tükürmek.
 1. -dür 58a/12
 2. -se 59b/4, 70b/2
 3. -üp 61a/3
tükürük: Tükürük bezlerinden ağza

- akan ve yutmayı kolaylaştıran salgı.
t. 59b/4, 70b/3
- türki:** Türkü.
t. ırla-: Türkü söylemek.
t. -mağ 98a/8, 98a/11
- U-**
- uç :** Uç.
u. (c)-ını 88b/2
u. (c)-una 70a/12
u. (c)-unda 71a/4
u. (c)-undan 56a/13, 58a/1, 58a/2, 75a/2
- ud yeri :** İnsan vücudunda örtülmesi gereken, görünmesi haram ve aıp olan mahrem yer, avret yeri, edep yeri.
u. -n 55a/7
- ûlâ:** (Ar.): Evvel.
û. -larında 79a/1
- ulaşdur- :** Ulaşmasını sağlamak.
u. 56b/10
u. -mağdur 57a/1
- ‘ulemā** (Ar.): Âlimler.
‘u. 69b/1, 76b/12, 80b/7, 85a/11, 85b/2, 88a/14, 95b/6, 95b/8, 100a/2, 100a/7
‘u. -dan 57a/4
‘u. -nuñ 60b/10, 96a/12
- ‘ulemā** (Ar.): Âlimler.
u. **-i müteahhirin:** Sonraki âlimler.
‘u. 78b/7
‘u. -nuñ 95b/7
- ululuk:** Yücelik.
u. -da 102a/11
- umur** (Ar.): İşler.
u. **-ı mekrûh:** Yasaklanan işler.
u. -inuñ 62b/11
- unut-:** Unutmak.
u. -a 71a/6
u. (d)-up 72a/3, 75b/4, 76a/1, 76b/6, 77b/2, 87a/11, 87a/13, 88b/15, 92a/14
u. -sa 75b/14, 87b/3
- ur-:** Vurmak.
u. -up 75a/2
u. -urlar 62b/4
- uş:** Akıl.
u. -şı 59a/1
- uy-:** Uymak, tabi olmak.
u. -a 78a/5, 79a/5
u. -an 66b/2, 66b/3, 79b/3, 90b/8, 90b/12, 90b/15
u. -anlar 64b/15
u. -arsa 103a/8
u. -dışa 63b/10
u. -duğı 63b/8

u. -dum 92a/10

u. -mağ 103a/8

u. -sa 73b/6, 75b/14, 79b/6,
84a/7, 84a/11, 84b/1, 91a/8,
92a/5

u. -up 78a/6, 91a/15, 91b/6

uyan-: Uyanmak.

u. -duğı 84b/15

u. -duğda 88a/6

u. -duğdan 91b/7

u. -ınca 91a/5,

u. -sa 90b/9, 90b/15, 91a/9,
91a/13, 91b/2, 91b/6, 91b/7,
91b/11

u. -up 85a/7

uyku: Uyku.

u. -dan 60a/1, 91a/5, 95a/2

u. -ya 90b/7

uyluk: Bacağın kalçadan dize kadar
olan kısmı.

u. -ları 88b/3

u. -larından 66a/14

u. -larını 66a/14

uyu-: Uyumak.

u. -duğı 60a/1

u. -mağ 60a/12

u. -r (sfe) 88a/5

u. -rsa 58b/13, 58b/15

u. -sa 90b/13, 91a/3, 91a/8,

91a/12, 91b/1, 91b/13

u. -(y)up 90b/9, 91b/10

Uyūn Mezāhib (ea): Uyun Mezahib.

U. -de 93a/6

uzak: Uzak.

u. -dan 74a/11, 74a/12,

uzunluk: Uzunluk.

u. (ğ)-ı (ie) 70a/4

‘**użv** (Ar.): Bir vücudu meydana

getiren ve belli görevleri olan
parçalardan her biri, organ.

‘u. -ını 74b/9

-Ü-

üç: Üç.

ü. 55a/11, 59b/10, 63a/8,

63b/2, 64a/10, 64a/13,

65b/11, 66b/1, 67a/9, 68a/8,

69b/10, 69b/14, 70a/1,

70a/12, 70b/6, 70b/8, 71b/1,

71b/2, 71b/14, 72b/1, 78b/8,

80a/13, 91a/8, 91a/9, 91b/8,

92a/2, 93a/10, 94b/4,

95b/10, 101b/6, 101b/9,

102a/2, 104a/12, 104a/14,

104b/1, 104b/11, 105a/7,

105a/12, 105a/13, 105b/9,

105b/11, 106a/14

2. *adlaşmış sıfat*. Üç.

ü. 101a/5

ü. -den 58a/6, 58a/7, 66a/12,
69b/10

ü. -dür 74b/12, 88a/13, 92a/1

ü. -i (ie) 93b/14

üçüncü : üçüncü

ü. 55a/7, 56a/4, 56a/8, 56a/14,
56b/4, 57a/12, 57b/7, 57b/8,
58a/7, 58b/9, 59b/13, 59b/15,
60a/2, 60b/15, 61a/14, 61b/7,
62a/4, 62a/11, 63a/9, 63b/1,
64a/4, 65a/2, 65b/10, 66a/9,
66b/14, 67b/13, 68a/8, 68b/2,
68b/4, 68b/13, 74b/15, 87a/8,
88a/13, 90a/11, 92a/3, 95a/7,
96a/2, 101a/2, 101b/7,
102a/9, 106b/15

ü. -nüñ 84a/3, 84a/6, 90b/14

üfür-: Dudakları büzererek hızla nefes

vermek, üflemek.

ü. -mekdür 58a/8

üst: üst.

ü. -i (ie) 71b/1

ü. -ine 72b/3, 94b/1, 94b/2

ü. -üne 72b/1, 74a/4

üşüt-: Üşütmek.

ü. -(d)en 103a/15, 103b/6

üzere: Niyet, gaye, amaç bildirir.

ü. 57b/15, 62a/3, 62b/3,

66a/11, 72b/3, 78b/2,

79a/15, 81b/9, 82b/13,

87b/12, 88a/2, 89a/13,

90a/10, 92a/9, 94a/10,

94b/13, 95a/11, 95b/14,

98b/5, 99a/13, 99a/15,

99b/2, 100a/15, 102b/7,

103b/3, 105b/1

üzeri: Üst.

ü. -(n)de 73b/2, 73b/14,

93a/10, 93b/15, 99b/5, 99b/6

ü. -(n)den 106a/4

ü. -nedür 86b/7

üzerine: –e göre, –e uygun olarak.

ü. 58a/3, 63b/4, 64a/7, 64a/12,

65a/9, 66a/4, 68a/10, 70b/7,

70b/12, 71a/2, 71b/8, 80b/9,

82a/3, 84b/1, 86b/14, 88b/2,

88b/3, 89a/4, 95a/8, 95b/2,

98b/14, 101a/15

-V-

vā (Ar.): Vâh, eyvâh

v. it-: Vâh demek.

v. (d)enlerüñ 98a/5

vâcib (Ar.): Farzdan sonra gelen ve

yapılması zaruri, terki caiz

olmayan ilahi emir.

v. 76a/8, 76a/10, 93a/4

v. -dür 59b/14, 61b/15,

68b/12, 74b/8, 88a/10,

98b/7, 99b/8

v. -i (bhe) 85a/5

v. -iñ 88a/9

v. -ler 63b/15

v. -leri 63a/5, 63a/12, 68b/7,
68b/13

v. -leriñ 63a/14

v. -üñ 68a/6, 68a/9, 68b/2

v. gel-: Yapılması gerekli
olmak, şart olmak.

v. -ür 87b/5

v. ol-: Yapılması gerekli
olmak, şart olmak.

v. -ur 62a/15

Vâcir Pâşâ (ea): Vacir Paşa.

V. -da 98b/2

vâ' iz (Ar.): Vaaz veren kişi.

v. 98a/4

vakfe (Ar.): Haccın şartlarından olarak
hacıların arefe günü Arafat'ta
bir süre durmaları.

v. -ye tur-: Haccın
şartlarından olan vakfeyi
yerine getirmek.

v. -mağ 60b/7

vâkı': Olan, vuku bulan.

v. ol-: Olmak, vuku bulmak.

v. -an 90b/7

v. -sa 72a/10, 75a/4

v. -ur 106b/11

vaqt (Ar.): Vakit, zaman. *bk. vaqıt*

v. -ı (ie) 67a/2, 67a/6, 72b/15,

73a/1, 73a/2, 73a/3, 73a/6,

73a/7, 73a/10, 79b/13,

80b/10, 81b/5, 83b/13,

89b/2, 105b/14, 106a/4,

106a/12, 106b/7

v. -ıdur 56a/7, 84a/7

v. -ın (v.e.) 63b/8, 64a/9,

71a/15, 104a/13

v. -ında 60a/13, 66b/14,

80a/15, 83b/15, 94b/5,

98b/4, 106a/10

v. -ından 60a/9, 79b/14,

83a/10, 89b/3, 89b/4,

106b/8

v. -ına 67a/3, 80b/1, 105a/8,

105a/11, 105a/14

v. -iñ 56a/6, 76a/4, 106a/1

v. -uñ 61a/14

v. -i mekrüh: Mekruh vakit.

v. 57b/12

vaqt (Ar. vaqt): Zaman. *bk. vaqıt*

v. 59b/11, 79b/6, 80a/3, 80b/7,

83b/1, 100a/6, 106a/11

v. -da 65b/13, 66a/10, 82a/12,

100a/4

v. -ında 106a/10	v. -ınca 63a/10, 64a/6, 68b/4,
v. -ları 72b/15	69a/5, 72b/3, 77b/4
v. namāzı: Beş vakit farz	v. -iken 82b/9
namazlar.	v. -mazdan 72b/11
v. 80a/1	v. -sa 72b/10, 94b/10, 95a/3
vālideyn (Ar.): Anne baba.	v. -up 89a/11
v. -e 101a/6	vārid: Söylenmiş.
var : Mevcut, var.	v. ol-: Söylenmek.
v. 55a/8, 80a/11, 80a/12,	v. -an 57b/13
101b/10	vazgeç- (Far+T.): Vazgeçmek.
v. -dur 57a/7, 62a/9, 64b/4,	v. -e 105a/7, 105a/11
77b/10, 92b/4, 95a/5,	v. -medi 97b/12
99a/15, 100a/7	ve (Ar.): Ve, hem, ayrıca, bir de.
v. -ısa 77b/11, 104a/7	v. 55a/1, 55a/2, 55a/4, 55a/12,
v. -iken 70b/4, 70b/9, 71a/8,	55a/15, 55b/1, 55b/6, 55b/8,
72b/7, 76b/11, 78b/2	55b/9, 55b/12, 55b/13,
v. -ısa 102b/5	55b/14, 55b/15, 56a/7, 56b/9,
v. -ken 60a/3, 61a/6, 67a/12	56b/10, 57a/8, 57a/10, 58b/6,
var-: Gitmek.	58b/7, 58b/8, 58b/9, 58b/10,
v. -a 61a/5, 87b/12	58b/14, 58b/15, 59a/1, 59a/2,
v. -ayım 72a/10, 76a/4	59a/3, 59a/4, 59a/5, 59a/7,
v. -dığı 88b/7	59a/9, 59a/10, 59a/12,
v. -duğu 65b/4, 65b/12, 68a/10,	59a/14, 59a/15, 59b/1, 59b/2,
93a/11	59b/3, 59b/5, 59b/11, 61a/4,
v. -duğda 62a/1, 68b/7, 68b/13,	61a/5, 61b/14, 61b/15, 62b/5,
71a/6, 90b/14	62b/7, 63a/10, 63a/13, 63b/4,
v. -duğdan 72b/10	63b/14, 63b/15, 64a/7, 64a/8,
v. -mağ 75a/14	64b/2, 64b/4, 64b/12, 64b/13,
v. -mağdur 94a/1, 95a/5	65a/1, 65a/3, 65a/4, 65a/8,

65a/14, 65b/5, 65b/8, 65b/8,
 65b/14, 65b/15, 66a/2, 66a/5,
 66a/6, 66a/7, 66a/8, 66a/11,
 66a/13, 66b/3, 67b/12, 68a/6,
 68a/8, 68b/2, 68b/11, 69a/7,
 69a/9, 69b/3, 69b/14, 69b/15,
 70b/10, 70b/13, 71a/6, 71b/3,
 71b/5, 72a/1, 72a/6, 72a/14,
 72a/15, 72b/2, 72b/3, 72b/4,
 72b/6, 72b/10, 73a/2, 73a/5,
 73a/6, 73a/7, 73a/9, 73a/10,
 73a/11, 73a/15, 73b/1, 73b/2,
 73b/13, 73b/14, 73b/15,
 74a/5, 74a/8, 74a/9, 74a/14,
 74b/4, 74b/12, 74b/15, 75a/4,
 75a/7, 75a/12, 75a/14,
 75b/10, 75b/12, 76a/6,
 77a/13, 77a/14, 77b/9,
 77b/11, 78a/13, 78a/14,
 78a/15, 78b/2, 78b/3, 78b/4,
 78b/6, 78b/11, 78b/12, 79a/2,
 79a/5, 79a/6, 79a/12, 79b/1,
 79b/5, 80a/1, 80b/4, 80b/5,
 81a/1, 81a/2, 81a/9, 81a/14,
 81a/15, 81b/5, 81b/8, 81b/12,
 81b/15, 82a/1, 82a/2, 82a/5,
 82a/6, 82a/10, 82b/3, 82b/9,
 82b/10, 83a/2, 83b/6, 83b/13,
 83b/15, 84a/5, 84b/3, 84b/10,

85a/12, 85b/5, 85b/10, 86a/1,
 86a/2, 86a/3, 86a/10, 86a/15,
 87a/3, 87a/7, 87b/7, 87b/13,
 88a/3, 88a/10, 88a/11,
 88a/15, 88b/4, 89a/2, 89a/14,
 89b/7, 89b/8, 89b/9, 90a/12,
 90a/14, 90b/3, 90b/4, 91a/14,
 91b/11, 92a/4, 92a/7, 92a/10,
 92a/11, 92a/12, 92a/13,
 92a/15, 92b/1, 92b/6, 92b/14,
 93a/6, 93a/13, 93a/14,
 93a/15, 93b/1, 93b/2, 93b/3,
 93b/4, 93b/5, 93b/8, 93b/10,
 93b/13, 93b/15, 94a/1, 94a/2,
 94a/6, 94a/9, 94a/11, 94a/12,
 94b/2, 94b/3, 94b/4, 94b/6,
 94b/10, 94b/13, 94b/14,
 95a/2, 95b/12, 95b/13,
 95b/15, 96a/3, 96a/4, 96a/6,
 96a/13, 96a/13, 96b/1, 96b/2,
 96b/3, 96b/5, 96b/12, 96b/14,
 96b/15, 97a/1, 97a/2, 97a/3,
 97a/4, 97a/6, 97a/9, 97a/11,
 97a/13, 97b/1, 97b/2, 97b/4,
 97b/8, 97b/13, 97b/14, 98a/1,
 98a/3, 98a/4, 98a/5, 98a/6,
 98b/1, 98b/2, 98b/3, 98b/4,
 98b/6, 98b/7, 98b/9, 98b/10,
 98b/12, 98b/13, 99a/1, 99a/3,

99a/4, 99a/5, 99a/8, 99a/10, 99a/12, 99a/13, 99a/14, 99b/1, 99b/2, 99b/4, 99b/6, 99b/8, 99b/9, 99b/11, 99b/12, 99b/13, 100a/7, 100a/10, 100b/1, 100b/3, 100b/4, 100b/5, 101a/11, 101a/12, 101b/2, 101b/3, 101b/12, 101b/13, 102a/6, 102a/7, 102a/8, 102a/9, 102a/10, 102a/11, 102b/1, 102b/4, 102b/5, 102b/6, 102b/8, 102b/13, 103a/3, 103a/7, 103a/9, 103a/10, 103a/14, 103a/15, 103b/5, 104a/10, 104a/12, 104a/14, 104b/1, 104b/3, 104b/4, 104b/5, 104b/6, 104b/7, 104b/13, 104b/14, 105a/2, 105a/3, 105a/4, 105a/5, 105a/7, 105a/9, 105a/10, 105a/11, 105a/15, 105b/1, 105b/2, 105b/3, 105b/7, 105b/9, 105b/14, 105b/15, 106a/5, 106b/3, 106b/4, 106b/5, 106b/7, 106b/10, 107a/7	gelen ve cenaze namazlarında okunan cümlesi. v. 92b/6 vech (Ar.): Tarz, biçim, yol. v. -i ʔarīḳ: İzlenen yol tarzı. v. -i (ie) 98b/5 vefāt (Ar.): Ölüm. v. it-: Ölmek. v. -se 81b/3, 92b/2 velāyet: Diyar, ülke, memleket. <i>bknz.</i> <i>vilāyet.</i> v. 99b/8 v. -inde 80a/10, 84b/6, 84b/7 velezzāllīne (Ar.): Fâtihâ suresinin son ayetinin son kelimesi. “Sapıkların yoluna değil” anlamındadır. v. 77a/9 velezzāllīne: Fatiha suresinin son ayetinin son kelimesi olan <i>velezzāllīne</i> kelimesinin <i>velezzāllīne</i> şeklinde okunması. v. 77a/10 vesā'ir (Ar.): Ve başkaları, ve bunun gibiler, ve benzerleri. <i>bk.</i> <i>vesāyir</i> v. 55a/12, 64b/1, 77b/5, 96a/4, 96a/11, 102b/5 vesāyir (< Ar. vesā'ir): Ve başkaları,
ve celle ʔenā'ūke (Ar.): Sübhâneke duasının “Senin ʔanın her şeyden üstündür” anlamına	

ve bunun gibiler, ve benzerleri

bk. vesā'ir

v. 98a/5

veyā (Ar. ve + Far. yā): Yahut, veya.

v. 66a/12, 66b/1, 72a/11,
74b/14, 82b/7, 86b/10,
89b/1, 89b/5, 89b/11,
100a/5, 102b/4, 105a/8,
105b/5, 105b/12, 106a/3

vezîr (Ar.): Osmanlı Devleti'nde askerî

ve idari yetkisi olan en yüksek
rütbedeki devlet memuru.

v. -ine 102b/1

Viķāye Şerhi (ea): Burhânüşşerîa

Mahmûd b. Sadrüşşerîa el-
Evvel Ubeydullah el-
Mahbûbî el-Buhârî'nin

(VII-VIII./XIII-XIV.

yüzyıl) Hanefî mezhebinin
temel metinlerinden biri
olan eserine Kuhistânî
tarafından yapılan şerh. *bk.*

Muhtasar Viķāye Şerhi

V. 64b/9, 65b/5

V' de 86a/3

vilāyet (Ar.): Diyar, ülke, memleket.

bk. velāyet

v. -inde 80a/7

vir-: Vermek.

v. -en 103b/1

v. -di 103a/9

v. -digi 95a/15

v. -dügi 95b/2

v. -ecek (sfe) 75a/11, 81a/4

v. -irse 80b/13

v. -mekde 100b/8

v. -mekdür 64b/9

v. -mez 81a/3

v. -mezse 80b/15

v. -se 81a/2, 100a/13, 103b/1

viril-: Verilmek, bahşedilmek.

v. -ür 95a/7, 95a/9, 95a/11

vitir (< Ar. vitr): Yatsı namazından

sonra kılınan üç rekâtlık
namaz.

v. 63b/5

v. -i (bhe) 83b/3, 83b/6

v. namāzı.. Yatsı namazından

sonra kılınan üç rekâtlık
namaz.

v. 78a/12, 78b/3

v. -ndan 78a/12

vücüb (Ar.): Gerekli, zaruret,

mecburiyet, iktiza, lüzum.

v. -ının 56a/2, 56a/3

-Y-

yā: Veya.

y. 68a/8, 69b/10, 73b/12, 75a/5,
75a/14, 76a/10, 82b/7, 82b/14,
83a/1, 83a/2, 83a/3, 83a/7,
86b/10, 86b/14, 86b/15,
91a/1, 91b/10, 91b/12, 91b/3,
95b/9, 101a/5, 104a/1,
100a/4, 104b/13, 105a/3,
105b/7, 105b/10

yaban: İnsan yaşamayan ıssız yer.

y. -a 99b/7

yabca: Yavaş yavaş, usul usul,
sessizce.

y. 64b/12

yağ : Yağ.

y. -ı (bhe) 55a/1, 86a/14

yağ-: Yağmak.

y. -maz (ogze) 63a/4

yağı: Düşman, hasım.

y. 90b/1

yağmur: Yağmur.

y. 63a/4

yāhūd (Far.): *bağl*. Veya.

y. 58b/10, 59a/14, 63a/8,
63b/2, 63b/3, 63b/4, 68a/8,
74a/10, 77a/2, 81b/7, 82a/7,
83b/15, 84b/3, 89b/10,
90a/5, 105b/15

Yahūdī (Ar.): Hazreti Musa'nın dinine

mensup kimse.

Y. 98a/15

yaka: Giyeceklerin boynun etrafına
gelen kısmı ve bu kısma eklenen
türlü biçimdeki parça.

y. -şı-la 86a/8

yakın: Yakın, uzak karşıtı.

y. 74a/12, 80a/6, 81b/5, 94b/5

y. -ol-: Yaklaşmak.

y. -ur 62b/13

yakınlık: Yakınlık.

y. it-: (Eşler) Yakınlık etmek.

y. (d)erse 106a/4

y. -mek 106a/6

yakīnen (Ar.): Kesin olarak, sağlam
bir biçimde, iyice.

y. 81b/5

yala-: Yalamak.

y. -sa 74b/9

yalan: Yalan, aslı olmayan.

y. 60a/5

yalıñız: Yalnız, tek.

y. 66a/11, 105a/13

yalvar-: Acındırıcı bir tavır ile bir şey
istemek.

y. -up 102b/4

yan: 1. Bir yerin ön veya arka kabul

edilen kısmına göre sağ yahut solda olan tarafı, bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf.

y. -ına 65a/12

y. -ında 88a/5, 96b/7, 97a/13

y. -ından 72b/2

2. mec. Taraf, yön.

y. -da 98a/6

Yanābi' (ea): Yanābi.

Y. -de 81b/7

ya'nī (Ar.): Anlatılmak, açıklanmak

istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır.

y. 58a/3, 63a/8, 63a/11, 65a/1, 66a/12, 77a/4, 81b/15, 83a/6, 98a/8, 101a/2, 101a/4, 101a/13, 101a/14, 101b/8

yapış-: 1. Bir yere

ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.

y. -up 85a/10

2. Değmek, dokunmak.

y. -mağ 59b/14

yara: Yara.

y. -dan 58b/7, 81b/13

y. -sı 58b/7, 81b/15, 82a/9, 82b/3, 82b/8

y. -sından 82b/3, 82b/7

y. -sınıñ 82b/9

Yaradan: Allah.

y. -dur 101a/13

yaradıcı: Yaratan, halk eden.

y. 101b/3, 102b/12, 102b/13

yaramazlık: Kötülük.

y. -(ğ)ını 103a/10

yarat-: Yoktan var etmek, halketmek.

y. -(d)an 101a/13, 101a/14, 101b/2

yarım: Bir bütünün ayrıldığı iki eşit

parçadan her biri, bir bütünün yarısı.

y. 90b/5

yarlığa-: (Allah) Birinin suçunu

bağışlamak, mağfiret etmek.

y. -mazsa 104a/7

yaş: Gözden çıkan sıvı.

y. 59a/10, 70b/5

yatsu: Güneşin batışından bir iki saat

sonraki vakit ve bu vakitte kılınan namaz.

y. -da 89b/7

y. -nuñ 77a/14, 78b/12

y. -yı 83b/13, 83b/14

y. namāzı: Güneşin batışından

bir iki saat sonraki vakitte kılınan namaz.

y. -n 84b/14

y. -ndan 78a/12	58a/13, 58a/14, 58b/1,
y. -nuñ 73a/9	58b/3, 58b/4, 58b/9,
yat-: Yatmak.	58b/10, 58b/12, 58b/15,
y. -a 105b/14	59a/1, 59a/2, 59a/3, 59a/4,
y. -duğı 84b/14	59a/5, 59a/9, 59a/12,
y. -maya 104b/12	59a/14, 59b/1, 59b/4,
y. -sa 83b/13	59b/5, 59b/7, 60b/14,
y. -up 58b/15	60b/15, 61a/1, 61a/2,
yayka- : Yıkamak.	61a/3, 61a/4, 61a/7,
y. -masa 56b/11	61a/10, 61a/11, 61a/13,
y. -sa 93a/2	61a/14, 61a/15, 61b/1,
y. -ya 55b/5	61b/2, 61b/3, 61b/4,
y. -yan 93a/2	61b/5, 61b/7, 61b/8,
yaz: Yaz mevsimi.	61b/9, 61b/10, 61b/11,
y. 88b/9	61b/12, 61b/13, 63b/15,
yaz- : (Bilgi) Bir eserde yer almak.	64b/6, 65a/15, 66a/14,
y. -ar 55a/2, 55a/10, 55b/8,	66b/9, 66b/13, 67a/2,
55b/9, 55b/12, 55b/13,	67a/6, 67a/12, 67b/13,
55b/15, 56a/1, 56a/3,	67b/15, 69a/10, 69a/11,
56b/1, 56b/3, 56b/5,	69a/12, 69a/15, 69b/1,
56b/6, 56b/7, 56b/8,	69b/4, 69b/6, 69b/9,
56b/9, 56b/11, 56b/12,	69b/11, 69b/12, 69b/14,
56b/13, 56b/14, 56b/15,	70a/1, 70a/6, 70a/9,
57a/1, 57a/2, 57a/3, 57b/7,	70a/10, 70a/13, 70a/15,
57b/8, 57b/9, 57b/10,	70b/1, 70b/3, 70b/6,
57b/11, 57b/14, 57b/15,	70b/9, 70b/11, 71a/1,
58a/1, 58a/2, 58a/4, 58a/6,	71a/3, 71a/5, 71a/8, 71a/9,
58a/7, 58a/8, 58a/9,	71a/12, 71a/14, 71b/4,
58a/10, 58a/11, 58a/12,	71b/8, 71b/15, 72a/2,

72a/5, 72a/9, 72a/12,	81b/10, 82a/1, 82a/4,
72a/14, 72b/5, 72b/8,	82a/7, 82a/11, 82a/13,
73a/13, 73a/14, 73a/15,	82a/15, 82b/1, 82b/3,
73b/1, 73b/3, 73b/5,	82b/5, 82b/8, 82b/11,
73b/9, 73b/13, 73b/14,	82b/13, 82b/15, 83a/3,
73b/15, 74a/4, 74a/8,	83a/5, 83a/8, 83a/11,
74a/11, 74a/13, 74a/15,	83a/15, 83b/2, 83b/7,
74b/1, 74b/6, 74b/7,	83b/10, 83b/12, 83b/14,
74b/8, 74b/10, 75a/1,	84a/2, 84a/8, 84a/13,
75a/3, 75a/6, 75a/9,	84b/2, 84b/5, 84b/8,
75a/10, 75a/13, 75b/1,	84b/13, 85a/2, 85a/4,
75b/3, 75b/6, 75b/15,	85a/6, 85a/8, 85a/14,
76a/3, 76a/7, 76a/12,	85b/1, 85b/3, 85b/7,
76a/13, 76b/1, 76b/5,	85b/10, 85b/13, 85b/15,
76b/10, 76b/13, 77a/3,	86a/2, 86a/3, 86a/5, 86a/9,
77a/5, 77a/7, 77a/8,	86a/12, 86b/1, 86b/2,
77a/11, 77b/1, 77b/3,	86b/5, 86b/8, 86b/13,
77b/6, 77b/9, 77b/15,	87a/2, 87a/4, 87a/9,
78a/3, 78a/5, 78a/8,	87a/12, 87a/15, 87b/2,
78a/10, 78b/5, 78b/9,	87b/4, 87b/8, 87b/11,
78b/12, 78b/15, 79a/3,	87b/13, 87b/15, 88a/1,
79a/5, 79a/7, 79a/15,	88a/4, 88a/7, 88a/12,
79b/4, 79b/6, 79b/9,	88b/1, 88b/4, 88b/7,
79b/12, 79b/15, 80a/3,	88b/8, 88b/9, 88b/11,
80a/5, 80a/7, 80a/10,	88b/13, 88b/15, 89a/3,
80a/13, 80a/15, 80b/2,	89a/4, 89a/7, 89a/9,
80b/4, 80b/12, 80b/15,	89a/12, 89a/15, 89b/2,
81a/6, 81a/10, 81a/14,	89b/10, 89b/14, 90a/2,
81b/2, 81b/4, 81b/7,	90a/4, 90a/6, 90a/15,

90b/7, 90b/11, 91a/2,
 91a/7, 91a/11, 91b/5,
 91b/9, 91b/12, 91b/14,
 92a/4, 92a/13, 92a/15,
 92b/2, 92b/4, 93a/4, 93a/7,
 93a/8, 93a/10, 93a/13,
 93b/8, 93b/10, 94b/6,
 95b/1, 95b/12, 96a/7,
 96b/12, 98b/1, 98b/4,
 98b/6, 98b/10, 98b/12,
 98b/14, 99a/5, 99a/7,
 99a/12, 100a/10, 100b/3,
 100b/4, 100b/5, 100b/13,
 100b/15, 101a/7, 101a/10,
 104a/10, 106a/2, 106a/6,
 106a/8, 106a/13, 106b/2,
 106b/6, 106b/9, 106b/11

y. -arken 87b/13

y. -duğı 94a/5

y. -ma(ğ)-ıla 87b/14

y. -sa 87b/13

y. -up 95b/14

ye-: 1. Yemek fiili. *bk. yi-*

y. -dükde 60b/8

y. -mek 60a/10

2. Harcamak.

y. -mek 101a/3

yedek: Gerektiğinde kullanılmak üzere

bir şeyin elde bulundurulmuş eşi
 veya aynı işi görecektir olan
 benzeri.

y. 72b/3, 77b/4, 81b/5

y. -dür 73a/8, 73a/9

yedi : Yedi.

y. 64a/12, 66a/12, 66b/4,

67b/5, 94b/10, 95a/4

y. -dür 60b/13, 101a/1

y. -sinüñ 63a/7

yedinci : Yedinci.

y. 55a/13, 56a/6, 56b/7,

57a/14, 57b/13, 58a/10,

59a/1, 61a/10, 61b/3,

61b/11, 62a/15, 63a/13,

63b/6, 64a/7, 65a/6, 65b/12,

66a/15, 67b/1, 68a/1, 68a/11,

68b/7, 69a/2, 74a/4, 95a/12,

101b/6, 107a/6

Yekûlû'l-'Abd Şerhi (ea): Yekûlûl

Abd Şerhi.

Y.'nde 99a/2

yel: Bağırsaklardaki gaz.

y. 82a/14

yellü: Yelli.

y. 82a/14

yemîn (Ar.): Allah'ı veya mukaddes

bir varlığı şahit tutarak verilen
söz, ant, kase.

y. 101a/9

y. eyle-: Yemin etmek.

y. -se 89a/7

y. it-: Yemin etmek.

y. (d)üp 89a/10

yeñ: Giyecek şeylerin kol kısmı.

y. -lerin 66a/9

yer : 1. Yer, mekân.

y. -de 55b/14, 55b/15, 61a/6,
69b/15, 70a/2, 73b/15,
79b/10, 81a/14, 85b/4,
87a/2, 87a/3, 98a/4, 99b/6,
99b/10, 99b/12

y. -den 72a/6

y. -e 97b/7

2. Bir nesne veya kimsenin

kapladığı yahut

kaplayabileceği boşluk,

bulunduğu mahal.

y. -e 72b/4

3. Durum.

y. -de 59b/15, 60b/10, 66b/4,

77b/13, 82b/12

y. -lerden 73b/6

4. Eserin bölümü.

y. -de 67b/6, 90b/7

5. Vücudun herhangi bir

bölümü.

y. -den 56a/11

y. -e 58b/8, 59a/8, 59b/3, 83a/5

y. -i (bhe) 58a/6, 58a/7, 82a/10,

84b/12

y. -i (ie) 84b/11, 105a/2,

105a/4, 105b/4, 105b/9

y. -inde 59b/1, 67a/7, 82a/9

y. -inden 85a/9

6. Zemin.

y. -den 82a/5, 87a/13, 90b/1

y. -den 92a/7, 92a/8

y. -e 90b/1

y. -ine 58a/4

7. Bir şeyin yerini tutmak.

y. -ine 77a/4, 87a/5

yerinde: Bozulmamış olan, yerinde.

y. -dür 69a/14, 72a/8, 76a/11,

76b/5, 79a/14, 83a/5

yerindir-: Üzülmek, esef etmek.

y. -dirir 57a/15

yerli: Yerli, yabancı olmayan.

y. 79a/10

yerlü yerinde: Yerli yerinde. *bk. yerli*

yerine

y. it-: Her şeyi yerinde yapmak.

y. -mek 63a/12

y. -mekdür 63a/12

yerlü yerine: Yerli yerinde. *bk. yerli*

yerinde

y. it-: Her şeyi yerinde

yapmak.

y. -mekdür 68b/6, 68b/7,

68b/13

yet-: Yetiştirilecek miktarda veya

derecede olmak, elvermek, kafi

gelmek

y. -ecek (sfe) 75b/7

yetim (<Ar. yetim) Babası ölmüş

çocuk.

y. 101a/3

yetiş-: Ulaşmak, vasıl olmak.

y. -e 66b/12, 75b/11, 83b/15

y. -se 89a/11

y. -üp 106b/12

y. -ürse 85a/1

yetmiş: *sayı*. Yetmiş.

y. 57b/4, 80a/4

yetmiş iki: Yetmiş iki.

y. 57a/9

yıl: Yıl, sene.

y. 84b/7, 87b/5

yırt-: Yırtmak.

y. -mağ 98b/2, 98b/13

y. -mağdan 99a/1

yırtıcı: Etlerini yiyip beslenmek için

diğer hayvanları dişleri ve

tırnakları ile parçalayan hayvan.

y. 75a/14

yi-: Yemek fiili. *bk. ye-*

y. -dirse 100b/11

y. -mediñ 100b/11

y. -meye 105a/3

y. -se 95a/4, 103a/13

y. -ye 105a/5, 105b/6

yigirmi: Yirmi.

y. 78a/13

y. -dür 58b/5

yigirmi altıncı: Yirmi altıncı.

y. 60b/6, 62b/14

yigirmi beşinci: Yirmi beşinci.

y. 60b/5, 62b/14

yigirmi bir: Yirmi bir.

y. -dür 63a/5

yigirmi birinci: Yirmi birinci.

y. 60b/1, 62b/11

yigirmi dördüncü: Yirmi dördüncü.

y. 60b/4, 62b/13

yigirmi ikinci: Yirmi ikinci.

y. 60b/2, 62b/12

yigirminci: Yirminci.

y. 59b/7, 60a/15, 62b/10

yigirmi sekizinci: Yirmi sekizinci.

y. 60b/8 , 60b/15, 63a/1,

65a/11

yigirmi tokuzuncı: Yirmi dokuzuncu.

y. 60b/9, 63a/2

yigirmi üç: Yirmi üç.

y. 67b/8

y. -dür 65b/7

yigirmi üçüncü: Yirmi üçüncü.

y. 60b/3, 62b/13

yigirmi yedi: Yirmi yedi.

y. -si 64a/2, 65a/11, 67b/10

yigirmi yedinci: Yirmi yedinci.

y. 60b/7, 62b/15

yine: Bir daha, tekrar.

y. 81a/12, 83b/6, 83b/14,
84a/15, 86b/4, 87b/6, 88a/7,
90a/12, 95a/11, 106a/15

yir: 1. Zemin.

y. -e 89a/6

2. Kısım.

1. Bir şeyin yerini tutmak.

y. -de 77a/10

y. -lerinde 63a/11

yoğsa: Ters bir ihtimal anlatır; aksi

takdirde. *bk. yoğsa*

y. 72a/7, 79a/10, 91a/4

yok: Yok, var karşıtı.

y. 100b/9

y. -dur 69a/11, 74a/3, 74a/13,

85b/8, 94b/2, 96a/6, 97b/3,

98a/6, 100b/9, 101a/6,

101b/3, 102a/13, 102b/12,

102b/14, 103b/2, 104a/13

y. (ğ)-ısa 71a/2, 81a/3

y. (ğ)-udı 97b/11

yoksa: Ters bir ihtimal anlatır; aksi

takdirde.

bk. yoğsa

y. 72b/11

yol: 1. Bir yerden bir yere gitmek için

üzernden geçilen yer.

y. 79a/13, 79a/14,

y. -una 72b/9

y. -unda 80a/4

2. Bir şeye ulaşılacak için takip
edilen seyir.

y. -a 103a/11

y. -ı 88a/12

y. -unı 103a/11

3. Yolculuk.

y. -a 80a/14

y. -da 80b/5

yolcu: Yolcu.

y. 71b/14, 75b/3, 79b/12,

80a/15, 80b/5

y. -nuñ 80b/2, 80b/15, 81a/3

yoldaş: Yol arkadaşı.

y. -ında 80b/12, 81a/1

yönel-: Yönelmek.

y. -mekdür 61b/3

yu- : 1. Yıkamak, temizlemek.

y. -madan 58b/3, 74b/9

y. -ma(ğ)a 58a/1, 58a/2, 69a/9

y. -mağ 69b/8, 72b/6, 84b/13,
85b/8, 85b/10, 92b/1, 92b/3

y. -mağdur 55a/6, 55a/7, 55a/8,
55a/11, 56a/12, 56a/14,
56b/1, 56b/4, 58a/7, 58a/8

y. -masa 72a/3

y. -ması 58b/8, 59a/8, 59b/2,
83a/4

y. -mayınca 99b/5

y. -mazsa 55a/1

y. -rlar 85b/5

y. -sa 84b/10, 84b/12

y. -(y)a 70b/10, 72a/4, 82a/10

y. -(y)an 93a/3

y. -(y)up 71a/12

2. mec. Niyet temizlemek,
tövbe etmek.

y. -mağ 60a/7

yukarı: Yukarı.

y. -da 67b/10

yum-: Sıkıp kapamak.

y. -mağdur 58a/14

y. -mayup 64a/5

yumşak: Yumuşak.

y. -(ğ)ına 66a/7

y. -ğından 56a/12

yun-: Yıkanmak.

y. -an 58a/6, 58a/7

yük: Bir insan veya taşıtın taşıdığı
şeylerin bütünü.

y. 85b/13

y. -ünde 81a/7

yüksek: Yüksek, alçak karşıtı.

y. 57b/10, 90b/1

yükseklik: Bir şekil, cisim veya
nesnenin tabanı ile tepesi
arasındaki mesafe.

y. (g)-i 90b/1, 90b/2, 90b/5

yürek (Ar.): Kalp.

y. -i (ie) 82a/13

yürü-: Yürümek.

y. -meden 76a/4

y. -mek 69b/2, 69b/3

y. -se 86b/2, 86b/3, 86b/4

y. -rken 86b/3

yüz : Başın, üzerinde alın, kaş, göz,
burun, yanaklar, ağız, ve çene
bulunan ön kısmı, surat, çehre.

y. 80a/1

y. -in 64b/8, 64b/9, 66a/6

y. -inde 66a/2

y. -ine 58a/6, 62b/4

- y. -ini 74a/2, 74a/9,
y. -üni 56a/11, 74a/9
y. -ine ur-: Bir kişinin bir
kişiye yaptığı iyiliği
söylemesi, başa kakmak.
y. -sa 100b/12
yüz elli üç: Yüz elli üç.
y. -[ü] (bhe) 67b/10
yüz otuz altıncı: Yüz otuz altıncı
y. -sında 100b/13
yüz sekiz: *sayı*. Yüz sekiz.
y. -dür 67b/9
-Z-
ẓabṭ (Ar.): Akılda tutmak.
ẓ. it-: Akılda tutmak.
ẓ. -(d)emese 95a/4
ẓ. -me(g)e 95a/13
ẓad (Ar.): Arap alfabesinin 15. harfi.
ẓ. -ı (bhe) 77a/9
Zaḥīr (ea): Zahir.
Z. 'de 91a/15
Ẓahriyye (ea): Zahriyye.
Ẓ. 'de 97a/2
ẓāl (Ar.): Arap alfabesinin dokuzuncu
harfi.
z. 77a/6
z. -ı (bhe) 77a/7
zamān (Ar.): Zaman.
z. 57b/8, 60a/1, 60a/2, 60b/14,
61a/8, 61a/8, 61a/10, 64b/7,
65b/4, 65b/9, 65b/12, 66a/5,
68a/10, 69a/9, 69a/15,
69b/4, 70a/11, 72a/15,
73a/15, 74a/13, 80a/8,
80b/14, 81a/4, 88b/8,
92a/13, 92b/5, 93a/11,
95a/10
z. -da 55b/3, 57b/10, 79b/15,
81a/6, 87a/1
z. -dur 73a/1, 73a/2, 73a/3,
73a/4, 73a/5, 73a/6, 73a/11,
81b/15
z. -imuzda 98a/9
z. -ı şerif: Mübârek zaman
z. -lerinde 97b/10
zamāne (Ar.): (Küçümseme ve
yakınma ifadesiyle) İçinde
yaşanılan zaman.
z. 98b/11, 100b/14
ẓamm (Ar.): Üzerine bir şey ekleme,
katma. *bk. ẓamm*
ẓ eyle-: Ekleme.
z. -mekdür 63b/3
ẓ. -ı sūre: Namazda Fâtihâ
suresine başka bir sure veya
bir sure yerini tutacak kadar
ayet ilavesi.

- ż. 87a/8, 90a/8, 90a/9, 90a/12
- żammı** (< żamm Ar.): Ekleme. *bk.* *żamm*
- ż. eyle-:** Ekleme.
- ż. -ye 92b/15
- ż. it-:** Ekleme.
- ż. -dügi 78b/14
- ż. -mekdür 68a/9
- żann** (Ar.): Gereğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.
- ż. -ı ġālib:** Üstün gelen zan.
- ż. -i (ie) 80b/13, 80b/14
- ż. it-:** Sanmak.
- ż. -(d)e 62a/4
- żarar** (Ar.): Zarar, ziyan.
- ż. 75a/5
- ż. -ı (ie) 62a/9, 96a/12, 100a/7, 101a/6
- ż. vir-:** Zarar vermek.
- ż. -mez 58b/12
- ż. -mezse 82a/10
- żāt** (Ar.): Kimse, kişi, özellikle saygıdeğer kimse.
- ż. -ı şerīf:** Mübarek kişilik.
- ż. -i (ie) 102a/3
- Zayla'ī** (şa): Zaylaî.
- Z. 100b/4
- żeker** (Ar.): Erkeklik organı. *bk. żekir*
- ż -i (ie) 70b/4, 85b/11
- z. -inde 72b/6
- ż. -inden 85b/12
- ż. -ine 85a/10
- ż. -ini 86a/4
- żekāt** (Ar.): İslam dininin beş şartından biri olarak, sahip olunan ve belli bir miktarı aşan mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri ve bunun yoksullara dağıtılması işi
- z. -ına 95a/15
- żemzem** (Ar.): Kâbe yanındaki meşhur kuyudan çıkan kutsal su.
- ż. 81a/7, 81a/8
- zerrece** (Ar.): Zerrece, zerre kadar.
- z. 104a/7
- Zevācīr** (ea): İbn-i Hacer Heytemî'nin eseri.
- Z.** 61a/7, 100b/5
- Z.** -inde 100b/12
- zeyd:** Eski fetva metinlerinde erkeği temsil etmek için kullanılan genel isimlerden biri. Genellikle zeyd ve amra "öteki, beriki" olarak kullanılır. *bk. 'amra*
- z. 95b/1

Zeyd (şa): Zeyd.

Z. 100b/7

zı (Ar.): Arap alfabesinin 20. harfi.

z. 77a/9

zikir (<Ar. zıkr): 1. Toplu olarak ve

tarikatların koyduğu usullere
uyarak Allah'ın isimlerini
söylemek sûretiyle yapılan
ibadet.

z. 97a/4, 97a/13

z. -den 97b/2

z. -le 97a/15

z. it-: Allah'ın isimlerini
söylemek sûretiyle ibadet
etmek.

z. -(d)enlere 97b/2

z. -(d)erse 96b/8, 97a/3

z. -di 98a/2

z. -(d)üp 107a/8

z. -mek 96b/8, 96b/11

2. Sözü söylemek, ismini

söyleme, anma.

z. eyle-: Sözü söylemek.

z. -di 95a/14

z. it-: Sözü söylemek.

z. -di 98a/2, 97a/7, 97a/9,
97a/12

z. -dü(g)ümüz 67b/10

z. -mişdür 57a/9, 59b/10,

62a/10, 93b/14, 94a/1,

96a/3

z. -mişlerdür 94a/8, 97b/14

z. olun-: İsmi söylenmek, sözü
edilmek.

z. -an 62a/8, 65a/11, 67b/5,
67b/7, 77a/15, 94a/2

z. -dı 96b/15, 97b/6, 98b/8

z. -duğı 74b/6

z. -mişdür 67a/6, 74b/5,
100a/1

z. -ur 67b/11, 98a/12

zikru'llāh (Ar.): Allah'ın isimlerini
söylemek suretiyle yapılan
ibadet.

z. 96b/12, 97a/1, 97a/9,
98b/4

z. it-: Zikrullah yapmak.

z. (d)-enler 98a/7

z. -erler 97b/8

z. -mek 96b/5, 99a/5

zindan (Far.): İçine tutukluların,

hükümlülerin konulduğu
kapalı yer.

z. -da 84b/2

zırā (Far.): Çünkü, şundan
dolayı.

z. 69b/6, 71a/7, 71b/2, 72a/4,
73b/4, 73b/10, 74b/5,

76b/3, 78b/14, 79b/8,
 81a/13, 83b/4, 84a/7,
 90b/15, 91b/3, 92b/3,
 94a/12, 96b/13, 97a/10,
 97a/14, 97b/3, 97b/10,
 101a/12, 101b/5, 102a/10,
 102b/11, 102b/12, 103a/9,
 103a/12, 106a/11

ziyāde (Ar.): Fazla, çok.

z. 58a/7, 59b/4, 65b/11, 66a/12,
 70b/2, 70b/3, 71b/6, 81a/4,
 82b/15, 90b/2, 106b/1

z. -si 93a/15

z. it-: Fazla yapmak.

z. -(d)er 57b/1

z. ol-: Fazla olmak.

z. -ur 57b/4

z. -ursa 70b/14

ziyāret (Ar.): Bir kimseyi veya bir yeri
 görmeye gitme.

z. 60b/6

zurna (Far.): Kamıştan yapılma

üflemeli çalgı.

z. .98a/1

II. EKLER DİZİNİ

-A (yönelme hâli eki): abdeste 56b/12(7), abdestine 75b/7(2), adama 62a/9(5), adamlara 100a/13, ağıra 72a/6, âhirete 103a/5(5), âhirine 63a/10(5), aķçeye 81a/2(2), eķalline 104a/12, Allāhu Ta‘ālā’ya 99a/9, almağa 72a/5(2), alnına 87a/1, altına 55b/7(12), anlara 102a/14, aña 56a/8(3), arasına 55a/3(2), ata 59b/7, ayağına 69a/15(9), ayakyoluna 72b/9, a‘zāsına 55a/12, bağlayan[a] 100a/13, başına 55a/12(4), bedenine 75a/5, berāberine 88b/11, bileklerine 55a/6(2), bire 101a/4, birbirine 55b/8(4), birine 100a/5, bize 93b/1(2), boynuna 74a/10(2), bulūğa 83b/15, burnuna 71a/4, buza 103a/15, cāhile 62b/8, cāmi‘e 60b/12(8), Cehennem’e 62b/13(2), cemā‘ate 64b/4(2), cenāzeye 96b/15, Cennet’e 104a/8, çıkmağa 85a/10, dār-ı İslām’a 75a/8, dibine 72b/4, dīne 100a/7, dirseklerine 56a/13, döşegine 95a/1, du‘āya 92a/10, edigine 69b/7(3), Ehl-i kitāba 96b/11(2), eline 72a/8(2), erlere 66a/15, etegine 89a/5, eve 73b/11(2), fazlına 95a/5, fercine 59a/12(2), ğayrıya 102b/4(3), ğazāba 62b/12, getürmeg[e] 57a/10, gitmege 62b/1(2), gögsine 66a/9, ğusle 84b/9, gümrüğe 95a/15, günāhına 62a/14, güne 93a/9(2), hākimlerine 100b/14, hāline 82b/4, harekete 70b/5(2), hastaya 94b/11, hātırına 72a/3(9), hatuna 101a/2, hatunına 85b/11, hayza 104a/10, Hāzire[-i] İbrāhīm ‘aleyhi’s-selāma 94a/11, Hāzire[-i] ‘İsā’ya 101b/11, Hāzire[-i] Muḥammed şallallāhi ‘aleyhi ve selleme 94a/3, mescid-i şerīfe 97b/7, Hāzire[-i] Resūl[-i] Ekrem’e 97b/8, ‘ibādeti 102b/10(3), içine 69b/15(3), idenlere 97b/2(2), ikiye 101a/5, imāma 62b/9(33), imāya 83a/1, inandüğımıza 93b/13, incüğine 70a/12, inkārına 62a/13(2), iplige 100a/12, İslām’a 84b/6(3), isti‘māline 56a/5, işlere 103a/8, i‘tikā’da 94a/7(2), itdüğümüze 93b/13, itmege 62b/9(5), kabir[-i] şerīfe 94b/5, ka‘de-i āhireye 90a/13, ka‘de-i ūlāya 90a/10, karaya 81b/8, kazāya 73a/12(8), kediye 88a/15, kefene 85b/5, kelāmullāh[a] 59b/13, kelbe 88a/15, kenārına 70a/10, kendüye 72a/13(2), kenīfe 72b/10(2), kıbleye 55b/1(8), kıldırmasına 62b/8, kılmāğa 79a/3(4), kıyāma 65a/15(9), kıyāmına 84a/3(2), kimselere 88a/6(2), kimseye 76a/8(3), kişiye 106a/9,

kulaqlarına 56b/14, kullarına 102a/13, kuluna 103a/9, Kurân-ı ‘azîme 87b/13, kurtulmağa 80a/6, kuyuya 85a/2, maḥlûkâta 63a/3, maḡbere 93a/9(2), meclis-i ‘âlime 95a/3, meleklerle 64b/4, meleklerine 62b/15, menzile 99a/9, mescid-i şerîfe 97b/7, meshe 57a/2(2), mestine 69b/7(2), meyyite 97b/2, minbere 100a/12(2), muḡşına 101a/2, muḡarriblerine 102b/2, muşâhiblerine 102b/1, muşallâya 85b/6, müfside 75b/12, mü’mine 88a/9(3), münferide 65a/5, müsâfire 67a/7(2), namâza 89a/12(3), namâzıma 83b/9(2), namâzına 66b/5(6), nāmına 95b/3, nâra 62a/6, nefesine 62b/14, nifâsa 104a/10, niyetine 85b/6, niyyete 75b/12(2), olanlara 100b/8, olduḡın[a] 100b/6, olmağa 62a/11(2), olmamağa 62b/3(2), olmasına 72a/9, oluncaya 71b/7, omuzına 55a/11, omuzlarına 64b/11(2), ortasına 91b/3, ortaya 73a/2(2), ‘özre 81b/11, pâdişâha 102b/1, peygâmbere 94a/13(2), rek‘ ata 90a/11, rek‘ atına 66b/11(2), rukû‘ a 62a/1(9), şaffa 61a/5, şaḡına 64b/2(4), şaḡalına 86a/15, secdeye 62a/7(11), sefere 81a/11(2), selāmına 66b/3(10), selâm virmege 64b/8, şevâba 104a/5, şolına 55a/12, şoluna 64b/2(5), şormağa 94b/9, sücûda 82a/6, şuya 58a/12(2), sünnetine 78b/10, şehre 81b/4(3), şehvetine 88a/13, şer‘ e 104a/3, şer‘ -i şerîfe 97b/15, şey’e 65b/1, tahâretine 106a/7, taḡiyyâta 66b/7(7), tamarlarına 69b/5, Tañrı Ta‘âlâ’ya 102a/12(2), tarafına 72b/3(2), teyemmüme 74b/10, toprağa 75a/2, tırmağa 78b/2, ucuna 70a/12, uykuya 90b/7, üstüne 72b/3, üstüne 72b/1, üzerine 58a/3(21), üzerinedür 86b/7, vaḡfeye 60b/7, vaḡtına 67a/3(5), vâlideyne 101a/6, vezîrine 102b/1, virdüğine 93b/12, yabana 99b/7, yanına 65a/12, yere 58b/8(9), yerine 58a/4(9), yire 63b/2(2), yola 80a/14(2), yumağa 58a/1(3), yumşaḡına 66a/7, yüzine 58a/6(3), zekâtına 95a/15, zekerine 85a/10, ziyâretine 93a/11

-A (istek eki): aḡıda 55a/3, ala 81a/3(6), ayırmaya 104a/9, baḡa 88b/8, boza 90a/6, buluna 63b/14(2), çağıra 70b/13, çeke 66a/14(3), diye 92a/11, döşeye 89a/6, duta 105b/714, eyleye 71a/7(19), eyleyeler 81b/4, gide 103a/11, göre 74a/12, içe 105a/5, içmeye 105a/3, ide 62a/4(14), ideler 66a/15(2), irişe 89a/9, itmeye 83a/2, kâlka 66b/13(5), katmaya 79b/5, kavışdurmaya 69b/5, kıla 63a/11(31), kılmaya 78a/4(2),

koşa 72b/1(5), koyalar 88b/3, kırtara 89b/14, okumaya 90a/9, okuya 61a/1(22), ola 72a/14(8), olmaya 65a/2, oluna 66b/6, otura 78a/15(2), örte 88b/6(2), söylemeye 55b/3(2), sümküre 71a/4, toluna 84a/4, tura 90a/10(2), tuta 104a/14(2), unuta 71a/6, uya 67a/5(3), vara 61a/5(2), vazgeçe 105a/7(2), vire 66b/9(10), virmeye 92a/6, yapışa 103a/15, yata 105b/14, yatmaya 104b/12, yaykaya 55b/5, yetişe 66b/12 (2), yimeye 105a/3, yiye 105a/5(2), yuya 70b/10(2)

-A (zarf-fiil kökenli yapım eki): diye 76a/48(4)

-A- (isimden fiil yapma eki): yarlıgamazsa 104a/7

-AcAK (gelecek zaman eki): idecekse 79b/10

-AcAK (sıfat-fiil eki): alacak kadar 81a/2, bozacak şey' 56a/9, diyecek kadar 62a/2(25), idecek miğdârı 86b/4(2), okunacak namâzlarda 63b/6, okuyacak kadar 61b/9(2), olmayacak kadar 89b/3, virecek bir şey'i 75a/11(2), yetecek kadar 75b/7

-Al- (isimden fiil yapma eki): yönelmekdür 61b/3

-All (zarf-fiil eki): kesileli 105b/10, kesileliden 105b/12

-Allm (çokluk birinci şahıs emir eki): bakalım 67a/10(2) *bk. AlUm*

-AlUm (çokluk birinci şahıs emir eki): idelüm 103a/2 *bk. Allm*

-Am (teklik birinci şahıs eki): kaçaram 80a/8, söylerem 100a/8

-AmA- (<-A u-mA-, olumsuz yeterlik eki): bulamayup 75b/1, çıkamasa 75a/12, idemese 84b/4(2), tutamasa 82b/2

-AmAz (<-A u-mAz, olumsuz geniş zamanın yeterliği): idemez 71a/9

-An (sıfat-fiil eki): artan 56b/14(2), bağlayan[a] 100a/13, başkan 74a/13, çıkan 58b/6(2), gören 62a/3, ışıdan 103a/15(2), iden 62a/9(7), idenler 65a/5(3), idenlere 97b/2(2), idenlerüñ 76a/13(2), inen 93b/4, işiden 87b/10, işleyen 98a/1(2), itmeyen 86a/6, kıalan 67a/14(3), kıanduran 103a/14, kıılan 66a/11(9), kıılınan 57b/4(3), okıyan-la 87b/10, olan 57b/13(77), olanı 102a/7, olanlara 100b/8, olanuñ 65b/8,

olanlar 63b/6(2), olmayanı 87a/7, olunan 62a/8(8),  oyuran 103a/13(2), uyan 66b/2(6), uyanlar 64b/15,    den 103a/15(2), viren 64b/7(2), yaradan 101a/13(2), yaradandır 101a/13, yay ayan 93a/2, yunan 56b/8(3), yuyan 93a/3

-Ar (sıfat-fiil eki): a ars u 70a/9, a arsudan 70a/7, g  er 80a/13,  onar 80a/13, sı ar del  i 70b/7 *bk. -r, -Ur (sıfat-fiil eki)*

-Ar (geni  zaman eki): a arsa 58b/8(7), batarken 84a/2, bozar 58b/6(21),  ı arsa 75a/8(3), dikerse 76a/13, dilerse 89a/1(1), d  er 62a/12(2), d  erse 58b/14(2), ge er 81b/6, ge erse 70b/15, gider 77b/8, giderken 59b/8(2), giderse 80a/14(3), girer 104a/8, girerken 82b/7, ider 57a/12(30), iderdi 101b/14, ider-ise 87b/7, ideriz 102a/14, iderken 55b/4(8), iderlerse 100a/13, iderse 74a/2(20),  a aram 80a/8,  alk ar 74a/8,  alk arken 65b/14(2),  alk arsa 73b/7,  ılar 80a/9(10),  ılarken 75b/14(25),  ıllarsa 78a/7,  u arsa 58b/11,   terse 70b/12,    arken 73b/1, uyarsa 103a/8, yazar 55a/2(353), yazar-ken 87b/13 *bk. -Ir, -Ur, -r geni  zaman eki*

-Ar- (fiilden fiil yapma eki):  ı ard  da 71b/7,  ı arır 71b/15,  ı arır a 76b/4,  ı arm   70b/9(2),  ı arm  dur 60b/14(2),  ı ard   ı 60b/13,  ı armaya 106b/8,  ı armay p 79b/14,  ı arsa 70b/10(3),  ı ar p 65a/12, gider r 57a/12(3)

-Ar-lAr (geni  zaman  okluk     nc  şahıs eki): iderler 73b/11(8),  ıllarlar 85b/6(2),  ararlar 85b/6

-A-s n (teklik ikinci şahıs istek eki): olasın 95b/5

-Ar  y n g sterme eki: y  aru 67b/10, i er sini 89a/6, iler si 104b/15

-Ay m (teklik birinci şahıs emir eki): alayım 72a/11, geleyim 72a/11,  ılayım 76a/4(2), olayım 101a/8, varayım 72a/10(2) *bk. -y n*

-cA (e itlik h li eki):  a abince 79a/4, ba  aca 71a/4, b ylece 66a/14, egerce 105a/5,  o ca 85a/1,  urıca 82b/10,  uruca 86a/1,    nce 96b/5(2), pekce 64b/12,  ı ca 88b/10, yabca 64b/12, yerince 63a/12, zerrece 104a/7

-cl (isimden isim yapma eki): yolcu 71b/14(5), yolcınıñ 80b/2(3)

-da (bulunma hâli eki): âhiretde 104a/5, âhîrinde 57a/6(3), alçaqlıkdayuz 102a/12, ‘âlemde 103b/6, anda 73b/12(3), arada 106b/5, arasında 59b/6(4), artıkda 104b/1, aşârda 57b/13, Aşr’ada 61a/4, ateşde 90a/5, ayağında 86b/14, ayında 78b/1(3), ‘Aynî’de 98b/6, babe’l-vüzû’da 58a/15, bâb-ı ğusülde 55a/10, bâb-ı müsâfirde 79a/15, bâb-u nevâfilde 96a/3, Bahri’r-Râyik’da 55a/6(19), bahşinde 95b/13(3), bedeninde 55a/8, Bedri’r-Râşid’de 100a/10, beyânında 55a/5(2) beyânındadır 76a/12(2), beyânındadır 56a/2(28), Bezzâzî’de 66b/9(14), bileğinde 65a/14, bütününde 82a/7, câmi’de 74a/15, Câmi’u’l-Fetâvâ’da(2) 99a/4, Cehennem’de 103a/5(5), cemî’[-i] muşallîde 63b/13, cemî’[-i] namâzda 63b/13, cenâzede 97a/4(2), Cevâhir-i Fıkh’da 81b/4, Cevâhiri’l-Fetâvâ’da 98b/10, çadırdı 76a/14, dâri’l-harbde 75a/6, da’vâsında 98a/9, dibâcesinde 100a/9, dîn[de] 94a/12, dîn-i İslâm’da 98a/5, diyâr-ı Rûm’da 96a/4, dördüncide 91b/6, duhûlihi’l-mescidede 61a/1, Dürer’de 69a/10(3), Dürer[-i] Ğurer’de 59a/10(6), Dürer [ü] Ğurer’de 78b/15(3), düşünde 85a/6(2), edyânda 98a/6, ekşerinde 82a/8, eksikde 104a/15(4), elinde 86a/14, eşnâsında 83a/6, Eşbâh’da 69a/10, Eşbâhi’n-Nezâyir’de 69a/11(6), etrâfında 81a/14(2), evde 73b/2(5), evinde 74a/7(5), saff-ı evvelde 88a/12, eyyâm-ı ħarda 94b/4, ezkârda 62b/11, Ezkâr-ı Nevevî’de 60b/14(4), farzlarda 77b/11(2), faşl-u vaĳâda 100b/3, faşılđa 95b/12(2), ferâyizde 89a/14, Fetâvâ-yı Bezzâzî’de 67b/5(29), Fetâvâ-yı Ĥaddâdî’de 79a/14, Fetâvâ-yı İbn-i Temî’de 98b/7, Fetâvâ-yı Kâdîĥan’da 59a/9(2), Fetâvâ-yı Şaĝîr’de 91a/14, Fetâvâ-yı Tatarĥâniyye’de 97b/13, Fetâvâ-yı Zâhriyye’de 84a/8, ferâyizde 89a/14, Fıkh[-i] Keydâni’de 61a/14(16), Fıkhında 107a/12, fî kitâbü’l-ĥacda 80a/3, fi’linde 65a/2, ğayrıda 78b/6, ğayrılarda 96b/14, ğazâda 80a/1, gicesinde 78a/11, gövdesinde 58b/7(2), gözinde 59a/10, Ğunye’de 106a/8, Ğunyetü’l-Mütemellî’de 96b/1, Ğurer’de 59a/9, ğusülde 59a/8(2), günâhda 98a/11, günde 104b/13(3), günlerinde 104b/5, güneşde 58b/1, gününde 62b/6(3), Ĥaddâdî’de 55a/10(3), ĥadîş-i şerîfde 96a/11, ĥadîş-i

şerîfinde 74b/3, hakkında 74b/2(4), halde 63b/9, hâlinde 106a/13(2), hammâmda 55b/9(2), hâricinde 75a/4, hâşiyesinde 93b/11, hatm-i şerîfde 78b/7, Hâvî'de 59b/7, Hâvî'l-Îkudsî'de 98a/15, Hâvî'l-Münîye'de 98b/3, hayzda 106a/9, hazır ve ibâhada 55b/10, Hidâye'de 69b/9, Hülâşa'da 74a/7(5), Hülâşâtü'l-Fetâvâ'da 71a/9(7), hükminde 106a/15, hükmindedür 104b/6, İbn-i Hümâm'da 57a/5(2), İbn-i Emîrî'l-Hâc'da 69b/1(2), İbn-i Melek'de 64b/8, İbrâhîm Halebî'de 55a/2(21), içinde 55b/4(28), içinde 104b/7, ikincide 89a/1(2), ikincisinde 63a/9, ikindüde 89b/7, ikisinde 91a/6(2), İnâye'de 91a/15, Ka'be-i şerîf'de 99b/13, kabir-i şerîfinde 63a/1(2), kabir-i şerîflerinde 94b/2, ka'de-i âhirede 61b/9(4), ka'de-i âhîresinde 87a/10, ka'de-i üläda 78b/13(4), karşusunda 74a/5, kavilde 77b/8, kavlinde 77b/12, Kâdîhan'da 56a/12(6), katında 98b/4(2), Kınyatî'l-Fetevâ'da 58b/2(3), kenârında 73a/7(2), Kenzî Şerhi'nde 100b/4, kırâ'at[-i] Qurân'da 97a/4, kıtında 85b/8(4), kıyâmda 58a/4(9), kıyâmında 77b/10(2), kıyâmda-y-iken 88b/5, kifâye-i şu' aybide 100a/10, kitâbda 88b/1(4), kitâbında 61a/7(2), Kitâbu İ'tinâi bi'l-Fetâvâ'da 99b/14, kitâb-u kerâhetde 98a/2(10), kitâb-u istihsânda 97b/5, kitâb[-i] şalâtda 96a/2, kitâblarda 94a/3(3), kitâbu's-şalâtda 67b/6, köşede 78a/4, Mazâret'de 80a/9, Kuhistânî'de 64b/13(6), Kuhistânî Şerhi'[n]de 64b/6, kulağında 59a/14, Qurân'da 97b/14, lafızda 93b/14, maḥalde 57a/8(9), maḥalinde 72a/1, maḥallinde 55a/14(5), ma' nâsında 93b/10, Mebsût'da 79a/15, maḥarasında 75b/3, muşallîde 63b/14(2), maḥmazada 69b/12, Mecâlis'inde 97b/14, Mecâlis-i Rûmî'de 80a/5(2), meclisde 95a/5(3), meclisinde 98a/10, meḥânda 57b/11(2), meḥânında 73b/13, mekrûhlarında 56a/1, mescidlerde 67b/1, mes'elede 80b/7, Mecma'u'l-Baḥreyn Şerhi'nde 97b/13, Medḥal Şerhi'nde 99b/3, Mevâhibi'l-Ledünniyye'de 94b/6, mânâda 93b/14, Mevâhib-i Ledünnî'de 100b/3, mezârlıkda 73b/14, mezhepde 96b/6, Mezheb[-i] dînde 93b/7, Minhâc'da 97a/7, milletde 94a/11(2), maḥalde 67b/11, Mu'addil-i Şalât'[da] 61b/11, muḥâlifte 91a/14, Muḥtaşar Vikâye Şerhi'nde 98a/2, Mu'teberât'da 96b/14, Mülteḥa'da 58a/4(59), Mülteḥa'l-Baḥr'da 71b/15(2), Münîye'de 58a/6(23), nâfilede 87a/15, nâfilelerde 77b/11, nâmında 98a/15,

namâzda 77a/1(9), namâzında 63b/5(8), namâzlarda 59a/3(3), Muṭavvel Şerḥi'nde 100a/9, Muẓmerât'da 99a/6, Münyetü'l-Muşallî'de 55a/4(13), nefesde 62b/1, nefsinde 97a/3, nifâsda 104b/2(2), Niḳāye'de 92b/4, Nişābi'l-İhtisāb'da 73b/12, ortasında 76b/6(2), oruçda 105b/4, oturuşda 63a/9, önünde 74a/5(3), 'özrinde 82a/2, ramazānda 105a/2, rek'atda 63a/15(13), rek'atında 77b/2(3), rek'atlarda 63a/14(2), rek'atlarında 66b/1, risālesinde 62a/10, risālinde 94a/6, ruḳū'da 64a/8(5), Şadri'ş-Şerī'a'da 56b/15(19), şafda 61a/6(2), şağında 74a/14, Şaḥīḥ'inde 100b/6, şalâtda 64b/12(8), secdede 64a/13(4), secde-i tilāvetde 87b/11, secdesinde 90b/9(2), seferde 81b/2(2), sekerât-ı mevt[d]e 57a/10, Sirāci'l-Vehhāc'da 57a/8(2), şolunda 74a/14, şoñda 83b/9, sücūdda 66a/13(2), Sünen'inde 100a/14, sūre-i Bakāra'da 93b/11, sūre-i 'İmrān'da 99a/12, sūre-i Nisā'da 101a/7, şüretde 81b/15, şürettedir 74a/11, sünnetlerde 77b/11, Şerḥ-i Ahbār'da 93a/8(2), Şerḥ-i 'Aliyyü Kāri'de 100a/11, Şerḥ-i Kebīr'inde 95b/13, Şerḥ-i Kuhistānī'de 64b/5(5), şerḥi'l-Meşāriḳ'da 96a/6, Şerḥ-i Taḥāvi'de 96b/15, şerḥlerde 97a/14, Şer'i'de 61a/3, şurūṭ-ı şalâtda 64b/10, Taḥāvi'de 95b/11, taḥiyyâtda 62a/6(7), Tārīḳat-ı Muḥammediyye'de 99b/1, tārīḳ-i 'āmmda 73b/13, taşrasında 61b/5(3), Tatarḥāniyye'de 96b/14, te'allümü'l-Ḳur'an'da 99a/12, tebbet yedādaki 77a/6, Tebyīn-i Meḥārim'de 98a/12, Tecnis'de 96b/14, Tefsīr-i Ḳāḍī'de 94a/1(2), Tefsīr-i Kebīr'de 94a/1, Tefsīr-i Keşşāf'da 99a/12, Tefsīr-i Vasīṭ'da 93b/15, tekbīrinde 64a/3(2), tekbīrlerinde 64a/4, Tenbīhi'l-Gāfilīn'de 95a/14, Tenvīri'l-Ebşār'da 78a/2(2), ucunda 71a/4, ūlālarında 79a/1, ululuḳda 102a/11, Uyūn Mezāhib'de 93a/6, üstünde 74a/5, üzerinde 73b/2(6), Vācid Paşa'da 98b/3, vaktıda 65b/13(4), vaktında 60a/13(7), velāyetinde 80a/10(3), vilāyetinde 80a/7, virmekde 100b/8, yanında 87b/5(4), yatsuda 89b/7, yerde 55b/14(28), yerinde 59b/1(3), yerindedür 72a/8(5), yirde 77a/10, yolda 80b/5, yoldaşında 80b/12(2), yolunda 80a/4, yukaruda 67b/10, yükünde 81a/7, yüzinde 66a/2, yüz otuz altıncısında 100b/13, Zaḥīr'de 91a/15, Żahriyye'de 97a/2, zann-ı ḡālibinde 72b/12, Zevācir'inde

100b/12, zekerinde 72b/6, zamānda 55b/3(2), zamān-ı şerīflerinde 97b/11, zamānımızda 98a/9, zindanda 84b/2

-dAn (ayrılma hâli eki): abdestden 58a/3(3), ‘Abdullāh İbn-i ‘Ömer’den 100a/14, ‘adāletden 99b/13, ‘ādetinden 104b/10(3), ağaçdan 102b/4, ağrıdukdan 105a/2(2), aķarşudan 70a/7, aldukdan 70a/15, Allāh’dan 103a/1, Allāhu ‘Aẓīmü’ş-şān’dan 93b/12, Allāhu Ta‘ālā’dan 101a/8(2), altından 55b/6(4), anamızdan 103a/3, andan 65b/13(21), anlardan 99a/10, ardından 58b/6, aşhāb-ı güzinde[n] 97b/6, āyetden 65b/11, babamızdan 103a/2, baldurdan 66a/14, başından 56b/14, başladuķdan 105b/15, birbirinden 66a/3, birden 69b/1, bitürdükdan 66b/4(2), bizde[n] 102a/15, borçlusından 75a/12, boyundan 93a/4, bölüğinden 90b/4, bölükden 56a/14, cāmi‘den 61a/8, cānibinden 65a/12(2), cenābetden 84b/12(2), Cennet’den 62b/13, çibāndan 67a/8(3), cümleden 93b/3(2), çaķşırdan 70b/15, çıķduķdan 80b/11(2), dedelerimizden 103a/3, dīvardan 89b/11, döndürdükdan 64b/9, du‘āsından 64a/14(2), ehlinden 97b/10, Ebū Rar’dan 94b/14, Elem’den 89a/2, envā‘inden 93a/5, erlerden 81b/3, evinden 95a/6, eyledükdan 69b/7, Fātiḥā’dan 67b/7, fāyideden 57a/9, giceden 82b/15, girüden 62a/3, gözünden 83a/3, ğusülden 55b/4(2), güldükdan 60a/7, günāhlardan 95a/6, günden 104a/14(7), ḥacdan 80a/4, ḥadeşden 81b/12, Ḥaķķ Te‘ālā’dan 93b/6, ḥarāmīden 79b/13, ḥarāretten 80b/3, ḥatādan 60b/11, ḥatminden 78b/6, ḥayẓdan 56a/8(4), ḥaziretlerinden 94b/7, heybesinden 81a/9, Ḥuzeyfe’den 94b/14, ibrīķdan 72a/13, içinden 66a/9, ikindiden 83a/13(3), ikindüden 105b/5, imāndan 104a/9, imāmlardan 98b/9, iriñden 82b/10, itdikden 76a/2, itdükdan 69b/9(4), itmekden 102a/5, itmekdendir 97b/3, Ka‘be-yi Mükerreme’den 81a/7, kalkduķdan 92a/8, ķandan 82b/10, ķayyūmdan 101b/8, kerāhetden 73b/10(2), kerpiķden 90b/3, kesileliden 105b/12, ķıldıķdan 73a/13(3), ķıldıķdan 66b/6(12), ķırā’atdendir 73b/4, ķıyāmdan 77b/10, ķoğladuķdan 60a/3, Ķurān’dan 79b/5, ķuşluķdan 105b/5, ķūsūfdan 96a/14, lafızdan 97a/8, maḥlūķātda[n] 100a/5, maķ‘adından 82a/14, maraẓdan 94b/12, mescid-i şerīfden

97b/12, mes'eleden 94a/9, mestden 69b/2, meşgûlından 76a/6, muḳābeleden 101a/4, müşābihitten 96b/11, namāzdan 63a/13(8), namāzından 78a/12(2), nifāsdan 56a/9, okuduḡdan 66b/2(5), olduḡından 95a/12, olduḡdan 71b/9(2), olmaduḡından 104a/6, olmaḡdan 102a/2, olunduḡdan 61a/5, oruḡdan 105a/7, oynadıḡdan 69b/2, önümden 67b/4, önünden 58b/6, parmaḡdan 70b/8, Peyḡamber 'aleyhişşalātu ve's-selām' dan 100a/15, rek' atdan 78a/14, Resûlullāh'dan 99a/10, rukû' dan 62a/2(5), saḡından 56b/12, şaḡīḥden 94b/14, şarışudan 82b/10, şıfatdan 101b/9, secdeden 62a/5(8), sehviden 107a/3(2), selāmdan 66a/3(2), şevābından 57b/4, şolundan 58b/4, şoñradan 63b/10(3), şovuḡdan 71b/9, söyledükdən 60a/3(3), şehādetden 62a/12, şehirden 81a/11, şeyden 69b/14(3), şeylerden 104a/8, taḥiyyātdan 87a/10, taşdan 102b/4, tekbirden 88b/14, terāviḥden 95b/15, toḡduḡdan 72b/9(2), tolunduḡdan 84a/4, tozdan 74a/2, ucundan 56a/13(4), 'ulemādan 57a/4, uyduḡdan 91b/7, uyḡudan 60a/1(3), uyluḡlarından 66a/14, uzaḡdan 74a/11(2), üçden 58a/6(4), üzerinden 106a/4, vaḡtından 60a/9(6), varduḡdan 72b/10, yanından 72b/2, yaradan 58b/7(2), yarasından 82b/3(2), Yeḡûlü'l-' Abd Şerḥi'nde 99a/2, yerden 56a/11(6), yerinden 85a/9(3), yerlerden 73b/6, yırtmaḡdan 99a/1, yuduḡdan 57b/7(3), yumşaḡından 56a/12, zekerinden 85b/12, zikirden 97b/2

-dAş (isimden isim yapma eki): yoldaşında 80b/12(2)

-dİ (görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki): bilürdi 101b/13, bulunmadı 76b/3, buyurdi 73b/11(3), çıkmadı 106a/11, dedi 96a/13(2), derdi 94b/13(5), didi 96a/7, didiler 85a/12(2), dirildürdi 101b/12, eglendise 84b/7, eyledi 95a/14, eylemedi 98b/9(2), gördi 91a/5(2), idirdi 101b/14, indirdi 103a/9, itdi 97a/7(4), itmedi 98b/8, itmezlerdi 103a/4, kıldı 90a/7(3), kılmadı 90a/7, kılmadısa 104a/15(2), oldı 65a/11(3), oldısa 79a/11(2), olundı 94b/4(6), oturdı 91a/4(2), uydısa 63b/10, vazgeçmedi 97b/12, virdi 103a/9, virdise 67a/12(2), yoḡudı 97b/11 *bk. -dU (görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki)*

-dIK (sıfat-fiil eki): didigi 67b/6(4), didikleri 101b/5, dirgürdigi 102a/7, getirdigi 93b/7, gördigi 106b/1, gördüğüm 91a/5, içdigi 100a/4, itdikden 76a/2, itdikleri 95a/7(2), itdigi 97a/7(2), itdigiñiz 97b/10, kaldığını 83b/8, kıldıkdan 73a/13(3), oynadıktan 69b/2, vardığı 88b/7, virdigi 95a/15 *bk. -dUK (sıfat fiil eki)*

-dIKCA (zarf-fiil eki): kesildikce 105b/3

-dIKdA (zarf-fiil eki): diñledikde 98b/15, eyledikde 69b/13(2), geçdikde 85a/11, girdikde 95a/1, gördikde 97b/9, istedikde 80b/13(2), itdikde 60a/8(6), kılkdurdıkda 62a/5, kesildikde 104b/10, virdikde 107a/4 *bk. -dUKdA (zarf-fiil eki)*

-dI-lAr (görülen geçmiş zaman çokluk üçüncü şahıs eki): itdiler 80b/8(2)

-dI-m (görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki): aldım 72a/7(3), itdim 92a/9 *bk. -dU-m (görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki)*

-dI-ñ (görülen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki): kıldıñ 86b/11, yimediñ 100b/11

-dIr- (fiilden fiil yapma eki): aldırsa 58b/9, pekişdirir 57a/11, indirdi 103a/9, kıldırmasına 62b/8, sevindirmiş 62b/12, yerindirir 57a/15, yidirse 100b/11 *bk. -dUr- (fiilden fiil yapma eki)*

-dIr (bildirme eki): beyânındadır 76a/12, kerâhat-i taħrîmedir 73b/10, taħrîmedir 74a/7 *bk. -dUr (bildirme eki)*

-dU (görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki): buyurdu 94b/9(2) *bk. -dI (görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki)*

-dU-K (görülen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs eki): gördük 103a/3

-dUK (sıfat-fiil eki): ağırdıktan 105a/2(2), akmadığı 81b/15, aldığı 57b/8(4), alduktan 70a/15, aılamadığı 95a/10, aşırduğı 71b/3, aşurduğı 71a/15, başladığı 69a/9, başladuktan 105b/15, bildüğü 102a/8, bitdüğü 56a/11, bitürdükden 66b/4(2), bozulduğunu 69a/13, çıkardığı 60b/13, çıkdığı 61a/8(2), çıkdıktan 80b/11(2), döndürdükden 64b/9, düşdüğü 91b/10, eyledükden 69b/7, eyledüğü 80a/2(2),

geldügi 73a/15, getirdügi 94a/7, getirdügidür 94a/8, geydügi 61a/10, girdügi 60b/15, güldükden 60a/7, içdügi 100a/6, inandüğımıza 93b/13, istedügi 80b/14, işledügi 104a/3, işledüğini 101b/13(2), itdügi 55b/3(12), itdügi[ni] 107a/9, itdüğümüz 67b/10, itdüğümüze 93b/13, itdükden 69b/9(4), itdükleri 66a/11, kalkdukdan 92a/8, kalkduğı 60a/1, kılduğı 61b/1(10), kılduğun 76a/8, kıldukdan 66b/6(12), kılmaduğı 84b/7, koduğı 59a/13, koğladukdan 60a/3, okudukdan 66b/2(5), okuduğı 107a/1, okunduğı 98a/3, okuduğı[ni] 107a/1, okundukdan 83a/12, olduğı 65b/10(12), olduğın[a] 100b/6, olduğundan 95a/12, olduğını 84b/6(3), oldukdan 71b/9(2) oldukları 94b/1, olmaduğundan 104a/6, olunduğı 74b/6(2), olundukdan 61a/5(2), oturduğı 72a/6(5), söyledükden 60a/3(3), tayanduğı 58b/13, toğduğı 73a/1(3), toğdukdan 72b/9(2), tolundukdan 84a/4, tutduğı 64a/9, uyanduğı 84b/15, uydukdan 91b/7, uyuduğı 60a/2(2), varduğı 65b/4(4), vardukdan 72b/10, varduğı 93a/11, virdügi 64b/3(4), virdüğine 93b/12, yatduğı 84b/14, yazduğı 94a/5, yudukdan 57b/7(3) *bk. -dIK (sıfat-fiil eki)*

-dUKdA (zarf-fiil eki): aldukda 55b/5(15), çıkdukda 100b/7, çıkardukda 71b/7, geldükde 72a/3, gördükde 95a/12, itdükde 60a/7(25), kaldukda 68a/1(7), kalkdukda 62a/2(3), kaldurdukda 64a/5(5), kıldukda 78a/1(4), kodukda 62a/7(14), koydukda 62a/4, okudukda 67a/10(2), oldukda 71b/6(10), oturdukda 66b/7(2), turdukda 83a/7, uyandukda 88a/6, vardukda 62a/1(4), virdükde 66b/10(2), yedükde 60b/8 *bk. -dIKdA (zarf-fiil eki)*

-dU-m (görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki): eyledüm 83b/3(3), işitdüm 94b/6(2), kalkdum 72a/7(2), kesildüm 104b/8, kıldum 94b/6, oldum 94b/5, uydum 92a/10 *bk. -dI-m (görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki)*

-DUr- (fiilden fiil yapma eki): başturmayup 71a/10, bildürmesidür 102a/9, döndürdükden 64b/9, döndürmekdür 66a/6, itdürmekdür 66a/2, itdürse 58b/10(2), kalkdurdıkda 62a/5(2), kaldurdukda 69a/2, kanduran 103a/14, karışdururken 75b/5, kavışdurmak 67a/6(2), kavışdurmakdur 65b/4, kavışdurmaya 69b/5,

ovuşdurmağdur 55a/13(2), öldürmek 101a/1, tıldurmak 70b/1, ulaşdurmak 56b/10, ulaşdurmağdur 57a/1 *bk. -dlr- (fiilden fiil yapma eki)*

-dUr (bildirme eki): açmağdur 58a/11(5), ‘ādıldür 100b/14, āhiridür 72a/4, ‘ağıldür 56a/4, Allāhu Ta‘ālādür 103b/7(2), almağdur 55a/9(41), ammdür 63a/6(4), āşikāredür 96a/12, ayırmamağdur 58a/4, bağmağdur 64b/11, başlamağdur 56b/12(5), bātıldür 96a/6, berāberdür 98a/11, beṭāletdür 98a/14, beyānındadır 55b/6(27), bid‘atdür 97b/15, bildürmesidür 102a/9, birdür 93b/5(4), böligidür 90b/4, böyledür 96b/14(5), budur 78a/2(10), bulūğdur 56a/4, bunlardur 61b/5, budur 71b/12(3), buzdur 103a/15, cāyızdür 66b/5(19), cehāletdür 98a/14, celsedür 64a/11, cenābetdür 84b/11, çıkarmağdur 60b/14(2), çıkmağdur 61a/11(4), çokdur 77b/5, ḍalāletdür 98a/14, degildür 70b/7(58), dekdür 55b/7, delildür 72a/9, delilerdür 99a/9, diñlemekdür 63b/9, dimekdür 63a/7(12), diridür 94a/15, dökmemekdür 61a/3, döndürmekdür 66a/6, dördür 56a/3(2), durmağdur 57b/10, dürüstdür 106a/5, efḍaldür 88b/14(2), ehl-i bid‘atdür 98a/1, ehrimendür 101a/14, emr-i muḥdeşdür 100b/9, emriyledür 102a/8, eylemekdür 63a/15(6), eylemişdür 95b/14, farzdur 59b/11(8), farz mıdur 76a/8, gedürmekdür 65a/3, gerekdür 71b/10(3), getirdügidür 94a/8, gibidür 74b/9(5), girmesidür 61a/14, görmekdür 64b/8, göstermekdür 55b/7(2), günāh-ı kebāyirdür 106b/10(2), gündür 104a/12(3), ḥağğdur 93a/14(3), ḥarāmdur 55b/10(9), hasendür 94b/12, ḥaşşdur 63a/6(2), ḥayzdur 104b/14(2), ḥelāldür 106b/10, hevādur 88a/13, ḥilāllamağdur 55a/15(4), ḥuşuğdur 58a/3, ḥükminededür 104b/6, ‘ibāretdür 101b/6, içmekdür 57b/15, iḥtilāflıdur 95b/9, ikidür 75a/1, intikālātdür 61b/11, İslāmdur 56a/4, itdürmekdür 66a/2, itmekdendür 97b/3, itmekdür 55a/10(46), itmemekdür 65b/9, itmişdür 57a/9(13), itmişlerdür 88a/15(5), ḳadardur 90b/5, ḳaftāndur 103a/15, ḳalmağdur 65b/1(2), ḳaldurmağdur 64a/3(5), ḳavışdurmağdur 65b/4, ḳavlidür 80b/10, kerpiçdür 90b/3, ḳılmağdur 78b/5, ḳırā’atdendür 73b/4, ḳırā’atdür 61b/7, ḳısımdur 59b/10(2), ḳıyāmdur 61b/6(3), kimsedür 103b/1, ḳomağdur 64a/7(6), ḳulıdur

102a/6, ur n-[1]  az md r 93b/4, ur nladur 93b/4, k f rd r 103a/2(8), laf -ı sel mdur 64b/6, l y kdur 102b/11, l z mdur 56b/10(23,) m 'i m sta  meld r 71b/3, ma  ayird r 93b/14, mek n dur 81a/13, mekr hdur 55b/11(34), mend bdur 70a/14, menh d r 99a/4, me   rdur 55a/5(18), me   rdur 55b/11(7), m ekked r 78b/14(3), m nezzeh r 102a/3(2), m rekkebd r 101b/9, m s fir mid r 79a/10, m ste abdur 60a/1(9), m      r 100b/10, n si   r 93b/3, nesned rler 63b/13(2), niced r 98a/13, o  ma  dur 56b/3(28), oldur 102a/2(4), olma  dur 56a/4(11), olmama  dur 56a/9, olmazdur 89a/12, olunm   dur 74b/5(6), on be   r 58a/5, on bird r 57b/6, ondur 55a/6(3), on sekiz r 61a/13, on yedid r 56b/2, oturma  dur 61b/9, otuz ikid r 64a/1, ovu  durma  dur 55a/13(2), oyundur 98b/13,  grenm    r 100a/8,  rtmek  r 61b/2(2), pe    berid r 102a/7, ref -i  avtdur 97a/8, rek  atdur 78a/13, r     dur 61b/8, r      rler 61b/6,   bit  r 103a/10,       r 69a/11(7),  alla'll hu ta   l   aleyhi ve sellem  r 93b/2,  ayma  dur 67b/12, secde-i til vet  r 63b/10, silmek  r 66a/3, silinmek  r 58b/3, s vmek  r 101a/3, s ylemek  r 58b/1,  udur 56a/7(2),   ret  r 74a/11, s     dur 61b/8, s    rmek  r 58a/13(2), s    rmemek  r 61a/4, s  net  r 67a/6(3), s  net mid r 76a/9, s rmek  r 58a/3,   n dur 102a/4,      r 87b/7,   yl   r 93b/7(2),       r 101a/14,   rk  r 100a/7,   rk[-i] a'      r 103b/7   rk[-i] esb     r 103a/12,   rk[-i] istikl     r 101a/8,   rk[-i] ta      r 102b/15,   rk[-i] ta     r 102a/9,   rk[-i] teb    r 101b/4, ta    l-i erk  ndur 61b/12, ta     dur 103a/14, Ta  r  Ta      r 101a/13, te    rler  r 92a/2, te    rlerid r 63b/11(2), terkid r 67b/10, tertibid r 68a/9, tert  b-i erk  ndur 61b/10, t     dur 56a/2(2), t  ma  dur 62a/8(22), t  tma  dur 64a/11(2), t    rmek  r 58a/12, ula    ma  dur 57a/1, urma  dur 58a/6,     r 74b/12(3),     rmek  r 58a/8,   zerined r 86b/7, v  cib  r 59b/14(7), v  cib mid r 76a/8, v     dur 56a/7(2), vardur 57a/7(8), var m  dur 100b/8, yarad  r 101a/13, yedid r 101a/1, y   m  dur 100b/9, virmek  r 64b/2(3), yedid r 60b/13, yedek  r 73a/8(2), yerinded r 69a/14(5), yerli mid r 79a/10, yigirmi bird r 63a/5, yigirmid r 58b/5, yigirmi     r 65b/7, y    r 69a/11(16), y  nelmek  r 61b/3,

yumağdur 55a/6(11), yummağdur 58a/14, yüz sekizdür 67b/9, zamāndur 73a/1(8)
bk. -dIr (bildirme eki)

-dUrIAr (çokluk üçüncü şahıs bildirme eki): rükundurlar 61b/6 *bk. -lArdUr (çokluk üçüncü şahıs bildirme eki)*

-gUr- (fiilden fiil yapma eki): dirgürdigi 102a/7

-I (teklik üçüncü şahıs iyelik eki): abdesti 55a/1(25), abdestine 75b/7(2), adābı 60b/12, adamı 62a/12, ‘adedin 89a/3, ‘ādeti 104b/12, ‘ādetinden 104b/10(3), ağzı 58b/11(2), ağzın 65b/9, ağzını 88b/6, ağzının 72b/2, āḥiridür 72a/4, āḥirinde 88a/3, āḥirine 63a/10(5), aḥvālini 99b/2, ‘aḳabince 79a/4, ‘aḳlı 98b/13, aḳmaduğı 81b/15, aksi 103a/10, alduğı 57b/8(4), alnı 88b/10, alnına 87a/1, altına 69b/5(12), altını 72b/6, anları 100a/11, aḳlamaduğı 95a/10, aralığı 75a/9, ardından 58b/6, aşı 96a/6(2), aşırduğı 71b/3, aşırduğı 71a/15, āvāzın 98b/15(2), ‘avratı 77a/2, ‘avratını 86a/11, avuçlarını 71a/11, ayağı 69b/2(10), ayağı-la 61a/8, ayağın 57b/7(7), ayağına 69a/15(9), ayağında 86b/14, ayağını 69b/7, ayağının 65a/10(6), ayakları 84b/3, ayakların 58a/1, ayaklarını 69b/8(5), āyeti 88a/5, āyetin 87b/4(3), āyetini 87b/2, ağzın 57a/13(3), āḥirinde 57a/6(2), alnını 65b/14(2), altını 55a/1, altına 55b/7(12), altından 55b/6(4), ardın 55b/1(2), aşı 96a/6, ayaklarının 66a/1, āyetin 76b/6(2), āyetini 87b/15(2), ayında 78b/1(3), bahşinde 95b/13(2), başı 56a/11(4), başı-çün 100a/4(3), başı-la 86a/7, başın 57a/14(6), başına 55a/12(2), başından 56b/14, başını 68a/2(13), başın[ın] 57a/14, başı-la 82a/6(3), başının 56a/14, başladuğı 69a/9, ba‘zıları 85b/2, bedeninde 55a/8, bedenine 75a/5, bedenini 84b/10, bevli 92b/1, beyānı 87a/7, beyānında 55a/5(2), beyānındadır 56a/2(5), bildüğü 102a/8, bileğinde 65a/14, bileklerine 55a/6(2), birine 100a/5, birini 62b/11, birisi 57a/10(3), birbirinden 66a/3, birbirine 55b/8(4), biri 70a/1(2), bitdüğü 56a/11, boğazı 69b/5, boyununa 57b/6, bozulduğunu 69a/13, böğrine 67b/13, böligidür 90b/4, bölüğinden 90b/4, bölüğüne 56a/15, bulunmasıdır 56a/5, burnı 105b/7, burnını 65b/14, bütününde 82a/7, cānibinden 65a/12(2), cenābeti 85b/7(2), cereḫati

74b/15, delügi 70b/7(2), dersin 60b/2, dibine 72b/4, dīnleri-le 93b/1, dirgürdigi 102a/7, çıkardığı 60b/13, çıkduğı 61a/8(2), çoğı 69b/8, çorabı 86b/14, dibi 70a/5, didigi 67b/6(4), dīni 93b/3, dīnleri 93a/14, dirsekleri-le 75a/2, dirseklerin 56a/13, dirseklerine 56a/13, dirseklerine 56a/13, dişi 59b/6, dişinün 57a/11, dīvārı 73b/14, dizi 55b/7(2), dizin 64a/9, dizleri 66a/4, dizleri-le 88b/2, dizlerin 64a/11(3), dizlerini 67a/6(3), döşegine 95a/1, düşdügi 91b/10, eceli 94b/9(2), edigin 66b/10(9), edigine 69b/7(3), edigini 70b/9, edügi 86b/14(2), ehlinden 97b/10, eķalli 104a/12, eķalline 104a/12, ekşeri 97a/13(4), ekşerin 87b/2, ekşerinde 82a/8, eli 56a/5(3), eli-le 76b/4(2), elin 67b/13, elinde 86a/14, elinden 90a/4, eline 72a/8, elini 64a/7(3), eliniñ 55a/14, elinün 56a/13(3), elleri 71a/8(2), elleri-le 64a/8, ellerin 55a/6(15), ellerini 56a/4(8), ellerinün 66a/1(4), emriyledür 102a/8, enlülügi 90b/4(2), envā'inden 93a/5, eri 92b/2(3), eri-le 104b/12(3), erini 92b/3, esbābıdur 103a/12, esbābını 74a/3(2), eşeri 87a/2, eşvābı 89a/3, eşvābın 61a/15(3), etegine 89a/5, eti 60b/8, etini 57a/11, eṭrāfında 81a/14(2), evinde 74a/7(5), evinden 95a/6, evlādı 85b/15(3), evveli 56a/3(10), eyledügi 80a/2(2), ezanı 83a/12, farz[1] 56a/10(2), fāyideleri 57a/7, farzını 76a/4, farzları 56a/10(3), fazlına 95a/5, fercine 59a/12(2), Fıkh'ında 107a/12, fi'li-le 76b/3(2), fi'linde 65a/2, getirdiğı 93b/7, getirdügi 94a/7, gevdesini 55a/10, geydügi 61a/10, göbegi 55b/6(3), gördügi 106b/1, gözi-le 83a/1(2), gözinde 59a/10, gözlerin 58a/4(3), ğusli 55a/1(2), günāhı 63a/4, günāhına 62a/14, günü 104b/7(2), ḥadiş-i şerifinde 74b/3, ḥākimleri 99b/8(2), ḥākimlerine 100b/14, ḥaķķında 74b/2(3), ḥāli 102a/4(2), ḥālinde 106a/13(2), ḥāline 82b/4, ḥālini 94b/9, ḥarāmı 55b/6(2), ḥarāreti 80b/2, ḥarçlığı 81a/3, ḥāricinde 75a/4, ḥasebi-le 81a/12, ḥātırına 71a/6(9), ḥatminden 78b/6, ḥaṭṭı-la 94a/5(2), ḥatunına 85b/11, ḥatunınun 86a/4, ḥayzını 105b/15(3), ḥaziretlerinden 94b/7, ḥazretleri 97a/6, ḥazretlerinin 97a/6, ḥaziretlerinin 97b/11, ḥırsızı 62b/1, ḥükminde 106a/15, ḥükmindedür 104b/6, 'ibādeti 62b/5(2), 'ibādetini 102b/11, ibrigin 72a/5, içdigi 100a/4, içdügi 100a/6, içinde 55b/4(28), içine 69b/15(3), 'iddeti 106b/3, ihtilāfi 60b/10, ihtimāli 67a/15(7), iķtidāları 84a/9, 'ilmini 88a/9(4),

imāmetliği 76a/12, imāmı 91a/2, imānı 102b/10(2), incüğine 70a/12, inkārına 62a/13(2), ismi-le 62a/10(2), itdügi 65b/9(12), isti‘māline 56a/5, işledüğünü 101b/13(2), itdügi 55b/3(3), itdügi[ni] 107a/9, i‘tikādı 102a/1(5), kabarcığı 59b/1, kabir-i şerifinde 63a/1(2), kabladığını 70b/13, kabri 93a/9, kalbi 95a/10, kalbi-le 83a/2, kaldığını 83b/8, kalkduğı 60a/1, kalunlığı 72a/14, kanı 105b/13, karnını 66a/13, kaşı-la 83a/1, katında 98b/4(2), kavli 80b/8(4), kavlidür 80b/10, kavli-le 73a/3(4), kavlinde 73a/8(2), kefareti 80a/2, kelāmı 58b/1(3), kenārına 70a/10, kenārında 73a/7(2), kerāhetini 61a/7, kerpici 90b/3, kılduğı 61b/1(10), kılı 56a/11, kılmağuğı 84b/7, kısımları 59b/9, kısmı 59b/10(3), kıtında 85b/8(4), kıyāmı 77b/9, kıyāmına 84a/3(2), kıyāmında 77b/10(2), kitāb[ın]da 61a/7(2), kitābları 93a/15, koduğı 59a/13, koltuklarını 66a/13, kudreti 78b/2, Kudūrī Şerhi 99a/5, kulağı 70a/14, kulağında 59a/14, kulağını 70a/12, kulaqları 88b/10(2), kulaqlarına 56b/14, kulaqlarının 56a/11(2), kuli 102b/9, kuludur 102a/6, kullarına 102a/13, lafzı-la 101a/3, lafzın 63a/7, maḥalinde 72a/1(2), maḥallinde 55a/14(5), maḳ‘adından 82a/14, malını 101a/3, maḳad[-ı] şeriflerin 60b/6, ma‘şūmı 76b/11, Mecma‘u’l-Bahreyn Şerhi 64b/8, Medḥal Şerhi 98b/12, meḳānında 73b/13, meḳānidur 81a/13, meḳānın 61b/1, mekrūhı 55b/6, mekrūhının 62b/11, mekrūhları 58a/5(4), mekrūhlarında 56a/1, men‘i 98b/7(2), mesāili 67a/8, meşhi 70b/15(3), mesti 70b/12, mestine 69b/7(2), mevlüdi 93b/10, meşğulından 76a/6, miḳdārı 69b/10(9), milletleri-le 93b/1, mişāli 102a/15, muḳarriblerine 102b/2, murādı 81a/12(3), müddeti 66b/13(4), müfsidler 58b/5, muşāhiblerine 102b/1, müsteḥabları 57b/5(4), müsteḥablarının 66a/6, namāzı 67a/3(58), namāzı-la 83b/3, namāzları 83b/8, namāzın 59b/12(23), namāzına 66b/5(6), namāzında 63b/5(8), namāzından 78a/12(2), namāzını 72b/9(18), namāzının 66b/11(3), namāzının 62b/2(17), nāmına 95b/3, necāseti 92b/1, nefsin 62b/146hhh, niyetine 85b/6, niyyeti-le 84a/11, oğlu 99b/3, okuduğı 107a/1, okunduğı 98a/3, olduğı 65b/10(12), olduğın[a] 100b/6, olduğini 84b/6(5), olmaduğından 104a/6, olunduğı 74b/6(2), omuzına 55a/11, omuzlarına 64b/11(2), on dördü 63a/6(2), onı 105a/2, oturduğı 72a/6(5), oturmağı

87a/12, öksürüğünü 65b/10, öñin 55b/1, ‘özrinde 82a/2, ‘özürü 59a/10, pabucını 61a/10, parmağı 72a/15(2), parmağı-la 65a/14(5), parmağın 72b/1, parmağını 70a/14(2), parmakları 55a/2(3), parmakları-la 65a/14, parmakların 55a/3(10), parmaklarını 70a/11(7), parmaklarının 71a/15(2), peygamberidür 102a/7, rengi 69b/14, rek‘ atı 67a/3, rek‘ atına 66b/11(2), rek‘ atında 77b/2(3), rek‘ atlarında 66b/1, risālesi 99a/15, risālinde 94a/6, rükni 75a/1, saçı 98b/13(2), şağına 64b/2(4), şağında 74a/14, sebebi-le 63a/4, sağından 56b/12, şahhatinüñ 56a/3(2), şağalın 56b/9(4), şağalına 86a/15, şağalını 56b/11(2), savtın 96b/7, secde-i sehvi 107a/7, selāmına 66b/3(10), şevābı 62b/2(8), şevābından 57b/4, şevābını 93a/5, şıfatı 101b/9(4), şıfatı-la 101b/10(2), sidüğün 82b/2, şolına 55a/12, şūfīler[i] 98b/11, şūretini 73b/9, şuyı 75b/4(4), şuyı-la 81a/8, sünneti 56b/2(11), sünnetine 78b/10, sünneti[ni] 77b/5(5), sünnet[in]üñ 77b/10, sünnetleri 55a/5(7), şānıdur 102a/4, şartı 56a/2(5), şartın 56a/7, şehādeti 99b/13, şehveti 85a/10, şehvetine 88a/13, şerhi 64b/8(5), şerhinde 59b/10(10), Şerh-i Kebīr’inde 95b/13, şeri‘ atları 93a/14, şeri‘ atları-la 93b/1, şerihlerde 97a/14, şey’i 58b/13(2), şey’ini 90a/3, şirki 101b/5, t̃ā‘āmımı 100b/11, t̃ahāretine 106a/7, t̃amarların 57a/14, t̃amarlarına 69b/5, t̃arafı 59a/13, t̃arafına 72b/3(2), t̃ayandığı 58b/13, t̃ahāretin 71a/13, tekbīri 61b/4(5), tekbīri-le 65a/1, tekbīrin 64a/8(2), tekbīrinde 64a/3(2), tekbīrleri 64b/15, tekbīrleridür 63b/11(2), tekbirlerinde 64a/4, terkidür 67b/10, tertibidür 68a/9, tesbiḥlerin 66a/12, teyemmimi 75b/8(2), t̃oğduğı 73a/1(3), t̃oğuzı 65b/8, t̃oprağını 99b/6, t̃opuğın 70b/14, t̃opuğunu 70b/12, topukları 56b/1, topukların 65b/4, t̃uşında 98a/12, t̃utduğı 64a/9, ucı[nı] 88b/2, uyandığı 84b/15, uylukları 88b/3, uyluklarından 66a/14, uyluklarını 66a/14, uyuduğı 60a/2(2), ‘użvını 74b/9, uzunluğı 70a/4(2), üç 93b/14, üsti 71b/1, üstine 72b/3, üzerinde 73b/2(6), üzerine 63b/4(21), vācibleri 63a/5(2), vaktı 67a/2(21), vaktıdur 56a/7, vaktında 60a/13(7), vaktından 60a/9(6), vaktına 67a/3(2), vardığı 88b/7, varduğı 65b/4(4), velāyetinde 80a/10(3), vezīrine 102b/1, vilāyetinde 80a/7, virdiği 95a/15, virdüğü 64b/3(4), virdüğüne 93b/12, vüçübünüñ 56a/2(2), yanına 65a/12, yanında 87b/5(3), yanından

72b/2, yaramazlığını 103a/10, yatduğu 84b/14, yazdığı 94a/5, yegrini 89a/5, yeñlerini 89a/5, yeri 84b/11(4), yerin 55a/7(5), yerinde 59b/1(2), yerindedür 69a/14(5), yerine 58a/4(11), yerinde 67a/7, yerinden 85a/9(3), yirlerinde 63a/11, yoldaşında 80b/12(2), yolu 88a/12, yumşağına 66a/7, yumşağından 56a/11, yüksekliği 90b/1(2), yüzün 64b/8(3), yüzünde 66a/2, yüzine 58a/6(3), yüzünü 74a/2, zamân-ı şerîflerinde 97b/11, zann-ı ğalibi 74b/13, zararını 62a/9(2), zât-ı şerîfi 102a/3, zekâtına 95a/15, zekeri 85b/11(2), zekerinde 72b/6, zekerinden 85b/12, zekerine 85a/10, zekerini 86a/4, ziyâretine 93a/11 *bk. -sI, -U (teklik üçüncü şahıs iyelik eki)*

-I (belirtme hâli eki): abdesti 56a/9(23), adamını 62b/8, ağzını 88b/6, aḡşamını 83b/6, aḡvâlini 99b/2, aḡçeyi 95a/15, ‘aleyhi’s-selâtu ve’s-selâm[ı] 63a/1, Allâhu ‘Azîmî’s-şânı 97a/2, alnını 65b/14(2), altını 55a/1(2), ‘avratını 59a/6(3), ‘avratını 86a/11, ‘avratlarını 55b/10, avuçlarını 71a/11, ayağını 69b/7, ayaklarını 56a/15(5), âyetini 87b/2(2), âyetleri 67b/12, a’ zâsını 55a/13(3), balğamını 57a/12, başarı 57b/1, başı 65b/12(3), başını 68a/2(13), bedenini 84b/10, besmeleyi 73b/3, bid’atleri 97a/12, bozulduğunu 69a/13, bunları 97b/9(2), burnunu 65b/14, birini 62b/11, çamurunu 61a/3, çizmesini 71a/1, cümlemüzi 104a/8, dizlerini 67a/6(3), du’âsını 79a/1, edigini 70b/9, elini 69a/8(2), ellerini 56a/4(8), erini 92b/3, esbâbını 74a/3(2), etini 57a/11, du’âları 57b/13, du’âyı 61a/1(4), elini 64a/7, farzı 77b/7(2), farzları 63a/12(2), Fâtihâ-yı şerîfi 66b/1(4), Fâtihâyı 68a/8(5), Fâtihâ-yı şerîfeyi 63b/1, fâidesi[ni] 57a/9, ğazabı 88a/14, gövdesini 55a/10, gıceyi 63a/2, gündüzi 63a/3, günü 105b/5(2), ḡadiş[-i] şerîfi 94b/12, ḡâlini 94b/9, ḡasenâti 57b/1, ḡatununu 70b/4, ḡayrı 101b/2, ḡayzını 105b/15(3), ‘ibâdeti 98a/1, ‘ibâdetini 102b/11, ıbrığı 70b/1, içerusini 89a/6, idenleri 99b/8, ikindiye 84a/15, ikisini 65a/12, ‘ilmini 88a/9(4), işi 101a/8, işledüğünü 101b/13(2), kablâdığını 70b/13, kâldığını 83b/8, kângısını 78a/7, kârını 103a/13(2), kârını 66a/13, kelime-i şehâdeti 57a/10(3), kemlûğı 101a/14, kerâheti 97b/3, kerâhetini 61a/7, kerâhiyyeti 95b/7, kıbleyi

79b/10, kırâ'ati 83b/3(3), kimseyi 96a/12, kocasını 77a/2, koltuklarını 66a/13, kulağını 70a/13, Kul e'ûzu bi rabbi'n-nâs'ı 89a/1, ma' deyi 57a/11, malını 101a/3, meniyi 85a/10, mesâili 79a/8, meshi 56a/5, meyyiti 92a/15, mezheb[-i] şüfiyi 98a/13, mimi 86b/6, müsvākı 72b/4, namâzı 67a/8(33), namâzını 72b/9(18), namâzları 75a/8(5), niyeti 75b/14, okuduğu[nı] 107a/1, okumağı 63a/14(2), olanı 102a/7, olduğunu 84b/6(5), olmayanı 87a/7, oruçı 104b/9, öksürüğünü 65b/10, ölüleri 101b/12(2), öyleyi 106a/11(2), pabucını 61a/10, parmağını 70a/14(2), parmaklarını 70a/11(5), pabucını 60b/13(2), rek' atı 66b/13(16), şafasını 95a/12, şafayı 57a/12, şakalını 56b/11, şamanı 70a/8, secde-i tilâveti 76b/8(2), secde-i sehvi 107a/3(4), secdeyi 76b/5(4), selâmı 64b/9, şevâbını 93a/5, sizi 97b/9, şüfîler[i] 98b/11, sünneti 77b/6(2), sünnetleri 77b/5(2), sünneti[ni] 77b/5(5), sûre'yi 63b/2, sûre-i Fâtihâ'yı 63b/3(2), şüretini 73b/9, sûre(y)i 88a/3, şuyı 55a/3(22), Sübhâneke[yi] 64a/6, şerri 101a/13(2), şey'ini 90a/3, şey'ini 90a/3, şeytanı 57a/5(2), ta' dîl-i erkânı 62a/8(2), tahıyyâtı 63a/10(31), ta' zîm[i] 100a/6, tekbîri 64b/15, tekbîrleri 67b/11, tesbîhleri 67b/11, teri 66a/2, toprağı 81b/1, toprağını 99b/6, topuğunu 70b/12, tozu 66a/2, ucu[nı] 88b/2, uyluklarını 66a/14, ' uzvını 74b/9, vâcibi 85a/5, vâcibleri 63a/12(3), vakıtları 72b/15, vitiri 83b/3(2), yâğı 55a/1(2), yaramazlığını 103a/10, yatsuyı 83b/13(2), yeñlerini 89a/5, yeri 56b/8(3), yolunu 103a/11, yüzünü 74a/2, yüzünü 56a/11(2), zadı 77a/9, zekerini 86a/4, zifti 55a/1 *bk. -n, -nı (belirtme hâli eki)*

-I (fiilden isim yapma eki): aşılı 74a/5(2), dikili 90b/1

-I (kalıplaşmış zarf-fiil eki): dağı 55a/2(98), ötüri 71b/9(8) *bk. -U (zarf-fiil eki)*

-I (zarf-fil eki): kablayı 56b/13, şalıvirse 85a/11 *bk. -U (zarf-fiil eki)*

-IcI (fiilden isim yapma eki): alıcı 75a/9, kılıcı 73b/15, kılıcınıñ 74a/4(4), yaradıcı 101b/3(3), virici 102b/13(2), yırtıcı 75a/14

-IIA (vasıta hâli eki): abdest-ile 71a/1(2), arka-y-ıla 65b/12, bez-ile 81b/4, cehr-ile 63b/6(6), cemâ' at-ile 78a/13(9), el-ile 58a/9(9) hâl-ile 79b/13, hatun-ıla 73b/2, imâ-

ile 84b/4, İmām-ıla 66b/12(17), imām-ile 66b/7(2), kan-ıla 70b/2, kerāhet[-i] taḥrīme-y-ile 74b/5, kırāʾat-ıla 96b/12, kitāblar-ıla 93b/5, küffār-ıla 101a/4(2), libās-ıla 99a/7, mest-ile 69b/2, niyyet-ile 95a/15, olmağ-ıla 79a/14, olmamağ-ıla 102b/14, selām-ıla 78a/14(2), şu-y-ıla 56b/14, şehvet-ile 85a/9(2), şey-ile 83a/8, yazmağ-ıla 87b/14 *bk. -In, -IA (vasıta hâli eki)*

-Im (teklik birinci şahıs bildirme eki): tâbiʿ im 94a/11

-(I)m (zamir kökenli teklik birinci şahıs eki): bulurım 80b/1 *bk. -(U)m (zamir kökenli teklik birinci şahıs eki)*

-(I)n (vasıta hâli eki): degin 68a/7(3), vaktin 63b/8(4) *bk. -IIA, -IA (vasıta hâli eki)*

-IncA (zarf-fiil eki): atmayınca 99b/7, ayırınca 87a/13, çıkarmayınca 97b/12, çıkmayınca 106b/5, düşmeyince 91b/14, geçmeyince 104b/12, girince 81b/5, idince 91a/9, kalkınca 84a/4, kılınca 67a/8, uyanınca 91a/5, varınca 63a/10(6) yumayınca 99b/5 *bk. -UncA (zarf-fiil eki)*

-In (ilgi hâli eki): ağzın 57a/13, başın 57a/14 *bk. -İñ, -nİñ, -nUñ, -Uñ*

-İñ (ilgi hâli eki): adamın 88a/5, ʿameliñ 72a/4, başın[ın] 57a/14, bātılıñ 103a/10, bidʿatın 103a/10, cemāʿatın 78b/1, ğuslın 55a/14, eliniñ 55a/14, farzın 87a/10(2), farzların 66b/1, ḥatunların 59a/12, ḥayzın 104b/4(2), herkesin 101b/12(2), imāmın 80b/8, kerpiciñ 90b/5, namāzın 57b/4(21), nifāsın 104a/12(3), peygamberleriñ 93a/15, siziñ 97b/10, sünnetleriñ 77b/9, şehriñ 75a/3(2), şeyiñ 70a/1(3), şeyleriñ 67b/10, vācibiñ 88a/9, vācibleriñ 63a/14, vaktin 56a/6(3) *bk. -In, -nİñ, -nUñ, -Uñ (ilgi hâli eki)*

-Ir- (filden fiil yapma eki): aşırduğı 71b/3, ayırınca 87a/13, ayırmaya 104a/9

-Ir (geniş zaman eki): bağırırsız 97b/9, pekişdirir 57a/11, çıkarır 71b/15, çıkarırsa 76b/4, virir-ise 74b/14, virirken 64b/11(2), virirse 80b/13(2), yerindirir 57a/15 *bk. -Ar, -Ur, -r geniş zaman eki*

-(İ)K, -(U)K (fiilden isim yapma eki): açık 88b/12, artık 105b/11, artılda 104b/1, bitişik 55a/3, böligidür 90b/4, bölüğinden 90b/4, bulanık 104b/6, düşük 105b/7, eksik 80a/4, eksikde 104a/15(4), karışık 59b/4(3), tükürük 59b/4(2), yüksek 90b/1, yüksekliği 90b/1(2)

-İz (çokluk birinci şahıs eki): ideriz 102a/14, girmeziz 73b/12

-ken (zarf-fiil eki): alurken 58a/8(7), batarken 84a/2, gelürken 72a/11(2), giderken 59b/8(3), girerken 82b/7, içinde-y-iken 86a/14, iderken 55b/4(8), iken 75b/3(3), kalkarken 65b/14(2), kılarken 75b/14(25), kılurken 62a/12, kıyâmda-y-iken 88b/5, okurken 98b/2, otururken 78b/3(2), şatılurken 81a/5, taḥiyyâtda-y-iken 88b/6, toğarken 73b/1, toğururken 106b/6, varken 60a/3(3), var-iken 70b/4(8), virirken 64b/11(2), yazarken 87b/13, yürürken 86b/3

-ki (aitlik eki): bugünkü 84a/14(2), dünki 84a/10(2), evvelki 55a/6(34), ibtidâki 90a/8, sonraki 66b/1(2), tebbet yedâdaki 77a/6

-(İ)l- / -(U)l- (fiilden fiil yapma eki): aşılı 74a/5(2), bayılsa 82b/14, bozulmak 67a/15, bozulmaz 69a/12(6), bozulsa 66b/11, bozulur 69b/4(6), buyurılıp 95b/5, dikili 90b/1, dinilmesün 100a/11, denilür 79a/14, dirildürdi 101b/12, idilür 96b/2, kesildikce 105b/3, kesildikde 104b/10, kesildüm 104b/8, kesilmese 104b/2, kesilmesün 106a/8, kesilmeyüp 104b/15, kesilmezse 104b/4, kesilse 104a/15(13), kesilsün 106a/8, kesilürse 104a/13, şatılurken 81a/5, virilür 95a/7(3)

-İA (vasıta hâli eki): avuçla 70a/4, ayağı-la 61a/8, başı-la 82a/6(4), bunlarla 74b/4, cemâ'atle 78b/6, cenâbetle 60a/11, dīnleri-le 93b/1, dirsekleri-le 75a/2, dizleri-le 88b/2, eli-le 58a/9(8), elleri-le 64a/8, emriyledür 102a/8, eri-le 104b/12(3), fi'li-le 76b/3(2), gözi-le 83a/1(2), ḥadīṣ-i şerifle 100b/15, ḥasebi-le 81a/12, ḥaṭṭı-la 94a/5(2), ḥatunla 60a/12, imâmla 67b/2(2), ismi-le 62a/10(4), itmekle 101b/12, i' tikkādla 101b/15(2), kāfirle 85b/4, ḳalbi-le 83a/2, ḳaşı-la 83a/1, ḳavli-le 73a/3(4), ḳırā'at[-ı] Ḳurānla 97a/1, Ḳurānladur 93b/4, lafzı-la 101a/3, lafz-ı selāmle 69a/6,

milletleri-le 93b/1, namāzı-la 83b/3, niyyeti-le 84a/11, okıyanla 87b/10, parmağı-la 65a/14(5), parmakları-la 65a/14, rukū' la 82a/5, şavtla 96b/11, sebebi-le 63a/4, şıfatı-la 101b/10, sücūdlā 82a/5, şerī' atları-la 93b/1, şarīkla 90a/14, tekbīri-le 65a/1, tekbīrle 88b/13, terāviḥle 96a/14, teşdīdle 86b/6, yaqaşı-la 86a/8, zikirle 97a/15, *bk. -IIA, -In (vâsıta hâli eki)*

-IA- (isimden fiil yapma eki): bağlasa 100a/12, bağlayan[a] 100a/13, bağlayup 100b/8, başladuğı 69a/9, başladuğdan 105b/15, başlamak 72b/2, başlamakdur 56b/12(5), boğazlamak 102b/6, ezberlemek 60a/14, hılâllamakdur 55a/15(4), ırlamak 98a/8(2), ıslansa 69b/10, ıslasa 71b/1, ıslanursa 59a/13(2), işledüğünü 101b/12(2), işlemiş 73b/4(2), işler 98a/10, işlerler 97a/13(2), işleyen 98a/1(2), kabladiğıını 70b/13, koğladuğdan 60a/3, söyledüğden 60a/2(3), söylemek 55b/11, söylemekdür 58b/1, söylemeye 55b/3(2), söylerler 97a/14, söylese 77b/7, söyleseler 88a/6, tamlar 71a/12

-IAr (çokluk eki): adamlar 66a/11(2), adamlara 100a/13, anlar 97a/1(8), anlara 102a/14, anlardan 99a/10, anları 100a/11, anlarıñ 98a/10, avuçlarını 71a/11, ayakları 84b/3, ayakların 58a/1(3), ayaklarını 56a/15(5), ayaklarıñ 66a/1, âyetleri 67b/12, ba' zılar 85a/11, bid' atleri 97a/12, bileklerine 55a/6, bunlardır 61b/5, bunları 97b/9(2), bunlarla 74b/4, bunlarıñ 83b/4, delilerdür 99a/9, demler 79b/4, dīnleri 93a/14, dīnleri-le 93b/1, dirsekleri-le 75a/2, dirseklerin 56a/13, dirseklerine 56a/13, dizleri 66a/4(2), dizleri-le 88b/2, dizlerin 64a/11(3), dizlerini 67a/6(3), du' âları 57b/13, elleri 71a/8(2), ellerin 55a/6(15), ellerini 56b/4(8), elleri-le 64a/8, ellerinüñ 66a/1(4), erkekler 74b/1(2), erler 65a/9(5), erlerden 81b/3, erlere 66a/15, farzlar 61b/6, farzlarda 77b/11(2), farzları 56a/10(3), farzları 63a/12(2), farzlarıñ 66b/1, fāyideleri 57a/7, ğayrılarda 96b/14, gözlerin 58a/4(3), ğünāhlardan 95a/6, ḥākimleri 99b/8, ḥākimlerine 100b/14, ḥatunlar 55b/8(5), ḥatunlarıñ 59a/12, ḥaziretleri 97b/6, ḥaziretlerinden 94b/7, ḥazretlerinüñ 97a/6, ḥaziretlerinüñ 97b/11, idenler 65a/5(3), idenlere 97b/2(2), idenlerüñ 76a/13(2), iktidāları 84a/9, imāmlar

66a/10, imāmlardan 98b/9, işlere 103a/8, kısımları 59b/9, kimseler 70a/9(2), kimselere 88a/6(2), kimselerün 98a/4, kitāblar 96a/15, kitāblarda 94a/3(3), kitābları 93a/15, kitāblar-ıla 93b/5, kıltuqlarını 66a/13, kılaqları 88b/10(2), kılaqlarına 56b/14, kılaqlarınıñ 56a/11(2), kıllarına 102a/13, mekrūhları 58a/5(4), mekrūhlarında 56a/1, meleklerle 64b/4, mescidlerde 67b/1, mes'eleler 69a/8(16), milletleri-le 93b/1, muqarriblerine 102b/2, muşāhiblerine 102b/1, müfsidler 58b/5(2), mü'minler 64b/1, müsteḥabları 57b/5(4), müsteḥablarınıñ 66a/6, nāfileler 96a/4, nāfilelerde 77b/11, nāfilelerün 77b/9, namāzlarda 59a/3(3), namāzları 75a/8(5), namāzları 96a/12, nesnedürler 63b/13(2), nezirler 102b/6, olanlar 63b/6(2), olanlara 100b/8, omuzlarına 64b/11(2), otlar 63a/4, ölöleri 101b/12(2), parmaqları 55a/2(3), parmaqları-la 65a/14, parmaqların 55a/3(10), parmaqlarını 71a/10(5), parmaqlarınıñ 71a/15(2), peygamberler 93a/14, peygamberleriñ 93a/15, rek'atlarda 63a/14(2), rek'atlarında 66b/1, şūfīler 98a/6(2), şūfīlerün 98b/7, sünnetler 64b/14(2), sünnetlerde 77b/11, sünnetleri 55a/5(7), sünnetleri 77b/5(2), sünnetleriñ 77b/9, sünnetlerün 78a/7, şartlar 61b/5, şerhlerde 97a/14, şeri'atları 93a/14, şeri'atları-la 93b/1, şeyler 103b/7, şeylerden 104a/8, şeylerdür 93b/7(2), tamarların 57a/14, tamarlarına 69b/5, tekbirlerdür 92a/2, tekbirleri 64b/15(2), tekbirleridür 63b/11(2), tekbirlerinde 64a/4, tesbihleri 67b/11, tesbihlerin 66a/12, topuqları 56b/1, topuqların 65b/4, uyanlar 64b/15, uyluqları 88b/3, uyluqlarından 66a/14, uyluqlarını 66a/14, vācibler 63b/15, vācibleri 63a/5(2), vācibleri (bhe) 63a/12(3), vācibleriñ 63a/14, vaqitleri 72b/15, yeñlerini 89a/5, yerlerden 73b/6, yirlerinde 63a/11, zamān-ı şerīflerinde 97b/11

-IAR (çokluk üçüncü şahıs eki): alsalar 58b/14(2), aşşalar 74a/10, bilmezler 67a/10(2), bulsalar 75b/8, buyurmuşlar 74b/3, buyururlar 96a/8, çalsalar 90a/3, didiler 85a/12(2), dimişler 69b/2(4), dirler 93b/13(6), diseler 103a/2, eyleseler 75a/7, eyleyeler 81b/4, görmişler 78b/7, ideler 66a/15(2), iderler 73b/11(4), iderlerse 100a/13, itdiler 80b/8(2), itmezlerdi 103a/4, itmişlerdür 88a/15(3), itseler

75b/7(3), kesseler 74a/8(2), kırlarlar 85b/6(2), kırlar 85b/6, kıyalar 88b/3, ururlar 62b/4, şararlar 85b/6, söylemeler 88a/6, yurlar 85b/5

-lArI (çokluk üçüncü şahıs iyelik eki): ^ç avratları 55b/10, ^ç avratlarını 55b/10, ba^ç zıları 85a/2, didikleri 101b/5, günlerinde 104b/5, hatunları 94b/1, itdikleri 95a/7(2), itdükleri 66a/11, kabır-i şeriflerinde 94b/2, kıtlarında 61b/15(2), meleklerine 62b/15, murâdları 101b/8, oldukları 94b/1, şirkleri 102a/10

-lArdUr (çokluk üçüncü şahıs bildirme eki): dirilerdür 94b/1, itmişlerdür 97b/14(5)
bk. -dUrIAr (çokluk üçüncü şahıs bildirme eki)

-II / -IU (isimden isim yapma eki): adlu 98b/12, bağılu 81b/8(2), bellü 105b/8, borçlu 75a/11, borçlusından 75a/12, dürlü 99a/7(2), enlülügi 90b/4(2), ihtilâflıdır 95b/9, marızlu 82a/15, sevuğlü 102a/13, yellü 82a/14, yerli 67a/10, yerlü 63a/12(5)

-IIk / -IUk (isimden isim yapma eki): alçaklıkdayuz 102a/12, aralığı 75a/9, beyâzlık 73a/8, dirhemlik 90a/3, enlülügi 90b/4(2), eylügen 101a/12, günlük 80a/14(3), harçlığı 81a/3, imâmetliği 76a/12, iplige 100a/12, iplik 74a/10, kalunluğu 72a/14, kızılılık 73a/8, mezârlıkda 73b/14, şofılık 98a/9, ululukda 102a/11, uzunluğu 70a/4(2), yakınlık 106a/4(2), yaramazlığını 103a/10, yüksekliği 90b/1(2)

-m (iyelik kökenli teklik birinci şahıs eki): aldım 72a/7, bulurşam 80a/8, işlersem 101a/8, kalkdım 72a/7

-(I)m / -(U)m (teklik birinci şahıs iyelik eki): başım 100a/4, benim 100b/11, dilim 100a/8, gördüğüm 91a/5, murâd[ım] 100a/7, müsâfirim 67a/12(2), namâzıma 83b/9(2), önümden 67b/4, oğlum 100a/4, ta^ç amımı 100b/11

-(I)m (fiilden isim yapma eki): içim 80b/2, kısım 104a/9

-mA- (fiilden fiil yapma eki): akmadığı 81b/15, akmışa 69b/15(2), anlamadığı 95a/10, atmayınca 99b/7, ayırmamağdur 58a/4, ayırmaya 104a/9, baştırmayup 71a/10, bilmesa 69a/14(3), bulamayup 75b/1, bulmasa 75a/12(9), bulunmadı 76b/3, buyurmayup 104a/5, çeynemesünler 67b/5, çıkarmaya 106b/8, çıkarmayınca

97b/12, çıkarmayup 79b/14, çıkmadı 106a/11, çıkmasun 89b/4, çıkmayınca 106b/5, çıkmayup 86a/1, dökmemekdür 61a/3, dönmemekdür 55b/1, düşmeyince 91b/14, eylemese 84b/15, geçmeyince 104b/12, görmem 97b/9, görmese 74a/13, eylemedi 98b/9(2), itmedi 98b/8, itmemeğdür 65b/9, itmese 76b/7(2), itmeyen 86a/6, itmeyüp 90a/12, kesilmese 104b/2, kesilmesün 106a/8, kesilmeyüp 104b/15, kesmeyüp 57a/1, kıtmaya 79b/5, kavışdurmaya 69b/5, kılınmasa 93a/9, kılmadı 90a/7, kılmadısa 104a/15(2), kılmadığı 84b/7, kılmamış 78a/9, kılmaya 78a/4(2), kılmayup 84a/6(2), kımasa 85a/10, okumasa 77b/2, okumaya 90a/9, olmaduğından 104a/6, olmamağı 62b/3(2), olmamağı-ıla 102b/14, olmamağıdur 56a/9, olmamış 105b/12, olmasa 75a/11(13), olmasına 72a/9, olmasun 100a/2, olmaya 65a/2(5), olmayacak 89b/3, olmayanı 87a/7, olmayup 66b/5(6), oturmamak 80a/11, söylemeye 55b/3(2), sümkürmemekdür 61a/4, tağılmasa 83a/5, vazgeçmedi 97b/12, virmeye 92a/6, yatmaya 104b/12, yaykamasa 56b/11, yumasa 72a/4, yumayınca 99b/5, yummayup 64a/5

-mA (fiilden isim yapma eki): bildürmesidür 102a/9, bulunmasıdur 56a/5, çıkması 81b/8, girmenüñ 60b/12(2), girmesidür 61a/14, kıldırmasına 62b/8, kılınmanuñ 96a/11, kılması 104a/10, olmasını 96a/1, oturması 72a/8, yuması 58b/8(4)

-mAdAn (zarf-fiil eki): ağırmadan 105b/4, akmadan 82a/2, almadan 72a/7, bozmadan 71a/13, çekmeden 71b/1, çıkmadan 66b/13(4), çıkarmadan 66b/11, geçmeden 106a/4, itmeden 85a/5(6), kılmadan 92a/7, kılmadan 77b/7(2), okumadan 92a/7, olmadan 71b/13(2), tağılmadan 82b/4, tayanmadan 65b/1, toğımadan 66b/8, yumadan 58b/3(2), yürümeden 76a/4

-mAK (fiilden isim yapma eki): açmak 98b/13, açmağıdur 58a/11(5), almağı 72a/5(2), almak 59b/9(16), almağıdur 55a/9(41), ayırmamağıdur 58a/4, bağırmak 98a/7, bakmağıdur 64b/11, başlamak 72b/2, başlamağıdur 56b/12(5), bilmek 88a/9(4), boğazlamak 102b/6, bozmak 74a/7(2), bozulmak 67a/15, bulunmak 74b/13, buluşmak 102b/1, çağırmaq 98b/2, çalmak 98b/1(2), çekmek 69b/1, çımağı

85a/10, çıkmak 76b/3, çıkmakdur 61a/11(4), çıkarmak 70b/9(4), çıkarmakdur 60b/14(2), dinlemek 98a/8, dinlemekdür 63b/9, demek 94a/12(3), demekdür 63a/7(12), dökmek 55a/13, dökmekdür 61a/3, döndürmekdür 66a/6, dönmek 55b/13(2), dönmekdür 55b/1, durmak 61a/6(5), durmakdur 57b/10, düşmek 89b/11(4), esnemek 65b/9(2), eylemek 89a/3(2), eylemekdür 63a/15(6), ezberlemek 60a/14, geçmek 67b/1, gitmege 62b/1(2), getürmeg[e] 57a/10, getürmek 57a/10, geymek 74b/2(2), görmek 55b/10, görmekdür 64b/8, göstermekdür 55b/7(2), götürmek 60a/8, gülmek 59a/4, hilâllamağdur 55a/15(4), ırlamak 98a/8(2), içmek 59a/6(2), içmekdür 57b/15, istemek 102b/5, işemek 55b/14, itdürmekdür 66a/2, itmege 62b/9(5), itmek 59a/6(71), itmekden 102a/5, itmekdendür 97b/3, itmekdür 55a/10(46), itmemekdür 65b/9, itmekle 101b/11, kaçmak 101a/4(2), kaçmakda 101a/5, kaldurmak 88b/14, kalmak 66b/5, kalkmakdur 65b/1(2), kaldurmakdur 64a/3(5), kavışdurmak 67a/6(2), kavışdurmakdur 65b/4, kesmek 74a/9, kılmaga 79a/3(4), kılmak 59b/12(33), kılmakdur 57b/12(3), kılmayın 89a/11, komak 70a/14(2), komakdur 64a/7(6), kuçuşmak 59a/5, kurtulmaga 80a/6, kurtulmak 96a/5, okumağı 63a/14(2), okumak 60b/3(8), okumakdur 56b/3(28), olmağa 62a/11(2), olmağ-ıla 79a/14, olmak 56a/8(5), olmakdan 102a/2, olmakdur 56a/4(6), olmamağa 62b/3(2), olmamağ-ıla 102b/14, olmamakdur 56a/9, olunmak 79a/15, oturmağı 87a/12, oturmak 80a/11(2), oturmağdur 61b/9(4), oturmamak 80a/11, oynamak 99a/8, ovuşdurmakdur 55a/13(2), öldürmek 101a/1, örtmekdür 61b/2(2), şaķınmak 81b/1, şaymakdur 67b/12, silmekdür 66a/3, silinmekdür 58b/3, şormağa 94b/9, sövmekdür 101a/3, söylemek 55b/11, söylemekdür 58b/1, sümkürmekdür 58a/13(2), sümkürmemekdür 61a/4, sürmekdür 58a/3, toldurmak 70b/1, toñmak 71b/7, tutmakdur 64a/11, turmaga 78b/2, turmak 60b/7, turmakdur 62a/2(22), ulaşıdurmak 56b/10, ulaşıdurmakdur 57a/1, urmağdur 58a/6, uymak 103a/8, uyumak 60a/12, üfürmekdür 58a/8, varmak 75a/14, virmek 64b/4(2), virmekde 100b/8, virmekdür 64b/2(3), yapışmak 59b/14, yazmağ-ıla 87b/14, yemek 60a/11(2), yırtmak

98b/2(2), yırtmağdan 99a/1, yimek 101a/6(2), yönelmekdür 61b/3, yumağa 58a/1(3), yumağ 60a/7(9), yumağdur 55a/6(11), yummağdur 58a/14, yürümek 69b/2(2)

-mA-m (olumsuz geniş zaman teklik birinci şahıs): görmem 97b/9

-mA-n (olumsuz geniş zaman teklik birinci şahıs): bilmen 76a/9

-mAz (olumsuz geniş zaman eki): bilmezler 67a/10(2), bitmez 63a/4, bozmaz 58b/14(2), bozulmaz 69a/12(6), çıkmaz 103a/6(5), eylemez 106a/11, gelmez 87a/9(4), girmez 73b/11, girmeziz 73b/12, itmez 82b/15(3), itmezlerdi 103a/4, kalkmaz 74a/10, kesilmezse 104b/4, olmaz 55a/2(42), olmazdur 89a/12, olmazsa 97a/10, olunmaz 78b/1, oturmaz 76b/10, тұrmaz 87a/5, virmez 58b/12(2), yağmaz 63a/4

-mAz (sıfat-fiil eki): yaramazlığını 103a/10

-mAzdAn (zarf-fiil eki): varmazdan 72b/11

-mAz-lAr (olumsuz geniş zaman çokluk üçüncü şahıs eki): itmezlerdi 103a/4

-mAz-sA (olumsuz geniş zamanın şartı): akmazsa 82b/5, bilmezse 91a/4, bulunmazsa 70a/1(2), çıkmaz[sa] 70b/5(2), dimezse 92a/14, düşmezse 58b/14, geçmezse 70b/14, gelmezse 86a/5(4), görünmezse 70a/6, götürmezse 70a/8, kesilmezse 104b/4, okumazsa 87b/14, olmazsa 82a/6(3), örtmezse 70b/13(2), ıslanmazsa 71b/2, itmezse 62a/13, virmezse 80b/15, yarlıgamazsa 104a/7, yumazsa 55a/1, durmazsa 55b/4

-mİ (soru eki): aldım da mı 72a/7, almadan mı 72a/7, dört mi 91a/4, evvel mi 72b/11, farz mıdur 76a/8, kıldı mı 90a/7, kılmadı mı 90a/7, müsâfir midür 79a/10, olur mı 89a/9(3), rek' at mı 91a/3, sonra mı 72b/11, sünnet midür 76a/9, vâcib midür 76a/8, yerli midür 79a/10

-mİş (öğrenilen geçmiş zaman eki): buyurmuş 99b/4(2), buyurmuşlar 74b/3(5), çıkmış 76b/4, dimiş 71b/11(4), dimişler 69b/2(6), eylemişdür 95b/14, gelmiş 94b/9, getürmüş 62b/12, görmüşler 78b/7, işlemiş 73b/4(2), itmiş 57b/1(14), itmişdür 57a/9(13), itmişlerdür 88a/15(2), kılmamış 78a/9, kılmış 91b/6, olmamış 105b/12, olunmuş 57a/4, olunmuşdur 67a/7(6), öğrenmişdür 100a/8, sevindirmiş 62b/12, tutmuş 63a/3, virmiş 91a/5

-mİş (sıfat-fiil eki): kalmış namâz 73a/12(5), ısınmış şu 58b/2, toğurmuş gibi 105b/8

-(İ)mİz / -(İ)mUz (çokluk birinci şahıs iyelik eki): ‘amelimiz 93b/4, anamızdan 103a/3, babamızdan 103a/2, birimiz 102a/15, peygamberimiz 93b/2(8), cümlemüzi 104a/8, dedelerimizden 103a/3, inandığımıza 93b/13, istiḥkākımız 102a/13, itdüğümüz 67b/10, itdüğümüze 93b/13(6), kitâbımız 93b/4, milletimiz 93b/15, zamânımızda 98a/9

-n (belirtme hâli eki): ‘adedin 89a/3, ağrısın 57a/13, ağzın 57a/13(3), eḳallın 87b/3, aḳçesin 95b/3, arasın 57a/1, ardın 55b/1(2), âvâzın 98b/15(2), ayağın 55b/5(7), ayakların 58a/1(3), âyetin 76b/6(3), ağzâsın 84b/13, başın 57a/14(6), dersin 60b/2, dirseklerin 56a/13, dizin 64a/9, dizlerin 64a/11(3), du‘âsın 63b/5(6), edigin 66b/10(9), ekşerin 87b/2, elin 67b/13, ellerin 55a/6(15), eşvâbın 61a/15, gövdesin 61a/15, gözlerin 58a/4(3), ibrigin 72a/5, ikindüsün 84a/5, ḳoḳusın 57a/13, lafzın 63a/7, marḳad[-ı] şerîflerin 60b/6, mekânın 61b/1, namâzın 59b/12(23), nefsin 62b/14, orucun 104a/14, öñin 55b/1, öñün 55b/13, yerin 55a/7(5), parmağın 72b/1, parmakların 55a/3(10), şaḳalın 56b/9(4), savtın 96b/7, secdesin 76b/9, sidüğün 82b/2, ṭamarların 57a/14, ṭahâretin 71a/13, tekbîrin 64a/8(2), tesbîhlerin 66a/12, ṭopuğın 70b/14, ṭopuḳların 65b/4, yüzün 64b/8(3) *bk. -I, -nı, - (belirtme hâli eki)*

-(İ)n- /-(U)n- (fiilden fiil yapma eki): bulanık 104b/6, bulunmadı 76b/3, bulunmazsa 70a/1(2), buluna 63b/14(2), bulunmak 74b/13, bulunmasıdır 56a/5, bulunur 70a/1, dinilmesün 100a/11, eglendise 84b/7, görünürse 70a/5(2), görünmezse 70a/6, ıslansa 69b/10(2), ıslanmazsa 71b/2, ıslanursa 59a/13(2), kılınan 57b/4(3),

kılınmanın 96a/11, kılınmasa 93a/9, kılınur 78b/4(2), okunacak 63b/6(2), okunduğı 98a/3, okunduğdan 83a/12, okunsa 88a/5, oluna 66b/6, olunan 62a/8(8), olundu 94b/4(6), olunduğı 74b/6(2), olunduğdan 61a/5, olunmak 79a/15, olunmaz 78b/1, olunmuş 57a/4, olunmuşdur 67a/7(6), olunsa 79a/4, olunur 57a/8(6), sevindirmiş 62b/12, silinmekdür 58b/3, toluna 84a/4, yerindirir 57a/15

-(İ)ñ (çokluk ikinci şahıs emir eki): alıñ 75b/9

-(İ)ncI/-(U)ncI (isimden isim yapma eki): altıncı 55a/10(28), beşinci 55a/9(31), dördüncü 55a/9(34), ikinci 55a/7(55), on altıncı(5), on beşinci 56b/15(7), on birinci 56b/12(10), on dördüncü 56b/15, on ikinci 56b/13(8), on sekizinci 60a/14(2), on tokuzuncu 59b/5, onuncu 55b/3(15), on üçüncü 56b/14(9), on yedinci 57a/3(5), otuz ikinci 65b/3, otuzuncu 60b/10(2), otuz birinci 60b/11, sekizinci 55a/14(25), Tokuzuncu 55b/1(23), üçüncü 55a/7(40), üçüncünün 84a/3(2), yedinci 55a/13(27), yigirmi altıncı 60b/6, yigirmi beşinci 60b/5, yigirmi birinci 60b/1, yigirmi dördüncü 60b/4, yigirmi ikinci 60b/1, yigirminci 59b/7, yigirmi sekizinci 60b/8, yigirmi tokuzuncu 60b/9, yigirmi üçüncü 60b/3, yigirmi yedinci 60b/7, yüz otuz altıncısında 100b/13

-(İ)ñlz (çokluk ikinci şahıs iyelik eki): kañğıñız 75b/1, itdigiñiz 97b/10

-nI (belirtme hâli eki): anı 55a/8(2), bunu 93a/11(3) *bk. -I, -n (belirtme hâli eki)*

-nİñ (ilgi hâli eki): dışınıñ 57a/13, eliniñ 55a/14, namâzınıñ 66b/11(3) *bk. İn, -İñ, -nUñ, -Uñ (ilgi hâli eki)*

-nUñ (İlgi hâli eki): ağzınıñ 72b/2, Allāhu Ta‘ālanuñ 102a/3(4), anuñ 94b/10(4), arşunuñ 90b/4, ayağınuñ 55a/15(6), ayaklarınıñ 66a/1, a‘zâsınıñ 82a/7, başınıñ 56a/14, ba‘zısınıñ 103a/1, bunuñ 102a/15, burnunuñ 59a/8, cemâ‘atüñ 67a/11(3), cum‘anuñ 67a/3(2), cümlesinüñ 75b/11(2), derinüñ 72b/5, dışınüñ 57a/11, elinüñ 56a/12(4), ellerinüñ 66a/1(4), eşyānuñ 99b/5, Fātiḥānuñ 87b/2, fā’yidenüñ 57a/11, geminüñ 81b/8, girmenüñ 60b/12(2), gözünüñ 83a/3, günüñ 84a/5, Ḥasan

Çelebi'nün 100a/9, hastanuñ 94b/9, hatununuñ 86a/4, hatunuñ 76b/9(2),
 hazretlerinüñ 97a/6, hazretlerinüñ 97b/11, 'ibadetüñ 93a/5, İbn-i Hacer
 Heytemi'nün 61a/7, İbrāhīm Halebi'nün 95b/13(2), ikincinüñ 90b/13, ikindinüñ
 73a/5, ikisinüñ 84a/7, Ka'benüñ 73b/14, ka' de-i ahirenüñ 90b/8, kılıcınıñ 74a/4(4),
 kılınmanuñ 96a/11, kimsenüñ 69a/14(17), kulaklarınıñ 56a/11(2), kuyunuñ
 81a/14(2), mekrühınıñ 62b/11, muhtedınüñ 84a/13(2), müsteḥāblarınıñ 66a/6,
 namāzınıñ 62b/2(17), öylenüñ 77a/13(4), pabucunuñ 61a/2, parmaklarınıñ
 71a/15(2), şabınüñ 76a/12, şıḥḥatinüñ 56a/3(2), sürenüñ 63b/4(2), şunuñ 75a/14,
 sünnet[in]üñ 77b/10, şartınıñ 56a/7, Şinneye'nün 101a/12, şirki 101a/12, ta'dīl-i
 erkānuñ 62a/1, tā'ifenüñ 101b/5, tāifesiñüñ 101b/4, Tañrı Ta'ālā'nuñ 102a/6,
 ulemānuñ 60b/10(3), üçüncinüñ 84a/3(3), vücūbınıñ 56a/2(2), yatsunuñ 77a/14(2),
 yedisinüñ 63a/7, yolcınıñ 80b/2(3) *bk. -In, -İñ, -nİñ, -Uñ (ilgi hâli eki)*

-r (geniş zaman eki): derdi 94b/13(5), dir 72b/13(7), dirse 100a/8, diñler 95a/9, isterse
 83a/13(2), işler 98a/10, işlersem 101a/8, qor 104a/7, uyursa 58b/13(2) *bk. -Ar, -
 Ir, -Ur, -r geniş zaman eki*

-r (sıfat-fiil eki): tamlar degilse 71a/12 *bk. -Ar, -Ur (sıfat-fiil eki)*

-r-lAr (geniş zaman çokluk üçüncü şahıs eki): dirler 93b/13(10), işlerler 97a/13(2),
 qorlar 85b/6, söylerler 97a/14, yurlar 85b/5

-sA (şart eki): aqsa 82b/7(2), aldırsa 58b/9, alsa 71a/13(5), alsalar 58b/14(2), aqmaşa
 69b/15(2), aşşalar 74a/10, atsa 81b/1, bağlasa 100a/12, bayılsa 82b/14(2), bıraşsa
 81b/7, bilmese 69a/14(3), bilse 81b/5, bozulsa 66b/11, bulmasa 75a/12(9), bulsa
 75b/1(4), bulsalar 75b/8, çağırsa 89b/10, çalsalar 90a/3, çıkamasa 75a/12, çıkşa
 67a/8(10), çıkarsa 70b/10(3), çıkarırsa 76b/4, degerse 76a/15, degil-ise 69b/3,
 degilse 57b/12(4), dese 86b/6, dilese 102b/1, dilerse 89a/1(2), dinlese 95a/4, dirse
 100a/8, dise 72a/8(17), diseler 103a/2, dutsa 95a/15, düşerse 58b/14(2), düşse
 85a/2(2), düşürse 105b/7, eglendise 84b/7, emse 76b/11(2), eylemese 84b/15,

eyleseler 75a/7, geçerse 70b/15, gelse 71a/6(20), gelürse 104b/5(2), getürse 76b/6, geyse 70b/12(6), giderse 80a/14(3), girse 69b/7(2), gitse 59a/1(7), görmese 74a/13, görse 62b/8(5), görünürse 70a/58(2), görürse 105a/6, görse 74a/7(6), götürse 85b/12, götürürse 70a/8, gülse 85a/12(2), emse 76b/11, eylese 57a/5(36), ıslansa 69b/10(2), ıslasa 71b/1, ıslanursa 59a/13(2), içse 100a/6(2), istese 75a/13, isterse 83a/13(2), idecekse 79b/10, idemese 84b/4(2), ider-ise 87b/7, iderlerse 100a/13, iderse 74a/2(20), inse 59a/8, ise 55a/8(2), işlersem 101a/8, işitse 87b/9, itmese 76b/7(2), itse 69a/12(12), itdürse 58b/10(2), itseler 75b/7(3), kaldırsa 88b/14, kalkarsa 73b/7, kalsa 83b/11(3), kesilmese 104b/2, kesilse 104a/15(13), kesilürse 104a/13(2), kesseler 74a/8(2), kıldısa 86b/12, kılınmasa 93a/9, kılmadısa 104a/15(2), kılsa 74a/15(6), komasa 85a/10, kosa 82b/5(4), kurusa 81a/15, kuşarsa 58b/11, okumasa 77b/2, okunsa 88a/5, okusa 72a/12(12), oldısa 79a/11(2), olmasa 75a/11(13), olmazsa 97a/10, olsa 55a/3(80), olunsa 79a/4, olur-ısa 78b/9, olursa 67b/1(18), otursa 59b/8(4), öğrense 84b/7, ölse 93a/7, öpse 70b/4(5), örterse 70b/12, şalıvirse 85a/11, şatşa 81a/1, şoksa 86a/4, sorsa 82a/13, söylese 77b/7, sürtse 86a/15, tağılmasa 83a/5, toğsa 86a/1, talsa 69b/15, tursa 86b/14, tutamasa 82b/2, tutsa 104b/8, tükürse 59b/4(2), uyansa 90b/10(7), uyarsa 103a/8, uysa 91a/8(8), uyusa 90b/13(6), buyursa 58b/13(2), unutsa 75b/14(2), ursa 100b/12, uydısa 63b/10, uysa 73a/6(9), varsa 72b/10(3), var-ısa 67a/15(3), virdise 67a/12(2), virirse 80b/13(2), virse 81a/2(6), yalasa 74b/9, yatsa 83b/13, yaykaması 56b/11, yaykasa 93a/2, yazsa 87b/13, yetişse 89a/11, yetişürse 85a/1, yidirse 100b/11, yişe 95a/5(2), yoğ-ısa 71a/2, yusa 84b/10(2), yürüse 86b/2(3)

-sI (teklik üçüncü şahıs iyelik eki): ağrısı 59a/14, ağrısın 57a/13, aķçesi 81a/4, aķçesin 95b/3, aķrabası 81b/3,   al ķası 103b/2, anası 89b/9, arasın 57a/1, arasına 55a/3(2), arasında 59b/6(5), a  z ası 85a/3, a z asın 84b/13, a  z asın  55a/13(3), a  z asın n 82a/7, babası 89b/10, ba sinde 95b/13(3), ba ası 92b/4, ba  z asın n 103a/1, beresi 59a/15, bild rmesid r 102a/9, birisi 57a/10(3), bor lusından 75a/12, c mlesi

63a/5(4), cümlesin 85b/5, cümlesinüñ 75b/8(2), çeñesi 56a/11, çizmesini 71a/1, çıkması 81b/8, derisi 72b/6, da'vâsında 98a/9, du'âsı 78b/13, du'âsın 63b/5(6), du'âsından 64a/14(2), du'âsını 79a/1, e'âdesi 62a/15(2), eşnâsında 83a/6, fâidesi 57a/7, fâidesi[ni] 57a/9, gicesinde 78a/11, girmesidür 61a/14, gögsine 66a/9, gölgesi 73a/3(2), gövdesin 61a/15, gövdesinde 58b/7(2), gövdesini 55a/10, heybesinden 81a/9, ısıtması 100a/13(2), içëüsini 89a/6, ikincisinde 63a/8, ikindüsin 84a/5, ikisi 65a/14(3), ikisinde 91a/6(2), ikisini 65a/12, ikisinüñ 84a/7, iktidâsı 84a/7(2), ilerüsi 104b/15, ka'de-i âhîresinde 87a/10, kangısını 78a/7, karşusunda 74a/5, kazâsı 67a/12(3), kıldırmasına 62b/8, kılması 104a/10, kocası 76b/14, kocasını 77a/2, koķısı 87a/3, koķusun 57a/13, koķusı 89b/12, ma'nâsında 93b/10, maţarasında 75b/3, meclisinde 98a/10, nefsinde 97a/3, nefesine 62b/14, nifâsı 106b/4, olmasına 72a/9, olmasını 96a/1, on yedisi 64a/2, ortasına 91b/3, ortasında 76b/6(2), oturması 72a/8, râyihâsı 69b/14, rızâsı-çün 89a/13(3), risâlesinde 62a/10, şafâsını 95a/12, şıfat-ı kadîmesi 102a/4, secdesi 90b/2, secdesin 76b/9, secdesinde 90b/9(2), sûresi 89b/8, taşrasında 61b/5(3), tâifesinüñ 101b/4, tenceresi 90a/6, tolusu 58b/11, tursa 82b/2, uşşı 59a/1, vâhifâsı 65a/4(4), yaķası-la 86a/8, yarası 58b/7(8), yarasından 82b/3(2), yedisi 63a/6, yedisinüñ 63a/7, yigirmi yedisi 64a/2(2), yuması 58b/8(4), yüz otuz altıncısında 100b/13, ziyâdesi 93b/15
bk. -I, -U (teklik üçüncü şahıs iyelik eki)

-sİñUz (çokluk ikinci şahıs eki): idersinüz 103a/2 bk. *-sIz çokluk ikinci şahıs eki*

-sIz (isimden isim yapma eki): abdestsiz 56a/4, imânsız 62b/1, kırâ'atsız 91a/9(2), misvâksiz 57b/4, niyyetsiz 93a/2, 'özürsiz 57a/4(3), şehvetsiz 85b/14, ta'dîl-i erkânsız 62a/12(2), sünnetsiz 72b/5

-sIz (çokluk ikinci şahıs eki): bağırsız 97b/9 bk. *-sİñUz çokluk ikinci şahıs eki*

-sUn (teklik üçüncü şahıs emir eki): çıkmasun 89b/4, eylesün 82a/6(5), itsün 77b/8, kesilmesün 106a/8, kesilsün 106a/8, kılsun 75a/8(2), okusun 89a/2(3), olmasun 100a/2, olsun 81b/9(9)

-sUnlAr (çokluk üçüncü şahıs emir eki): çeynemesünler 67b/5

-(I)ş- /(U)ş- (fiilden fiil yapma eki): buluşmak 102b/1, buluşup 102b/2, irişe 89a/9, karışdururken 75b/5, karışık 59b/4(3), kavışdurmak 67a/6(2) kavışdurmaya 69b/5, ovuşdurmakdur 55a/13(2), ulaşdurmak 56b/10, ulaşdurmakdur 57a/1, yetişe 66b/12(3), yetişse 89a/11, yetişüp 106b/12, yetişürse 85a/1

-(I)ş (fiilden isim yapma eki): iniş 59b/7

-(I)t-: (fiilden fiil yapma eki): akıda 55a/3, akıdup 56a/12(2), dirildürdi 101b/12, üşüden 103a/15(2)

-U (teklik üçüncü şahıs eki): ayakyoluna 72b/9, boynuna 74a/10(2), boyundan 93a/4, burnuna 71a/4, burnunu 65b/13, burnunuñ 59a/8, çamurunu 61a/3, düşünde 85a/6(2), gözünden 83a/3, gözünüñ 83a/3, ğuslü 85b/8, gününde 62b/6(3), öñün 55b/13, gününde 62b/6(3), hatununu 70b/4, içünde 104b/7, kıluna 103a/9, orucun 104a/14(2), öñünce 96b/5(2), öñünde 74a/5(3), öñünden 58b/6, pabucunuñ 61a/2, şoluna 64b/2(5), şolunda 74a/14, şolundan 58b/4, ucuna 70a/12, ucunda 71a/4, ucundan 56a/13(4), üstünde 74a/5, üstüne 72b/1, yolunda 80a/4, yolunu 103a/11, yükünde 81a/7, yüz elli üç[ü] 67b/11, yüzünü 56a/11(2) *bk. -I, -sI (üçüncü teklik şahıs eki)*

-U (zarf-fiil eki): deyü 67a/12(22), diyü 67b/5(4), girü 104b/10(8), kablayu 57a/5, tamlayu 82b/2 *bk. -I (zarf-fiil eki)*

-(U)g (fiilden isim yapma eki): sevüglü 102a/13

-Um (birinci şahıs zamirlerinde ilgi hâli eki): bizüm 93b/2(8)

-UncA (zarf-fiil eki): kopunca 85a/9, olunca 73a/8(2), oluncaya 71b/7 *bk. -Inca, -Uncağ (zarf-fiil eki)*

-UncAğ (zarf-fiil eki): oluncağ 106a/7 *bk. -Inca, -Unca (zarf-fiil eki)*

-(U)ñ (teklik ikinci şahıs iyelik eki): kılduğun 76a/8

-Uñ (ilgi hâli eki): abdestüñ 56a/2(13), adamuñ 55a/2(16), aḡşamuñ 77a/13, Allāhuñ 102b/4, anlaruñ 98a/10, ‘avratuñ 76b/14(4), ayağınuñ 55a/15(6), cāmi‘üñ 61a/3, cemā‘atüñ 67a/11(3), cismüñ 102a/4, demüñ 81a/2, ehl-i bid‘atüñ 99b/3, ehl-i sünnet (2) ve‘l-cemā‘atüñ 101b/1(3), ġuslüñ 55a/5(4), ġünāh-ı kebāyirüñ 100b/13, ġünüñ 84a/5, ḡadīṣ[-i] ṣerīfūñ 96a/9, ḡatunuñ 76b/9(2), ḡayzuñ 104a/11(2), Ḥazret[-i] Muḡammed ‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selāmuñ 94a/6, Ḥaziret-i Muḡammed ṣallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemüñ 93b/6(2), ‘ibādetüñ 93a/5, İbn-i Hümāmuñ 92a/4, idenlerüñ 76a/13(2), imāmuñ 66b/3(12), kabarcuġuñ 59b/2, kavm-i Nūḡ ‘aleyhi’s-selāmuñ 102a/10, Kitābi’t-Taḡāretüñ 57a/6, kimselerüñ 98a/4, Kureyṣ’üñ 102b/15, meshūñ 71b/6(2), mestüñ 70a/11, meyyitüñ 93a/8, müsvākuñ 57a/7(2), müte‘allimüñ 95a/5, nāfilelerüñ 77b/9, namāzuñ 59b/11(8), nikāḡuñ 92b/3, olanuñ 65b/8, öylenüñ 77a/13(4), pādīṣāhuñ 102b/2, Peyġamber ‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selām[uñ] 60b/5, ṣabāḡuñ 77b/10(2), ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellemüñ 93b/7(2), ṣūfīlerüñ 98b/7, sünnetlerüñ 78a/7, sünnetüñ 77b/7(2), ṭālib[-i] ‘ilmüñ 95a/12, vācibüñ 68a/6(2), vaḡtuñ 61a/14 *bk. -In, -İñ, -nİñ, -nUñ, (ilgi hâli eki)*

-Up (zarf-fiil eki): açup 55a/3(3), aḡıdup 56a/12, aḡup 59a/8(3), alup 69a/13(8), bağlayup 100b/8, baḡup 58a/4, bastırmayup 71a/10, bıraġup 103a/11, binup 59b/7, bozup 80a/6(4), bulamayup 75b/1, bulup 69b/15(2), buluşup 102b/2, buyurılıp 95b/5, buyurmayup 104a/5, çağırup 98a/7, çekup 66a/14, çıkarmayup 79b/14, çıkmayup 86a/1, çıkarup 65a/12(2), dikup 71a/11, döşeyup 65a/9(2), durup 57b(11), çıkup 58b/8(6), diñleyup 95a/10, esup 81a/15, eyleyup 75a/15(7), gelup 63b/10(23), geyup 61a/10(3), gidup 104a/6, girup 69b/10(2), ġörup 62a/12, içup 80b/4, idup 65b/8(31), işleyup 93a/5, itmeyup 90a/12, kaldırup 96b/8, kaldırup 55a/1, kalkup 66b/8(6), kazuyup 99b/6, kesilmeyup 104b/15, kılmayup 84a/6(2), kılup 66b/10(20), ḡorḡup 75a/12, kesmeyup 57a/1, ḡoyup 89a/5(2), oḡuyup 66b/12(10), olmayup 66b/5(6), olup 59a/10(18), oturup 65a/10(8), ḡoyup 60b/15(4), ḡopup 59b/2, ṣaḡlayup 104a/9, ṣanup 104a/15(2), ṭayanup 58b/13, ṭurup

86b/4, tükürüp 61a/4, unudup 72a/3(10), urup 75a/15, uyanup 85a/7, uyup 78a/6(3), uyuyup 90b/9(2), varup 89a/8(2), yalvarup 102b/4, yapışup 85a/10, yatup 58b/15, yazup 95b/14, yetişüp 106b/12, yummayup 64a/5, yuyup 71a/12

-Ur (geniş zaman eki): alurken 56a/9(7), bilürdi 101b/13, bozulur 69b/4(6), bulunur 70a/1, bulurım 80b/1, buyurur 96b/10(2), denilür 79a/14, dirildürdi 101b/12, gelür 87b/5(2), gelürken 72a/11(2), gelürse 104b/5(2), giderür 57a/12(3), görünürse 70a/5(2), görürse 105a/6, götürürse 70a/8, görürüm 97b/10, işlanursa 59a/13(2), kalur 103a/6(5), kesilürse 104a/13(2), kılınur 78a/13(2), oğurken 98b/2, olunur 57a/8(6), olur 73a/6(35), olur-ısa 78b/9, olursa 67b/1(17), oturur 95a/6, otururken 78b/3(2), şatılurken 81a/5, toğururken 106b/6, toyrur 103a/13, virilür 95a/7(3), yetişürse 85a/1, yürürken 86b/3 *bk. -Ar, -Ir, -r (geniş zaman eki)*

-Ur (sıfat-fiil eki): oturur gibi 62a/6(3), tırur zann ide 62a/4 *bk. -Ar, -r (sıfat-fiil eki)*

-Ur-lAr (geniş zaman çokluk üçüncü şahıs eki): buyururlar 96a/8, getirürler 97b/9, olurlar 99b/10, ururlar 62b/4

-Ur- (fiilden fiil yapma eki): aşurduğı 71a/15, bitürdükden 66b/4, düşürse 105b/7, toğurmuş 105b/8, toğururken 106b/6, toyruran 103a/13(2), toyrurur 103a/13

-Uz (çokluk birinci şahıs bildirme eki): alçaqlıdayuz 102a/12, tâbi'üz 94a/12(2)

-(U)m (zamir kökenli teklik birinci şahıs eki): görürüm 97b/10, gelirüm 89b/15. *bk. – (I)m (zamir kökenli teklik birinci şahıs eki)*

-yın (birinci teklik şahıs emir eki): kılmayın 89a/11 *bk. -AyIm*

SONUÇ

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait olan, harekeli olarak nesih hatla ve anlaşılır bir dil ile yazılan Mesâil-i Fıkhiye adlı eserin yazılış ve ses bilgisi özellikleri incelendikten sonra şu sonuçlara varıldı:

1. İmla açısından Uygur yazı dili geleneğine ait yazılış özellikleri ile Arap-Fars yazı dili geleneğine ait yazılış özellikleri bir arada bulunduğu için kelimelerin ünlüleri bazen gösterilmiş bazen gösterilmemiştir: *اوطۇرْمَقْ* oturmak 80a/11 ~ *اوطۇرْمَسِي* oturması 72a/8.

2. /ç/ ve /p/ ünsüzü daima cim ve be harfleriyle karşılanmış, çim ve pe harfleri tercih edilmemiştir.

3. /t/ ünsüzü ile başlayan kalın ünlülü kelimeler, *dur-* “durmak” 61a/6, *dut-* “varsaymak” 95b/4, *duşsağ* “esir” 80a/7 kelimeleri dışında baştaki /t/ sesini korumuşlardır. *dur-* kelimesi ikili şekilde görülür: *dur-* “durmak” 61a/6 ~ *ṭur-* “durmak” 78b/2.

Metnimizde kalın ünlülü Türkçe kelimelerin başındaki /t/ sesi *toz* 74a/2 kelimesi dışında daima *tı* (ط) ile yazılmıştır.

4. Eklerde bulunan /s/ ünsüzü *sin* (س) ile yazılırken, -sA ekinin başındaki /s/ ünsüzü iki örnekte, -sI ekinin başındaki /s/ ünsüzü bir örnekte *sad* (ص) ile yazılmıştır: *ağmaşa* 69b/15(2), *aşşalar* 74a/10; *uşşı* 59a/1.

5. Bazı kelimelerde -I belirtme hâli eki, esreli hemze (ء) ile gösterilmiştir: *فَاتِيحَةُ* *Fātiḥā*’yı 63b/4 gibi.

6. Ünlü değişimlerinde Eski Türkçe ile günümüz Türkiye Türkçesi arasında bir geçiş özelliği görülür. Bazı kelimelerin ikili şekilleri mevcuttur: *de-* 96a/13 ~ *di-* 73a/3 gibi. i/e değişmesi konusunda kelimelerin metinde kullanım sayılarını dikkate alırsak metin bu konuda Eski Türkçe dönemine daha yakındır.

7. Bazı yabancı kelimelerde de ünlü değişimi görülür: *riḡāyib* (< *reḡāib*: Ar.) 96a/4 vb.

8. Metnimizde sonda ünlü türemesi bariz bir şekilde görülür: *meshi* 69b/11 (< *mesh*: Ar.), *sehvi* (< *sehv*: Ar.) 107a/3. Bu kullanımlar günümüz yazı dilinde kullanılmamaktadır.

9. Metnimizde Türkçe kelime tabanlarında ve eklerde, genellikle kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu tamdır. -ken zarf-fiil eki ve -ki aitlik eki günümüz Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kalınlık-incelik uyumu dışındadır.

10. Dudak uyumu açısından ise uyuma girmiş, girmemiş ve ikili şekilli kelime tabanları mevcuttur. İki şekilli kelime tabanları dudak uyumu sürecinin başladığını göstermektedir: *edik* “*konçlu mest*” 66b/10 ~ *edük* 86b/14 vb.

11. Eklerdeki dudak uyumu ET’de belirli ölçüde olup EAT’de çeşitli sebeplerle bozulmuştur. Metnimizde tekrar dudak uyumunun başladığı ve bazı eklerin büyük oranda uyuma bağlandıkları görülür. Bazı eklerde tespit edilen yuvarlaklaşma veya düzleşme sonucunda her zaman dudak uyumu gerçekleşmemiştir, bazen yeni uyumsuzluklar yani tersine uyumsuzluklar ortaya çıkmıştır.

Dudak uyumuna tamamen bağlı olan ekler: -(U)m/-(I)m teklik birinci şahıs iyelik eki, -(I)n/-(U)n- fiilden fiil yapma eki, -InCA/-UncA zarf-fiil eki, -(I)ş/- (U)ş- fiilden fiil yapma eki.

Dudak uyumuna belirli ölçüde uyan ekler: -dU-m / -dI-m görülen geçmiş zaman teklik birinci şahıs eki, -dUK / -dIK sıfat-fiil eki, -dUKdA / -dIKdA zarf-fiil eki, -dUr- / -dIr- fiilden fiil yapma eki, -dUr / -dIr bildirme eki, -(I)K / -(U)K fiilden isim yapma eki, -II / -IU isimden isim yapma eki, -(I)ncI / -(U)ncI isimden isim yapma eki, -U / -I zarf-fiil eki; -Uñ / -nUñ, -İñ / -nİñ ilgi hâli eki, -Ur- / -Ir- fiilden fiil yapma eki, -Ur- / -Ir- geniş zaman eki, -I, -sI / -U teklik üçüncü şahıs iyelik eki, -(I)l- / -(U)l- fiilden fiil yapma eki.

Dudak uyumuna baēlı olmayan dűz űnlűlű ekler: -dI gűrűlen geēmiē zaman űēűncű ēahıs eki, -ki aitlik eki, - mI soru eki, -mIē űēērenilen geēmiē zaman eki, -mIē sıfat-fiil eki, -cI isimden isim yapma eki, I belirtme hâli eki.

Dudak uyumuna baēlı olmayan yuvarlak űnlűlű ekler: -AlUm ēokluk birinci ēahıs emir eki, -ArU yűn gűsterme eki; -sUn, -sUnlAr ēokluk űēűncű ēahıs emir ekleri, -Up zarf fiil eki.

12. Eski Anadolu Tűrkēesinde olduēu gibi Klasik Osmanlı Tűrkēesi dűnemine ait metnimizde de /d/ ile baēlayan eklerin tonsuz ēekilleri yani /t/'li ēekilleri bazı istisnalar dıēında bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Mehmet, Tarihî Türk Şiveleri, 2. baskı, Ankara 1988.
- ARAT, Reşit Rahmeti, *Atebetü'l-Hakâyık*, TDK Yay., Ankara 1992.
- ARGUNŞAH, Mustafa, *Muhammed b. Mahmûd-ı Şîrvânî, Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin*, TDK Yay., Ankara 1999.
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1984.
- BALOĞLU, Adnan Bülent, "Mesâil", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 29, Ankara, 2004, s. 264-265. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ustuvani-mehmed-efendi> [erişim tarihi: 25.05.2019].
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1990.
- BOZ, Erdoğan "Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu", *Türk Dili*, S. 600, Aralık 2001, s. 856-864.
- BOZKURT, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., İstanbul 1995.
- CAFEROĞLU, Ahmet, "Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri", *TDAY-Belleten* 1964, s. 1-33.
- CANPOLAT, Mustafa, "Eski Anadolu Türkçesinde Belirtme Durumu (Accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, C. X, S. 1, DTCTF Yay., Ankara 1992, s. 9-11.
- CİCİ, Recep "Osmanlı Klasik Dönemi Fıkıh Kitapları" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C 3, Sayı 5, 2005, 215-248.
- CLAUSON, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford 1972.
- ÇAĞATAY, Saadet, *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler*, DTCTF Yay., Ankara 1978.
- DEVELİ, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yay., Ankara, 1995.
- DEVELİ, Hayati, *Osmanlı'nın Dili*, 3F Yayınevi, İstanbul 2006.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1984.
- DUMAN, Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yay., Ankara, 1995.

- DUMAN, Musa, “Klasik Osmanlı Türkçesinde Konuşma Dili”, *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı (1996)*, TDK Yay., Ankara 1999, s. 331-359.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, *Türk Dili*, S. 585, Eylül 2000, s. 219-225.
- ERDEM, Mehmet Dursun, “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, *İlmî Araştırmalar*, S. 22, Güz/2006, s. 83- 110.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul, 2001.
- GABAİN, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yay., Ankara, 2007.
- GENCAN, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, İstanbul 1981.
- ÇÖÇMEN, Muammer, "Üstüvânî Mehmed Efendi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 42, Ankara, 2012, s. 396-397. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mesail> [erişim tarihi: 22.05.2019].
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, 1988.
- GÜLSEVİN, Gürer – BOZ, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Kutb'un Husrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, İstanbul 1968.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara, 2008.
- KARADOĞAN, Ahmet, “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 2001/I-II, S. 44: s. 171-179.
- KARAHAN, Leyla, *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ), İnceleme-Metin-Dizin*, TDK Yay., Ankara 1994.
- KARAMAN, Hayreddin, "Fıkıh", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 13, İstanbul, 1996, s. 1-14. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fikih> [erişim tarihi: 27.08.2019].
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi, *Seyf-i Sarâyî, Gülistan Tercümesi*, TDK Yay., Ankara 1989.

- KORKMAZ, Zeynep, *Sadraddin Şeyhoğlu, Marzubannâme Tercümesi, İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, DTCF Yay., Ankara 1973.
- KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yay., Ankara, 2003.
- MANSUROĞLU, Mecdut, "Türkçede -miş Ekinin Fonksiyonları", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s.341-348.
- MANSUROĞLU, Mecdut, "Şeyyad Hamzanın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi" *TDAY-Belleten*, 1956, s. 125- 144.
- MANSUROĞLU, Mecdut, "Eski Osmanlıca", *Tarihî Türk Şiveleri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), Ankara 1988, s. 247-276.
- OLCAY, Selahattin, *Tezkiretü'l-Evliyâ*, Ankara 1985.
- ÖZKAN, Abdurrahman, "Ahmed-i Dâi'nin Tefsir Tercümesi'nin Manzum Mukaddimesi ve Dil Özellikleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 11, Konya, 2002, s. 1-57.
- ÖZKAN, Abdurrahman, *Mehekkü'l- İlim ve'l- Ulemâ , Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım*, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2009.
- ÖZKAN, Abdurrahman, "Mehekkü'l- İlim ve'l-Ulemâ Adlı Eserde Dudak Uyumu" , *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (23-26 Ekim 2007) Bildirileri*, Isparta, 2008, s. 479-496.
- ÖZKAN, Abdurrahman, "Netâyicü'l- A'mâl ve Menâhicü'l- Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Konya, 2014, s. 1-33.
- ÖZKAN, Abdurrahman, "Netâyicü'l- A'mâl ve Menâhicü'l- Ebrâr", *Giriş – İnceleme – Metin – Dizinler – Tıpkıbasım*, Palet Yayınları, Konya, 2015.
- ÖZKAN, Mustafa, *Mahmud b.Kadî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi (Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük)* , TDK Yay., Ankara, 1993.
- ÖZKAN, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- ÖZMEN, Mehmet, *Ahmet-i Dâ'î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, TDK Yay., Ankara 2001.
- PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Öncü Basımevi, Ankara, 2009.

- ŞAHİN, Hatice, Eski Anadolu Türkçesi, Akçağ Yay., Ankara 2003.
- TEKİN, Arslan, *Şirvanlı Mahmûd, Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi (4. Cilt, 1. Kısım), Dil ÖzellikleriMetin-Sözlük*, TDK Yay., Ankara 1998.
- TEKİN, Şinasi, "Eski Türkçe", *Türk Dünyası El Kitabı*, C II, Ankara 1992, s. 69-119.
- TEKİN, Talat, Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Ankara 1975.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Tarihî Türkiye Türkçesi Araştırmaları III: Osmanlı Türkçesi Grameri*, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1983.
- TOPALOĞLU, Ahmet, *Muhammed b. Hamza, XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır arası" Kur'ân Tercümesi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1978.
- TUNA, O. Nedim, "Bazı İmlâ Gelenekleri-Bunların Metin İncelemelerindeki Önemi ve Orhon Yazıtları'nda Birkaç Açıklama", *TDAY-Belleten* 1957, s. 41-81.
- YAVUZ, Kemal, *Şeyhoğlu Kenzû'l-Küberâ ve Mehekkû'l-Ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, TDK Yay., Ankara 1991.
- YAVUZ, Kemal, *Anadolu Türkçesiyle Yazılan En Eski Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri (İncelemeGramer-Metin)*, Tablet Yay., Konya 2006.
- YELTEN; Muhammet, Şirvanlı Mahmud, *Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük)*, TDK Yay., Ankara, 1998.
- YILDIZ, Osman, *Ahvâl-i Kıyâmet, Giriş—İnceleme—Metin—Dizinler*, Şule Yayınları, İstanbul 2002.
- YILDIZ, Osman, *Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zeliâ (Destân-ı Yûsuf), Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yay., Ankara 2008.
- YURDAYDIN, Hüseyin, "Üstüvânî Risalesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 10, Ankara, 1961, s. 72-78.
- YÜCE, Nuri, *Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK Yay., Ankara 1993.
- YÜCEL, Bilâl, *Mahmud Paşa Adnî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 2002.
- ZÜLFİKAR, Hamza, "Dünden Bugüne Türkçe", *Türk Dili*, S. 567, Mayıs 2007, s. 434-442.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı	Yasemin ÇİMEN			
Öğrenci Nu	138107011005			
Doğum Yeri	Cihanbeyli			
Doğum Tarihi	01.05.1991			
Medeni Durumu	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Mezuniyet Yılı
İlköğretim	Merkez Atatürk İ.Ö.O.		Cihanbeyli	2005
Ortaöğretim	Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi		Cihanbeyli	2009
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Konya	2013
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	Konya	
İlgi Alanları:	Kitap okumak, bilimsel araştırma yapmak.			
Tel:	05075029649			
Adres	Bahçelievler Mah. Emniyet Cad. No: 35/4 Cihanbeyli/KONYA			

TIPKIBASIM

[illegible]

الحمد لله الذي
جعلنا من عباده

[illegible]

بَرَكَاتُهَا وَتُحْيِي أَرْوَاقَهَا وَأَعْلَقَ وَفَوَقَهَا صُورُهَا

[illegible][illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي خلقنا من نوره
والمصطفى وكما غفرنا من ذنوبنا
والجنانا كده وكفى بولينا انتهجنا
هكذا ينادي فكمي فموتنا فكمي فموتنا
دوشك فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
الملك صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
رلى انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي
منجى فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
جما هو الفنا ما ينادي فكمي فكمي فكمي
رمانه صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
مناجى فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
ولانتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
الملك صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
رلى انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي

الحمد لله الذي خلقنا من نوره
والمصطفى وكما غفرنا من ذنوبنا
والجنانا كده وكفى بولينا انتهجنا
هكذا ينادي فكمي فموتنا فكمي فموتنا
دوشك فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
الملك صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
رلى انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي
منجى فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
جما هو الفنا ما ينادي فكمي فكمي فكمي
رمانه صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
مناجى فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
ولانتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي فكمي
الملك صوفيلك منجى وكمي فكمي فكمي
رلى انتهجنا فكمي فكمي فكمي فكمي

[illegible][illegible]

